

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Dünya Edebiyatından Seçmeler

**BU YENİ
KÜÇÜK DÜNYA**

A. Fogazzaro

MEB YAYINLARI

**DÜNYA EDEBİYATINDAN
SEÇMELER**

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI: 918
BİLİM VE KÜLTÜR ESERLERİ DİZİSİ : 185
Dünya Edebiyatından Seçmeler : 15

Kitabın adı
BU YENİ KÜÇÜK DÜNYA

Yayın kodu
93.34.Y.0002.585

ISBN 975.11.0304.5

Baskı yılı
1993

Baskı adedi
20.000

Dizgi, baskı, cilt
MİLLÎ EĞİTİM BASİMEVİ

Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın 14.10.1991 tarih ve 9411 sayılı yazıları ile 20.000 adet basılması uygun görülmüş, yine Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın 23.6.1993 tarih ve 5822 sayılı yazıları ile üçüncü defa birinci parti olarak 5.000 adet basılmıştır.

Dünya Edebiyatından Seçmeler

BU YENİ KÜÇÜK DÜNYA

Antonio Fogazzaro

Çeviren
Dr. FERİDUN TİMUR

İstanbul, 1993

ÖNSÖZ

ANTONIO FOGAZZARO

(1842 - 1911)

Fogazzaro 1842'de Vicenza'da dünyaya geldi. Çocukluğu, İtalyanın ilk kurtuluş hareketinin heyecanı içinde geçti. Moral ve dinsel gelişimini Gymnasium'da, rahip olan amcası *don* Giuseppe'nin, lisede, yine rahip olan şair Giacomo Zanella'nın eğitimi altında tamamladı. Babasının isteği üzerine Padova Üniversitesinde hukuk öğrenimine başladı, 1864'te Torino Üniversitesini bitirdi. Bir yıl sonra ailesiyle Milano'ya göç etti. 1866'da kontes Margherita Valmarana ile evlendi, ikisi kız, biri erkek üç çocuğu oldu.

İlk yapıtı *Miranda* 1874'te Floransada yayınlandı. Üniversiteyi bitirişinden 1874 yılına kadar on yıl boyunca Fogazzaro hemen hemen eli boş durur. İtalya Avusturya boyunduruğundan kurtulmuş, özgürlüğüne kavuşmuştu. Maddi yararlar birden ön plâna geçmiş, bu da İtalyan milletinde mânevi bir sarsıntı yapmıştı. Bu kriz birçok İtalyan aydınında olduğu gibi, Fogazzaro'da da kendini gösterdi. İlk gençliğinden beri zati din inancını yitirmişti. Fogazzaro gibi bir iç yapısı olan bir kimse inandan yoksun yaşayamazdı. Farkında olmasa da, bunun yokluğunu öz benliğinde duymaya mahkûmdu.

1873'te Gratry'nin *La philosophie du Credo*'sunu okuyan Fogazzaro'nun hayatında bu kitap bir dönüm noktası oldu. Bu kitap sayesinde aktif olarak Hıris-

tiyan inanını benimsedi, ama yine bu tarihten sonra onda ruhla duygular, kutsal aşkla cismani aşk, tutkularla mistik yükseliş arasında — yazarın ruhuna ve sanatına öylesine acıklı bir huzursuzluk veren ve ancak dinsel ülkünün üstün gelmesiyle yavaş yavaş durulan — çelişme de başladı. Bundan sonra verdiği yapıtlar, bu yüzden sürekli iç savaşının çeşitli safhalarını yansıtır.

Miranda (1874), *Valsolda* (1876) ile şiiri bırakan Fogazzaro, geniş soluk istiyen yapıtlara,, yani romana *Malombra* (1881) ile döndü ve bu alandan bir daha ayrılmadı.

Danick Cortis (1884) ile Fogazzaro edebî kişiliğini bulur. *Malombra*'da olduğu gibi bu yapıtında da yazar otobiyografi tarzını tutturur ki, ondan sonraki kitaplarında bu tarzı bir daha bırakmaz, öteki çeşitlere tercih eder. Hiçbir romancı yapıtlarında, gerçek hayattaki kişileri Fogazzaro ölçüsünde canlandırmamıştır. Romanlarının kahramanlarını Fogazzaro hep tanıdığı gerçek kişiler arasından seçmiştir. Bunların bir kısmını olduğu gibi almış, bir kısmını hikâyenin gerektirdiği biçime sokmuş, ya da iki veya daha çok kişiyi kaynaştırarak meydana getirmiştir. Çünkü Fogazzaro, olay ve kişileri canlandırabilmek için elinde âdeta bir sürü fotoğrafla çalışmak zorunda olan bir yazardır. Bu onun değişmez bir özelliğidir. Yapıtlarının otobiyografi tarzında oluşu bundandır.

Fedele e altri racconti (1887), *Il mistero del poeta* (1887) gibi az önemli yapıtlar arasında *O Eski Küçük Dünya*¹ (1885) yı veriyor ki, ruh ve sanat bakımından yazarın en güzel, en güçlü ve sağlam yapıtı sayılır. Roman, gerek okuyucular, gerekse devrin hükümet çevrelerinde çok iyi karşılandı. Öyle ki bir yıl sonra Fogazzaro senatör oluyordu.

¹ Millî Eğitim Bakanlığı, İtalyan klâsikleri 22, 1962.

Bundan sonra Fogazzaro, *O Eski Küçük Dünya*'nın devamı olan *Bu Yeni Küçük Dünya*'yı (1900) yayınladı. İlkinde, düşman boyunduruğundan kurtulma çabasının sıcak heyecanını yansıtan yazar, ikincisinde, özgürlüğüne kavuşmuş vatanın taşra hayatını, küçük bir şehrin burjuva çevresinin sefaletlerini canlandırır.

O Eski Küçük Dünya'nın sonunda, romanın iki kahramanı olan Luisa ile Franco'yu, Lago Maggiore üzerindeki Isola Bella adasında görmüş, Avusturya kuvvetlerine karşı savaşılmaya karar vermiş olan Franco'nun, karısı Luisa ile vedalaşmasına, uzun süredir birbirlerini görmiyen karı kocanın Isola Bella'da birlikte geçirdikleri bir gecenin yadigârı olan yeni bir hayat tohumunun, Luisa'nın, benliğinde kımıldanmaya başladığını duymasına tanık olmuştuk.

Bu çocuk şimdi, bir genç olarak, *Bu Yeni Küçük Dünya*'da karşımızdadır. Kitaptan öğreniyoruz ki, Piero Maironi'nin babası don Franco, savaşta aldığı yaranın etkisiyle 1860'da Oria'da ölmüş, Piero ise 1859'da doğduğuna göre, Franco oğlunun doğumunu görmek mutluluğunu tatabilmiştir. Annesi Luisa 1862 de ölünce, küçük Piero'yu — Franco ile Luisa'nın evlenmelerini asla onanmadığı için onlardan her türlü maddi yardımı esirgemiş, bu yüzden de ailenin yıllarca geçim sıkıntıları içinde çırpınmasında, sevimli küçük Maria'nın gölde boğulması ile en büyük felâkete uğramasında birinci derecede rol oynamış olan — markiz Scremin (babasının büyükannesi) yanına almak istememiş, akrabası marki Scremin'e vermiştir. Çok geçmeden ölen markiz, mirasını Piero'ya bırakmış, vasi olarak da markiyi atamıştır. Sonradan Scremin'ler biricik kızları Elisa'yı Piero'ya verirler. Evlendikten birkaç ay sonra genç kadın kurtulamıyacağı ağır bir akıl hastalığına tutulur.

Piero, Scremin'lerin yanında sıkı bir din eğitimi ile büyümüştür. Anasından kuşkuculuğu, babasından da dindarlığı kalıt almıştır. Aldığı dinsel eğitim, içinde yetiştiği ortam, onun bu yanını pekiştirmiş, anasının kuşkucu yanına nispi de olsa bir üstünlük kazandırmıştır. Şimdi ruhbancı partinin bir numaralı adamı durumundadır. O şehrin belediye başkanlığına getirilir. Dindarlığı ile kuşkuculuğu, yaşı ilerleyip görgüsü arttıkça, daha bir güçle çatışmaya başlamıştır. Ruhbancıların arasında bulunmak, onların dar görüşlülüğünü, eksik, aksak yanlarını görmek, gerçek Hristiyanlıktan ne kadar uzak olduklarına hergün canlı örnekleriyle tanık olmak, içinde gitgide artan bir soğukluk yaratır. Hak ve adalete susamışlığı, onu yeni yeni beliren ve gelişen akımlara sürüklemek eğilimindedir.

Karısı dört yıldır bir akıl hastanesinde tedavi altındadır. Piero'nun karısına olan sevgisinde yavaş yavaş bir gevşeme olmuştur. Ona hâlâ acılamakla beraber bu, onun kösnülü hayallere kapılmasına, kanının zaman zaman kadın arzusu ile tutuşmasına artık engel olamamaktadır. Dindar bir gencin ruhunda bu nöbetlerin ne yaman tepkiler yapacağı açıktır.

Böyle bir ruh durumu içinde, Jeanne Dessalle adında genç ve güzel bir kadınla tanışır. Kocasının cinsel sapıklığı yüzünden, ondan ayrılmak üzere olan, sevmeye susamış, ama aşkın behimî yanından olasıya tiksinen, herkesin yanlış anladığı bu içli genç kadın, ruhbancı partinin bu gözde adamına, bu asîl, yakışıklı, bilgili gence, bu "karısız koca"ya ilkin duyduğu merak, güçlü bir aşka çevrilmekte gecikmez. Şimdi ikisi de bu zorlu aşkın ağları içinde kısı kıvrak kısıtılmışlardır.

Piero büyük bir vicdan ezinci içindedir. Din eğitimi, inanı, mânevi değerlere olan içten bağlılığı, anasından, babasından kalıtladığı iyiye, doğruya olan

inancı, zorlu bir tepki ile şahlanmıştır. Sevmek, sevil-mek gerçi hakkıdır ama, bir hastane köşesinde acı çeken karısına ihanet etmeye hakkı yoktur. Gel gelelim iradesi erimiştir, bir çaba ile aşkını yüreğinden sö-küp atacak gücünden yoksundur. Ama ihanetini sürdür-meye de vicdanı elvermez. Tek çıkar yol, pasif bir in-sanın tuttuğu yoldur: bir manastıra kapanmak, şey-tan kandırmalarına böylece karşı koymaya çalışmak. Ancak akıl danıştığı bir papaz, manastıra kapanma-nın bir fayda sağlamıyacağını söyler, onu fikrinden caydırır. Piero'nun aşkı ile ödevi arasındaki çatışma da böylece sürüp gider. Bir ara aşkının günah olmak yoluna sapmaya yüz tuttuğu bir sırada, hastalığı ağır-laşan karısının başı ucuna çağrılır. Karısı, hayata gözlerini yummadan önce, akıl yetilerini tamamen ka-zanmıştır. Her şeyi bilmektedir. Ama yine de kocasını affeder ve ölür. Karısının bu büyüklüğü karşısında, Piero'nun vicdanını için için sızlatmaktan bir an uzak kalıyan pişmanlık birden, en büyük aşkını bir solukta yutacak kadar yalınlanır. Annesine, babasına, daha vücudu soğumamış karsına lâıyk bir evlât, bir eş ol-mak isteği ile yanıp tutuşmaya başlar. Her şeyini fedaya hazırdır. Varını yokunu hayır eşlerine verir. Kendini bundan böyle bir yoksul olarak, yoksulların mutluluğuna hasretmek amaciyle, meçhul bir yere gider.

Fogazzaro'nun yapıtlarının tümünde, gökyüzü ile veryüzünün, dogma ile bilim özgürlüğünün, ruhla etin çağrıları arasında dalgalanan bir vicdan dramı görülür. Bu dram öteki kitaplıklarında anımsamalar, karşıtlıklar şeklinde işlenmişken, son iki romanına (*Il santo*, 1905, *Leila*, 1911) ana konu olarak girmiştir.

Il santo'da Fogazzaro, romanın kahramanının ara-cılığı ile kilisenin yenilenmesi tezini savunan ve "mo-dernist" denilen akımın sözcülüğünü ve önderliğini

yaptığı için, romanda modernizmi kınayan papa X. Pius tarafından aforoz edilmiştir. *Leila* da aynı sondan kurtulamamıştır.

Sanatının, düşüncelerinin eksik, zayıf yanları kavranmaya başlayınca, birkaç yıl süresince gerek sanatçı, gerek düşünür ve hattâ yeni bir din kurucusu olarak aşırı bir şekilde övülen Fogazzaro'ya karşı gösterilen tepkinin insaf sınırlarını çok aşmış olmasını tabii karşılamalıdır. Fogazzaro, bilim, din, siyaset konusunda savunduğu düşüncelerinde yanılmış olabilir. Ahlâk ve feragat havariliği yapmak istedikçe, mizacının sensüalizmi yüzünden halkın sempatisini yitirdiği de bir vakıadır. Ama bütün bu şeylerin üstünde bir gerçek vardır ki o da, yanlış ya da doğru, hak bildiği yolda samimi olduğudur. Fogazzaro hiç şüphesiz, XIX yüzyıl ikinci yarısı İtalyan edebiyatının Verga ile en büyük iki romancısından biridir.

Eskişehir, aralık 1962.

F.T.

BU YENİ KÜÇÜK DÜNYA

BİRİNCİ BÖLÜM

YİTİK YUMURTA

I

İhtiyar markiz Nene Scremin, arkasında yabancıları, yüzü asık, kendi eli ile salonda toz alıyordu. Mendiliyle, duvar boyunca sıralanmış sandalyelerin arkalarını, kanapelerin, koltukların oymalarını, etajerleri, saat fanosunu siliyordu. Birer birer, siyah mermer şöminenin üzerindeki altın yaldızlı şamdanları kaldırıyor; birer birer, beyaz mermer masanın üzerinden vazoları, resim çerçevelerini, şekerlikleri. kim bilir kaç doğum gününden, kaç yıldönümünden beri toplanmış bibloları kaldırıyor, mermerin tozunu alıyor, küçük toz kümeciklerini siliyor, sözde eşyaların tozunu aldığını sanan Federico olacak mübarek adama söyleniyordu. Biçare Federico, yarı sakat, dişleri yarı dökülmüş, başı yarı dazlak bir adam, tam o sırada, arkasında iş elbisesi ile çıka geldi, iki ay önce işine son verilen ihtiyar bahçıvanın geldiğini, hanımefendi ile görüşmek istediğini söyledi.

“Beklesin” dedi markiz. “A mübarek adam, niçin giyinmezsiniz? Bugün salı olduğunu bilmiyor musunuz? Ya o ne biçim toz almak öyle? Görmüyor musunuz, burası ahırdan farksız?”

“Ahır mı?” diye Federico, şaşkın şaşkın sordu. “Ahır mı? Ben şunu bilirim ki bu sabah burada tam iki saat çalıştım.”

“Olabilir, herhalde uyumuş olacaksınız. Tonina’nın yumurtasını götürdünüz mü?”

Tonina, Scremin’lerin acıdıkları için baktıkları ihtiyar, hastalıklı bir hizmetçiydi. Federico, kadına öğleyin her vakitki yumurtasını götürüp götürmediklerini bilmediğini söyledi. Tam da o sırada aşçı kadın çıka geldi, işine son verilen bahçıvanın mesajını tekrarladı. Sorulmadan yapılan bu tekrarlama yüzünden, hanımefendi orada olmasına rağmen, uşakla aşçı kadın arasında bir tartışma oldu. Fakat markiz kötü önsezilerin etkisi altında idi, yumurtanın ne olduğunu öğrenmek istiyordu. Aşçıdan, Tonina’ya yumurtayı aşçı yamağının götürdüğünü, biraz keyifsiz olan Tonina’nın ise yumurtayı almadığını öğrendi. Bu, bir dramın patlak vermesine sebep oldu. Yumurtaya ne olmuştu? Sessizlik. Biri yemiş olabilir miydi? Pehriz ayı olduğunu unutmuşlar mı idi yoksa? Federico: “Nerede olacak, olsa olsa mutfaktır” diye homurdandı. Markiz kirli mendilini cebine koydu. Doğruca mutfağa gitti. O köşeyi ara, bu köşeyi ara, yumurtayı koydunsa bul. Pencereye gitti. avluda koşum takımlarını temizliyen arabacıya seslendi. Arabacı yukarı çıkarken, markiz, aşçı yamağını çağırma için karanlık servis merdivenine yürüdü, loşlukta birini gördü, arabacı sandı, birden: “Yumurtayı siz mi aldınız?” diye sordu. Adam: “Ben mi, hanımefendi?” dedi ürkek ürkek. “Benim yumurtadan filân haberim yok.” Bunun üzerine, markiz adamın dilenci olacağı-

nı düşündü. Birden: “Allah versin!” dedi. Adam, eski bahçıvan olduğunu söyledi. “Öyle ise bekleyin.” Böyle diyerek ihtiyar markiz yumurta avına devam etti.

Yumurtayı ne aşçı yamağı, ne arabacı, ne oda hizmetçisi, hiçbiri almamıştı. Markiz, öğle üstü mutfakta kahve içmek âdeti olan kâhyayı aramaya koyuldu. “Yumurtayı gördünüz mü?” “Ne yumurtası hanımefendi?” Zavallı kâhya, ölümlü hayatında yumurta görmediğini inkâr edemedi ama o anda gördüm demeye de dili varmadığı için, ağzı açık, kala kaldı. Bu arada beş hizmetkâr, kimi merdivenlerde, kimi bir odada, kimi koridorda, kimi mutfakta, içlerinden bir hayli sövüp sayarak, homurdanıyorlardı ve yitik yumurta varlığı ile evi dolduruyordu.

Bir hiç yüzünden o kadar basamak merdiven tırmandığına fena halde içerliyen arabacı:

“Bir yumurta bu yahu!” diye titriyordu. “Sonra da köpoğulları at, araba alırlar!” O sırada hanımefendi ona bir daha seslendi. Beyefendiyi görüp görmediğini öğrenmek istiyordu. Arabacı kabaca, görmediğini söyledi. Oda hizmetçisi, markizin arkasından: “Beyefendi Duomo’da olsa gerek” dedi. “Âyine gitmiştir.” İhtiyar hanımefendi, kocasının gizli bir takım politik tutkuları yüzünden epeydir arkasına Duomo yardım sevenler derneği üyesi cüppesini giymediğini biliyordu. Ama yine de cevap vermedi. O sırada bir delikanlı, bir kucak kuru otla tavlardan çıktı. İhtiyar kadın: “Nereye gidiyor otlar?” diye âmirce haykırdı. Bu sefer arabacı yapmacıklı bir tantana ile hem onu susturmak, hem de bir başkasına

karşı gizli nefretini dile getirmekten doğan bir hazla: "Küçük beyin otu! Küçük beyin emri!" diye karşılık verdi.

Resmî elbisesinin düğmelerini ilikliyen Federico, konağın bir dairesinde oturan ve tavlada bir binek atı besliyen "küçük bey" in, yani büyük beyle hanımefendinin damatlarının düşüp kalktığı ıpsız sapsız makulesi üstüne, içinden bir şeyler daha homurdandı. Onu şimdi de meteliksiz arabacılar sağmıya geliyordu! Ot da hediye ediyordu! Federico, bilgelikle bahçıvana gitmesini, "küçükbey" eve döndüğü zaman, saat dörde doğru gelmesini salık verdi. "Hanımefendinin kafasında yumurta var şimdi. Yarın yumurta civciv olur. Sen gel, küçük beyi gör. Hem şimdi onu Belediye Meclisine üye de yaptılar!"

Akla gelmiyen, şaşırtıcı bir keşfin izinde olan markizin araştırmaları, ilk ziyaretçilerin gelmesi üzerine yarıda kaldı. Markizin, şehrin dört bir yanında tanıdığı vardı. Defterinde, ocak ve nisan aylarında yapması gereken doksan yedi ziyaret vardı ki, gençliğinde kocasının gönlü olsun diye, belki de kızını tanıtmak zorunda kaldığı yorucu, üzücü yıllarda vardı. Salı yüz kırk altı ziyaretten arta bu kadar kalmıştı. Salı günkü kabulleri genellikle pek kalabalık olmazdı, çünkü teklifsiz bulduğu kimselerle kendi halinde ahabları kabul günlerine pek gelmezlerdi. Markizin doğum yıldönümü olan o salı ise, biraz bunun için, biraz da tesadüfen, günü çok kalabalıktı. Kendi halinde dostları, kibar takımı ile karşılaşmamak için erken

geldiler. Tantanalı davranışlarının, ipekli elbiselerinin, gösterişsiz nezaketlerinin içine vekarla kapanmış üç, dört ihtiyarcıktı, bunlar. Markiz Nene'ye *sen* deyişlerinde gizli, yüreğe işliyen bir bağlılık, içten gelen bir memnurluk vardı. Markiz bunlarla daha iyi anlaşırdı. Bu, biraz da, din işlerinde, küçük, büyük perhizlerde, oruçlarda, bütün bu kadınların, tıpkı onun gibi, küçücük bir süt damlasının bile lekeleyebileceği öylesine duru bir as beyazlığında olmalarındandı. İhtiyar bayanlar, konuşmalarında politika konularına, seçimlere, yönetim meclislerine, uzaktan bile olsa, değinmekten; hava, tanıdıkların sağlığı, yararları, aile durumları dışındaki konulara dokunmaktan daima öylesine kaçınmışlar; olsa olsa bir vaizin yetenek ve nefesinden söz açmışlar; hükümet işlerinden, kirli işlerden bahsedenleri duydukça öylesine bir düzen ve aynı ciddilikle susmuşlardı ki, şimdi, iki gün önce Belediye Meclisine seçilen damadından ötürü markizi nasıl kutlayacaklarını bilemiyorlardı. Şehir salonlarının durgun sohbetlerine konu olan soğğun mutlu şiddetlenmesinden hep bir ağızdan yakındıktan sonra, nihayet içlerinde en yürekli bir şeyler çıtlatmaya cesaret edebildi: "Duyduğuma göre damadın büyük bir başarı kazanmış. İyi bir insan, zavalılık!"

Öteki ihtiyarcıklar, yüreklenip, gıcıklı, çatlak sesleriyle konuştular: "İyi bir insan! — İyi olduğunu herkes söylüyor. — Çok sevindik."

Markiz Nene somurttu: "Öyle pek sevinilecek bir şey değil! dedi. Bu söz üzerine, arkadaşlarının bir iki mahzun, esrarlı acınına, umut sözü karşılıksız kaldı. Söz, markizin damadının meziyetlerine döndü ve iyi

kalbli bayanlar, bundan kaynanasına bahsedeceklerine, ince bir yaltaklanma duygusu ile, kendi aralarında konuştular. Bayanlardan biri, Duomo rahibinin *signor* Maroni'nin merhametini öve öve bitiremediğini işitmişti; bir başkası da her sabah hizmetçisinin ilk âyinde *signor* Maroni'ye rasladığını anlattı. Öbürleri, övdükleri adamın adını söyledikçe, içlerinde en çekingenleri usulca düzeltiyor, "Maironi, Maironi" diye mırıldanıyordu ama onlar Maroni demiye devam ediyorlardı. Onları mazur görmeliydi, çünkü adları, soyadları bölge diline çevirmeye meraklı olan markiz bile, dörtte üçünde Maroni derdi. Konuşmalar ondan sonra, oradaki bayanların iğnelerini, ipliklerini aldıkları satıcı kadının çıraklarından birinin evlenmesine geçti.

Daha sonra, kendi halinde bayanlar gidince, hemen hemen aynı zamanda, birkaç bayanla birkaç da bay geldi. Bunlar, kendileriyle monden konulardan konuşacak kadar toplumun içinde yaşamıyan, ama evine uğramıyacak kadar da onun dışında olımıyan ihtiyar bir bayana yapılan ziyaretin can sıkıcılığını hafifletmek için aralarında randevulaşmışlardı. Değişik bir tonla, aynı şeylerden söz açıldı. Soğuklardan bahsedildi. Bayanlarla baylar bir piknikten, önemli bir politika konusundan, aralarına katılmasını istemedikleri bazı kimselerden kısaca söz açtılar. Araba ile bir sabah gezintisini düşünmek birçoklarını içten içe ürpertiordu. Bunlar, yapacakları gezintinin ve aralarında bulunacakları topluluğun zarıflığına bakarak,

soğuktan donmaktan memnundular. Sonra, politika meraklısı bir bayan, yalın kılıç seçim konusuna girdi. Öbür bayanlar ona bir belâgat ve cesaret örneği gibi bakarlarken, baylardan biri belli etmeden, yüzünü gülünç bir sırıtişla buruşturuyordu. Aynı bay yüksek sesle kutlamalarını sundu ama, yanındaki bayanlar duysun diye, alçak sesle konuşmasına bazı iğneli sözler katmayı ihmal etmedi: “Nerdeyse Federico dört fincan okunmuş su ile gelir. — Bahse girerim ki, belediye meclisi üyesi, arkasında âyin cüppesiyle odasında, mihrabın önünde *Te Deum* duasını okuyordur. — Mecliste: *et cum spiritu tuo* dediğini duyuyor gibiyim.” Yanındaki bayanlar dudaklarını ısıyor, “Susun Allah aşkına!” diye fısıldaşıyor, ama o, markizin sağır olduğunu iddia ediyordu. Valinin geldiğini söylediklerini duyunca: “Vah başıma gelenler!” diye homurdandı. “Şimdi iyi konuşmaya bakmalı! Bilseydim yanıma gramer kitabını alırdım!”

Commendatore Vali, sakın yaşamasını seven, Toscana’lı iyi bir adamdı. O mütevazı görevine başlayalı daha iki ay oluyordu. Onu, kocası, markize trende tanıştırmış, o da şimdi bir nezaket ziyaretine gelmişti. Marki Zaneto’yu yumuşatacağından, senatör olmak sevdasından yararlanıp onu yavaş yavaş Ruhbancı partisinden uzaklaştıracağından çok memnundu. İtalyanca konuşanların karşısında eli ayağına dolanan markiz Valiyi, onu da buz gibi bırakan bir şekilde karşıladı. Bereket konuşkan bayan, *commendatore* ile Floransadaki bir ahbap evinde birkaç kere görüşmüştü. O, bu tanışıklığı hemen herkese duyurdu, onunla samimî konuştu, kendisi ile *commendatore* arasında

bir başka bayan oturduğu için, tanıştırma işinin ev sahibine düştüğünü bilmekle beraber, bunu seve seve kendisinin yaptığını belli etmek düşüncesiyle, alçak sesle Valiyi bayana takdim etti. Bunun üzerine alaycı bay, yanındaki bayanlara döndü: “Kendisine burada ihtiyaç olmadığını, mutfığa gidip yağ çıkarmasını söyleyelim Nene’ye” dedi. Tutumluluğu ile tanınan zavallı markiz, arkadaşı ile *commendatore* arasındaki parlak düeti sessizce dinliyordu. *Commendatore*, o ilk şaşkınlığı içinde, kendisine uzanan eli yakalayıp cana minnet bilmmişti. Tabii Maironi’nin Ruhbancı partisinden seçilmesine hiç dokunmadı, ne diyeceğini bilemediği için, ev sahibini XV. yüzyıldan kalma güzel konağından ötürü övdü, konağın rahmetli profesör Cannela tarafından da çok beğenildiği cevabını aldı ve bu ünlü adamın kim olduğunu sormadan, şakacı bayla konuşkan bayanın kalktıklarını görünce, o da kalktı.

Dışarda, ıssız yol mart güneşi altında ışıyordu. Ateşli bayan arabaya binmedi, iki arkadaşını yaya olarak, gezinin daha şimdiden yeşil yapraklarla donanmış at kestaneleri altına götürdü. Vali, saygılı bir yüzle, bayanın Scremin’lerin kuzini olup olmadığını sordu. Olmadığını öğrenince, baya döndü: “Ya siz?” diye sordu. “Siz de mi kuzeni değilsiniz? Mükemmel.” Küçük prensliği içinde bir ay kaldıktan sonra, kafasında oradaki bütün asiller arasında en azından “kuzenlik” derecesinde bir akrabalık olduğu düşüncesi doğmuştu. Korku ile öyle hayal ediyordu ki, onların yakınlıkları, hısmınlıkları, çözülmez bir kördüğümü, küçük bir ipliğini çekseler, tümü ile insanın üzerine

iniveren dolaşık, muazzam bir yığındı. Onun için, başka asillerle asillerden konuşacak olsa, bunu binbir dikkat ve seremoni ile yapardı. Ruhbanı partisinin bu yeni belediye meclisi üyesinin, bu karısız damadın, bu kızsız kaynananın damadının ne değerinde bir kişi olduğunu öğrenmek istiyordu. Onu tanımıyordu, ona bir ziyaret sırasında olsun raslamamıştı. Peki ama insan içine çıkmıyan bu adam, konuşmıyan bu kadının evinde ne arıyordu?

Politika meraklısı bayan gibi şakacı bay da, piskoposun, sevimli bir tavukçu güzeli yüzünden işinden attığı şu ünlü Federico'dan tutun da, beyefendinin yere göke koyamadığı X'lerin güzel Matilde'sinin kuzini olan aşçı yamağına kadar, Scremin'lerin uşakları, hizmetçileri hakkında esaslı bilgiye sahipti. İhtiyar markizin ayda şekerle kahveye kaç para verdiğini, markinin çorap masrafının ne olmayacak miktarlara eriştiğini biliyorlardı. Valiye yeni meclis üyesinin hikâyesini eksiksiz sunabilir, aslına tıpı tıpına benzeyen bir resmini çizebilirlerdi. Gözlerinde belki sadece bazı gizli gölgeler eksik olurdu ki zekâları bu gölgeleri yakalamaya yetmezdi, zati bunların il yönetiminde önemli rolü de olmazdı. Ama ikisi de, sonra şuna buna anlatır diye, ötekinin önünde Valiye bilgi vermiye yanaşmadı. Şunu da söylemek yerinde olur: Scremin'lerin hısımlar ya da dostları olmasalar da, o eski soydan gelme asillerle aralarında ortak bir şeref bulduğunu duyuyorlardı ve Valinin saygısız konuşması karşısında, sezdirmeden, gizlice mahrem zevkleri duydukları aristokrat koltuğunda küçük bir tepki sarsıntısına uğramışcasına, şaşırmışlardı. Alaycı asil

bay, Federico'dan yumurta olayını öğrendiği zaman olduğu gibi, Scremin'leri eş dost arasında maytaba alabilirdi ama herkesin içinde durum değişirdi ve ne zaman markiz Nene'nin arabasına raslasa, kutsal Aile'den biri geçmişçesine, saygı ve tantana ile selâm verirdi. Böylece Vali sadece, Piero Maironi'nin, Brescia'lı asil Franco Maironi'nin hiç de akıllıca bir davranış olmayarak, halktan bir kızla evlenmesinden dünyaya geldiğini, daha çocuk yaşında yetim kaldığını, genç adamın, babasının dedesi Maironi'nin karısı ölü markiz Scremin'in yanından markizin akrabası olan marki Scremin tarafından büyütüldüğünü; Scremin'lerin biricik kızlarını aldığını; evlendikten birkaç ay sonra bir talihsizlik eseri olarak ağır bir akıl hastalığına yakalanan genç kadının dört yıldan beri umutsuz bir halde bir akıl hastanesinde yattığını öğrendi. Kocasını bir türlü avuncu bulamamış, toplum hayatından elini ayağını çekmiş, insan içine hemen hiç çıkmaz olmuştu. Sık sık kiliselere gidiyor, çok çalışıyordu. Büyük ninesinden kalan miras dolayısıyla epey zengin, Scremin'lerden daha zengindi, onun için işlerini yüz üstü bırakıyor, herkesin yardımına koşuyordu.

Zavallı Vali, bayanla kavalyesi, onları izliyen kupa binip gidince, alaycı asil bayın onun bir Pantheon gibi kocaman şapkasından bahsettiğini, sesini taklit ettiğini, "Gerçek bir beylik araba heygiri hamutu!" dediği boyun bağına alaya aldığını duysa idi, içerlerdi. Maironi'ye gelince, ne kavalyesi, ne de bayan ona tahammül edemiyorlardı, Valiyi alaya aldıktan sonra, antipatik, kuru sofu, yabani, tuhaf buldukla-

rı, belki de yaptığı iyiliklerden bir karşılık bekliyen saman altından su yürüten bir aç gözlü saydıkları yeni meclis üyesine atıp tuttular. Bay, dört yıldır hem evli, hem bekâr olan genç bir adamın ermişliğine de pek inanamıyordu. Zavallı asil bayla zavallı asil bayan, arabaya bindikten iki dakika sonra, Nis süvari birliğinden ünlü sinik yüzbaşı Reggini'nin hemşerisi Valiye at kestaneleri altında: "Sayın *commendatore*, o eski tencere ile kapağı arasında ne arıyorsunuz, kuzum? Yanlarında siz varsınız diye öpüşemediler!" dediğini duysalardı, onlar da kızarlardı.

II

Markiz Nene, ancak öğle yemeğinden epey sonra, konuşma saatinden az evvel, hizmetçilerin tecessüsünden uzak, kocası ile başbaşa kalabildi. Karısı, suratı asık, ona bu konuyu açınca: "Ne, yumurta mı?" dedi ezile büzüle. "Sus canım, yumurtayı ben aldım. Azarlama beni, unutmuşum, ne yapayım, unutmuşum işte." Mazlum erdemliği ile, mutfakta bunu herkese söylemek istediğini açıkladı. Karısı kaşlarını çattı: "Çocukluk" diye homurdandı. Kocası kültür bakımından ondan çok üstün, ama zekâ bakımından ondan çok geri idi, karısının duymadığı birtakım arzuları vardı, bulutların üzerindeki birtakım kaypak yollarda, hattâ birtakım yer altı yollarında yürümesini, istek ve kaygı yükünü yavaş yavaş hâkim bir doruğa götürecektir birtakım helisel dehlizleri aşmasını çok iyi bilse de, bilgisizlerin ellerini, kollarını sallayarak yürüdükleri

normal yollarda yürümesini bir türlü becerememiş, hattâ karısının rahatça gezindiği evinin içinde bile, tökezlemeden dolaşamamıştı. Karısı ise zekâ ve budalalık, el açıklığı ve sıkılığı, şairane naziklik ve âdetâ sert bir azimden yapılmış olasıya çetrefil bir yaratıktı, hayal, tutku, hattâ bencillikten yoksun, ama kendine önem veren, içinden olsun. herkese karşı olsun, daima dedigim dedik diyen, açık sözlülüklere hazır bir kadındı, kendi düşüncelerini gizlemekte kıskançtı, karanlık, derin sevgilerinin yorulmaz enerjisini, bilgili tasavvurlarını, yavan konuşmalarını içine sakladığı dar gerçeği çok iyi bilirdi.

Aklından geçirdiği tek erkek olan kocasına bağlı idi, moral alanda, kocasının, onun isteklerinden çok kendi düşüncelerine uyan mutluluğuna bağlı idi. Zane-to'nun pratik hayata ayak uyduramaması onu için için kızdırıyordu. Ne hatırı sayılır arkeolog ünü, ne peşinden koştuğu senatörlük, ne de bakanlık koltuğu, şimdi: "Çocukluk!" sözünün kopup geldiği hoşgörüyü biraz olsun hafifletemezdi. Yaşlı kocasının arada bir, âdetâ gizlice gönlünü almaya çalışmasına, asıl aileden ayakları eksik olmıyan eski dostları papaz ve küçük burjuvalarla sohbetlerine rağmen, o akşam yüzündeki hoşnutsuzluk bulutu dağılmadı.

Scremin'lerin salonu bir çeşit lâboratuvardı ki, tanımlanmak ve çözümlenmek için, öbür evlerden ve sokaklardan derlenmiş sözler, sahipleri belli sözlerle ortada dolaşan sahipsiz söylentiler, içinden başkalarına ait garip bir olay, iç gıcıklayıcı bir kuşku çıkarı-

lan, uygun reaktiflerle bir entrikanın oynak gölgele-ri belirtilen, koku sayesinde tanınmış bir kişinin iz-leri bulunan, sonra da koklamak suretiyle ardına dü-şülen ve eğer mümkün olursa, onu gizli yolunda sok-mak, tadını tatmak, hayatın aralıksızca her insanın çevresinde yarattığı, bozduğu, yeniden kurduğu ince komedi ağlarının bir iki küçük ipliğini yakalayabil-mek amacıyla söylenmiş her şey oraya getirilirdi. Lâ-boratuvarın asit ve alkali yönünden bir eksigi yok-tu. Aşk hariç, soydaşların ne kadar günahı varsa, tümünün ölçülü, zarif dedikodusu yapılırdı. Aşkla il-gili günahların konuşmalarda asla sözü edilmezdi. Ka-fadarlardan iki, üç boşboğaz bu yasağı çiğnemiye kal-kışacak olsa, marki Zaneto: "Hım hım!" diye hemen sesini yükseltirdi ve bir âsinin inadı yüzünden sesini daha da yükseltip "Hım hım!" larını uzatması pek nadiren gerekirdi. Fariziyenlerle birlik olup zinacı kadını taşlamıya büyük bir yönsemesi olan temiz yü-rekli adam, aynı şiddeti ancak din konusundaki pek doğru olmıyan deyimlere karşı gösterirdi. Konu, ah-lâksızlık ya da dogma dışında kalıyorsa, sesini çıkar-mazdı. Her sözünü tartarak söyler, öbürlerinin onun gibi yapmamalarına insanın âdeta seviniyor diyesi gelirdi. Hepsi de çok bilmiş kimselerdi az çok. Emek-li, eski bir yargıç vardı ki, zehir gibi tuzu ile hazır bekler; uzun boylu, zayıf, saz benizli, hırçın bir ih-tiyar vardı ki her seferinde uzun boylu, zayıf, saz benizli, mahzun karısı ile gelir ve ancak bir iki damla asit damlatmak için ağzını açardı.

O akşam Scremin'lerde toplanan kimyagerlerin potasında, kibar sosyetenin en tanınmış bir kişisi, ka-

sabanın Olympos'u vardı. Olympos'u asitlerle, tuzlarla muamele onların başlıca zevkleri idi. Bu iyi yürekli burjuva finoları, misafir oldukları evin arması üzerinde yatan iri hayvanı azıcık olsun umursamazlardı. Markiz Nene bu hayvana pek önem vermezdi; herkese tevazu ile candan davranan marki Zaneto, o hayvana karşı olan zaafını saklamasını bilirdi. Asıl karı koca, karanlık, ağır, hüznü bir asalette sahiptiler, bu kabil asillerle, zengin şölenler, balolar veren, piknikler, tenis, patinaj partileri tertipliyen Olympos'la münasebetleri az ve soğuktu. Hırslı bir dedikodu meraklısı olan babacan bir papaz, salona girince, iştah çekici turfanda haberini verdi: "Desenize piknik suya düşmüş!" Papazı daladılar mı neshelerine diyecek olmıyan ekşi suratlı bayla asık suratlı bay: "Eski haber, bu! Küflenmiş haber!" diye atıldılar. Papaz şaşırmış, kızmış, rengi pancar gibi olmuştu, piknikten vazgeçilmesi kararının üç saat önce, yani saat altıda alındığını söyledi, her zaman dalına basmaya bayılan o adamlar ise, saat altı buçukta olaydan kahvede bahsedildiğini; pikniğin, Diedo köşkünün kiracıları yüzünden suya düşmüş olduğunu söylediler. "Görüyorum ki bir şeycikten haberiniz yok!" dedi papaz muzaffer bir eda ile. O, olayı başka türlü biliyordu. "Doğrusunu da ben biliyorum." Sabahları kiliseye, akşamları da Olympos'a devam eden iri yarı bir bayan, olayı aile doktorunun yanında kocasına anlatmış, papazın arkadaşı olan doktor da ona raslayınca: "Bu akşam Scremin'lere gidiyor musun?" demişti. "Olayı anlat." Papaz İtalyanca olarak tantana ile anlatmaya başladı.

“Şunu bilin ki, bazı bayanlar büyük perhize riayet etmek amacıyla, pikniğin pazara bırakılmasını şart koşmuşlar.” Ekşi suratlı bay: “İnanasım gelmiyor benim buna” diye homurdandı. Öbürleri sustular. Papaz diyelek olarak karşılık verdi: “İster inan, ister inanmayın” ve hemen arkasından, doğrusu istenirse az çok tutarsız ve kaygan olan İtalyancasına döndü.

“Evet, pazarı tercih ediyorlar, diyordum; önümüzdeki pazarı. Bu arada Pittimèla — kim olduğunu bilirsiniz — bir gezintide karı koca Zigiotti'lere raslamış ve hödüklük edip onları da davet etmiş. Zigiotti'ler tabii çok memnun olmuşlar. Mesele duyulmuş, bir kızılca kıyamettir kopmuş. Başta bayanlar, kimse Zigiotti'leri istememiş. Pittimèla'ya söylemedikleri kalmaz. Pikniğe önayak olanlar, bu işi yürütenler: Nasıl yapmalı? demişler. — Nasıl mı yapmalı? demiş bir bayan. — Pittimèla'ya söylemeli, bozduğu gibi düzeltsin ve bizi nasıl kurtarırsa kurtarsın. — Bir başka bayan: — Pittimèla'yı da almayiveririz, demiş. Bir başkası da: — Piknik yapılmayıverir, demiş. Bir dördüncüsü bir şey dememiş ama hemen oracıkta hastalanıvermiş.”

“Mükemmel!” diye asık suratlı bay homurdandı. “Kim olduğu anlaşılıyor.” “Falanca!” dedi ekşi suratlı bay. “Ben biliyorum!” diye papaz haykırdı. “Azizim, sanki kerkes, kocası ile Zigiotta arasında, şey...” “Hım hım!” diye marki Zaneto hışımla haykırdı. “Sözünüze devam edin. *don Serafino*.” Papaz devamla:

“Piknik komitesi, ne yapacağını, ne edeceğini bile-

memiş. Ama şimdi size her şeyin yoluna girdiğini ve bir komisyonun saat üçte Diedo köşküne giderek Dessiâl'ları davet ettiğini söyleyeceğim." "Dessalle" diye biri sözünü kesti. "Peki, canım, Dessalle olsun."

Dessalle'lerin, yani Diedo köşkünde oturan kiracıların adı edilince, pikniğin suya düşmesine bunların sebep olduklarını söyleyen papazın, işler yoluna girmiş dediğini duyan ekşi suratlı bay, en korkunç ve acaip sırtışlarla ağzının, burnunun, yüzünün olanca kaslarını buruşturmaya koyuldu. *Don Serafino* ona baktı ve daha ağzını açmadan: "Az bekleyin!" dedi.

"Ben bir şey demedim ki!"

Papaz sözüne devam etti:

"Tesadüfe bakın ki Dessalle'lere tam da o pazar Venedik'ten ahabları gelecekmiş." Konuşmayan adam: "Eee?" dedi. *Don Serafino*, daveti reddedile-ri yüzünden piknik yapılsın, yapılmasın diye çıkan anlaşmazlığı anlatırken, ekşi suratlı bayla asık suratlı bay: "Eee? Eee?" diye gitgide daha gücle sözünü kesiyorlardı. Daha pesten bir iki "Eee eee?" de dinleyicilerden yükseliyordu. Papaz bir süre daha sözüne devam etti, sonra tahammülü taşarak: "Ya sabır! Ya sabır!" diye haykırmaya başladı. Sonra İtalyancayı bıraktı, diyelek olarak: "Bırakın da sözümü tamamlıyayım canım!" dedi. "Susun, susun, sakın olun, sakın olun!" diye Zaneto bağıırıyordu. Fakat papaz, istakoz gibi kıpkırmızı kesilmiş bir halde, haykırarak, hayır, hiçbir şey bilmediklerini; Dessalle'lerin teklifi reddedile-ri ile Zigiotti meselesinin yeni baştan ele alındığını; bayan Zigiotti yüzünden pikniğin suya düş-

tüğünü söyleyince, öbürleri, Dessalle'ler reddetmeselerdi mesele yeni baştan ele alınmazdı, diye yüzüne karşı haykırdılar ve öyle yüksek sesle haykırdılar ki Zaneto birden dümeni kırdı ve sözü *signor* Carlino Dessalle'in burnuna çevirdi. "Onu bir kere gördüm, iri bir burnu var!" "Dokunmayın ona, marki" diye ekşi suratlı bay haykırdı. "Dessalle'lerin evinde her şey eksiksiz olmalıdır, burunlar bile. Yabancı kişiler, marki, evlerinde şölenler veren, para harcıyan kimseler bunlar, bayım! Tapalım onlara, yağlayıp ballayalım, yahyalım onları, kendimizden geçelim, deli divane olalım! Ne asîl, ne sevimli, ne candan insanlar. O ne zekâ, ne güzellik! Siz, marki, bana onun burnundan bahsediyorsunuz, ama yemin ederim ki burada öbürünün burnu da beğeniliyor."

Don Serafino, bu ikinci burnun ona pek öyle çirkin görünmediğini göstermek için:

"Aman canım!" dedi.

"Öyle, azizim! Duyuyor musunuz, marki? Din adamlarının da! Evet, din adamlarının da akılları başlarından gidiyor! Oysa onlar kiliseye ayak basmayan kimselerdir. Dinsiz kişiler ki burada onlara *pamdi* derler."

O yerin diyelektinde. belki de gevşek, renksiz görünüşü, böyle bir yemeğin ve böyle bir imanın az besleyici oluşu yüzünden, hem çorba, hem de dini imanı bilinmiyen kimse demeye gelen bu *pamdi* sözü, bir gürültü daha çıkmasına yol açtı. Papaz: "O da nesi?" diye haykırıyordu. "*Pamdi* imişler, değilmişler, bana ne? *Pamdi* ile burnun ilgisi ne?" Öfkeli tenkidci bağıırıyordu: "Evet efendim, *pamdi*, *pamdi*! Kendisi de,

ablası da *pamdi!*” Öbürleri gülüyor ve kışkırtıyorlardı. Zaneto, manevrasının fena sonuçlanmasına yarı güler, yarı üzgün bir halde, aralarını bulmaya çalışıyordu. Tartışma sırasında, markiz Nene’nin yanında oturan kibar bir bay, alçak sesle, ne düşündüğünü sordu. Markiz çorap örüyordu, gözlerini şişlerden kaldırmadan cevap verdi:

“Bu beni ilgilendirmez.”

İhtiyar markiz asla “ilgilenmez”, yani üstüne vazife olmıyan şeylerden ötürü tatlı canını üzmezdi. Ya da öyle görünürdü. Çünkü yüreğinin derinliklerinde anahtarla kilitli bir miktar gizli hücre vardı ki, orada dikkat etmiyormuş gibi görüldüğü bir sürü şey üstüne sessizce toplanmış notlar; gelecek bir sürü şüpheli mesele üstüne bu ya da şu kimse hakkında kararlık tasavvurlara ait karışık sıralar; asla itiraf etmediği sempatiler, antipatiler; insanlar ve eşyalar üstüne, gizli ama bronz gibi sert ve eğrilmez kanılar; daha içten konuştuğu zamanlarda, ağzında sakladığı bir sürü bilinen eski sözlerden bambaşka olan o beklenmedik sözleri ona nadiren söyleten bazan doğru, bazan eğri düşünceler saklardı. Hem markiz o akşam kırgındı, Dessalle’lerin burunlarını tartışmanın heyecanı içinde, öbürlerinin onlara dikkat etmediği bir sırada, marki Zaneto, mutfaktan dalgınlıkla hakkı olmadan aldığı yumurtaya bulanmış vicdanı ile, karısına yaklaştı, markizin canını sıkı mahzun şaklabanlıklar yapmaya başladı. “Git işine! Canımı sıkma!” dedi markiz birden. “Çocukluğu bırak!” Zavallı adam, süklüm püklüm, soru soran birine cevap yetiştirmekle meşgul olan *don Serafino*’nun yanına döndü. “Hz. İb-

rahim mi? Bu da şimdi Hz. İbrahimi nereden çıkar-
dı?” “Evet, evet” diye öteki cevap veriyordu. “Hz.
İbrahim’le Rebeka, hayır Sara!” Dessalle’ler kendile-
rini kardeş olarak tanıtmışlardı, onun için Firavun-
lardan birinin buna belki de başka bir şey diyebilece-
ğini iyi niyetle ima etmek istiyordu. Birçokları itiraz
ettiler. Dessalle’ler, Marsilyalı zengin bir bankerle,
Guglielmucci ailesinden Roma’lı bir kadının çocukları
ve iki kardeş olarak Roma ve Venedik’te tanınmış,
iyi tanınmış kimselerdi. *Don Serafino*, *pamödi* olup ol-
madıklarını bilmediğini söylüyordu. Kendi papazları-
nı yemeğe davet etmişlerdi, yoksullara dağıtılmak üze-
re ona keselerinin ağzını açıyorlardı. Bayan, kilise
için de ona bir şeyler vermişti. Ekşi suratlı bay, ima-
larla dolu bir gülümseme ile: “Melek gibi bir kadın!”
diye homurdandı. *Don Serafino*: “Hakkında bilinen
bir şey yok ki!” diye haykırdı. “Siz de zati bir şey
bilmezsiniz ki!” diye öteki karşılık verdi ama Zane-
to’nun “hım hım” larından çekinerek sözü orada kes-
ti. “Otuzunda olmalı” diye acı bay, söylenmemiş sözle-
ri bağliyararak homurdandı. Bunun üzerine “Otuz mu?
Otuz mu?” “Yirmi beş!” “Yirmi iki!” diye dört bir
yandan bir yaylım ateşi başladı. Ekşi suratlı bay,
asık suratlı bayın yardımına yetişti: “Daha neler!
Onbir! On!”

Saat onbiri çalınca, misafirler hep birden salon-
dan merdivenlere boşandılar. Konağın kapısı önünde,
markizin asık suratına dair fısıltılar başladı. Nesi
vardı? Sokağa daha yeni çıkmışlardı ki, surat edişi-

nin sırrını çözmek için Federico ile merdivenlerde bir süre fiskos eden misafirlerden sonuncusu da onlara katıldı. Koşarak geldi, kalkık yakasının içinde gülüyor, ellerini oğuşturuyor: “Çok hoş, çok hoş!” diye kendi kendine tekrarlıyordu. Hemen çevresini sardılar, hep birden o ünlü yumurtayı zevkle içtiler, hepsi de “çok hoş, çok hoş!” diye tekrarlılar. Bir *don Serafino* onlara katılmamıştı, çünkü bu çok nazik bir konu idi, onun için ihtiyatlı bir gülüşle gülüyor ve acınma makamında sadece: “Zavallı kadıncağız! Zavallı kadıncağız!” diyordu. Markizin surat edişinden sonra, sıra bu sefer lâmbaya geldi. “O ne petrol kokusu idi! O ne pis şeydi!” “Ya kahve?” diye *don Serafino* haykırdı. “Bu geceki bulaşık suyu değil de neydi kuzum?” Arkadaşlar bunu da doğruladılar; bir ekşi suratlı bay bulaşık suyu değil de temiz su olduğunu iddia etti.

Papaz, eskiden Federico’yu bir iki defa uyardığını söyledi. Federico kabahati hanımına yükleyerek, suçsuz olduğunu söylemişti. “Hep hanımın cimriliği yüzünden.” Her ay hanım, kahvecinin hesabını gördükten sonra, mutfığa gider, koyu kahve pişirmemelerini tembih edermiş. O küçük burjuvaların uzun yıllardır, asıl aile üzerinde demokrat duyularına bir hoş gelen bir kullanım kokusu, tadı tattıkları *Scremin’lerin* konukseverliklerinin karşılığını böylece ödedikten sonra, topluluk bir yol kavşağının feneri altında ayrıldı, üç, dört ıssız yola dağıldı. Bu yanda ekşi suratlı bay, dört *Zaneto’yu* çılgına döndürecek ve *Palladium* kornişlerinin yukarısından aşağıdaki yola bakan 16. yüzyıldan kalma eski “metop”lara da

“hım hım” lar çektirecek şeyleri gazaba gelmiş bir erdemin verdiği sertlikle homurdanarak, Dessalle konusunu yeni baştan ele aldı. Ötede, fısıltı ve gülüşmeler arasında, yumurta bir kere daha söz konusu oluyordu. Sonra senatörlük çıbanını bulmak için, yaşlı dostlarının otopsisini yapıyorlar, asık suratlı bay tekrarlıyordu: “Dünya bu! Din kardeşiyiz! Dünya bu!” Bir başkası da: “Şu işe bakın!” diyordu. “Büyük peh- riz günü sabah sabah yumurta yemek! Dikkat edin, adam gâvur oluyor!” Sonra Zaneto’nun oranın millet- vekiline yaptığı vaatlerden söz açıldı. Zenato ki 1870’ den beri oyunu kullanmamıştı! Aynı milletvekilinin onun için, iki bakanın ahababı olan Roma’lı bir kadı- nın katında yaptığı bazı teşebbüslerden bahsettiler. “Anlıyor musunuz?” diyordu biri. “İki bakanın ah- babı! Ne biçim kadın olduğu bundan da anlaşılıyor! Hım humlar ne etsin buna!” Bir başkası da, asıl adı yerine *Commendatore* diye çağrılan şehrin nüfuzlu, kı- sa boylu politikacısına imada bulundu. “Bücür ona yardım etmiyorsa o da ne yapsın!...”

Üçüncü bir sokakta *don* Serafino küçük evine doğ- ru yürüyordu. Yanında o yanda oturan bir arkadaşı vardı. Bunlar da yumurta konusunu işliyorlardı ama hoşgörülülikle. Yarattığı skandaldan ötürü Zaneto’nun pişmanlığını tasavvur ediyorlardı. “Biliyor musunuz, mübarek adamdır, o!” diyordu papaz. “Gelin onu ben- den sorun!” Marki Scremin’in gizlice zâhitlik yaptığı- nı arkadaşına anlattı. Gerçi yüreğinde senato aslanı yatıyordu. İşleri ters götüren bir aslan! *Don* Serafino alçak sesle bu bahtsız aslandan ve yaptığı zarardan bahsediyordu ki, bir köşeyi dönerken arkadaşı bir dir-

sek vuruşu ile sözünü kesti. Köşeyi dönerken aksi yönde giden ve elleri paltosunun cebinde, ağır ağır yürüyen dalgın bir baya sürtünmüştü.

“Belediye Meclisi üyesini gördünüz mü?” diye birkaç adım attıktan sonra sordu.

“Hayır, görmedim. Kimdi?”

“Maironi, canım!”

Maironi! O saatte! Bu yarlarda? Nereye gitmiş olabilir? Artık toplantılarda görünmüyordu. Genç adamı birçokları daha dalgın, daha düşünceli buluyorlardı. Her gün sabah duasına, her akşam, akşam duasına, her sekiz günde bir de büyük dualara gidiyordu. Oldum olası dindardı ama bu kadar değil. Sonsuz, sonsuz bir merhameti vardı. “Gelin onu benden sorun!” Başına bir felâket gelmişti ama yeni değildi ki, dört yıl önce olmuştu.

Hayır, sebep bu olamazdı. İyi bir gençti ama, biliyor musunuz, az buçuk kaçıktı. Kan su değildir, annesi için ateşli bir kadındı, babası için ise aklı başının bir karış üstünde bir adamdı, diyorlar. Ama iyi insandır! Gerçekten aziz gibi bir insan. İmanı bütün, merhameti tam bir insan! Sonra hak bildiği yoldan dönmeyen bir genç! Anlıyor musunuz, tam anlamıyla inanmış bir ruhbanca, çünkü söz aramızda, bizim içimizde münafıklar eksik değildir! Çünkü kimi çıkarını düşünür, kimi de gürültü koparmaya, işini yürütmeye, nüfuz sağlamaya bakar. Sayıca çok değildir bunlar ama eksik de değildirler! Ama o hayır, öylesinden değil! Sonra değerli mi değerli bir insan. — Burada *don Serafino* iki ayağı üzerinde durdu; enfiye kutusunu çıkardı;

parmaklarını enfiyeye daldırdı; kendine önem vererek: “Şimdi de onu belediye başkanı yapıyoruz” dedi.

III

Bu sırada dalgın adam, yorgun bir yürüyüşle Scremin’lerin konağına doğru ilerliyordu. Kapıyı kapalı, holdeki, merdivenlerdeki lâmbaları sönmüş buldu. Birinci katta, Scremin’lerin dairelerinin karşısındaki dairesine girdi. Ön odada paltosunu çıkarırken hafifçe kapıya vuruldu. Kapıyı açtı. Markiz Nene’nin genç oda hizmetçisi idi. İnce yapılı, uzun boylu, sarışın, arkasına koyu renk elbiseler giymiş, alnındaki saçları dağılmış bir kızdı, bu. Genç adam sarardı, kapının tokmağı elinde, ne istediğini sordu Kız, cüretli, tatlı, güzel iri mavi gözleri ile yüzüne baktı, onun da rengi soluktu. “Bir dakika müsaade edin” dedi. “Bir diyeceğim var”. Çabuk çabuk arkasına baktı ve tekrarladı: “Size bir şey söyleyeceğim.” Biraz ağır, biraz kalın olan sesi yine de ahenkli idi. Genç adam bir an duraksadı. Sonra: “Girin” diye mırıldadı ve kenara çekildi. Oda hizmetçisi, genç saçlarının ve temiz vücudunun ılık kokusu ile ona sürtünerek geçti, anlamlı bir “Teşekkür ederim” diye fısıldadı. Beyefendinin paltosunu aldı, askıya acele etmeden astı, beyaz değilse de küçük ve narin olan ellerinin küçük, hafif hareketleriyle uzun uzun düzeltti. Askının karşısındaki konsolun üzerinde yanan ışık, ensesinde bir yılan düğümü gibi topuz yapılmış görkemli saçlarını yaldızlıyordu.

“Bahçıvan geldi” dedi. Paltoyu okşuyor, sözleri, başka bir şeyden çok o paltoya, o okşamalara aitmiş

gibi, usul usul, âdeta şefkatle konuşuyordu. “Giden bahçıvan var ya, o işte.”

Bir süre cevap alamadı ve elleri tereddütle, geliş güzel devinir gibi oldu. Sonra genç adam, her vakitkinden başka bir sesle: “Ne imiş” dedi ve cümlesini tamamlamadı. Hizmetçi kız, eğilip yerden bir şey topladı ve ona ince beyaz boynunun bir parıltısını sundu.

“Diyor ki” diye sözüne devam etti “Dessalle’lerin yanına giriyormuş, Dessalle’ler Markiz’den referans istiyecaklermiş, siz isterseniz iyi bir şeyler yazabilirmişsiniz. Diyor ki, şimdi siz belediye başkanı oluyormuşsunuz, oğlunu kitaplığa yerleştirmenizi rica ediyor.”

Arkasını döndü, tüten lâmbaya bir göz attı, fitili kısmak için ağır ağır ilerledi. Maironi’nin önünden geçerken, açık bir teklif okunan donuk, iri gözlerini yüzüne kaldırdı. Genç adam titredi, ama bir şey demedi. Sarışın kız, lâmbayı hemen hemen söndürecek kadar fitili aralıksızca tâ aşağıya kadar indirdi. O zaman Maironi birden:

“Markiz zili çaldı” dedi.

“Zili mi çaldı?” Titredi, fitili açtı, genç adamın yüzüne baktı, derhal çizmeden yukarı çıktığını anladı.

“Bahçıvan gelirse” dedi Maironi “referans hakkında konuşacağımı söylersiniz.”

Kız kuru bir “söylerim” dedi, selâm vermeden, yüzüne bile bakmadan ciddi ciddi çıkıp gitti.

Yalnız kalınca, genç adam yumruklarını şakaklarında sıktı, konsolun üzerine hızla vurdu. aynada yüzüne bakarak, âdeta hayaline soru sorarcasına, bir an

orada tuttu. Sonra, birden, sanki kendi yüzünden, kendi bakışından, kendi düşüncelerinden korkuyormuş gibi. lâmbayı üfledi, gece gökünün büyük pencereden yerdeki halıya serptiği eğri boz ışık demetinin üzerine diz çöktü, bulutların sönük ışığına bakarak, ellerini hızla birleştirdi.

Üç beş saniye sonra, gözleri yavaş yavaş pencerenin küpeştesine, gölgeye kadar indi; şaşırmışçasına, bir hayale daldı. Hayallere ne izin vererek, ne de karşı koyarak, soluğunu kesen şeyleri yitmiş iradesiyle hayal ediyor gibi idi. Silkindi, kendini yere attı, yüzünü yere bastırdı. Sonra ayağa fırladı, bir ışık yaktı, bir kolunu sıvadı ve birkaç kere, yumruğunu sıkarak, yalıma tuttu. İri, kırmızı yanık lekelerine baktı, geniş bir nefes aldı, cebinden cüzdanını çıkardı, açtı, oval küçük bir resme baktı. Resim, on sekiz yaşlarında gösteren genç bir kızın, görünüşü soğuk ama gözleri mahzun bir tatlılıkla dolu ve çenesi belirgin bir irade ile kıvrılan düzgün yüzünü gösteriyordu. Beş, altı yıldır modası geçmiş çok yüksek saç tuvaleti, yüzünü gülünç bir "aksan sirkonfleks" gibi bozuyor, ölü bir kimseyi düşündürüyordu. Genç adam resmi dudaklarına yanaştırdı ama ona lâıyk olmadığını düşünerek öpmek cesaretini bulamadı, cüzdanı komodinin üstüne bıraktı ve ancak o zaman orada bir mektubun üzerindeki bir menekşe demetini farkettti.

Düşüncesi Toscana'lı oda hizmetçisine yöneldi. Mektubu belki de o yazmış, çiçekleri o bırakmıştı. Ne isteyerek, ne de istemeyerek elini yavaşça uzattı, menekşeleri mektubun üzerinden kaldırdı ve utancından içi zehir gibi acı, eli havada, kalakaldı.

Mektup değildi, bu, bir karttı: üzerinde markiz Nene'nin yazısı ile

17 Mart

ibaresi yazılı idi.

Piero Maironi ile Elisa Scremin (o cüzdanı veren genç kız) 17 mart 1882'de nişanlanmışlardı ve her yıl markiz Nene, ince, şairane bir düşünce ile, gözyaşı gününü durumuna gelen o mutlu günü damadına sessizce hatırlatırdı. Şimdi, ilk defa olarak, o hatırlamadan 17 mart günü gelmişti. Bunu ona menekşeler de hatırlatmamıştı. Üstelik çiçeklerin oda hizmetçisinden geldiğini düşünmek! Ruhunun derinliklerinden yükselen ölü güvensizlik içinde hemen yiten bir atılışla, kendi kendine sevgili, ihtiyar bayandan özür diledi. Dua etmeden yattı, beyni şekilsiz bir düşünce keşmekeşi içinde idi: onuru aşağılanmıştı, şeytan uyarmasına karşı maddesel bir zafer kazanmış olmaktan haz duymadığı için köpürüyor, susan Tanrıya kızıyordu. Tabiata karşı savaşmanın boş bir çaba, budalalık olduğunu; yumuşak çocuk vicdanı üzerine başkaları tarafından ebediyen kazılmış din ve ahlâk hurafelerinin bilmeden sefil esiri durumuna düştüğü kuşkusu içinde kıvranıyor, bu kuşkuların dehşetini, pişmanlığını duyuyor, savaşa devam etmiye karar veriyordu. Sonra, ruhunun düzensiz davranışları biraz durulup da yerini hafif bir uğuşukluk alınca, kendini ona sunmuş olan kadının, konuşan ve yakan cam gibi donuk gözlerinin hayali kafasının içindeki loşlukta yükseldi ve uykusunu kaçırdı. Şehvet hayalini kovdu, çağırdı, daha gevşek bir karşı koyma ile bir kere daha uzaklaş-

tırdı. Yürek çarpıntıları içinde yoğun, yumuşak bir perdenin ağır ağır üzerine inip gökyüzünü kapadığını hayalinde canlandırdı. Kurtulduğunu, sıcak arzdan bir sarhoşluk ve gevşeme bulutunun yüseldiğini, varlığının en gizli parçasını bu aşk, haz ve çılgınlıktan oluşmuş, yüreğinden, düşünce ve duyulardan kopup gelmiş görkemli bir terütaze gücün içinde açıldığını bir aşk coşkunun duyusunu tattı. İçindeki hayalde çeşit çeşit şekiller parlıyordu: cüretli sarışın oda hizmetçisi, bir gün trende ona uzun uzun bakmış olan iri, gri gözlü güzel bayan Dessalle ve daha başkaları. O bütün bu şekilleri güçlü bir tek şekle, bir tek insan haline sokuyor, kulakla boyun arasına koyduğunu tasavvur ettiği sihirli bir öpücükle o şekilleri kendisi yaratıyor, önüne geçilmez bir güçle oda hizmetçisinde olduğu gibi bayanda da kendi arzuladığı kadını yaratıyor, ondan çıkmış, yine ona kavuşacak kadına kendi yalımı ile ruh, can veriyordu. Doğrudu, yatağın içinde oturdu. Gecenin sessizliği, kandilin titrek ışığı içinde eşyalar ona sanki şaşkın şaşkın bakıyorlarmış gibi idi. Kalktı. pencereyi açtı. soğuk. karanlık, sessiz havayı içti.

Şehrin saat kulesinde saatin çalışı: bir, iki. Sessizlik. Yakın kilisede saatin çalışı: bir, iki. Hatırla, diyen meşum bir manastır selâmiyle selâmlaşan mahzun, ciddi seslerdi sanki, bunlar. Görkemli, yakın, uzak, hattâ evin içinde daha başka sesler: bir, iki, hatırla, diye tekrarlıyorlar. Maironi, makine gibi istavroz çıkardı, makine gibi fısıldadı: "Bizi şeytana uydurma ve kötülükten koru, amin."

Duanın, boş ve sağır esrar içinde yankılanmadan düştüğünü duydu, ellerini birleştirdi ve âdeta kör bir içgüdü ile, hiç tanımadığı, binbir şekilde hayal ettiği, bazan unuttuğu, bazan şiddetle arzuladığı, ona en şefkatli bağlarla bağlı ama onun çağrısına cevap verebilmek gücünden yoksun, Valsolda'da, Oria'nın yoksul mezarlığında son uykularını uyuyan iki kişiyi kendine çağırdı. "Anneciğim! Babacığım!"

Acele bir mektup yazması gerektiğini hatırladı, hemen yazmak istedi. Bir gün evvel piskoposun mahrem bir misyonu ile onu görmeye gelen, Duomo'nun başrahibi monsenyör De Antoni'ye verilecek cevaptı, bu. Yeni seçimlerden çıkmış olan meclisin ruhbanı çoğunluğu, istediği genç belediye başkanını açıklamadığı takdirde, varlığı tehlikeye düşüyordu. Sinesinden çıkmış bu inatçı meyva, Piero Maironi idi. Seçimlerden evvel yapılan teşebbüsler bir sonuç vermemişti, Maironi bu konunun sözünü bile etmiye yanaşmıyordu, bunu monsenyör De Antoni'ye açıkça söylemişti. De Antoni, genç adamın itirazlarını yapışkan "peki peki, âlâ âlâ" larla, gülümsemeler, kırılıp dökülmeler, yumuşak "anladım" lar, canlı "şöyle yap-sak" larla son cevabını biraz geciktirebilmişti. Şimdi Maironi son sözünü söylemek için sabırsızlanıyordu. Parti disiplini ve biraz da belirsiz bir hareket ve çarpışma isteği ile, arkadaşlarının arzusuna boyun eğmişse de, tecrübesizliğinin belki de partisine, ondan da çok halka zararlı olabileceği kritik bir devirde, isten anlamadan belediyenin başına geçmek istemiyordu.

Bir de dört yıldır sürdüğü renksiz hayatını birden bırakırvermek ona ağır geliyordu. Arkadaşlarının teklifinde, kendi kendine bile itiraf etmek istemediği başka bir şey daha vardı ihtimal, ki hoşuna gitmiyordu. O gece eve hemen bir mektup yazarak her şeyi kesip atmak niyetiyle gelmişti.

Gösterdiği kanıtları, monsenyör De Antoni'nin mektubu muhakkak göstereceği piskoposu ikna edecek şekli verecek cümleleri elinde kalem, düşünür, belediye başkanlığı koltuğunda onu bekliyen güçlükleri, tehlikeleri, gaileleri, sıkıntıları belirtecek kelimeleri ararken, aklına yeni bir düşünce geldi. Kabul etse ne çıkardı? Güçlükler, tehlikeler, gailerler, sıkıntılar onu sıkıştıran aşk ve şehvet hayallerini uzaklaştıramaz mıydı? Ya ona bu tereddüdü o anda çağırdığı annesi ile babası veriyorlarsa? Ya arkadaşlarının teklifi, piskoposun acele etmesi altında Tanrının gizli bir yardımını gizleniyorsa? Kafası yorgunluktan, uykudan bula-nana kadar düşündü, düşündü ve kararını ertesi sabaha bıraktı.

Yüzü üzgünlük, ağzı özür sözleriyle dolu, odasına yavaşça marki Zaneto girdiği zaman, o hâlâ uyuyordu. Damadı ile muhakkak konuşmak zorunda idi, huyunu iyi bildiği için, onun hâlâ uyuması ihtimalini düşünmemiştir, onunla şimdi konuşabilirdi, tabii rahatsız etmezse. Maironi'nin seçimlerdeki başarısından sonra, kayınpederi ona öyle sıkılgan, soğuk bir resmilikle hitap ediyordu ki, buna Maironi'nin canı sıkılmıştı ve her an bunun altında gizlenen asıl sebe-

bin kendini açığa vurmasını bekliyordu. Bu başlangıcı duyunca: “Tamam” diye düşündü ve “rica ederim!” dedi.

Zaneto önüne bakıyor ve ağzından yapış yapış çıkıyormuş gibi gelen kelimeleri sol eliyle tekrar tekrar basarak avurtlarından sızdırıyordu:

“Ortada iki mesele var.”

Sözlerinin böylece kapısını yaptıktan sonra, gözlerini kaldırdı ama damadının yüzüne bakmadan biraz daha serbest konuştu:

“Senin partiden bazıları beni görmiye geldiler. *Senin parti* diyorum, çünkü belki de benim düşünceleirim... evet, yani şey... seninle daha kolay anlaşmak için böyle diyorum. Çok iyi, aynı zamanda iktidarlı kişiler. Evet, evet, iktidarlı. Seni belediye başkanlığını kabul etmeye iknaa çalışmamı istiyorlardı. Ben sadece tekliflerini sana ileteceğimi söyledim. Diyorklar ki...”

Burada Zaneto’nun sesi, bir başkasının sözlerini tekrarlarlarken, kendisinin değil de bir başkasının konuştuğunu açıkça belirtmek isteyen bir ton aldı.

“İçtimaî durumun, aldığın oy sayısı dolayısıyla senin bu mevkie biçilmiş kaftan olduğunu. senden başka bir kimsenin belediye başkanı olamayacağını, kabul etmezsen bunun şehir için büyük bir kayıp olacağını söylüyorlar, v.s. v.s.”

Zaneto bir an sustu, sonra nihayet damadına baktı ve gevşek gevşek dudaklarından şu son söz döküldü:

“Hepsi bu kadar.”

Piero: “Sen ne dersin?” diye sordu.

Zaneto'nun yüzü biraz karardı, inatçı bir Sibylla tavrı takındı ve bir süre sustuktan sonra, alışılmamış bir kesinlikle:

"Müsaade edersen söylemiyeyim!" dedi.

"Hayır olmaz!" diye karşılık verdi. "Neden müsaade edeyim de susasın?"

Zaneto büyük bir sessiz hareket yaptı, sağ kolunu havaya kaldırdı, "neye yarar ki?" demek istencesine gülümsedi.

"Müsaade edersen söylemiyeyim!" diye tekrarladı.

"Ben buna karşıyım demek de o kadar güç mü, canım?" diye Piero haykırdı.

"Hayır" dedi Zaneto "ben ne bu yanayım, ne de buna karşı. Sana hemen söyliyeyim ki, kabul etmemen için çalışmam konusunda aynı meseleyi bana bir başkası da açtı ama ben ona da, sana yaptığım gibi, beni mâzur görmesini rica ettim!"

"Kimmiş bu adam?"

Zaneto irkildi, insana midelerinden geliyormuş samısını veren bir homurdanışla kıvrandı.

"Vali" dedi genç adam. "Bunda şüphem yok."

"Yavaş, yavaş ol" dedi Zaneto şaşırarak. "Ben bir şey demedim, demiyorum. Hem dün bana senin belediye başkanlığı meselesinden bahsetmiye birçok kimse geldi. İlk olarak tanımadığım biri, sabahın saat sekizinde damladı. — Siz kimsiniz? — Fa bemo'l'den trompet çalan biri. — Çok güzel. Ne istiyorsunuz? — Belediye başkanı olacak damadınıza söyleseniz de... beni belediye bandosuna aldırsa...— Öğleyin biri daha geldi. O da senin yardımını istiyordu. Bir oğlunu

postaneye, annesini de belediyenin düşkünler yurdu-na aldırmanı istemiye gelmişti. Belediyede gündelikle çalışan bir üçüncüsü de akşam üzeri geldi. Birkaç güne kadar belediye başkanı olacağını, hem sana saygılarını sunmak, hem de bazı özel işleri için rica etmiye gelmek istediğini, fakat üstü başı hırpani olduğu için, kendisine yardım etmek istersen, yenice bir cekete ihtiyacı olduğunu söyledi. Bak bak, ne mükemmel korunuklar ediniyorsun!”

Piero bir şey demeden yüzüne baktı, kalbinin bük-lümlerinin içini okudu, okumasını bitirince, sözü de-ğiştirdi.

“Yanılmıyorsam, bana söyleyecek bir şeyin daha vardı” dedi.

Marki, yapmacıklı gülme nöbetlerini yapmacıklı bir eda ile önlemeye çalıştı.

“Evet” dedi “sana söyleyecek bir şeyim daha var.”

Önlemeye çalıştığı gülüşlerle arada bir sarsılarak, öteki şeyi de açıkladı.

Ceplerinde belediye başkanlığı şeref kordesiyle gelmiş elçiler sınıfından bir başka elçi, daha gizli ve ürkek bir şekilde Zaneto’nun kapısını çalmış, ruhban-cı gazetesine damadından para koparması için yardımını istemişti. Zaneto, az evvel, öteki ziyaretçilerin ricalarını iletirken takındığı hep o alaycı tonla, adamın mesajını bildirdi, bu acı lokmayı yenilmez yutulmaz hale sokmak için zehir zemberek yaptı, bunu da, damadının göz dikilen paralarını korumak amacından çok, valinin en kem gözle baktığı gazetenin ailesinden

yardım görmesini istemediği için yaptı. İhtiyar diplomat: “Söyleyeceğimi söyledim” diye sözünü bitirdi. Ve kalktı.

Maironi görüşmenin bittiğini sandı ama yanılıyordu. Kayınpederi yatağına yaklaştı, bir elini tuttu, yüzü tamamen değişmiş halde, usulca: “Beni dinle” dedi. Önce gülmelerini tuttuğu gibi, hıçkırıklarını güçlkle tuttu ve nihayet şu üç kelimeyi söyleyebildi: “Ne zaman gidiyorsun?”

“Her zamanki gibi” dedi Piero, onun gibi usulca. “Yarın değil öbür gün.”

“Onu görebilecek misin?”

“Hayır, sanmıyorum. Biliyorsun ki epeydir baştabip müsaade etmiyor.”

Bunun üzerine Zaneto daha hızlı hıçkırmaya başladı. Maironi, ihtiyar adamın, bir akıl hastanesinde yatan kızına karşı derin bir sevgi duyduğunu, o göz yaşlarının yapmacık olamayacağını biliyordu. Bununla beraber onun acıyı duyması ve dile getirmesi birbirinden çok farklı olduğu için, *sûra* Peppina’nın tatlı sözleri nasıl babasının sinirlerine dokunuyorsa, Zaneto’nun böylesine gürültücü, yakışıksız gösterileri de tıpkı öyle onu sinirlendiriyordu. Şimdi yüzüne basan kan, zavallı Franco’nun ateşli, temiz kanı idi.

“Allahım!” diye Zaneto gözlerini beyazımsı bir mendile silerek fısıldadı.

“Nasıl?” diye Piero irkildi. Yeni bir şey mi vardı yoksa?

“Öyle bir şey ki! Büyük bir gayret göstermemi gerektiren bir şey!”

Yeni hıçkırıklar, yeni gözyaşları, mendili bütün ceplerinde telâşlı telâşlı aramalar, Piero'nun fena halde canını sıkan, yatak çarşafını mıncıklamalar, sonunda gözleri kendiliğinden kurumuş, Zaneto da yeniden ağlayacak durumda değilken, sandalyenin ayakları arasında o pis şeyin balunuşu.

“Ne yapıyorsun? Konuşmadan olmaz. Biliyorsun ki onun... drahomasını teslim tarihi...”

Bir ara, yüz buruşması, iradenin zaferi.

“Gelecek sene sona eriyor. Bu meseleyi görüşmemiz gerekiyor. Sana şunu söyleyeyim ki, içinde bulunduğum durumda bu parayı bulup vermek...”

Piero. sözünü kesti. Tatlı canını niye üzüyordu? Yok sona eriyormuş, ermiyormuş, ne biçim sözlerdi bunlar! Keyfine baksındı. Bunun üzerine zavallı Zaneto birtakım anlaşılmaz sözler söylemeye başladı, başkasının yardımı olmadan bu söz girdabından kurtulması imkânsızdı. Ashında ondan drahomayı teslim tarihini uzatmasını istemesi. ilerde menkul servetin ödenmesini damadına yüklemek için bir giriş, bir ön-sözdü. Karşıt yaradılıştaki daha başka anıkların bir arada kardeş kardeş yaşadıkları, markiz Nene'nin beyaz saçları altında bitmiş o sert ve soğuk iş anıklığı çıkıntısı içinde türemiş, tasarlanmış, şekillenmiş bir küçük dersi zavallı adamcağızın fena tekrarlamakta olduğunu Pieró hemen anladı.

“Ne isterseniz kabul!” dedi istihfafla.

“Az sabırlı ol, canım” dedi zavallı Zaneto. “Az sabırlı ol. Bu konuyu açmamız gerekli idi!”

Cebinden saatini çıkardı, irkildi. “Amanın, aman!” dedi ve Nene ile Duomo'ya, Aziz Giuseppe yor-

tusuna gitmek için sözleştiklerini söyleyerek kalktı gitti.

Zaneto çıkınca, Piero, ağır çeken kayınpederinin boş sandalyede bıraktığı düzme olmıyan çukurluğa; diplomatça gizlilik taşımayan, kendisinin bir başka, üstün ve daha iyi bir parçası ile başkalarını etkilemek istediği zaman vardığı o inceden inceye düşünülüp taşınılmış uzlaşmalardan hiçbirine başvurmadığı zaman bıraktığı utanç verici, çirkin kırıksıklıklara uzun uzun bakarak düşündü. Sonra giyindi ve monsenyör De Antoni'ye şu mektubu yazdı:

Monsenyör,

Liyakatsiz ve devlet işlerine tamamen vukufsuz olmama rağmen, arkadaşlarım beni mutlaka o görev ve getirmek istiyorlarsa, lütfen Piskopos hazretlerine kabul edeceğimi bildirmenizi rica ederim. Şunu da söyleyiniz ki dualarına sığınıyorum. Siz de, monsenyör, beni Tanrıya emanet edin.

Saygılarımla.

P. MAIRONI

Mektubu bir anda okudu: “Ne dereceye kadar samimiyim? Ne dereceye kadar iki yüzlüyüm?” dedi.

İçeriye elinde bir mektupla Federico girdi. “Miden trompet çalan biri olsa gerek” diye Piero düşündü. Ama hemen böyle olmadığını anladı. İnce bir menekşe kokusu sinmiş parşömen kâğıdından bir zarftı, bu. Üzerinde sadece, iri, güvenli harflerle yazılmış: — *Signor Maironi* — adresi vardı. Kim getirmişti onu? Diedo köşkünde oturan yabancıların uşağı.

Piero zarfı açtı ve okudu:

Efendim,

Yanınızda uzun zaman çalıştığını söyleyen Pomato adında biri, bahçıvan olarak bizden iş istedi. Şimdi burada olmıyan kardeşim adına da, bu adamın ustalığı ve namusluluğu hakkında bilgi vermenizi rica ederim.

Verdiğim zahmetten ötürü özürlerimin kabulünü dilerim.

JEANNE DESALLE

Not: Pazartesi, cuma günleri saat beşten yediye kadar evdeyim.

Federico, cevap verip vermeyeceğini sordu. Mai-roni, nottaki o iki imalı satıra dalmış, sustu. İki ay kadar önce, yüz çizgileri belirgin fakat güzel, çok sık genç bir bayanla aynı kompartımanda yolculuk etmişti. İri, zeki ve tatlı gözleri onunkilerle birçok defalar karşılaşmış ve sonradan o gözler birkaç gün yüreğine saplanıp kalmıştı. Bayan onunla istasyonda inmiş, küçük valizini alan resmî elbiseli uşağın, eskiden Scremin'lerin yanında çalışmış, sonradan Des-salle'lere geçen eski uşakları olduğunu anlamıştı. Şimdi o iki iri, zeki, tatlı göz yüreğinde bir kere daha açılmıştı.

Piero nota bakmaya devam ederek: "Cevap mı?" diye sordu. "Hayır, cevabını şimdi vermiyeceğim" Fakat sonra, Federico dışarı çıkınca, onu çağırdı: "Bekle. Cevap yazacağım" dedi ve yazdı:

Efendim,

Bahsettiğiniz Pomato kayınpederim marki Scremin'in hizmetinde bulunmuştur. İşinin eri bir kimse olduğunu sanırım. Sosyalist düşüncelere sahip bir adam olduğunu duydum. Scremin'lerin doğruluğundan kuşkulandıklarını sanmıyorum.

Derin saygılarımla.

P. MAIRONI

Pusulayı okumadan Federico'ya verdi ve şaşırان zavallı adamcağızı, sanki yazdığına pişman olmaktan korkuyormuş gibi: "Haydi koş! Koş!" diye birden gönderiverdi.

İKİNCİ BÖLÜM

MANASTIRDA

I

Bir eski zaman uşağı, *don Giuseppe*'yi görmek istiyen bayı bilardo salonuna daldı. "İsminiz, efendim?" dedi.

"Maironi."

Uşak efendisini aramaya gitti.

Beş ayak mirdivenle, bilardo salonundan Flores köşkünün bahçesine inilen camlı kapı açıktı. Yorgun bir nisan güneşi, bilardo masasının gri örtüsü ile yerin açık renkli, çam tahtaları üzerinde ölüyordu. Ilık hava ile beraber içeriye, güneşte titreşen, mavi gök altında uzaktan kırları buğuluhan toz halinde bir yağmurun ince kokusu giriyordu. Yüksek, çıplak binanın cephesini çepeçevre kuşatan meyilli yeşil alan, sanki beklemekte oldukları prensler için iki sıra olmuş yüksek ağaçlar, ince, tatlı yağmuru hışırtısız emiyorlardı. Boş ev susuyordu. Salonda duvarlar boyunca sıralanmış iskemleler, simetrik olarak yerleştirilmiş bir iki eşya, üstü örtülü bilardo masası, sanki hayatın anısını saklıyan ölü şeylermiş gibi, mahzun görünüyordu.

Uşak hâlâ görünürde yoktu. Piero, sessiz yağmu-

ra bakmak için, merdivene çıktı, ince bir menekşe kokusu, şimdi yüreğini dolduran kişiye ilk raslayışının hayaline bir şehvet çeşnisi sindirdi. Kürkünün ağır ağır önünü açıp, menekşe kokan nefis bedenini, belindeki küçük, koyu renk çiçek demetini gösterişini gördü. O zaman, göğsünü sızlatan, daha da içerlere süzülerek ağır bir tatlılıkla bütün vücuduna yayılan zeki bakışını duydu. "Beyefendiyi bulamadım, efendim" dedi ihtiyar uşak arkasından. "Odasında yok, kilisede yok. Tepeye çıkmış olsa gerek." Gidip orada arayacağını ekledi. Maironi istemedi, köşkün arkasında yükselen küçük tepenin yolunu tuttu. Tepe, güney yanında hafif meyilli ve sıra sıra asma çubukları ile çizik çizikti. Bu çizgileri, aşağıdan yukarıya yükselen ince bir selvi dizisi yarıyordu. Batı yanında ise dik ve ağaçlıktı, dik inen yamaç garip bir patika ağı ile sarılıydı. Bu keçiyollarının birinden aradığı papazın, *don* Giuseppe Flores'nin, ailesinin son mirasçısı, ıssız köşkün, tepenin, öğle vaktinin büyük sessizliği içinde, hindilerin glu glu diye ötüştükleri, ördeklerin, kazların bağrıştıkları alçak çayırların, yüksek bağların sınırına kadar yamacın hendeklerinde, tümseklerinde yükselen egzotik ve yerli ağaçların meydana getirdiği sık fundalıkların tek sahibi olan kişinin indiğini gördü.

Don Giuseppe kitap okuya okuya, ağır ağır iniyor, seyrek, ince yağmur damlacıklarını umursamıyordu. Gözlerini kitaptan kaldırıncaya, Maironi adımlarını sıklaştırarak, onu selâmladı. İlk anda ihtiyar papaz onu tanıyamadı, sonra sevinçli bir "Ooo!" çekti, kollarını açarak, şapkası bir elinde, kitabı öbür

elinde, yüzü hayret ve sevincinden ıslıl ıslıl, bir genç çevikliği ile aşağı indi. Asil bir yüzü vardı. Yüzünün alt kemiklerinin erkek çizgileri ile burnunun geniş kavsi, alnının görkemli, geniş çizgisini tamamlıyordu. Ruhunun her parlaması, her yalınlanması, her gölgelenişi ile renk değiştiren siyah, canlı, ciddi, tatlı gözleri, yüreğinin sıcak duruluğunu, öylesine görkemli asilliğin gizli tatlılığını söylüyordu. Şimdi gerçekten ıslıl ıslıl yanıyorlardı, çünkü *don* Giuseppe 1859 yılından önce, hısımlarının yanında misafir kaldığı sırada, Piero'nun annesi ile babasını, yani Franco ile Luisa Maironi'yi Valsolda'da tanımıştı. Ona o yüksek yaradılışlı kişileri, o ıssız, şairane gölü, hayatının o sakin yıllarını hatırlatan Piero'yu görmek ona her zaman zevk verirdi. Pek seyrek görüşürlerdi. *Don* Giuseppe yetmişine yaklaşmış bir adamdı, yalnızdı, yılın dokuz ayını şehirden uzakta yaşardı. Bir vakitler Scremin'lerden ayağı eksik olmazdı, markiz Nene'nin günah çıkarıcılığını yapmışken şimdi semtlerine uğramaz olmuştu. Bazan Piero ile kışın okuma odasında, ya da şehir dışında, tepenin ıssız yollarında buluşurlardı.

İhtiyar adam ellerini, gülümseyerek ama saygılı bir duruşla önünde duran genç adamın kollarına şefkatle koydu:

"Sayın belediye başkanı, sayın belediye başkanı!" diye güleç bir yüzle haykırdı. "Bu nasıl mucize böyle? Sıcak su mu, soğuk su mu attı sizi bu yanlara?"

"Sizden daima yakınlık gördüm, bana kaç kere gelmemi söylediniz, bugün bu arzunuzu hatırladım, hatırlamam için bir sebep de vardı zati."

“Âlâ âlâ âlâ” dedi *don Giuseppe* ve Belediyeden bir şey isteyeceklerini, belki de sırtına resmî bir görev yüklemeye kalkışacaklarını düşündü. Misafiri ile köşke doğru yürüdü, yürürken de bu işin içinden sıyrılmanın yollarını düşünüyor, kendini ihtiyar ve yorgun duyduğu için, kendisini savunacak sözleri hazırlıyordu. Maironi de düşünceli ve sesiz yürüyordu. O sessizliğin ilk sıkıntısını *don Giuseppe* duydu, Scremin’leri sordu. Sonra durdu, mâsum bir muziplikle gülümseyerek, Piero’ya baktı:

“Marki hakkında bana dedikleri doğru mu?” dedi.

“Ne gibi?”

“Yakında senatör olacakmış diye duydum da!”

Piero omuzlarını silkti.

“Mümkündür” dedi. “Bilmem. Hayret etmem. Söyleyin bana: Sizi rahatsız etmiyorum ya! Şimdi dışarda olacaktınız, değil mi?”

Don Giuseppe itiraz etti ve belediye başkanının bir iş için geldiği düşüncesi içinde bekledi. Avlunun kapısı önünde, yalağa giden öküz sürüsü yüzünden duraklamak zorunda kaldılar.

“Sizin maiyet mi?” diye sordu Maironi. “Sizi temin ederim, benim maiyetten kat kat iyidirler.”

Sesinin tonu öylesine acı idi ki, *don Giuseppe* şaşalamış bir halde, haykırdı:

“Yoksa başınız mı dertte? Belediye başkanlığı yüzünden başınız derde mi girdi?”

“Yoo, hayır” diye Maironi acele acele cevap verdi. “Bu önemli değil. Lâf olsun diye söyledim.”

Önemli olan başka bir şey olmalı idi. *Don Giuseppe* misafirini bilardo salonuna aldı ve yer gösterdi.

Maironi, ayakta kalarak: “Özür dilerim” dedi. “İzin verirsiniz, sizinle konuşmak istiyorum.” *Don Giuseppe* başıyla hay hay diyerek, oraya oturmamakta direndiği için, cevap vermeden kısa bir süre yüzüne baktı. İhtiyar papaz anladı. “Nasıl isterseniz, nasıl isterseniz” dedi ve bir elini koluna götürerek, onu soğuk, rutubetli, küçük çalışma odasının kapısına doğru götürdü.

“Özür dilerim” dedi Maironi usulca.

Hayır, bu bir belediye meselesi olamazdı, o ses *Piero Maironi*’nin her vakitki sesi değildi.

“Buraya kimse girmez mi?” diye sordu.

Don Giuseppe kapıyı kilitledi:

“İşte” dedi.

Kulağına çalındığına göre, *Scremin*’lerin malî durumlarının bir parça bozuk olmasından şüphe ediyordu. Buna dair mi bir şey söyleyecekti? Ya da akıl hastanesinde yatan zavallı hasta hakkında mı? O böyle düşünürken, *Piero Maironi* onun yanbaşında, eski kırmızı kanapede, başı önünde, sessiz sedasız oturuyordu. Sonunda: “*Don Giuseppe*” diye konuşmaya başladı ve yüzüne bakmadan, yüzünü çevirmeden, elini papaza uzattı: “Size bir evlât gibi geldim” dedi.

Don Giuseppe elini tuttu, dudaklarının sessiz bir oynayışı, yüzünün sevgi dolu bir parlayışı ile, duygulanmış olarak sıktı.

“Herkes gibi, sizi ben de sayarım; evet, evet, müsaade edin de sözümü tamamlayayım! Sonra benim size karşı özel bir sevgim de vardır, sebebini bilirsiniz. Şimdi size muazzam ihtiyacım var.”

Papazın ak pak, mütevazı yüzü hayretle renklendi.

“Bana ihtiyacınız mı var?”

“Evet, size ihtiyacım var. Size bir babaya gelir gibi geldim, papaz olan bir babaya gelir gibi.”

Don Giuseppe bir kere daha elini tuttu, bir şey demeden bir daha sıktı.

“Hiçbir şey sizi hayrete düşürmesin! Farzedin ki ben günahkârım, siz de günah çıkarıyorsunuz. İlk önce size şunu soracağım: Kilise yasalarına göre, sağ olan karısı yıllardır, hem de umutsuz bir akıl hastalığına yakalanmış evli bir kimsenin bir din kurumuna girmesi mümkün müdür?”

“Hayır, değildir.”

Maironi sustu.

“Dünyadan el etek çekebilir” diye *don Giuseppe* hemen ekledi. “Bir başına Tanrı ile yaşayabilir, kendi kendine düzen kurup kutlulaşabilir.”

O görkemli alın, o ciddî gözler, o tath, pes ses, genç adamın arzusunda birleşmiş gibi olan büyük acıya, o büyük inana saygı ifade ediyorlardı.

Maironi alçak sesle karşılık verdi: “Bu imkânsız.”

Bunu izliyen sessizlik içinde, *don Giuseppe*’nin hafızasında, *Piero*’nun annesi *donna Luisa Maironi Rigey*’in unutulmuş bir sözü canlandı. Bir gün *Mairo-*

ni'ler, Pasotti'lerle beraber yaya olarak, *signor* Giacomo Puttini de değirmencinin eşeğinin sırtında, Castello yolundan Boglia'ya çıkıyorlardı. Muzzaglio yakınlarında, *don* Franco Maironi: "Manastır için hoş bir yer. değil mi?" demişti. *Donna* Luisa da: "Faydasız insanlar için gereğinden de hoş bir yer" diye fısıldamıştı. Büyük bir tartışma olmuştu. Şimdi yıllar sonra, o tarihte daha dünyaya gelmemiş olan Luisa'nın oğlu, içinde manastırın çekiciliğini duyuyordu.

"Arkamda bir rahip elbisesi, bir adağım olmadan dünyadan çekilmemin imkânsız olduğunu siz anlayamazsınız" diye Maironi sözüne devam etti. "Bunun sebebi, içinde bulunduğum ruh durumum. Bakın işte, ben size gerçekten ruhumdan bahsetmiye geldim. Öteki şey için, bana verdiğiniz cevabı vereceğinizi tahmin etmiştim. Size ruhumdan bahsetmek o kadar güç ki! Kendimi pek iyi anlıyamıyorum. Benimle ilgili bir şey düşünsem, bunun karşısını düşünmem için zihnimde hemen bir sebep beliriveriyor. Ne olur, bana yardım edin, *don* Giuseppe. Acı çekiyorum. Siz, zavallı babacığımla zavallı anneciğimi severdiniz, öyle değil mi?"

Bu son sözleri söylerken öyle mahzun, hafif bir gülümseme ile gülümsedi ki, *don* Giuseppe'nin yüreğine işledi. "Evet" dedi "çok severdim onları!" Doğal tevazuunun son bir direnmesi yüzünden, ona öğüt, avnuç vermekte hâlâ duraksar bir halde, sustu.

Sonunda yüzünde kutsal bir sevinç ışıltısı ile, usulca dedi ki: "Kendinizi dine adamak düşüncesinin size acıdan geldiğini tahmin ediyorum ama söyleyin

bana, ne zaman geldi bu düşünce? Nasıl başladı ruhunuzda?"

"Hayır, *don Giuseppe*, hiç de acıdan gelmedi."

"Acıdan gelmedi mi?"

Maironi'nin içindeki fırtına yüzüne ulaştı, onu allak bullak etti. Sesi hâlâ kendine hâkimdi ama titriyordu.

"*Don Giuseppe*, ben bir sefilim, karımın durumundan ötürü hiç acı çekmiyorum."

Don Giuseppe sözlerinden çok yüzünün karmakarıklıkından şaşırmış, ona baktı. Maironi boğuk bir sesle ve güç halle ekledi:

"Hiçbir acı."

Don Giuseppe kollarını açtı.

Hemen hemen sert bir eda ile:

"O halde?" dedi. Maironi ayağa fırladı, pencereye gitti, titriyen omuzlarını papaza dönüp bir an öylece durdu. Kanapeye geldiği zaman yüzü durulmuş, sesi düzelmişti.

"Size her şeyi anlatacağım" dedi. "Sabırlı olabilecek misiniz acaba?" İhtiyarın sessizce itirazı üzerine, devam etti:

"*Scremin*'lere nasıl damat olduğumu bilirsiniz. Hemen hemen dünyaya gelir gelmez babasız kaldığımı da bilirsiniz. Çünkü babam aldığı yaranın etkisiyle 1860'da Oria'da ölmüş, ben ise 1859 da doğmuşum. Yine bilirsiniz ki annem de iki yıl sonra Oria'da ölmüş, babamın büyükannesi Maironi beni evine almak istememiş, akrabası olan *Scremin*'lere vermiş. Marki babamın büyükannesinin kardeşinin oğludur. Çok geçmeden büyükannem de ölmüş. Mirasçısı olarak beni

bırakmış, vasi olarak da markiyi atamış. Öyle sanıyorum ki daha o günden Scremin'ler zavallı Elisa'yı bana vermeyi akıllarına koymuş olacaklar. Ben yıllarında büyüdüm, bildiğiniz gibi *don Paolo*'dan ders aldım. Kendime istediğim arkadaşları seçmek imkânındar yoksun, kafaları aynı düşüncelerle dolu, hep aynı kimselerle düşüp kalktım. O altın kalbli *don Paolo*'yu hâlâ severim ama çocukken onu taparcasına severdim. O zaman onun gibi papaz olmayı o kadar isterdim ki! Âyinden sonra beni cüppesine sinmiş ödağacı kokusu ile gezmeye götürmeye geldiği zaman, sadece o koku, ona büyük bir saygı duymama yeterdi! Papazlığa âdeta tanrısal bir görev gibi bakardım. Âyinlerde orgun sesini dinlerken, en büyük zevkım Thebais'i, Lübnan'ı, ya da çoğun kuzey denizinin ortasında yitmiş hayalî bir manastırı düşünmekti. Aynı zamanda..."

Bu noktada Piero durdu.

"Beni kutsamada imiş gibi dinleyin" dedi usulca, sonra sözüne devamla:

"Evet, ben ki manastırların, dinsel hayatın düşü ile yanıp tutuşuyordum, küçük bir çocuk iken, daha ahlâk kavramı belirmeden, garip şehvet nöbetleri geçirmem inanılır şey değil. Öyle bir şehvet ki, bir talih eseri olarak, uzun yıllar süren bilgisizliğim yüzünden, kör ve olasıya acı verici bir durum alıyordu. Bende ahlâk kavramı belirince, eskiden beri çok dindar bir insan olduğum için, içine düştüğüm dehşeti, gizlice tövbe ve istiğfar getirişlerimi söylemekten âcizim! O zaman, kutsanma âyinine gittikten bir süre sonra, dinsel cezbeyle tutulduğum, açıklayamıya-

cağım dalıncılara kapıldığım, beni en önemsiz kirlilik düşünçesinin tiksindirdiği günler yaşadığım için, kirlili ruhumun kâbuslarından kurtulmak istiyorsam, papaz olmaktan başka çıkar yol olmadığını ciddi olarak düşünmeye başladım. Bir seferinde beni, buradan aldı, ya da yedi mil kadar çeken Euganei'deki sizin de bildiğiniz Praglia manastırını görmeye göndermişlerdi. Orada, hem de asma avlunun revakları, hücreleri içinde, aklıma "Benedikten" rahibi olmak düşüncesi geldi. O tarihte on beş yaşında idim. Bu düşüncemden *don Paolo*'ya bahsettim, *don Paolo* böyle şeyleri düşünmem için çok genç olduğumu söyledi. Papazın örtülü bazı sözlerinden anladım ki, benim bu arzum Scremin'lere duyurulmuş, onlar bunu ciddiye almışlar ve asla kabule yanaşmamışlar. Nitekim beni *don Paolo* ile beraber seyahate, bir ahbabları ile de arasına tiyatroya gönderdiler. Yüreğimdeki iç savaşlar sürüp gidiyordu ama ben kararında direniyordum. Lâtince ile Yunancayı seve seve öğreniyordum ve vasimin bana muntazam öğrenim yaptırmayışına seviniyordum, çünkü muntazam öğrenim yapmakla bana sadece avukat, memur, doktor, mühendis, öğretmen olabileceğimi söylemişlerdi: bu da papaz olmayı düşünmediğim sıralarda bile beni şaşırtmış, üzümüştü. Ben bu mesleklerin hiçbirini için yaratılmamıştım, dünyada benim için daha başka bir meslek olduğuna inanıyordum, aldandığıma, beni telâşlandıran arzuları çözemediğime üzüliyordum. Papaz olmak düşüncesi benim için esin gibi bir şey oldu, bana bir süre için, yani on altı yaşına kadar, derin bir mutluluk verdi. On altı yaşına geldiğim zaman kendimi

ve her şeyi değişmiş bulmak, kadınların bazı bakışlarını bambaşka, dünyanın ve hayatın görünüşlerini yepyeni görmek beni altüst etti. Ancak o yılların anlatılmaz çarpınıp çırpınışları içinde, papazlıktan tiksindiğim anlarda bile. evlenmekle papaz olmayı imkânsızlaştırmak düşüncesi bana anlaşılmasa da bir dehşet veriyordu, gerçek bir dehşet. Bu arada meselenin dinsel dış yüzüne tamamen sadık kalıyor, S. Vincenzo de, Paoli topluluğuna, katolik gençlik kulübüne devam ediyor ve bu şeyleri içgüdü ile yapıyordum, çünkü orada olsun değişmeyen bir yan vardır. Yıllar geçiyordu, işlerimle ilgilenmiye başlayabilirdim ama bunu düşünmüyordum. Vasimin bu şeyleri arzulamadığını anlıyordum, hoşuna gitmek benim için zor değildi. Bende mal sevgisi yoktu. Parti beni el üstünde tutuyordu. Böyle olduğunu bilirsiniz. Beni kulübün asbaşkanlığına getirdiler. Bana bazı işler verdiler, almanca ve fransızca katolik yapıtların çevirisini yaptırdılar, bana hep zeki bir insan olduğumdan, ilerde göreceğim devlet işlerinden, katolikliğe dokunacak büyük hizmetlerimden bahsediyorlardı. Beni çevrelerine aldılar, ruhban-cı olmıyan ne kadar genç varsa bana tehlikeli ve düşük ahlâklı olarak tanıttılar, kolejde okuyan küçük yeğeninle evlenmeme dair ikide bir imalarda bulundular. Kulübe yapmam gereken şeyleri isteksiz yapıyordum. Ketteler'in bir çevirisinden başka seve seve bir şey yapmadım. Sosyal Hıristiyanlık konusunun beni saracağını anlıyordum ama aynı zamanda duyuyordum ki partili arkadaşlarımla benim aramda derin görüş ayrılıkları vardı, onlarla samimî işbirliği yapmak imkânsızdı. Damarlarında su dolaşıyor sanıyor-

dum, isterseniz buna okunmuş su da diyebiliriz ama benim duyduğum gizli ateşle dopdolu kandan bambaşka bir şeydi onlarınki. Bir çeşit uyusukluk içine yuvarlanıyor, benliğimde bilinmez bir gücün olgunlaştığını sezmek gibi sersemce bir umutla avunuyordum. Evlenmeye gelince, bunu, tıpkı yorgun bir yüzücünün kendini koyuvermeyi düşündüğü gibi düşünmeye başladım. Yirmi bir yaşına geldiğim zaman, Scremin'ler on yedi yaşındaki kızları Elisa'yı kolejden aldılar. O zaman bana küçük bir daire açtılar, özel bir uşak verdiler. Marki, tantanalı bir şekilde durumun böyle gerektirdiğini açıkladı. Bunu öyle tantana ile söyledi ki, bana âdeta yeğenimi istemeye lâayık bir kimse değilmişim gibi geldi. Görünürde serbesttim. Fakat aslında markiz, elindeki bütün küçük hilelerle, beni eskisinden çok köle etmişti. Elisa kişi olarak hoşuma gidiyordu, soğukluğu ve ciddiliğindeki esrarlı çekiciliğinden ötürü, ama ondan da çok, sanırım, onun tarafından beğenildiğimi sezdiğim için, hoşuma gidiyordu. Bununla beraber, sonunda babasıyla annesinin dolaplarını farketmiştim ya, bu şeyler benim canımı sıkıyordu ve kendimi savunuyordum, çünkü ona gerçekten vurgun sayılmazdım. Bu ruh durumu içinde bir akşam Venedik'te, ben ki o ana kadar maddeten temiz kalmıştım..."

Sessizlik.

"Burasını geçin" diye *don Giuseppe* fısıldadı. *Piero* tekrarladı:

"Utanç ve tiksinti tepkisi çok şiddetli oldu. O zaman yeğenim gibi öylesine sâf, ciddi bir kızla evlenmek benim için huzur sığınağı oldu. Onunla evlen-

diğim zaman, ona deli gibi âşık olduğumu sandım. Ama ona bile, bir vakitki gizli niyetlerimden bahsetmek istemedim. Sadece şunu hatırlıyordum ki, beraberce Praglia'yı ziyaret ettik, asma avluda karımla beraber olmak bende çok tuhaf bir etki yaptı, karım tekrar tekrar hasta olup olmadığını sordu. Şimdi de, *don Giuseppe*, söylenmesi çok acı bir şey geliyor! Bazı şeyleri anlatmak bana alçakça bir şeymiş gibi görünüyor ve..."

Piero devam edemedi, şiddetli bir hıçkırığı önleyemedi.

"İşte" diye sonunda sözüne devam etti "ilk günler geçtikten sonra, bazı hususlarda karım yönünden hayal kırıklığına uğradım. Karım, bana olan sevgisine rağmen, yenilmez bir şekilde soğuktu. Özür diletim, bir papaza her şeyi söylemek zorundayım! Onu artık esrarlı bulmuyordum, bana kapalı olsa da, boş görünüyordu. Ölülerimi ziyaret için onu Valsolda'ya götürdüm. Kasabayı, benim çok sevdiğim evi onun da sevmesini isterdim. Oysa soğuk davrandı. Buna fena halde alındım. Müthiş hastalık, bayılmalar, korkular, korkulu önseziler, bana karşı yürek paralayıcı sevgi nöbetleriyle patlak verdi. O zaman duyduğum vicdan ezincini size anlatamam, kendi kendimi yedim, kendimden nefret ettim! İyileşirse, onu göksel bir yaratık gibi seveceğime söz verdim. Akıl hastanesine gitmesini istemiyordum, kabul etmek zorunda kaldım, çünkü doktorlar ancak o şekilde iyileşebileceğini söylüyorlardı. Çektiğim ezinci bir Allah bilir, Allaha öylesine güveniyordum ki! Aradan bir yıl geçtikten sonra, ilkin bana hep umut veren doktorların örtülü, ka-

ranlık konuşmaları başladı. Bunların bendeki izlenimi müthiş oldu ama yavaş yavaş geçti. Zaman zaman biraz iyileşir gibi oluyor ve bu bana manen güç vermiye yetiyordu. Zavallı kaynanamın öyle büyük güveni vardı ki! İlk zamanlar, kızındar sanki ertesi gün iyileşecekmiş gibi bahsediyordu, sonra artık bahsetmez oldu ama biliyordum ki, gizlice sayfiye yerinde onun için bir daire hazırlatıyordu. Tasavvur edin ki, yılın her ayında onu kabule hazır olması için sobalar kurduruyor, Elisa'nın çocukken sevdiği bazı eski eşyaları orada topluyordu. Sürekli bir umut ve umutsuzluk dalgalanışı ile bir iki yıl daha dayandım. Sonunda, öyle bir an oldu ki, karımı düşünürken, üzerimde fena bir izlenim bırakan bazı davranışları, bazı sözleri gözümün önüne geldi. Acımın hafiflemeye başlaması mümkün müydü? O anıları, şeytan kandırması imiş gibi kovdum. Ama yeniden başıma musallat oluyorlardı. Elimden geldiği kadar tepki gösterdim, dua ettim, eskisinden çok dualar okuttum, davranışlarımı abarttım. Bilmiyorum, örneğin karımın yatak odası ile tuvalet odasını, koltuğun üzerindeki bornozuna varıncaya kadar olanca bibloları, olanca esansları ile, karım sanki hâlâ orada imiş gibi, tertitledim. Kısa bir süre için bunun yararını görüyordum, anılarımı tazeliyordu ama sonra! Kaynanamla kaynatamın gözlerindeki şefkati okuyor, tanıdıklarımın gözlerindeki acımayı seziyordum. Müthiş bir şeydi, bu, çünkü artık acı duymuyor, artık sevmiyordum, dehşetle kendime bir yalancı gözü ile bakıyordum. Bu kadar da değil: ilk zamanlar güzelliğinden ötürü bir kadının yüzüne iki kere bakmazdım. Ama sonraları..."

Genç adam, her şeyi, her şeyi söyleyeceğim! diyerek, elleriyle gözlerini kapadı. Sonra ellerini yüzünden çekti, devamla:

“Bir gün, karımın yattığı hastaneden dönüşümde, trende genç ve güzel bir bayana rasladım. Beni tanıyor olmalı idi, çünkü hemen sezdim, yüzüme merakla, ilgi ile bakıyordu. O bayan, duygularımın gerçek durumunu sezen ilk insandır, çünkü ona ikinci defa baktıktan sonra yüzünde, anlıyor musunuz? bir hayret, bir çeşit iç gülümsemesi sezilir gibi oldum. Uzun zaman o gözleri kafamdan söküp atamadım. Kendimi her vakitkinden çok dalınca verdim. bana yardım etmesi için Tanrıya yalvardım ve nitekim bana unuttum gibi geldi.”

Hikâyesinin bu son kısmını Maironi soluk soluğa, yüreğinde öylesine sıkışmış şeyleri oradan söküp atmak için yaptığı çaba ile sesi kesilerek anlattı. *Don Giuseppe*, artık hayret etmiyen, her zamanki ezeli, tekdüzen hikâyeyi dinlemek zorunda olduğunu bilen bir kimsenin tevekkülü ile, yüzüne bakmadan, onu mahzun mahzun dinliyordu. Piero sözüne devam etti:

“Zâhitlik ateşi uzun sürmedi. Burada şunu da söylemeliyim ki, başıma gelen felâketten değil de daha sonra, acım küllendiği, hem de kendimi din işlerine kapıp koyuverdiğim bir sırada, benim için çok yeni olan bir takım tuhaf düşünceler, dine dair beni içimden sarsan, kovduğum, ama kovduktan sonra beni dehşet icinde bırakan âni bir takım kuşkular başgösterdi. Bir gece, kaynanamın genç, güzel oda hizmetçisi bir bahane ile odama gelmişti. Kendimi tuttum. Yüzüm, sözlerim buz gibiydiler. Kız kalktı gitti, ama

sonra bir an oldu ki: Tanrı kullarının muhakkak böyle bir ezinç çekmesini istiyorsa, niye onlara daha çok yardım etmiyor, diye kendi kendime sordum! O bayanı niye trende karşıma çıkarmış, o kızı niye kaynanamın evinde bana göstermişti! İsyan nöbetleri geçiriyor, ısrarlı, keskin bir soru beynimde çınliyordu: Ya Allah yoksa? Ya Allah yoksa? Ya benim bütün inanım hayal ürününden başka bir şey değilse? Ya ben başkalarının boş inanının, düşünemediğim bir çağda kafama sokulmuş düşüncelerin esiri isem? Din konusunda, ya her vakit çevremde gördüğüm kimselerin sefil bir oyuncağından başka bir şey değilsem? *Don Giuseppe, don Giuseppe, beni kurtarın!*"

Genç adam, hıçkırarak, kollarını ihtiyar papazın boynuna doladı. *Don Giuseppe* bu sarılışa cevap verdi: "Evet, evet, yavrum" diye tathılıkla fısıldadı. "Sizi ben değil, Allah kurtaracak. Evet, güvenin, güvenin Ona!"

Uşak kapıya vurdu, kahvelerin geldiğini bildirdi. *Don Giuseppe* ona kapıyı açmanın uygun olacağını düşündü, Maironi kendine hâkim oldu, uşak gidince hikâyesine devam etti.

"O gece belediye başkanlığını kabul etmeye karar verdim. İlkın hiç de taraftar değildim. Başıma o felâket geldikten sonra, ne zaman öylesine boş olan hayatımı sürekli olarak doldurmayı, herhangi bir şekilde kendimi bir işe bağlamayı düşündümse, beni her seferinde bir içgüdü şaşkınlığı durdurmuştur. Her seferinde Tanrının henüz bana açıklamadığı bir göreve atandığımı, her seferinde, başka bir yol tuttuğum takdirde, fena bir iş yapacağımı sanıyordum. O gece dü-

şündüm ki, kendimi bir sürü yeni yeni düşüncelere, bir sürü yeni yeni gailelere, çok çalışmaya, kendimi kendimden çok başkaları ile ilgilenmeye zorlayacaktım. Şu işe bakın, kararımı verdikten sonra, trende karşılaştığım kadından bir pusula geliyor, benden bazı şeyler soruyor ve açık değilse de, üstü örtülü bir şekilde, kendisini ziyarete gidersem, memnun olacağını ima ediyor. Yasasına sadık kalmak amacıyla büyüük bir fedakârlık yaptıktan sonra, Tanrının bana gönderdiği o şeytan kandırmasından ötürü içimde bir bezginlik duydum. Elime kalemi aldım ve bayana hemen o dakikada istediği şeyleri yazdım, böylece her türlü ziyaret sebebini ortadan kaldırmış oldum. Sonra da belediye başkanlığı görevini üstüme almadan önce, kendimi gerekli hazırlıklara verdim. *Don Giuseppe*, aradan bir yıl geçti ve ben hâlâ çok fena durumdayım. Benim için bir kurtuluş yolu varsa, o da şu olabilir: dünyadan el etek çekmek!"

Genç adam sustu. Sonra papazın bir kolunu tuttu, bir tutku kıvranışı ile sıktı: "*Don Giuseppe, don Giuseppe, düşünün, düşünün, gerçekten mümkün değil mi? Serbest bir zaviye gelmez benim işime. Kendime karşı bir zindana, sert, sessiz, soğuk dört mezar duvarına ihtiyacım var benim. Şu anda yine de hazırım, seve seve giderim oraya, ama yarın ne olur bilemem!* Sizin sık sık hatırladığınız zavalhı babacığım, zavalhı anneciğim adına rica ediyorum. Yalvarıyorum size!"

Böyle diyerek diz üstü yere atılır gibi bir hareket yaptı. *Don Giuseppe* onu içten kucakladı, tuttu. Gemiş, görkemli alnı, şefkatle, acı ile ısıldıyordu, göz-

leri buğulanmıştı, sesi, yüzünün alt kısmının sessiz, düzensiz bir hareketi içinde sönüyordu.

“Hayır” dedi güç halle, uzun bir susuştan sonra. “Hayır, hücre olmaz, size şimdi hücre iyi gelmez.”

“Niçin? Niçin?”

İhtiyar adam biraz yüzüne baktı ve mahzun mahzun fısıldadı:

“Sizi zorlıyan şeytan kandırmaları da sizinle beraber hücreye girer de ondan. Sonra dünya hâlâ yüreğinizde büyük bir yer tutuyor ve siz ondan kaçayım derken onu da yanınızda götürüyorsunuz da ondan.”

“Öyle ama belki Allah bana daha çok yardım eder!”

Don Giuseppe, inanılmayacağından yakınan biri gibi, içini çekti.

“Bu meseleyi sonra görüşürüz” dedi. “Şimdi bana neden bu derece rahatsız olduğunuzu açıklayın.”

“Anlatayım: ilkin şundan dolayı ki, inanımı çok azaldı. Az evvel size kuşkularımdan bahsettim. Size şunu hemen söyleyeyim ki, benimkiler her şeyden evvel duygu kuşkuları, içgüdü kuşkularıdır ve iyice anlıyorum ki bunlar mantıktan çok, bir sürü izlenimden ileri geliyorlar. Duyularımın beni rahatsız ettiği ve ben, karşıma müthiş bir yasa, bedenimin oluşuna aykırı bir yasa ile çıkıyor ve bana itaat etmem için yardım etmiyor diye, Tanrıyı suçlamıya kalkıştığım andan itibaren —ihimal bu, beni mahkûm eden bir durumdur ama gerçeğin ta kendisidir— çevremde gördüğüm o çeşit dinden ötürü huzursuzluk duymaya başladım. Dilinden hiç düşürmediği Hristiyanlık te-

vazuundan dem vuran, piskoposun önünde diz çöken, senatör olabilmek için bakanlıkların tümünün merdivenlerini bir solukta çıkabilecek tıynetle olan kayınpederimin din konusundaki işkilleri canımı sıkıyor; hattâ bazan, bütün iyiliğine, mübarekliğine rağmen, kocasına iş konusunda akla gelmiyecek basitlikler telkin eden kaynanamın dinsel ödevleri yerine getirişi bile beni sıkıyor, haftada bir defa karınlarını tika basa doyurmak için her gece Scremin'lere gelerek can sıkıntısından çatlıyan bazı dindar kimselerle; her şeye ve herkese karşı dış biliyen ya da ahlâk dışı bir tutkuya kapılmış zavallı yaratıklara ateş püsküren o pinti ya da kötülükçü bir sürü sofı kişilerden tiksiniyor; bazı mürâice şekilcilikten, hurafatçı tapınışlardan, insanlara yayılmış paganlık ıtırından nefret ediyordum. O zamanlar, bu sıkıntıları, Tanrı sevgisine, alçak gönüllülüğe karşı kandırmalarmışçasına, kovuyordum. *Don Giuseppe*, yüreğimden geçen şeylerin bazısını keşfettiği için, bana güvenemeyen bir partinin, belediye başkanı olarak, faal, siyasal rol oynayan bir parçası içinde bulunduğum bu bir yıldan sonra bu sıkıntılar öylesine arttı ki! Çevremde kaynıyan olanca bayağılıkları, olanca küçük aşağılıkları, olanca küçük entrikaları, olanca küçük hırsları, olanca küçük kinleri size söylemiyorum! Sanmayın ki ben öbürlerini, belediye meclisinde sık sık karşımda bulduğum, tokat atmıyan, dövüşmekten çekinen kimselere karşı daima kabadayılık satmıya hazır kişileri beğeniyorum! Duygulu cümleler söylemek yönünden elleri açık ama para vermek yönünden elleri sımsıkı, yaşadıkları sürece okunmuş sudan, öldükleri zaman da şeytandan

korkan, her an Roma ile liberal monarşinin sırtına binmeye hazır kimselerdir, bunlar. Hiç değilse dörtte üçünün hiçbir şeyi umursamadığına yemin edebilirim! Takdir etmiyorum onları ama, hiç olamazsa, Allah adına karşımıza dikilmiyorlar! Ben onlarla ilgilenmiyorum. Benim asıl müthiş düşüncem şu: nasıl oluyor da bu âdi, bu aşağılık, bu kötülükçü, bu budala kişiler gerçeği, olanca Varlık'ın sırrını, ruhumuzun sırrını, gelecekteki kaderimizin sırrını tek başlarına bilebiliyorlar? Bir süre için, beynimin içinde, yüreğimin içinde olduğuna inandığım nedenlere, niçinlere sığındım. Şimdi kendimi orada da güven içerisinde duyamıyorum. Söyleyin bana: inanımın kaynağı mantığımdır, duygularımdır diyebilir miyim? Bunu orada eğitimciler ekip yetiştirmediler diyebilir miyim? *Don Giuseppe*, affedin beni! — kendi suni kültürleriyle birer kab haline getirmek için, beynimle yüreğimi bozmamışlar diyebilir miyim? Öylesine bozmak ki içimde yaşayan inan belki de benim değil, onların inanıdır, çünkü inanmak ya da inanmamak özgürlüğüne ben asla kavuşmadım, ona ancak şimdi kavuşmak yolundayım. Onların inanı! Onların inanını da belki çocuk yaşında kafalarına, geçirerek zorla sokmuşlardı! Anlıyorsunuz, ne korkunç kuşku! Biraz da bu yüzden Trappist manastırlarından birine, kendileri için hiçbir şey almayan, her şeyi Tanrıya veren, benim takdir edeceğim gibi din adamlarının; inanlarını kendi eğitimcilerinden almış olsalar da bunu kendi gayretleriyle olasıya büyüttmüş kişilerin arasına girmek istiyorum. Mümkün değil mi, *don Giuseppe*, mümkün değil mi?"

"Mümkün değil!" dedi *don* Giuseppe âdeta sert bir eda ile. Yüzü soğuk ve ciddi idi. Hastasının şikâyetlerini dinledikten sonra pek kaygılanmıyan, ama sonradan kalbini dinleyince, kalbin ta içinde ölümün aksak adımlarını duyan bir doktorun yüzüne benziyordu onun yüzü. Maironi hikâyesini bitirdi sandı, söze nasıl başlayacağını ararcasına, yüzünün, göğsüne kavuşturduğu ellerinin tüm kaslarının telâşlı, belâgatli hareketi ile, konuşmaya başladı:

"İşte."

Maironi, acele acele ve acı ile fısıldı:

"*Don* Giuseppe, söyliyceklerim daha bitmedi."

"Peki, peki, konuşun öyle ise."

Maironi hemen konuşmadı. Belki sıra en zor söz-
lere gelmişti. Boğazında düğümleniyor, dışarı çıka-
mıyorlardı.

"Konuşmanız gerektiğine inanıyorsanız" dedi *don* Giuseppe tatlılıkla "cesaret gösterin."

"Evet, aziz *don* Giuseppe, göstereceğim. Hatırlıyor musunuz, size bir bayandan, bir gün trende raslayıp da kendimi evine gitmekten alıkoymak niyetiyle yazılı cevap gönderdiğim, bana pusula yazan bir bayandan bahsetmiştim? İşte..."

"Ah!" dedi *don* Giuseppe usulca, istemiyerek.

"Az durun!" diye genç adam haykırdı. "Belki de siz şimdi söyliyeceğim şeylerden daha fena şeyler olduğunu düşünüyorsunuzdur. Böyle bir anda sizden bir şeyler gizlemenin nedenini anlamıyorum. O bayan, Diedo köşkünde oturan *signora* Dessalle'dir. Bu ismi işitmiş olmalısınız. Hakkında fena, çok fena şeyler mi duydunuz?"

“Evet, öyle, iyi şeyler duymadım!” diye *don Giuseppe*, şaşkın bir halde kelimeleri ağzında geveliyerek karşılık verdi: “İyi şeyler duymadım. Bunlar bana belirsiz şeyler, birtakım dedikodular, tahminlermiş gibi geldi...”

Bu noktada, bu dedikoduların uydurma şeyler olması ihtimali karşısında, ihtiyarın güzel gözleri nesheli bir yalımla ışıldadı. Maironi, o iyi ışığı görünce, ona tehlikeli biri imiş gibi bahsetmek üzere olduğu kadına karşı *don Giuseppe*’nin müsamahalı davranacağı düşüncesiyle, ihtiyar adamın elini tutup sıktı, duygusuna âdeta müsamahalı bir kelime beklercesine, farkında olmadan onu soruşturdu. *Don Giuseppe* anlamadı.

“Nasıl?” dedi.

O iyi ışık gözlerinden silinmişti bile. Maironi mahzun mahzun sözüne devam etti:

“Hayır, bir şey yok. Ne diyordum? Evet, öyle sanıyorum ki hakkında yalan yanlış şeyler uydurulmuş, ilk zamanlarda çirkin birtakım dedikodular yapılmış da olsa, şimdi artık bunların arkası kesilmiştir. Ben onun temiz bir kadın olduğuna inanıyorum. Kocasından ayrı yaşadığını biliyor musunuz? Kocasını içki içtiği ve onu dövdüğü için, ayrılmak amacıyla mahkemeye başvurmuş. Temiz kadın dedimse, vekar, gurur, belki de tiksinti ve güçlü bir ahlâk duygusu sayesinde temiz, din duygusu sayesinde değil. Allahım, aramızda hiçbir şey geçmemiş de olsa, benim içimde, onun içinde meydana gelmiş ama her şey demek olan ruh hareketlerini size nasıl anlatayım? Evet ben onun ruhunun içini de görüyorum, çünkü ateşli bir

yaradılıştta. kendini kendisine karşı savunduğu, belki de gururu yüzünden eğilimine karşı savaştığı ve bana karşı haşın davrandığı zamanlarda bile, düşüncesini çırılçıplak açığa vurabiliyor. Anladım ki benim için olduğu kadar onun için de ilk izlenim, trende karşılaştığımız gün başlamış. İlk defa beni evine vali muavini Bassanelli götürdü. Kendisi Dessalle'lerin dostu, babamın silâh arkadaşıdır, Palestro'da aldığı yara yüzünden bir bacağı topaldır. Bassanelli, beni Diedo köşküne giden, belediyenin onarması gereken daraç yolu göstermeye götürmüştü. *Signor* Dessalle'e rasladık, köşke girmemiz gerekti. Ben yalnız döndüm. Diedo köşkünü bilirsiniz, değil mi? Hiç değilse Tiepolo'nun yapıtları dolayısıyla köşkü gezmiş olmalısınız. Korkuluklara sarılmış güllerin dalgalanışı arasında batı terasına çıkıp, gurubun parıltısına karşı merdivenlerden inerken, üzerimde âdeta garip bir düşün sarhoşluğunu, aynı zamanda içimde benliğimin tam ortasında sessiz, sabit bir sızı duyuyorum. Bayanın benim tarafımdan sevilme istediğini duymuştum, susan duyularım ile değil, korkan ruhumla değil, fakat bir çeşit manyetik çekicilikle çekildiğimi duyuyordum. Şimdi, bir noktayı anlamadım, bana yardım etmezseniz asla da anlayamayacağım, o bayanla aramda ruhsal, sadece ruhsal bir bağın bulunması düşüncesi beni, sokaktan ilk geçen kadınla gerçekten günah işlemek düşüncesinden çok daha içten sarsıyordu. Diedo köşküne birçok defalar gidip geldim, bir süre için bunu istemiyerek, manyetik gücün çekimi ile yaptım. Orada âşık bir kimse gibi duruyordum ama bana âşık değilmişim gibi geliyordu. Yalnız olduğum

zaman, onu seven ve bunu belli etmemeye çalışan biri gibi, yüzüne sık sık bakmaktan, onunla konuşmaktan kendimi alamıyordum. Bu arada şunu da söylemeliyim ki, öteki kandırmalarım sinmiş gibiydiler. Belki de günah çıkarttığım papaz, *Imitation*'un aşağı yukarı "iyi değilmiş gibi görünen sevgilerden hemen kaçmak gerekmez" diyen bir parçasını bana bunun için okumuş ve meseleyi orada kesmemi istemişti. Mübarek bir adamdır gerçi ama, günahların dışında kalan bazı şeyleri anlayamaz. Bunları ona söylemek boşuna olmaktan daha fena sonuç verir. Şimdi şu son zamanlarda, daha doğrusu şu son günlerde, bir değişiklik oldu. Duyuyor, görüyor, anlıyorum ki öbür tarafta ilkin kapris varsa, şimdi tutku var, artık kendini hemen hemen gizlemiyen bir tutku. Dün bunu bana açığa yakın bir şekilde itiraf etti. Üç gündür gerçek tutkunun benim yüreğime de girmiş olmasından korkuyorum. Öyle zaman oluyor ki, ah-lâk duygusu bile içimde kararıyormuş gibi oluyor. Bazen, aşkın önünde ahlâk yasaklarının durması gerektiğini, ortadan kalkması gerektiğini, aşkın her şeye hakkı olduğunu sanıyorum. Bu düşünceleri henüz kabul etmiş değilim, bana hâlâ dehşet veriyorlar, kovuyorum onları, onlara hayalimde müsaade ediyorsam, gerçekten yapamayacağım da ondan, diye düşünüyorum. İçimde zaman zaman bütün iyi dirençlerin şiddetli tepkisi, bir inan, mistik bir atılış, hattâ zavalı karıma karşı, babamın, annemin anılarına karşı bir şefkat tepkisi kabarıyor. İyi ile kötü, benliğimde, artık tahammül edemeyeceğim bir şiddetle birbirini kovuyor. Size bir şey söyliyeyim mi? Ancak bu bayanın

yanında olduğum zaman bir parça dinginlik, bir parça erinç bulabiliyorum. Onun varlığı beni kışkırtacağına, yatıştırıyor. Ama sonra daha fena oluyorum, bu da bir gerçek. İşlerimle nasıl meşgul olacağımı bilemiyorum. Herkes bir şeyler sezinse gerek, başka türlü olması mümkün değil! Bu gece bir türlü uyuyamadım, bir saatlik sakin bir zamanım oldu, dua ettim, çok ağladım, aklıma dünyadan elimi eteğimi çekmek geldi, Allah bana, size gelmemi salık veriyormuş gibi oldum ve...”

Göz yaşısız şiddetli hıçkırıklar sözlerini yarıda kesti. *Don Giuseppe* şefkatle bir elini başına koydu.

“Hayır” dedi “hayır, yavrum. Niçin böyle yapıyorsunuz? Acı çekin ama dehşete kapılmayın. Dalgaların, fırtınanın ortasındasınız ama kayığınızda İsa var; uyuyan İsa.”

“Konuşun, konuşun benimle” diye Maironi fısıldadı. Ayaklarının dibine diz çöktü, papaz buna engel olmadı.

“Evet, evet, yavrum. Bir kere sizi zorlıyan şeytan kandırmalarından o kadar çok korkmayın! Sizin, fenalıklara karşı korunmuş, hepsi de Tanrı adamı sandığınız birçoklarınızdan daha çok şeytan kandırması ile karşı karşıya olduğunuzu sanmayın. İnanınızın zayıflaması da, biraz dayandınız mı, bana korkulacak bir şey gibi görünmüyor. Öylesine güçlü, insan kısmı dayanıksız olduğuna göre de, kestirilmesi çok kolay olan duyuların kandırması olmasa idi, ihtimal öteki kandırmalar da olmazdı. İnanınızın gevşediğini niçin duyduunuz? Tanrı, sert yasasını tutmaya size yardım etmiyor, Tanrı inanı size zorla kabul ettirilmiş gibi gel-

di, çevrenizde İncil'deki ideale uymadıklarını sandığınız bir sürü dar görüşlü katolik gördünüz de ondan. Bu güçlükler bakın ne küçük şeyler! Allah size yardım etmiyormuş! Nasıl yardım etmiyor? Şeytanın sizi kandırmasına müsaade ediyor, ama sonra, bana dediğiniz gibi, savaştığınızı, yendiğiniz zaman size o iyi gücü veren kimdir? *Nemo potest esse continens nisi Deus des*: bunu bilmez misiniz? Allah işlerini gizlice yürütür, O'nun bizim içimizde, dışımızda neler yaptığını biz kavrayamayız, gerçekten yardımı olmadan nefsimize de hâkim olamayız. Bir defasında düşmenize müsaade etti ama sonra tutup sizi hemen kaldırdı. Zorla kabul ettirilmiş inan mı? Bu belki bir dereceye kadar doğru olabilir ama inan yoktur demek için bu size kâfi bir sebep gibi görünüyor mu? Siz çocuk iken zihninize kazıdıkları bilim bilgilerini, size ispat etmediler diye, kabul etmemelik edebilir misiniz? Yoksa bu da, inanımızın mantıklı temellerini incelemek, üzerinde uzun uzun düşünmek; zeki, bilgili hristiyanın bu çok az bilinen, çok az uygulanan bir görevini, O'nun katolik gerçeği kavramını halkın anladığı çocuksu kavramın üstüne çıkarmak, Tanrı'nın, O'nu tanımamız, ululamamız için verdiği hassalara uygun bir kavram bulmak görevini yerine getirmek için bir uyarı değil midir? Size kişilerden gelen tiksintiye gelince... Kalkın yerden, gelin şuraya oturun... Gerçekten önemsiz bir mesele, bu! Farzedelim ki bu adamlar sizin dediğiniz gibidirler, ben haklarında bir yargıda bulunmuyorum; belki de niyetleri yapıtlarından daha iyidir. Yalnız şunu söylemeden geçemeyeceğim, kayınvaldenizin belki ufak tefek kusurları olabilir ama çok

mübarek bir hıristiyan olduğu muhakkak. Bunu geçelim. Kayınvaldenizle kayınpederiniz, dostlarınız, arkadaşlarınız, bütün bunlara düşüp kalktığınız bir yüz kişi daha ekleyiniz, bütün bunlar sizin gözünüzde dünyanın dört bucağındaki ve her çağdaki katolik kilisesi mi demektir? Katolik kilisesi, dinsel gerçeği iyice kavramış ve onun yolunca gitmesini bilmiş birçok ermişler, büyük insanlar yetiştirmemiş midir? Parti filân bilmiyen, katolikliğe heyecanla sarılmış alçak gönüllü kimselerde hiç ahlâk büyüklüğünü görmediniz mi? Ben böyle bir şeyi mümkün görmüyorum! Siz farkında değilsiniz ama tutku sizin doğru görmenizi engelliyor. Bakın, ben hıristiyanlık ruhunun kilisenin sinesinde yükselmesini isteyen havarilerin çıkmasını kabul edebilirim ama bugün için insan olan kısmı istediğimiz ideale yaklaşmıyor diye, ondan çıkmak niye? O halde vatanseversek, sürgüne gidelim! Oldu mu bu?"

İhtiyar papaz, böyle konuşurken, mantığa çağrı ile dolu iri iri açılmış gözlerini dolduran olanca sıcak ruhu ile Piero'ya bakıyordu. Bütün vücudu ile ona doğru eğilip parlak gözleri ve yüzü ile onunla konuşmaya devam ederek, aralık ağzı ile onun vereceği cevabı bekledi.

"Beni mazur görün" dedi genç adam, üzgün bir halde. "Kuşkularımın belki de benim bilmediğim daha gizli bir başka nedeni vardır."

Don Giuseppe içini çekti.

"Beni dinleyin" dedi, kısa bir susuştan sonra. "Siz bana, sizi kendine çeken kişiden bahsederken, ben bir şey düşünüyordum. Devlet hizmetinde çalışmanız iyi sonuç vermediyse, niye ayrılıyorsunuz? Arkadaşları-

nızdan memnun değilseniz, belediyede kalmaya ne lüzum var? Belediyeden âni olarak ayrılınca, şehirde kalıp hakkınızda yapılacak sayısız dedikodulara, birtakım baskıların, soruların sıkıntısına maruz kalmak istemezsiniz elbet. Niye gidip bir, iki yıl babanızla annenizin evinde kalmıyorsunuz? Bana öyle geliyor ki, orada kalmanız sizin için çok yararlı olacaktır. Oramın manzarası ruhu okşıyan, dinlendiren, tertemiz bir tatlılıkla dolu bir manzaradır.”

“Demek...” dedi Maironi usulca. Öteki kelime boğazında söndü. Bunu niye söylemeli? O kelimeyi *don* Giuseppe de ağzına almamıştı ve bütün bu belediye, şehir, Valsolda hikâyesi o kelimeyi anlatmak içindi: ayrılmak.

Don Giuseppe onun duraksadığını görünce:

“Manastıra girmek istemiyor musunuz?” dedi.

Maironi açık kolları ile ağır ağır ona doğru döndü, onu kucakladı, yüzünü omuzuna dayadı:

“Dünyadan el etek çekmek daha kolay” diye fıslıladı.

Bunun üzerine ihtiyar adam da Maironi’yi bir kolu ile sardı, saçlarının üzerinde ağır ağır konuştu. Mübarek sözlerin öylesine derin, öylesine tatlı, yumuşak bir uyumu vardı ki!

“Azizim, hem dünyada kalmak, hem de oradan çıkmak gerek. Hücreniz yüreğinizin içinde, yüreğinizin en derin yerinde olmalı. Evet, Azizim, acınızdan ağlayın ama şefkat de ağlatsın sizi. Biri var ki şu anda size hücrenizi hazırlıyor, büyük bir merhamet duyduğu, tüm günahlarınızı affetmek istediği için, oraya girip sizi beklemeye hazırlanıyor, O’na gelmenizi,

başınızı göğsüne koymanızı söylüyor size. Girin, girin oraya, karşı koymayın. Kendinizi çok üzgün mü duyuyorsunuz? Tabii ki duyarsınız, çünkü bağlı olduğunuz dünya nesnelere bakıyorsunuz, o nesnelerde de İsa vardır ama sert İsa, malzun İsa vardır orada, hiçbir şey İsa'nın sert, mahzun bakışı kadar insanın yüreğini sızlatmaz. Biliyor musunuz, yüreğinizin sızısı kıymetli bir armağandır! Böyle bir ezinc içinde yaşayıp da sert İsa'dan şefkatli İsa'ya nasıl olur da dönmezsiniz? Kıymetli bir armağandır, bu; sizin şeytan kandırmalarınız eğer gerçekten herkezininkinden daha zorlu ise, bunları Tanrı'nın sizi büyük işlere çağırdığına delil saymak gerek. Bunu bize, melekler dünyasından gelmiş en derin kelimelerden biri olarak, bir meleğin sözüne dayanarak söylüyorum. Duyularımın kandırması hafifledi, o bayana ruhumla bağlanmak tehlikesi beni neden sadece duysal bir düşme tehlikesinden daha çok ürkütüyor anlamıyorum, diyorsunuz. Korkunuz yerinde bir korkudur, çünkü sadece duyulara dayanan günahın verdiği alçaklık ilkin bir frendir, sonra da insanı hızla yükselten acı ve nefret hızını doğurur. Oysa sadece ruhsal sanılan bağ uygun fırsat düştü mü, insanı yavaş yavaş birtakım samimîliklere götürür ki bunlar gitgide daha duysal bir hal alırlar ve ruhun aşırı uyarılğanlığına eklenen bedensel bir aşırı uyarılğanlık hazırlarlar. O zaman, bedenle ruhun bu doğal anlaşması içinde, günah daha az sefil, insanın yaratılışını daha az bozucu görünür, ilkinde olduğu gibi öteki kişiye karşı kin ve nefret doğurmaz, aksine kötülükle daha sıkı bir bağlantı meydana getirir; görkemli, kör bir bağlan-

tıdır, bu. Ceza olarak ruhla beden biribirinden soğuyana kadar, kendinden memnun bir bağlantı. Sizin görmediğiniz tehlikeye karşı, sizin anlamadığınız bir dehşetle sizi uyaran Tanrı'ya şükürler edin. Bırakın tereddüdü, o kadını bir daha görmeyin ve İnan'a olan kuşkularınızdan çekinmeden, kendinizi İsa'nın kollarına bırakın. Bunu yaptıktan sonra, kalmanız ya da gitmeniz için size artık öğüt vermiyeceğim. Sizi ben daha şimdiden O'nun kolları arasında, O'nun göğsü üstünde görüyorum, burada başka bir kimliğim olmadığını, sadece dostunuz olduğum için, size yalnız şunu demem gerektiğini duyuyorum: O'na sorun, O'nun dediğine kulak verin. O zaman, isteklerinizi İsa'ya söyledikten sonra, en sonunda, gitgide düşükleşen, ama yok olmıyan sefil bir beden yüzünden ruhu hâlâ olasıya tutuk bir halde olan ihtiyar bir papazı hatırlatın Ona. Anladınız mı, yavrum?"

Maironi cevap vermiyor, ağlıyarak, mübarek papazın cuppesini öpüyordu. Mübarek adam yüzünü eğdi, saygılı gözleriyle yukarıya, o görülmiyen Varlığa bakmaya devam ederken, dudaklarını hafifçe genç adamın saçlarına değdirdi.

Yağmur dinmişti, sarımsı bulutların içinde iyi örtülmiyen güneşin zayıf ışıkları uykulu bahçeyi aydınlatıyor, köşkün ıslak merdivenleri ışıyordu. Burada don Giuseppe Maironi'ye, mahzun bir gülümseme ile, buradan Euganei tepelerinin büyük, mavimsi konilerine, oradan Berici'nin güneş ışıkları ile yanan ince duvarına kadar uzanan kırların silikleşen görünüsü ile kendisi tarafından düşünülmüş, çizilmiş, ham toprak alanla vahşi tepe üzerinde kurulmuş, her yıl bi-

raz daha güzelleştirilmiş, gelecekteki çiçeği kendisi için değil, önceden öyle olacağı kestirilmeden, ondan evvel bu dünyadan göçmüş sevgili yakınları için hayal edilmiş bahçeyi gösteriyordu.

“İşte” dedi, bir eliyle Euganei tepelerini gösterek. “Praglia o yanda.”

Maironi, *don Giuseppe*'ye gelmek için eve, bir günlük izin aldığını ve Praglia'daki benedikten manastırını görmek istediğini söylemişti. Şimdi oraya gitmeyi pek canı çekmiyordu. *Don Giuseppe* onu isteklendirdi. Eski manastır öylesine görkemli bir hüznə gömülü, ıssızlıkla sarılı görkemi içinde, Maironi'nin daha da çok muhtaç olduğu düşüncelere öylesine elverişli idi ki! Zarif, vekarlı avlulardan, yemek salonundaki Bartolomeo Montagna'nın Çarınha gerilişinden, hattâ bu değerli anıtın hükümetçe lâıyk olmadığı yüzüstü bırakılışından, ıssızlığın yardımı ile, sessizlik içinde şanlı bir ihtiyarın alçakça öldürölüşü gibi, o zaman korkulup da daha sonra gerçekleşen daha büyük felâketlerden bahsederken ihtiyarın yüzü heyecanlanıyordu. Maironi dalgındı. onu iyi dinliyemiyordu. Valsolda'nın, öteki uzak ıssızlığını düşünüyordu. Bir gün önce ona oradan mektup yazmışlar; asma bahçedeki mandalina ağacının sert geçen kıştan hırpalandığını, tараçadaki ihtiyar çarkifeleğin kuruduğunu, salonun damı ile göl üzerindeki temelleri tutan şarmpolun onarılması gerektiğini, beyefendinin yakında oraya geleceğini umduklarını bildirmişlerdi. *Don Giuseppe* ona Praglia'nın içinde bulunduğu yüzüstü bırakılıştan bahsederken, annesiyle babasının içinde öldükleri, ancak ölümler günü ile mayısta bah-

çeye çiçek diktirmek için yılda iki kere görmeye gittiği küçük, ıssız evini düşünüyordu. Papaz, sözlerini dinlemediğini gördü ve sustu. Sonra misafirinin, ona daha yakın konularla ilgili düşüncelerini araştırırcasına, geçen yıl markiz Nene'nin onu ziyarete gelişinden söz açtı.

"Eşinize burada, benim küçük kilisemde dua okunmasını istiyordu. Eşiniz küçük iken kiliseme gelmiş ve orgun körüklerini çekmekle çok eğlenmişti. Benim portakallıktan birkaç da portakal istemişti. Portakallar çok ekşiydiler ama eşiniz o zaman yemiş, sonra da yediği o portakalları sık sık hatırlamıştı. Zavallı markiz, vereceğim portakallara bir iki de dua eklememi istemişti." Buraya gelince *don* Giuseppe, benim dualarımdan ne çıkar! demeye gelen mahzun bir acınma ile gülümsedi.

"Şimdi ona portakallarla beraber dualarımı görüderiyorum" dedi. "Zavallı markiz, bana gerçekten saygı esindirdi. Bildiğiniz gibi, duygularını genellikle pek az söyler, asla önemli bir konuya dokunmaz. Öyle olduğu halde işte şimdi tam olduğumuz yerde, göz yaşı dökmeden, aşırı bir teessür göstermeden, bana: — *Don* Giuseppe, Tanrıya söyleyin, artık dayanamayacağım — dediğini hatırlıyorum."

Yakınları ve yabancılar karşısında ihtiyar kadının yüzünden hiç eksik etmediği dinginlik maskesine bakarak, bu nitekim trajik bir sözdü. Maironi, birçok defalar onun ruhunun gizli derinliklerini sezinir gibi olmuştu ama bu ona bir azar gibi dokundu, şehvanilikle dolu unutkan yaratılışının ahlâk bakımından onununkinden düşük olduğunu duydu. Aynı zamanda var-

lığının bu kader vergisi, zorlu yargısına karşı iradesinin yetersiz olduğu kuşkusunu birden içinde çaktı, yüreği acı bir "neden?" le kabardı ve yanibaşında duran o mübarek adama duyduğu saygı ile birden tevuza döndü.

"Don Giuseppe" dedi, uşağın gelip arabanın hazır olduğunu söylemesi üzerine "Allahın gerçekten bana yardım edeceğine inanıyor musunuz?"

"Tabii inanıyorum, yeter ki siz şek ve şüpheyi bırakın."

Arabanın kanapesi üstünde içi portakal dolu bir sepet duruyordu. Maironi don Giuseppe'ye döndü. Don Giuseppe kendisini mâzur göstermek istemesine, gönülsüzlükle: "Size dediğim portakallar" dedi. Genç adam elini güle sıktı ve bir cevap veremedi. Araba yola düzülünce, şapkasını çıkardı, böylece ihtiyar papazın kendisinininki gibi sessiz ve içten selâmına karşılık verebildi.

II

Araba ilkin küçük tepelerin etekleri boyunca ilerledi, sonra bir köyden, bir ırmaktan, daha başka köylerden geçti, Euganei tepelerinin öncülleri olan sırtlara kadar ovada gelişigüzel uzanan yılankavi daracık yolu izledi, kuzeyde Euganei tepelerinin sağ yanını yalayarak geçen, çınarlar dikildi görkemli ağaçlı yola saptı.

Yolun doğuya döndüğü ve güneye doğru uzaklaştığı noktada ana yoldan, onu izliyen bir yol ayrılır

ki beş dakika sonra, yüzüstü bırakılmış büyük manastırın esmer dış duvarlarına, mazgallı kulesine, muazzam kara taşlardan yapılmış dörtgen üstünde oturan XV. yüzyıldan kalma güzel, güçlü tapınağa kavuşur. Bu dörtgenden yer yer, düşüncenin isyanları ile kıyam halindeki yeşil otların isyanı taşar. Mairo-ni, kendi iç dramına. Diedo köşkünün düşüncesine, Valsolda'nın hayaline dalmış bir halde, yol boyunca bir kere olsun sağına soluna bakınmadı. Umursamamak istese de, elindeki bir sürü önemli, acele resmî işleri arada bir hatırlamak da onu rahatsız ediyordu. *Don Giuseppe* ile konuşmasından yüreğinde mübarek ihtiyara karşı bir minnet, yeni bir saygı duygusu, şiddetli bir sevgi; bir de, bu duygularla beraber, ilk ağızda farkına varamadığı, fakat sonradan, ihtiyarın tatlı, vakarlı sesinin uyumunu, mübarek yüzünün duruşunu, tertemiz ruhunun havasını yitirmiş sözlerini düşündükçe, yavaş yavaş beliren bir hayal kırıklığı kalmıştı. Papazın onu iyi anlamamış, iyi tanımamış olduğundan kuşkuluyor; başını alıp münzevi bir yere çekilmesi ve orada yaşaması için verdiği öğütün yaradılışının yanlış anlaşılmış olmasından, içine girmesine imkân olmayan manastırın yerine, ona benzeyen bir hayat koymak isteğinden ileri gelmiş olabileceğinden korkuyordu. Oysa o fedakârlıktar yapmayı, büyük çileler çekmeyi düşünmüştü, güzel bir evde tembel hayatı sürmek düşüncesi ona hayret veriyordu. Ya Tanrı ona yardım ediyorsa? Ya *don Giuseppe'nin* öğütü ile Valsolda'dan gelen mektup arasındaki bu garip tesadüf Tanrının bir takdiri ise? Karşısında Praglia'nın esmer duvarları ile mazgallı ku-

lesini görünce, kimbilir belki de Tanrının sesi bana eski manastırın sessizliği içinde kendini işittirir, diye düşündü. Çakıllar üzerinde dört nala kalkmış atların nal sesleriyle tekerlek sesleri birden, düşünceleri dışında, kulaklarına çarptı. Manastırdan gelen bir fayton yanından geçti, tanıdık bir ses: "Maironi, Maironi! Dur! Dur!" diye haykırdı. Araba durdu, genç ve şık bir adam faytondan atladı, arabanın kapısına koştu. Belirgin bir Toscana şivesiyle: "Nihayet ele geçirdik sizi!" dedi. "Başkanım, görüyor musunuz ne sürpriz! Beyefendimizin Praglia'ya geldiklerini duyunca, biz ki müminler içinde en mümin olanlarız, peşlerinden koşup geldik! Sizi burada bulacağımızı sanıyorduk ama bulamayınca şaşırdık. Jeanne manastırda. Ben hayvanların bakımını gözetmiye gidiyorum, hemen dönerim. Ama şu halinize bakın: şemsiyeniz yok, üstelik arabanızın körüğünü de kapatmışsınız! Nisan ayında. üstelik mayalarla bulaşmış olduğunu tahmin ettiğim soğuk yağmur altında hasta olacaksınız!"

Maironi yağmuru farketmemişti bile. Carlino Dessalle'i görünce, daha konuşmadan, ablasının Praglia'da olduğunu, oraya onun için geldiğini, geri dönemiyeceğini duydu. Bir yalım yüreğinde parladı. Ona böyle mi, böyle mi yardım ediyordu Tanrı? İradesinin ne olduğunu Ondan, manastırın dinginliği içinde sormak istiyen onunla. oraya gitmesini öğütliyen zavallı, nütibarek ihtiyar papazla bu, alay etmek değil miydi? İçindeki isyanı ânide susturdu, az buçuk sıkılmış olarak Dessalle'i selâmladı. Dessalle gidince. arabacıya yavaş gitmesini emretti. Allahım, bu ilk karşılaşmada nasıl, nasıl davranmalı idi? Ruh haleti-

ni, dünyadan el etek çekme kararını sezdirmeli, ya da bunu gizlemeli, belli etmemeli miydi? Evet, evet, gizlemeliydi. Ama çok fazla gizlememeliydi, çünkü hainlik olurdu, bu! Az mı kalmalı idi? Az kalmak için bir bahane bulmalıydı! Allahım, nasıl bir bahane olmalıydı, bu? Atın nalları eşğin taşları üzerinde takırdadı, Maironi titreyerek soğuk bir yüz takındı, araba kaba yapılı avlunun revakına girdi.

Orada kimseler yoktu. Piero durup bir süre, revakın dışında, sık otların, XVI. yüzyıldan kalma zarif kuyunun, daraçılı küçük pencereleri, XVIII. yüzyıldan kalma iç merdivenleri, kocaman pencereleri, pişmiş topraktan yapılmış silmelerin üç dilimli kemerleriyle solda yükselen manastırın bir yanı üzerinde ince, sık yağmurun titremesine baktı. Durup baktı, kulak kabartıp dinledi. Ne bir çıt, ne bir ses. Aldığı bütün iyi kararları bir kere daha gözünün önüne getirdi ve sol yanda aralık duran bir kapıya yürüdü. Kapıyı açtı, ince, uzun kemerler gördü, uyarıcı, eski, kutsal bir düşüncenin, vekarlı, arı bir güzelliğin duygusunu duydu. İçeri girdi ve o ince XV. yüzyıl yapısının artık ne bir yerini görebildi, ne bir yerini duyabildi. On adım ilerisinde bayan Dessalle, arkasında içi kürk kaplı uzun nefti bir manto, boynunda skunk bir etol, yakasını solgun yüzü çevresinde kaldırmış, kıpırdamadan ona bakıyordu.

Birçok defalar kaçamaklı nazarlar attıktan, gözlerini tereddütle kırıştırdıktan, belirgin bir şekilde kendi kendisiyle savaştıktan sonra, trende olduğu gibi, yüzüne diktiği hep o ciddi bakışlarla ona bakıyordu. Uzun, narin vücudunun her hareketi, zengin,

ağırbaşlı tuvaletinin her çizgisi ile hanımefendi olan genç kadının iri gözlyeri, onu o zaman, karanlık bir tutku ile karanlık bir alayın, belirsiz bir şehvet olgunluğu rengi oluşturdıkları sabit derinlikleriyle titretmişlerdi. Gözlerini, genç adamın gözlerinden ilk olarak o çekmişti. Sonra, pencereden dışarıya bakarak, içi kürk kaplı uzun nefti mantosunun önünü, ellerinin ağır, özensiz bir hareketiyle açmış, bedeninin nefis şeklini hafifçe göstermişti. Görünüşü ve davranışları öyle kibar ve asil, yüzü öyle ciddi idi ki, öyle yapmasının düşünülmüş yapılmış olması şüphesi bile, Maironi'ye derin bir haz vermişti. Kaygının yeniden belirttiği güzel gözleri, gelişi güzel sağa sola baktıktan sonra, onun gözlerine dikilmiş, bütün vücudunu tatlı bir sızı ile yakmıştı. Şimdi, birkaç aylık bir samimilikten sonra, genç kadın, yakası solgun, ciddi yüzünün çevresine kalkık hep o mantonun, sknuk yakalığı içinde suskun, kıpırtısız, hep o bakışla bakıyordu. Güzel, siyah gözleri: "İşte, sizin için geldim, fena mı ettim yoksa?" diyordu.

Genç adam onu zoraki bir gülümseme ile eselâmladı ve elini uzattı ama o sıkmadı.

Genç kadın o güzel hızlı sesi, o pürüzsüz deyişle:

"Burada yoksa yalnız mı kalmak istiyordunuz?" diye sordu. Böyle derken eldiven içindeki bir eli ağır ağır, âdeta ürkek ürkek, önü yarı açık mantosundan dışarı çıkarken, sabit bakışı ile genç adamın gözlerinin içinde cevabını arıyordu.

Maironi, kendine uzanan eli sıktı, kaba olımyan doğruca cevap vermiş olmamak için, sıcak bir "te-

sekkür ederim" dedi. Ama genç kadının mutlu gülümsemesi karşısında, içi ezinçle burkuldu.

"Tuvaletimi beğendiniz mi?" dedi. "Hatırlıyor musunuz?" Gülümseyerek mantosunu biraz daha açtı, bedeninin nefis şeklini gösterdi.

Maironi bembeyaz oldu ve soğuk bir eda ile hatırladığını söyledi.

"Hatırladığınızı biliyorum. Ben çok üşürüm ama mahsus böyle giyindim. Söyleyin, belki de bir daha, o gün trende beğendiğiniz kadar hoşunuza gitmiş olmayabilirim"

"Biliyor musunuz?" dedi Maironi, işi şakaya dökererek" seyahate çıktım mı, yüreğim öyle yufkalaşır ki..."

Genç kadın kaşlarını çattı "Hain!" diye fısıldadı ve hemen ekledi: "Beni güzel buluyor musunuz? Çok güzel, öyle değil mi? Şimdi de mi?"

Genç adam "çok güzelsiniz!" diyerek derin bir reverans yaptı. Genç kadın o edadan alındı. "Karşınızda bu derece iradesiz olmasam" dedi "size yüz çevirmem gerekir! Size öyle kızıyorum ki! Siz her vakit kendinize hâkimsiniz, ben ise, duymaya başladığım anda, duygularımı hemen açığa vurdum. Ben saklamasını bilmiyorum, doğrusunu isterseniz, umurumda da değil. Beni dinleyin! Beni o gün hafif bir kadın mı buldunuz? Size gönül avlıyan bir kadın mı göründüm?"

"Hayır, bir başka kadın olsa idi bana hafif meşrep, gönül avcısı görünebilirdi ama siz, gözlerinizdeki o ciddilikle hiç de öyle görünmediniz."

“Evet ama sonradan size öyle göründüğümü söylediniz!”

“Şaka söyledim.”

“Şimdi geldim diye hakkımda fena şeyler mi düşünüyorsunuz?”

Maironi, cevap vermeden önce biraz duraksadı:

“Hayır” dedi.

“Niye böyle düşündünüz? Hakkımda fena şeyler düşünmek demektir, bu. Ne demek istiyordunuz? Beni üzmemek için “hayır” dediniz. Sevimli hemşehrilerinizin bazıları gibi siz de hakkımda aynı şeyi düşünüyorsunuz!”

Maironi, Jeanne Dessalle hakkında bazı budalaların, bazı beyinsizlerin çirkin yalanlar uydurduklarını biliyordu, öyle bir nefret, öyle bir heyecanla itiraz etti ki, genç kadının gözleri tatlı bir gülümseme ile parladı.

“Hayır, fena bir kadın değilim, aksine çok iyi bir kadını.” Yüzünü mahzunlaştırıyor, dudaklarını dargın bir kız çocuğu gibi büküyor, sesine acıklı bir eda veriyordu. “Yalnız ne var ki duygularımı saklamasını beceremiyorum. Sempatimi o ilk gün bile saklayamadım. İçimden geçenleri açığa vurmakla fena yapıyorum, hep fena yaptım, çünkü siz onurlu bir kadının aşkını zorla kazanmak isteyen onurlu bir insansınız. Ben ise alçak gönüllüyüm, onun için de hoşunuza gitmiyorum.”

Signora Dessalle’in Piero Maironi ile böyle cüretli konuşması ilk defa olan bir şey değildi. İlk defa Diedo köşkünde, tepeden, ıssız bir vâdinin sessizliği içine uzanmış münzevi bir koruda onunla böyle ko-

nuşmuştu. Onu ötekilerden bambaşka, çok üstün bulduğunu, onu görmekle memnurluk duyduğunu, yalnız ziyaretlerini beklerken her seferinde heyecanlandığını, sonra da yanında büyük bir sıkılganlıkla ezildiğini, onu bir aziz bildiği için, her şeyi açıkça söylemeye cesaret ettiğini söylemişti. Maironi genç kadını daha tanımıyordu, bunun bir kapristen, düşünülmüş taşınmış bir kışkırtmadan başka bir şey olmadığını düşünmüş, çekingenliğinden ötürü hor görüleceğine şüphesi kalmamıştı. Ama sonradan *signora*'nın onu hiç de hor görmediğini anladı, onun olasıya samimi, şehvet kaprislerinden olasıya tiksinen bir kadın olduğunu gördü, bir ahlâk aşağılığı imişçesine, kendi yakışsız kuşkusundan utandı.

Genç adam bir şey söylemediği için *signora* ısrar etti:

“Cevap versenize.”

Birden gözleri şimşek gibi çaktı.

“Neyiniz var?” dedi. “Sizin bir şeyiniz var!”

“Yok hayır, hiçbir şeyim yok. Neyim olabilir ki?”

Piero öyle zoraki bir gülümseme ile karşılık verdi ki, Jeanne'ın solgun yüzünde anlatılmaz bir acı, bir şefkat ısıldadı. “Bir şey mi oldu? Ne oldu? Söyleyin haydi!” Böyle diyerek, bir kolunu tuttu.

“Dikkat edin, bekçi var” diye Piero şaşkın bir halde fısıldadı.

“Hayır, yok, yemek salonunun anahtarlarını almaya gitti. Söyleyin! Söyleyin!”

“Nerdeyse kardeşiniz gelir!”

“Varsın gelsin!” diye genç kadın haykırdı. “Söyleyin haydi! Ne oldu?”

Böylesine şiddet Maironi'yi incitti. "Bir şey yok" dedi, azimli. "Hiçbir şey olmadı. Bir şeye karar verdim, hepsi o kadar."

"Ne gibi?"

Bekçi anahtarlarla göründü.

"Bir dakika" dedi Piero. Ama o adamın orada olması genç kadının umuru mu idi! Geçici bir kurumlu acınma hareketi, bulanık gözleriyle kavisli kaşlarında dolaştı. Nasıl oluyordu da büyük bir aşk öylesine küçük tedbirler peşinde koşabiliyordu? "Siz önden gidin!" dedi bekçiye. "Kapıyı açın! Biz sonra geliriz." Bekçinin homurdanmasına ve dediğini yapmamasına aldırış etmeden, Piero'ya döndü: "Neye dair karar aldınız?" diye sordu.

"Bunu size söyleyeceğim ama şimdi değil."

"Sebep? Ucu bana dokunacak bir karar mı, bu?"

"Rica ederim, şimdi bundan bahsetmiyelim!"

"Bahsetmemek elimde mi benim? Siz hiçbir şey anlamıyorsunuz!"

Güzel kadın, acı sözlerden sonra, önüne geçtiği bir atılış yaptı, aşkla titreyerek, yüzünde ve gönülsüz bakışında mahzun bir aşk titreyişiyle, bir an kendini uzattı.

"Fevkalâde bir yer, bir cennet burası!"

Piero'nun arkasında avlunun giriş kısmında, hayretini dile getiren Carlino Dessalle'nin sesiydi, bu. "Azizim Maironi" dedi "size bir fikrimden bahsedeceğim. Praglia, karnını zeytin ve narla doyurup Bach'ın prelüdünü dinleyerek —sizin uykuya varışınızdan daha başka bir şekilde— uykuya varan bakir bir ihti-

yar azizin düşüdü. Sterilize su içtiğini de söyleyebilirim.”

“Siz daha bir şey görmediniz” dedi Maironi.

“Aman Allahım, şu belediye başkanları nasıl da idareci oluyorlar! Daha bir şey görmediniz, diyor! Araba ile geldiğim zaman hiçbir şey görmedim, çünkü hem kürkünü istiyen, hem de yağmur yağsın, rüzgâr essin diyen kardeşimin kaprisleri yüzünden hastalanmaktan korkuyorum. Bir şey görmeyişimin asıl sebebi, kardeşimin dayanılmaz tutumu oldu, görünüşe bakılırsa, gökyüzü ile yeryüzünü yıkacak bir gecikmeye sebep oldum diye, başımın etini yedi durdu. Fakat şimdi yaya olarak gelirken, beynimden vurulmuşa döndüm. Takdir edersiniz, bir kere bakmak yeter. Mazgallı kule ile manastırın perisinin bir selâmı gibi —bir selâm ki kalkıp papazlarla beraber gidememiştir — yukardan ona doğru uzanan o tanrısal balkon (bahse girerim ki onu daha görmediniz!) din bilgini, bilgin ve papazların kitaplarından oluşmuş kitleler gibi yadırılmış ölü, iri taşların meydana getirdiği dört köşe bir bütün üzerine oturmuş o, zarıflığı içinde öylesine geniş ve sağlam, esmer XV. yüzyıl kilisesi, kalbimi ya da kalbimin olduğu yerdeki bir şeyi güm güm attırdı, çünkü ablama bakarsanız ben kalbsizmişim. Bana sorarsanız kalbsiz olmamın ben-ge önemi yoktur. Şu sütun kaidesi ile şu kilisenin, tepenin Toscana’lığına bağlı masıflığı (masıflık benim bulduğum bir terimdir) —öylesine bağlı ki zeytinliğin üstünde, en yüksek kısmında vahşi ormanlıktan başka, tepe barbar olarak hiçbir şey göstermiyor— hareketliliği içinde öylesine zarıf, âdi bir gö-

rünüştten o kadar uzak, o kadar ağır başlı, öyle değil mi? Küçük rahip alaylarını andıran, *borné* olsalar bile, sade ve kutsal bir görünüşleri olan genç selvileriyle, düşünceye dalmak için yapılmış bir tepe, bu; bir tepe ki yüksek, iri gövdesinde, ayağının dibinde olsa da, yine de heybetli görünen ve ona hükmeden kiliseye sofuca bir tevazu gösteriyor ve bütün bu şeyler, öyle değil mi, abla? ciğerlerime işledi, çünkü sanırım, ciğer denen şey vardır bende, art arda oh! oh! lar çeke çeke soluğum tükendi, öyle bir tükeniş ki tam beş dakika soluk alamadım.”

“Ama şimdi soluğunu pek güzel alıyorsun” dedi Jeanne.

“Evet, şimdi soluğumu pek güzel alıyorum. Şu tanrısal avluya, düşleşmiş şu arı düşünceye bakın! Şu küçük süslerin tükenmez güzelliğine, pişmiş topraktan yapılmış silmelere, üç dilimli kemerlere, şu sembolik portakala, eski bir tesbih dizisini andıran şu küçük istiridyelere bakın. İhtiyar azizin akşam yemeğinde yediği, belki de nar değil, portakaldı. Ya şu muazzam yapının güzelliğine ne dersiniz? Hâkim durumda olan ama ezmiyen şu kuleye bakın. Bırakalım da, şükran duygularımızı bütün güzel şekillerin yüce kaynağına doğru yükseltsin.”

“Carlino” diye Jeanne sözünü kesti. “Carucci gibi konuşmayı bırak kuzum!”

“Ne Caruccisi kuzum! Carucci yekpare bir taş-tır, ben ise olasıya bileşik bir yapıyım. Carucci’nin tek sesli oluşuna karşılık ben yüz sesliyim. Carucci aydın bir müraidir. Kendini yıllarca güzellik uğruna yanıp tutuşuyormuş gibi gösterdikten sonra şim-

di bu davranışında samimi olduğunu sanıyor. Ama aslında onun sevdiği tek şey *mavi* şarap, koyun peyniri, bir de aşçı kadınlardır. Bırak da söyleyeyim. Carucci, yazı yazmıyan benim gibi eşyaları yansıtan çok renkli, hareketli, kâh düz, kâh tömsü, kâh obruk bir ayna değildir. Carucci'ye göre ayna eşyaların içindedir. O, orada yalnız kendini, her yerde yalnız kendini görür. Bırak da konuşayım. Şuna bakın! Manastırın arması olsa gerek. Bir yıldız. Mükemmel!"

Carlino Dessalle, sağ gözünde monoklü, bir kapının üzerine kazılmış manastırın armasına doğru ince, uzun burnu ile zayıf, esmer, orijinal yüzünü kaldırırken, kardeşi Maironi'nin kolunu tuttu.

"Gidelim" dedi ve büyük merdivenlere açılan kapının önünde hâlâ beklemekte olan bekleğe kavuştular.

Dessalle yıldıza bakarken, durumu sezdi ve yüzü mahzunlaştı. O, ablasını dünyanın en güzel, en çekici, aynı zamanda ruhça en yüksek, yargılarında en yanılmaz kadını olarak tanıyordu. Onu tanıyan erkeklerin nasıl olup da ona âşık olmadıklarına şaşıyor, şu ya da bu erkeğin sevgisi karşısında biraz duygulanacağını tabii karşılıyordu ama bir davranışı, bir sözü ile bir an için olsun onuruna yakışmayacak bir şey yapabileceği aklından bile geçmemişti. Şimdi ilk defa böyle bir şeyden kuşkulanmaya başlıyor ve bu onu için için üzüyordu. Düşünceleri birbirinin aksi olsa da, kendisinin de çok beğendiği Maironi'ye karşı ablasının derin bir sempati duymasını kabul ediyordu. Ama gel gelelim âşık bile olsa, Maironi'nin renk vermemesine karşılık, kardeşinin duygularını

saklamayı neden umursamadığını pek anlamıyordu. Praglia'ya gitmiye itiraz etmiş, ama Jeanne kalkar yalnız başına gelir korkusu ile, razı olmuştu. Şimdi ablasının, Maironi'nin peşinden koşmakla yetinmiyerek, hem de onun gözleri önünde o şekilde davranması canını sıkıyordu. Onu manastırın armasını görmeye çağırdı. Sesinin edası epey sertti. Jeanne Maironi'den ayrıldı. Maironi onu izlemedi, genç kadın bir başına ve isteksiz isteksiz geri döndü.

"Vergisst mein nicht!" dedi Carlino usulca, genç kadın yanına gelince, çoğulun t sini çıtlatarak.

Jeanne dargın yüzünü kaldırdı, yıldıza baktı, fıslıladı:

"Emin ol, nasıl davranacağımı biliyorum."

Carlino, içinden amacının anlaşılmasından memnun, bunu demek istemediğini söyliyerek itiraz etti. Yok canım! Daha neler!

Bu sırada Maironi, pişmiş topraktan yapılmış silmelerin sevimli kaşları altındaki narin kemerleri, manastırla gökyüzü arasında aracılık yapıyormuş gibi yükselen kuleyi değil, avluda, ilkbaharla başları dönmüş otların canlı keşmekeşini, coşkunluğunu seyreliyordu. Bulanık ve sızlı yüreği o muazzam aşkın kendini sunuşu ile; belki de, değil mi ki Allah bunca duaların, çilelerin, uğraşların ödülünü şu anda böylesine bir şeytan kandırmasıyle karşılaşmasına göz yumarak veriyordu, Hristiyan inanının Allahından başka bir Allahın varlığı düşüncesi ile dolu, otlara bakıyordu.

"Çiçek sever misiniz? Şu beyaz çiçekler, zambak değil mi? Şu sarıları da aslandişi çiçekleri mi? Ya

şu maviler ne çiçeği acaba? Bakın, aklıma bir şey geldi. Somurtkan papazlarla ağgözlü eşeklerin olmadığını, artık emir, nizam filân kalmadığını öğrenen bütün bu çiçeklerin, bir çeşit çiçek sepetine benziyen avlunun ortasındaki harap havuzdan dışarı çıkıp, dört bir yanda neşe içinde sevişmek için sağa sola yayılmış gibi bir halleri yok mu? Ne dersiniz?"

Dessalle, bu sevimli düşüncesine tatlı bir cevap almak amacıyla, bir parmağını Maironi'nin omuzuna koydu. Maironi irkildi:

"Öyle tabii" diye gelişigüzel bir cevap verdi.

Sağlı sollu hücrelerin sıralandığı koridora çıkan XVIII. yüzyıl işi geniş merdivenlerde, bekçi Avusturya imparatoru I. François ile I. Ferdinand'ın ziyaretlerini belirten yazıtları gösterirken, Dessalle, sanki o yazıtlar, o merdivenler midesine basıyormuşçasına inliyordu. Ablası, bir kere daha Piero'nun koluna girdi:

"Beni yalnız bırakmayın" diye heyecanla fısıldadı.

Piero cevap vermedi, farkında olmadan kolu ile Jeanne'ın kolunu sıktı, sonra dehşet içinde kalmışçasına, kolunu gevşetti. Genç kadının tatlılıkla ısıldıyan gözleri şaşkın şaşkın yüzüne çevrildiler.

İradesinin ikiye bölünmesine, içinden gelen kötülükçü bir uyarıya uyarak, yenilgisinin başlangıcı olduğunu duyduğu sözleri söylemeye yanaşmadığı için:

"Size hemen durumu söyleyeceğim" dedi.

Bir koridoru izlemişler, manastırın kara çevresine, kilisenin bir yanı ile, karla örtülü uzak Alp dağlarına kadar uzanan kuzey ovasına bakan bir balkona gelmişlerdi. Onlara:

"Bu yandan efendim!" diye seslenen bekçiyi duymadılar. Dessalle: "Jeanne!" diye haykırdı. O zaman döndüler, Carlino ablasına, bir fikri olduğunu söyledi. Fikri şu idi: değil mi ki hükümet, güzel sanatlar yüksek konseyi, millî anıtlar listeleri, hiçbir şeyi korumayan, aksine her şeyi alabildiğine yok eden koruyucu komisyonları, tumturaklı resmî diliyle, böyle bir hazineyi çürüyüp mahvolmaya bırakıyordu, sanat hakkında ortak bir kavramları olan, şanı şerefi, aşkı bir yana koyup bilgelik çağına erişmiş şairlerden, sanatçılardan kurulacak yeni bir dernek adına manastırı satın almak.

"Hücreleri görelim" dedi genç kadın. Fakat Dessalle, binde dörtlük süblime solüsyonu önüsıra gitmeden, dünyada o hücrelerden içeri ayak atmıyacağını söyleyerek itiraz etti. "Papazların mikroplarından ben çok korkarım" dedi. "İsterseniz siz girin ama sakın çok kalmayın."

Bir hücreye girdiler. Bekçinin, peşinden geldiklerini sanarak dışarı çıkması üzerine, Jeanne durdu:

"Ne diyecektiniz?" diye sordu.

Ama şimdi Maironi bir şey söylemek istemiyordu. Genç kadın sinirliydi, küçük pencereye yaklaştı, tarlalara bakarak, alçak sesle konuştu:

"Siz kalbsiz bir insansınız. Bencilsiniz. Size âşık olsunlar istiyor, bununla gönül eğlendiriyorsunuz. Söz gelmesinden korkuyorsunuz, istiyorsunuz ki hem konuşasınız, hem konuşmıyasınız, hem ileri gidesiniz, hem geri çekilesiniz. Ne kendinizi tehlikeye atacak kadar ileriye, ne de beni kıracak kadar geriye. Antipatik ve iğrençsiniz!"

Döndü, yüzüne baktı. Acı ile dolu gözlerindeki, kısılı, şişmiş dudaklarındaki öfke, tatlılık ve yakarma içinde eridi.

“Gerçekten öyle” dedi Piero ona yaklaşımadan: “Herkesten önce kendi gözümde iğrenç bir adamım, ben. İlk kararım, ömrümün sonuna kadar bir papaz. hücreesine kapanmaktı!”

“Nerede? Burada mı?” dedi genç kadın alaycı bir eda ile. “Bu ilk kararınız. Ya ikincisi?”

Bekçi, anahtarları şakırdatarak içeri girdi ve bayanı eşinin istediğini söyledi. Maironi olsun, Jeanne olsun, o adamın haklarında neler düşündüğünü sezdiler. Bu, Jeanne’ın umurunda değildi. Maironi ise, tutkunun karanlık yolunda kendini ileriye doğru bir adım daha atmış sandı.

“Bana dua okuyormuşsunuz gibi geldi” dedi Des-salle az buçuk sert bir eda ile. Ablası, gerçekten de orada rahibe olmak için yüreğinde bir arzu belirlediğini; Maironi’nin de manastırın kutsal eşya muhafızlığı görevi için kalbinde tanrısal bir ses duyduğunu söyliyerek karşılık verdi. Carlino, ablasının gevezeliklerle başka bir heyecanın izlerini örtbas edecek bir kadın olmadığını bilirdi, onun için güldü ve manastırla hayalî aşna fişneliğini, hayalinde, ilk olarak, bir başına zevkini kendisinin süreceği yeni yeni güzellikler yaratmaya, kendi zihninin kuruntuları ile yüklü garip bir şekilde, ruhsal kaprislerini söylemeye devam etti. Anıtı bir düşe benzetmişti, taban tabana karşıtı olduğunu sandığı şu bilinmiyen Carucci gibi, oraya kendi düşlerini, kendi estetik hayallerini yansıtıyordu. Anıtın, ona çok beğendiği XV. yüzyıldan söz açan bazı

özel güzelliklerini zevkle tadıyordu ve burada, her taş kutsal bir düşünce ile canlandıran, benliğinin, Tanrının varlığı içinde eridiğini duyan bir ulunun görkemiyle sessizlik içerisinde dua eden saygı değer manastırın biricik ruhundan bir şey sormuyor, manastırın ruhu da ona bir şey söylemiyordu. Sayan Dessalle'e de bir şey söylemiyordu. Sanattan çok iyi anlıyan Jeanne Dessalle, o güzelim yapılara bir kere olsun dönüp alıcı gözü ile bakmamıştı, düşünceleri ve duyguları Maironi'nin varlığına bağlı bir halde, gelişigüzel dolaşıyordu. Genç kadının manastıra kapanma konusundaki küstahça buluşu Maironi'ye ihtimal bir toplu iğne, kardeşinin gözüne de — bu konuda beraberce davrandıklarını gösteren — bir tutam toz etkisi yapmıştı. Damarlarında ilkin bir tatlılık ürper-tisi, sonra da bir hoşnutsuzluk tepkisi dolaştı. Önünden giden arkadaşları, kapısı olmıyan bir kapı boşluğundan geçip de koridordan asma avluya çıkınca, biraz geride kalan Piero, karşısında o geniş aydınlığı, ortasında kuyu çemberi, yemek salonunun köşesindeki küçük mihrabı, dört küçük sütun arasında, yapının en yüksek yeri altındaki gökle dolu o karşılıklı sıralanmış kemerlerin meydana getirdiği ağırbaşlı dörtgeni görünce, manastırın ruhu onu durdurdu. Genç adam, kendi dramı ile karşı karşıya kalınca, Praglia'da olduğunu unutmuştu. Birden geniş aydınlığı, kemerlerin meydana getirdiği dörtgeni, ortasındaki kuyu çemberini, yemek salonunun köşesindeki küçük mihrabı tanıdı. İrkildi, durdu. Açıklayamadığı heyecanını, uzun aralıklarla, tam iki kere, duyduğu esrarlı varlığın olduğu yerdi, burası. Avlunun tabanında, kemerlerin

yüzlerinde, gitgide şiddetlenen bir güneş ışığı, ağırbaşlı taşları daha bir güle aydınlatıyordu. Göke doğru deruni bir hayat, duygu, söz yükselişi gibi. İlk seferinde manastırın ruhu delikanlıyı arzu ile sarhoş etmiş, ikinci seferinde ise adamı azarlamıştı. Şimdi ise bir şey demeden onu kendinden uzaklaştırıyordu.

“Azizim Maironi, ne yapıyorsunuz orada? Gelseniz! Görülecek harikulâde şeyler var burada!”

Dessalle Piero’yu balkona götürdü. Ona, karşı balkonun damı üzerinde yükselen tepenin esmer doruğunu gösterdi. “Praglia Morgante’nin, benim tanrısak Morgante’nin manastırındır! Şu karşıdaki de devlerin dağı! Ne düşünüyorsunuz? Bizden ayrılmayın! Unutmayın ki bugün Diedo köşküne kontes Önem’le kızları kontes Önemcikler geleceklerdi ama biz onları sizin güzel hatıranız için atlattık!”

Şehirli asıl bir bayanla Carlino’nun bekârlığına göz diktikleri söylenen kızlarına, tanıdık bir bayanın taktığı bu adlara bir vakitler beraberce gülmüşlerdi.

Jeanne, yüzünü çevirmeden düzeltti:

“Sizin değil, Praglia’nın hatırı için!”

“Gidin, ablamı yatıştırın!” diye Dessalle haykırdı ve cep defterine, doğu yanındaki kemerlerin altında gördüğü zarif bir kapının resmini çizmeye koyuldu.

Maironi genç kadının yanına gitti. Jeanne bunu sezmemiş göründü. Bir süre konuşmadan yanyana yürüdüler.

Sonunda Jeanne alçak ama heyecanlı bir sesle:

“Evet, korkuyorsunuz!” dedi. “Siz söylemiyorsa-

nuz ama ben anlıyorum, dindarlığınız içinde hakkımda fena şeyler düşünüyorsunuz. Din, aşk hakkında, benim hakkımda, hele benim hakkımda dar, yanlış bir düşünceye sahipsiniz, sanıyorsunuz ki sizi kötülüğe sürükliyeceğim. Buna şüphe yok: tanımiyorsunuz beni, tanıyamıyorsunuz, size öyle geliyor ki sizin dininiz dışındaki her şey kirlidir, yalandır, her şeyden kaçmak, nefret etmek gerektir!”

“Serbest olmadığımı bilmiyor musunuz?”

Piero bu sözleri usulca söylerken, durdu. Aralarında hastanın sözü bir kere olsun geçmemişti.

Jeanne gözlerinin içine baktı:

“Biliyorum” dedi.

Maironi’nin susmasını, sözü belli, acı bir sonuca bağlamak zahmetinden onu kurtarmak istemesine verdi, bir an sonra, yersiz bir acele ile:

“Ama ben karınızın bir şeyini almıyorum ki” dedi.

Piero’nun, karısını bir süredir sevmediğini bildiği için, bu söz Jeanne’ın düşündüğü anlama gelebildiği gibi, öyle bir durumda olan *signora* Maironi’nin bir şeyini almanın imkânsız olduğu anlamına da gelebilirdi. Piero, sözü bu ikinci anlamda aldı. Öfke ile: “Böyle söylemeyin!” diye haykırdı ve sinirli sinirli yürümeye başladı. Jeanne, üzgün, arkasından yürüdü: “Nasıl? Sözümden ne anladınız?” dedi, öfkesinin nedenini kavradı, karısının hastalığını kastetmediğini söyliyerek, öyle şiddetle itiraz etti ki, “bırakın beni! bırakın beni!” diye tekrarlıyan Maironi, onun dediği gibi olduğunu kabul etmek zorunda kaldı. İkisi de, istemeden, bilmeden, avlunun bir kapısına doğru yürüyorlardı.

Carlino'nun resim yapmasına bakan bekçi, onlara: "Yemek salonunu görmek istemez misiniz?" diye soslendi. Ağır ağır geri döndüler. "İnanıyorum!" dedi Maironi, heyecanla titreyen sesiyle. "Ama böyle devam edemem! Yalnız sizden değil, her şeyden, kısacası: elimde olan her şeyden uzaklaşmam gerek. Aldığım ikinci karar bu idi."

"Az durun" dedi Jeanne. Başından savmak için: bekçiden bir bardak su istedi, resim yapmakla meşgul kardeşine bir göz attı, Piero'nun yanına döndü: "Gelin!" dedi, onu sebze bahçelerine uzanan, yemek salonunun bitişindeki balkona, doğuda uçsuz bucaksız ovaya bakan kemerlerin korkuluğuna götürdü ve bütün bu şeyleri sinirli, güvenli bir çabuklukla yaptı.

"Beni dinleyin!" dedi, çabuk çabuk ve korkuluğuna üzerine oturdu. "Benden kaçmanız, benden korkmanız için bir sebep yok. Siz, benim size olan duygumu, kalbimin içini bilmiyorsunuz. Ben ruhumda yalnız sizin için yaşıyorum. Kardeşimi bir anne gibi severim, onu yine de bir anne sevgisiyle içten seviyorum, şunu diyebilirim ki benim dış hayatım yine de tümü ile onundur. Onun için sizi görmek mutluluğundan vazgeçebilirim. Ama iradem altında olmıyan benim iç hayatım sizindir. Sizinle böyle açık, pervasızca konuşuyorsam, duygularımın saklanacak, benim için utanılacak, sizin için korkulacak bir yanı yok da ondan. Sonra size tam güvenim var. Ben sadece sevgi istiyorum, gerisi beni tiksindiriyor. Belki yaradılıştan soğuk oluşumdan, belki onurumdan, belki de ahlâksız kocamla geçirdiğim o korkunç altı ay yüzünden — çünkü biliyor-

sunuz ki ben de serbest değilim — her ne hal ise, benim istediğim sadece sevgi. Siz fena şeyler hayal ediyorsanız, bana öyle geliyor ki ben sizin ruhunuzu alçaltacak yerde, paklaştırabilirim. Sizi sahradaki oruçlardan, dualardan daha iyi paklaştırırım, ben, çünkü bir düşmanla savaşmak düşüncesi insanı istemiye istemiye ona doğru götürür, nereye giderseniz gidin, hakıkımda fena şeyler düşüneceksiniz, kafanızın içinde başka bir insan, bir baştan çıkarıcı olacağım ki, hiç de öyle değilim. Benim...”

Burada yüzünü elleriyle kapadı, sesini alçaltarak devam etti:

“Sizin tarafınızdan sevmeye çok, pek çok ihtiyacım var. Beni bırakırsanız çılgına dönerim, bir uçuşuma yuvarlanırım. Beni sevdiğinizi, beni bırakmayacağınızı söyleyin! Kanıma girmeyin!”

“Buyurun suyunuzu” dedi bekçi arkalarından.

Jeanne korkuluktan indi. Yüzü bembeyazdı. Gözleri kızarmıştı. Bardağı aldı.

“*Si c’était du poison*” dedi, Maironi’ye dönerek “*faudrait-il boire?*”

İri, mıknaşlı gözlerinden sonsuz bir mahzunluk, sevgi geçiyordu.

Piero, ölüyorinus gibi yüzü sapsarı, bir başdönmesi içinde, istemiye istemiye: “*Je crois que non*” diye fısıldadı.

Jeanne’ın gözleri anlatılmaz bir gülümseme ile parladı. “Su bulanıkmiş” dedi şaşkın şaşkın bakan bekçiye. Bardağı korkuluğun dışına uzattı, suyu son damlasına kadar ağır ağır döktü. Bardağa bakıyor,

gülümsüyor: “Ne mutluluk, ne mutluluk, ne mutluluk!” diye fısıldıyordu.

O zaman, gözleri eşyalara açılmış gibi oldu. Piero’yu bıraktı, sevgi ile kardeşinin kolunu tuttu, kapının resmini görmek istedi, ona balkonun üzerindeki tepenin, daha uygun bir yerden resmini yapmasını tavsiye etti, onu avluda aradı, kuyu çemberinin üzerinde yazılı “*aestus, sordes, sitim pulso*” vecizesini açıklattı, yemek salonunun giriş yerindeki nefis lava-boya bayıldı, Carlino’yu bostanlara bakan balkona götürdü, ona ufukta kara ve küçük görünen uzak bir şehrin kulelerine, kubbelerine kadar uzanan kırların yeşilimsi denizini gösterdi ve oradan, yalnız oradan Maironi’ye olasıya tatlı bir bakışla baktı. Sonra, tapınağın yüksek mihrabı ile çan kulesinin hâkim oldukları balkonlara döndü, mehtaplı bir gecede, kemerlerin altında, aydınlık, karanlık alanlar içinde papazların ağır ve sessiz yürüyüşlerini hayalinde canlandırdı, hikâyesini alçak ve hayran bir yüzle anlattı. Papazların olmayışlarından yakındı, ama sonra, Piero’ya bakarak, şimdilik katoliklikle o sessizliğin şiiri arasında artık uyum kalmadığı görüşünü cesaretle ileri sürdü. Günümüzdeki katolik savaşçılığının şehirlerde, halk arasındaki manastırlara çok yakıştığını, ama kimsenin artık inzivayı düşünmediğini, hristiyanlık ruhta eskimiş de olsa, yine de edimin olanca modern şekillerine yayıldığını iddia etti. “Dünyada her zaman küskün kimseler olmuştur” dedi Carlino. “Yaradılıştan inzivayı sevenler eksik değildir, örneğin ben. Ben ufak-

tefek değişikliklerle Benediktenim. İnanım olsa papaz olur, Praglia'yı satın alırım."

"Siz mi?" dedi Maironi. Jeanne'ın, katolikliğin ruhu ile ilgili ısırganlı sözlerinden alınmamış, Dessalle'in gelişigüzel söylediği sözlerle onun az önceki duygularının garip bir şekilde karşılanması onda tepki yapmamıştı. Gülüyor, gözleri ışıldıyordu. Jeanne ona, öylesine güçlü, temiz aşkından bahsederken, genç kadının onu farkında olmadan kendine çektiğini duymuştu. Korkularının gölge, düş olduğu, dinsel dizginlerin, onun evlilik bağlarının ölü bağlardan başka bir şey olmadığı, belki de hattâ bütün katolik dininin o manastır gibi ayakta kalmış koskoca bir görüntü ölüsünden ileri gitmediği düşüncesi de onu kavramıştı. İnana karşı yöneltip te dehşetle önüne geçtiği ama yenemediği geçmişteki bunca kötü düşüncelerin sinsî çabası, şimdi kendini, aşkın çarpmasıyla âni yıkıntılarla açığa vuruyordu.

Hemen hemen otomatik bir halde "*je crois que non*" der demez, nasıl çıplak bir kimse ayağı ile serin bir akarsuyu dener de duraksar, ama ayağının kaydığını duyunca nasıl kendini suya atarsa, o da tıpkı öyle, ona artık şeytan kandırması değil de öğretmenlerin öğrettiklerinden daha gerçek, daha büyük ve iyi bir Tanrının nimeti gibi görünen duyguya kendini bırakıvermişti. Bir anda, kalbi çılgın gibi güm güm atarken, manastırın yüksek duvarları, kemerleri, sütunları, çevresinde bir kasırga hızı ile dönmüşlerdi. Bir kolunu Jeanne'ın beline dolamak, onu dışarıya, açık havaya sürüklemek, çayırın otları süzerinde, zeytin ağaçlarının arasında, tepelerde koş-

mak, göke doğru özgürlüğünü, mutluluğunu haykır-
mak için yüreğinde çılgınca bir arzu duyuyordu.
Aynı zamanda, duyduğu çılgınca arzuya içinden gülü-
yor, renk vermekten korkuyor, yeni, şiddetli hayatı
yüreğine sıkıştırıyordu. Jeanne'in yanında olmayışı-
na sevindi, manen ona bağlı, onunla sarhoş olduğu
halde Jeanne'in görünürde ondan ayrılmış olduğunu
görmek ona büyük bir sevinç verdi. Derin derin ne-
fes aldı, ruhunun kabarcığını dinledi. Suyun hayalde
zehre çevrildiği balkondan Jeanne'in ona olasıya tat-
lı bir bakışla uzun uzun bakması, bir an için çevre-
sindeki eşyaları bir kere daha döndürdü.

"Siz mi?" dedi Piero, gülerek. "Sizin gibi dünya-
ya bağlı bir insan?"

"Azizim Maironi, hiç te dünyaya bağlı bir insan
değilim, ben. Sadece ölümlü şeyleri incelemek beni ilgi-
lendirir, nasıl ki bir astronom göksel bir yaratık
değilse, ben de öylece dünyaya bağlı bir yaratık de-
ğilim."

O sırada Jeanne yakından, lavabonun deniz ba-
lıklarından, eski yeşil ve porfir kakmalardan yapılmış
süslerine bakıyordu, bir el işaretleriyle Maironi'yi ya-
nına çağırırdı.

"Sizi nasıl çağıracağımı bilemiyorum" dedi usul-
ca. Sonra yüksek sesle ekledi: "Burada ne yazıyor?
Açıklayın bana."

Piero, mermer teknenin üzerindeki kuşağın için-
de Lâtince sözleri çevirdi:

OMNES VELUT AQUA DILABIMUR.

Sonra nefis mermere bakıyormuş gibi eğilerek,
fısıldadı:

“Sevgilim diye çağır.”

Jeanne cevap vermedi; Piero, yüzünün kızardığını belli etmemek için, eğilmiş olarak kaldı.

“Zavallı keşişler!” dedi Dessalle arkalarından. “Gerçekten hepsi de öldü gitti, değil mi? Ne dersiniz, o Lâtice sözlere ne anlam vermeli? O güzelim bezekler içinde, kuşkucu XVI. yüzyılın o gülümseyişi, epikürcü olsa gerek! Zaman varken yiyelim, içelim, hoş geçelim, öyle değil mi?”

Yemek salonuna girdiler. Jeanne, kendi mutluluğuna dalmış, dikdörtgen biçimindeki salonun geniş duvarları boyunca, muazzam vücutların iyice dolduramadığı koca koca tabloların altına, XVIII. yüzyılın bir baştan bir başa sıraladığı tahta koltukların üzerindeki sembolik oymaların çevresini dolanmış, benzetmelerle dolu vecizelere dalgın dalgın bakıyordu. Dessalle, koltukların üzerindeki oymalara, derin ve güçlü sözlere hayran kalmıştı. Jeanne’in yanından ayrıldı, Maironi’yi yanına aldı, onu bir koltuktan bir koltuğa gezdirdi. Yazıları okuyor, yorumluyor, yüksek sesle hayranlığını belirtiyordu. “*Signor Maironi*, bana yardım edin” dedi Jeanne. “Carlo Lâtince bilir.” Maironi, genç kadının güzel, sabit gözlerinde olasıya tatlı bir çağırışı emerek, ona doğru gelirken, o, bir ayça şekli gösteren koltuğun yanında duruyordu. “*Completur cursu* ne demek?” diye titrek bir sesle sordu. Piero ona iki adım yaklaşıncı, yüzünün hafif, hızlı bir hareketiyle: “Sevgilim!” diye heyecanlı ke-limeyi fısıldadı.

Ve gülümsedi.

Maironi hemen konuşmadı. O zaman Jeanne, iki

İnce, kısa gülüşle güldü, üstüne basan basparmaktan kurtulmuş, yaralı damardan fışkıran kan gibi bir gülüşü, bu.

"Şu demek..." diye genç adam konuşmaya başladı ama şöyle demek istiyordu: "Sana dönen ve seninle parıl parıl yanan ruhum, senin ışığında tamamlanıyor." Fakat Jeanne onu ilk sözünde durdurdu: "Bu beni ilgilendirmiyor. Siz bana, beni sevdiğinizi söyleyin! Evet mi? Sahi mi? Şehre bizimle dönmenin yolunu arayın. Yerimiz var."

"Şu vecizeye bakın, bir kuyu için ne hoş!" diye Carlino salonun öbür ucundan haykırdı. "*Exercita purior!*"

"Ne demek?" diye Jeanne Maironi'ye sordu. Zaten bekçi de hemen yanbaşılarında dikilmişti. Ne demeye geldiğini öğrenince, dedi ki: "Keşişlerden bazıları, kafalarını, kalblerini, olanca iyi faaliyetlerini bu yerin dışında işletip göstermekle daha arı, daha sağlam olacaklarını düşünmüş olamazlar mı?"

"Şuna bakın!" diye Dessalle haykırdı. "Bir si-ren. *Dalcedine perdit!*"

"İyi anladımса, öyle ahım şahım bir şey değil!" dedi Jeanne, heyecanla. Maironi sustu. Dessalle bekçiyi çağırdı, Çarmıha gerilme freskinin kimin yapıtı olduğunu sordu.

"Vicenza'lı ressam Bartolomeo Montagna'nın."

Dessalle, ablası ile Maironi'nin büyük freski görmelerini istedi. Geldiler, freski pek az övdüler. Bu Carlino'yu şaşırttı, kızdırdı. Hele İsa'yı hiç beğenmemişlerdi. Öteki şekillerde, iyi bir çağın izleri görülüyordu, hepsi o kadar.

“Bir de şu Meryem’e bakın! Kendi hesabıma size şu kadar diyebilirim ki, tanıdığım sanat yapıtları arasında beni bundan daha çok etkiliyen tek bir Meryem daha var ki, o da, kucağında İsa’nın ölüsünü tutan, yüzünü, gözyaşlarıyla ıslanmış kederli yüzünü, niçin, diye gökyüzüne kaldırarak kollarını açan Anvers müzesindeki Van Dyck’in Meryem’idir, hatırlıyor musun, Jeanne? Dinsel yanı bakımından bu ondan üstündür. Oğlunun dirileceğine inanan, cesaretle dolu bir Meryem. Azizim Maironi, burada ben de küçük bir inan sıtmasına yakalanmaktan korkuyorum. Siz sonra bana belediyenin güzel sanatlar müşavirliğini verirsiniz, değil mi?”

Maironi hafifçe gülümsedi: “Hayhay” demekle yetindi.

III

Gün batarken aynı araba ile yola çıktılar. Meydanlıktan çıkmadan, içinde kilisenin bulunduğu kara surlar boyunca ilerlerken, Dessalle: “Ya kilise? Kiliseyi görmedik!” dedi. Yemek salonundan çıkarlarken, bekçi Jeanne’la Maironi’ye iki defa kiliseyi görüp görniyeceklerini sormuş, bir cevap alamıyınca ısrar etmemişti. Şimdi de Maironi de, Jeanne da konuşmadılar, araba bir hayli hızlanmıştı, fırsat kaçmıştı. Dessalle’in hayali, suskun manastırla, çevrenin sessizliği ile, selvileri, zeytin ağaçları, üç dilimli kemerleri, armaları, vecizeleri, eski keşişleri, ıssızlık içerisinde anahtarlarının şangırdıyarak modern ruhun tiz zafer türküsünü çağırdığı bekçisi ile dolu idi. Renkli, ince konuşması ile her şeyi bir bir tekrarlıyor; zihninde daha iyi yer etsinler ve

Ekendi mahı olsunlar diye, gördüğü şeylerin beynine, istediği şekilde yerleşmeleri için, garip benzetmeler arıyordu. Daha sonra bir roman tasarlamaya başladı. Hükümet Praglia'yı satıyor, onu mistik bir Polonyalı satın alıyor, oraya isterik kadınları topluyor, murakabe ve ibadet içinde, yeni bir din kuruyordu.

"Nasıl bir din?" dedi Maironi.

"Bu önemli değil. Yeni bir din işte! Bu, örneğin, benim dinim de olabilir ki kuşkunun dinidir. Bir din ki bizi bilinmiyen şeylere inanmaya zorlayacak yerde, o şeyleri yokumsamayı yasak eder ve bizi kuşkulamaya zorlar. Kuşku inandan çok daha yararlı, akıllıca bir şeydir, çünkü bizi bütün olanaklara hazır bulundurur! Üstelik daha bir şairanedir de!"

Maironi tuhaf bir şiddetle atıldı:

"Hayır, hayır, her şey ya tümü ile buna göre, ya da buna karşı olmalıdır! Yokumsayır daha iyi! İnsanın, işine öyle geldiği için Tanrıyı yarattığını söyleyin! Ya da isterseniz din Tanrısının gerçek Tanrının bir maskesi olduğunu, sizin maskelere tapmak istemediğinizi söyleyin! İsyan edin isterseniz, vücudunuza, aklınıza sahip olmanız için hiçbir zorunluk altında olmadığınızı, yaşamak ve özgür olmak isteğini içinize siz kendiniz koymadığınızı, sizin bunların her ikisini de istediğinizi söyleyebilirsiniz! İsterseniz böyle deyin ama deminki gibi konuşmayın!"

Dessalle gülümsedi:

"Katolikler böyledir, işte" dedi. "Bizi düpedüz dinsiz görmek isterler. Size ne kadar çok yaklaşırsak, bize olan tahammülsüzlüğünüz o ölçüde artıyor. Dini-
mizin insanlara birbirinden nefret etmelerini öğretti-

ği pekâlâ iddia edilebilir. Protestanlara, kendilerinin de katolik olduklarını söylemek istiyen liberallere yaptığınız şu muameleye bakın! Soydaş kini düpedüz!”

“Yalnız...” dedi Jeanne Maironi’ye dönüp ve ona kardeşinin sözlerinin dışında ve üstünde karşılık vermek istercesine. Ama hemen sustu.

“Yalnız?” diye Maironi tekrarladı, beklিয়ে.

“Bir şey değil” dedi Jeanne.

Genç adam, Jeanne’ın dizlerinden aşağıya kayan, Rus kurdundan yapılmış beyaz kürkü aldı, dizlerine koydu, kürkün altından ilkin ona kendini cansız cansız bırakan, ama sonra bir kerpeten gibi eline yapışan bir el buldu. Güzel dudaklarından, şu iki uzlaşma kelimesi gelişiğüzle döküldü: “Hava serin.”

Bir süre hiçbiri konuşmadı. Jeanne, bu sefer kürkünü daha iyi bir şekilde kendisi üstüne çekti. Maironi’ye öyle geldi ki, o ağır, beyaz yırtıcı hayvan postu sanki genç kadının emirlerine anlıyarak, becerikli ellerinin hafif dokunuşlarına boyun eğiyordu. Arzuladığı ele bakıyor, bir şey demeden, söyleyecek bir söz bulamadan, Dessalle’in önünde gözlerine bakmaya cesaret edemiyor; kürkün üstünde duran eli, dudaklarının belli belirsiz gülümsemesi gibi, ona: “Gizli el sıkışmaları yeter” diye karşılık veriyordu. Jeanne’in zarif vücudunu saran mantosunun, kürkünün, hafif ıtırli eldivenlerinin, belki de saçlarının kokusu, belli belirsiz bir ılıklıkla genç adamın başına vuruyor; rüzgâra, atların gidişine göre tarlaların, ıslak yolların taze kokusunun araya karışmasıyle bir duyuluyor, bir duyulmuyordu. Ona öyle geldi ki karanlık, tatlı bir hava, kendini vererek, onu sarıyordu ve bu sanki

nefis, gizli bir malik oluşun bir müjdecisiydi. Don Giuseppe'nin, gölgelere gömülmüş bahçesi üstünde, son gurup aydınlığı içinde ısıldayan köşkünün önünden geçtiler. Dessalle, evin önündeki merdivenlerde oturan bir papazı seçer gibi oldu, ev sahibi olduğunu sandı, hakkında övgülü sözler duyduğunu söyledi, Maironi'ye onu tanıyıp tanımadığını sordu. Tam bu anda, kardeşinin sözlerine dikkat etmemiş olan Jeanne, Maironi'ye gökün batı kesmindeki ayçayı gösterdi. "Completur?" dedi Jeanne, öteki kelimeyi bulamadan. Maironi, ne dediğini anlamamış gibi idi, genç kadın tekrarladı: "Completur... senü nasıldı?" "Cursu, cursu!" dedi Dessalle ve sorusunu yenilemedi. Jeanne kürkün altında Piero'nun elini aradı, sıktı: biliyorum, dalgın dalgın ne düşünüyorsun! dedi, sıkılan el de yalan söyledi: evet, evet, biliyorsun, diye cevap verdi. Bundan sonra ikisi de susmak isterdi ama Carlino bir türlü susmak bilmiyordu! Sahk verdiği o bahçıvandan ötürü ablasının bir vakitler ne kadar kızdığını Maironi'ye anlattı. Adam ihtilâlcı, Lâtin sosyalistiydi düpedüz. Ablası, yaptığı bazı konuşmaları öğrenince, ona işine son vermelerini söylemişti ama o, öyle garip bir vahşi hayvanı bahçede, demir kafes içinde tutmaktan hoşlanıyordu. Gelgelelim vahşi hayvan, kendisini incelemelerine müsaade etmiyordu. Tertemiz, zararsız bir kabuğu vardı ki, efendileri yanına sokuldular mı, hemen içine çekiliyordu. O konuşurken, iki sevgili ellerini birleştirerek gizlice konuşuyorlardı. Jeanne gevşek bir hareketle elini elinden çekmeye çalışmış ama başaramamıştı. Carlino'yu konuşmakta serbest bıraktılar, karşı gelmediler, arasına gülmekle yetindiler.

Carlino, bahçıvanın oğlu Ricciotti Pomato'dan da söz açtı, onu hademe olarak kitaplığa almasını salık verdi. Geçen yıl onun yerine bir başkasını almışlardı. Bu yıl o yer yine boştu. Maironi, yakasını elinden kurtarmak için, alacağına söz verdi. Ama Carlino'da konu dediniz mi, biter tükenir gibi değildi. Bu sefer de marki Scremin'i ele aldı. Marki Dessalle'lere damadı ile haber göndermiş, Dessalle'lerin amcası olan bir politikacı ile sıkı fıkı olduğunu bildiği entrikacı, nüfuzlu Roma'lı bir bayan katında, senatör olabilmesi için, aracılık yapmalarını istemişti. Zaneto bu bayanın namuslu bir kadın olduğunu farzediyor, ama başkaları namuslu oluşunun çok su götürebileceğini iddia ediyorlardı. Daha sonra Marki Diedo köşküne de gelmiş, ona, asık suratlı bayın şeytanca gülümseyişi arkasından: dünya! dünya! diye yakınmıştı. Sonra, başında alâmet bir silindir şapka ile iki üç defa daha gelmiş, Carlino'ya bakılırsa, o da kabuğunu arkasında getirmişti. Perdahlı, yağlı bir alçak gönüllülük kabuğu idi, bu. Bir kabuk ki, ne zaman Jeanne'la Carlino, Hükümetin, ona lâayık olduğu değeri göstermesi gerektiğini söyleseler, içinde gözle kaş arasında bakıllamasına yitiveriyordu. Carlino, meziyetlerini meydana koymak için onu usulca hayalî bir anatomi masasına yatırdı. Sonunda, arkadaşlarının onu dinlemediklerini görerek, o da sustu.

İnce uzun bir kule, bodur çan kuleleri, ezilmiş dam yığınları, uzak dağların hava! karlı alınları altında, arabanın önünde serili araziden yavaş yavaş yükseliyordu. Şehirdi, bu, düşlere açık gök, hayat ve tazelik kokan, erinç içinde uzanan kırların hüzn-

le son bulduğu şehir. Jeanne'la Piero için, arabanın sallantısı ile omuzlarının hafifçe birbirine çarpışması yüreklerinde duya duya, sessizlik içerisinde hızlı, yumuşak gidişin hüznü içinde son bulduğu yer. Araba, Dessalle'lerin tavalası önünde, Diedo köşküne çıkandık, daraç yolun köşesinde durdu. Ertesi günkü öğle yemeği için bir çağrı, tatlı yarının sıcakık yaptığı kısa selâmlaşmalar. Piero, evine gitmek için yaya olarak yoluna devam etmek üzere iken arabacı, küçük arabanın arabacısı tarafından verilmiş, beyefendiye ait bir portakal sepeti olduğunu söyledi. Dessalle arabacıya, beyefendiyi Scremin'lerin konağına bırakmasını emretti.

Sepeti, arabanın Piero'nun karşısındaki kanapesinin üstüne koydular. Genç adam portakalların trajik sözlerini duydu ama yerinmedi. Bu, belki kadere bir azardı; ona değil! Gözleri altın rengi yemışlere dikili, şimdi duyguları, yerine oturduğu kadının sürüp giden havasıyla uyuşmuş, Jeanne'ı elinde kupa ile Praglia'daki balkonda görür gibi oluyor; onun manyetizmalı iri gözlerinin mahzunluğunu; "si c'était du poison. faudrait-il boire?" diye fısıldıyan sözlerinin tarif edilemez edasını bir daha tadıyordu.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AY TUTULMASI

I

Ruhbanı çoğunluğunun bazı üyeleri, saat dörtte Zäupa'ların evinde toplanacaklardı. Kendisi, belediye üyesi olan oğlu, gelini, torunları, dölcül Zäupa ailesinin soyu sopu için bunun bir şeref olduğuna ihtiyar *signora* Zäupa bir türlü inanmak istemiyordu. Niçin belediye başkanının evinde toplanmıyorlardı? “Bu seferlik müsaade et, anne, sebebi var” diye terbiyeli, ufak tefek meclis üyesi Zäupa tekrarlıyor, iki enfiye çekimi arasında, daha pes ama âmirce bir eda ile saz benizli, ufak tefek karısı ile etine canına dolgun bir kadının, hizmetçinin, itaatli, sessiz işlerini yönetiyordu. Bu iki kadın, salonun koltukları ile kanapelerinin biberini, kâfurusunu, kâğıt çiçeklerin, şekerliklerin tozunu alıyorlardı. Yapılan işlere, kaşlarını çatmış bakan ihtiyar *signora* Zäupa, biberle kâfuru, bir de mavi bezden geniş kılıfları, ezeli karanlıklar sayesinde, ölü kaynanası ile kaynatası evlenirlerken oraya giren iskemlelerin, koltukların, kanapelerin, sehparların, aynaların, vazoların, şamdanların, sarkaç saatin, kâğıt çiçeklerin hâlâ 1815'deki gibi yepyeni

kaldığı o küçük, kutsal odaya meclis üyelerini kabuk etmenin gerekli olmadığını sanıyordu.

“Müsaade et, anne, olmaz deme” diye ufak tefek adam tatlı bir sesle tekrarlıyordu, karısına ise: “Elinizi çabuk tutun!” diye homurdandı. Uysal kadınla iri yarı hizmetçi içeriye iskemleleri taşımaya başladılar. Beşinci iskemlede ihtiyar bayan pufladı: “Bu kadar da mı kalabalık bu domuz herifler?...”

“Hepsi gelirse on altı kişi kadar, anne” diye uysal oğlu karşılık verdi, kendisi için de olan “domuz herifler” sövgüsünü bir sırtışıyla sineye çekti.

“Elinize bakan çocuklarınızla, kendinizi işinize gücünüze verseniz daha iyi edersiniz gibime geliyor.. Öyle ya, Belediyenin merdivenleriyle Cennete bile gidemezsiniz.”

İhtiyar kadın, evinde olan o can sıkıcı yeniliklere “gidemezsiniz, gidemezsiniz” diye homurdanarak, arkasını döndü ve oradan uzaklaştı. O gidince, saz benizli genç bayan Zàupa, ağlar gibi sesiyle konuşmak cesaretini gösterdi. Matı’ya vaktin daha erken olduğunu, saatin daha yeni iki buçuğa geldiğini söyledi. Şişman hizmetçi perdelerden birini kaldırdı, karşılardaki manav kadına gülümsedi. Matio Zàupa, karısına cevap vermeden, odanın içinde aşağı yukarı dolaşmaya başladı, bir yandan da “bu iş olmalı, bu iş, bu iş” diye tekrarlıyordu. Sonunda miyop gözleri, dekolté küçük bir porselen kadın heykeline ilişti. İhtiyar *signora* Zàupa heykelciğin “iğrenç” dediği çıplaklığını zati onun put kırıcı utancına karşı korumuştur. Matio, heykelciği elbisesinin arka ceplerinden birine soktu, sonra da orada unuttu. Ertesi sabah hizmetçi

heykelciği cebinde bulunca büyük bir şaşkınlık geçir-di.

Saat üçe beş kala, hafif bir zil sesi üzerine, meclis üyesi irkildi. Koş oraya, koş buraya, hizmetçiyi kapıyı açmaya seğirttirdi, “koş, koş, koş!” diye karısını öbür kapıdan içeri soktu, ayağının ucuna basa basa usulca ön odaya yürüdü, durdu, başını büküp eğildi, bir elini kulağına götürdü, merdivenleri çıkanların ayak gürültülerini ve seslerini tanıdı, çabuk çabuk burnunu sildi.

İçeriye, üzerlerinde esrarlı bir hal olan iki kişi girdi. Bunlardan biri sivil, öbürü papazdı. Sivil olanı cebinden saatini çıkardı: “Bakın!” dedi Zàupa’ya. Zàupa, çabuk çabuk reveranslar yaparak, ellerini oğuşturarak, gülümsüyordu. “Tam saatinde geldiniz!” diye karşılık verdi ve konuklarını kutsal salona aldı. İnce yüzlü, gözleri alaycı, zayıf bir adamdı, papaz Partinin gizli şeflerinden biri idi, o üç dört şeften biri ki gölgede duruyor, gizli bir takım iplerle, satranç tahtasında muzaffer siyah taşları devindiriyordu. Öbürü, kırk yaşlarında, yakışıklı, kibar davranışlı, zeki, sevimli görünümlü bir adamdı. Adı, şövalye Soldini idi, Lombardia’lı olan Soldini, ruhbancı gazetenin başyazarı idi.

“Durum ne merkezde?” diye Zàupa sordu.

İki konuk, duraksıyarak, gülümsüyerek, birbirlerini sessizce sorgulayarak, yüz yüze bakıştılar. “Siz konuşun” dedi papaz. Ama öbürü konuşmaya yanaşmayınca, Zàupa’ya, tam bir anlamaya varamadıklarını, daha sonra konuşmayı tercih ettiğini söyledi. “O zaman Soldini “peki” dedi ve konuşmaya başladı.

"Mesele şu. Belediye başkanımızla o bayan hakkında dolaşan söylentilerin büyük bir kısmı ne yazık ki gerçek. Birbirini seviyor, sevdiklerini de gizlemiyorlar."

"Haydi canım" diye papaz sözünü kesti. "Gizlemiyorlar da lâf mı! Öpüşmeler, kucaklaşmalar, hem de bahçede, herkesin önünde, *coram populo!*"

"Daha iyi gelin buna *coram nemore et luna* diylim. Fakat durumun nereye vardığını kimse..."

"Nereye varmışsa varmış" diye papaz homurdandı. Durum şöyle: *coram nemore, luna et hortulano.*"

"Olabilir! Ben bunun aynı şey olduğunu sanmıyorum ama neyse, biz sözümüze devam edelim. İlkini söyleyeyim. Karınla ben belediye başkanının dostuyuz, sonra karım Roma'da tanıştığı *signora Des-salle'e* de gider gelir."

Zàupa: "Evet, öyledir" diye büyük bir saygı ile onadı. Başı önüne eğik dinliyen papaz, yüzünü anlamalı bir şekilde buruşturdu.

"Ama ben, bu üzücü konu üzerinde konuşurken, yan tutmadan, samimi olacağım" diye şövalye Soldini sözüne devam etti. "Evet, kimse, diyordum, durumun nereye vardığını bilemez. Bu işlerden iyi anlıyan karım, durumun öyle pek umutsuz olmadığı kanısında. Ben de başka türlü olmasına inanmak istemiyorum."

"Âlâ, âlâ" dedi Zàupa memnunkulla. Papaz: "İyi kalbli insanlar" diye homurdandı, sonra yüksek sesle ekledi: "Daha, daha?"

"Evet, öyle, dahası var. Söyleyeceğim. Söylenmesine çok fena şeyler söyleniyor ama, hemen kapışılan, özellikle kusursuz sanılan kimselerin, en başta

papazların yaptıkları kusurlardan büyük bir haz duyan sayısız kimselerin yalancı bir tedbirlilikle dolu fiskoslarıyla çarçabuk dört bir yana yayılan dedikoduların en zehirliyelerinin kaynağı, Dessalle'lerin bahçıvanıdır demezsem vicdansızlık etmiş olurum. Bu adam, öbür bahçıvana bir takım gizli düşmanlık duyguları besliyor. Bu adam yarı ihtilâlcidir, oğlunu kitaplığa koydurduğu, şu mavi şeritli gülünç pantolon meselesinde onu koruduğu için, belediye başkanına bağlıdır.”

“Gülünç mü?” diye papaz mırıldandı. “Quaiotto neler anlatıyor, dinlersiniz bugün!”

“Evet, evet, gülünç bir mesele! Umarım, böyle olduğunu öbürleri de anlayacaklardır! İnşallah örtbas edilir! Bunu tabîî partinin yararı için temenni ediyorum!”

“Bana göre hava hoş!” dedi papaz. “Quaiotto’yu ikinnaa bakmalı!”

“Orası öyle, meclis üyesi sayın Quaiotto’yu da inandırmak gerek!”

İki parmağı arasında bir tutam enfiye tutan sâf “Zâupa, enfiyeli eliyle olgun bir ipek böceği gibi, başını sağa sola sallamaya başladı, boğazından sürünerek geçtiği duyulan bir sürü kelimeyi güç halle ağzına çekeliyordu.

“Benim de öyle gibime geliyor, benim de öyle gibime geliyor. Ama şu noktayı bize söylemeniz gerek. Quaiotto... o dediğiniz pantolonu... bana göndermiş... ben de bugünkü toplantı dolayısıyla... Ben ne yapmalıyım?... Kabul etmek zorunda kaldım işte Pantolon burada.”

“Yakalım” dedi Soldini. Papaz: “Yaknak mı? Olur mu ya! Bu gülünç durumu yaratanların libeller olduğunu anlamıyor musunuz?” dedi.

“Bana öyle geliyor ki bunda hepimizin az çok payı var. Ama biz hikâyemize devam edelim. Demin işaret ettiğimiz gibi, meselenin geri kalan kısmına gelelim. O da şu: geçen cuma Dessalle’ler, yabancı arkadaşlarına bahçede etli bir *déjeuné* verdiler. *Déjeune*’de Maironi de vardı.”

“Hiç de iyi yapmamış” dedi Zàupa. Hem üzgün, hem hoşgörür bir hali vardı. “Yemek yeyip yemediğine emin misiniz?”

“Ne yazık ki yemiş. Ve bu duyulmuş!” dedi Soldini. “Çünkü bahçıvan sağa sola yetiştirmiş.”

“Buna şaşmadım” dedi Zàupa. “Bu meseleden habirim yoktu. Fakat onun... bir süredir... değişmiş, hem de fena anlamda değişmiş olduğunu... kabul etmek gerek. O pantolon meselesindeki tutumu da bir tuhaf!... Durumu iyi değil! Daha bir sürü önemsiz mesele, hoş gitmeyecek daha bir sürü işler var ki, hele bazı arkadaşlarımızın karakteri bakımından, bu şekilde devam etmek imkânsız!”

Bunun üzerine şövalye, Dessalle’lerin çıkardıkları rezaletlere ayrıca yazıklanmakla beraber, ona kalırsa bu meselenin belediye başkanına karşı bir silâh olarak kullanılmasının hem çok tehlikeli, hem de çok yer-siz olacağını söyledi, bununla beraber başkanlıkta kalmasının herkes için gerçek bir dert olduğunu kabul etti, kendisiyle o mübarek papaz arasındaki anlaşmazlığın sadece çözüm yolu konusunda olduğunu açıkladı. Ona kalırsa, o ünlü pantolon meselesindeki tutu-

mu ile başkanın bir kriz yaratmak istediği anlaşılıyordu. Maironi meclisle, çoğunlukla, parti ile arasını açmak, belki de bunu işine nasıl, nerede geliyorsa öyle yapmak niyetinde idi. Bu arada ihtimal şunu da aklına koymuştu: *mettre les rieurs de son côté*¹. Bu noktada Zàupa ile papaz bakıştılar, gözleriyle: “Bundan siz bir şey anladınız mı? Ben anlamadım” dediler birbirlerine. Soldini sözlerine devamla, arzusunun, katoliklere zarar verecek, ilerde aralarının daha da açılmasını, başka âkidelere, başka kişilere geçişini haklı ya da mazur gösterebilecek şekilde görevinden uzaklaştırılması olmadığını söyledi. Katoliklerin, onun oyununa gelmeleri hiç de doğru olmazdı! İdari bir mesele yüzünden görevine son verilmesi daha uygun düşerdi.

“Böylece” diye akıllı hatip sözünü tamamladı “hem kişisel duygularını incitmemiş, hem de, gerek onun için, öyle değil mi ya? Ruhsal bir yıkıntı, gerekse parti için acıklı bir darbe olacak aşırı tepkisini önlemiş olursunuz. Siz tedbirli, saygılıca davranarak onu iş başından uzaklaştırırsanız, böylece o dini ‘de boşlar, bu da kendi zararına olur. Sizin bu işte bir suçunuz olmayacağı gibi, üstelik onda karşınıza çıkacak yüz de bırakmamış olursunuz. Gerçekten öyle! Belediye rüsum sınırları, ya da Belediyenin ebelere vereceği gündelik ve hattâ bir onur meselesi yüzünden, politik ve dinsel inancını değiştirmesini kimse doğru bulmayacaktır. Ama onu kızdırmazsanız, çekileceğini sanmam. Gönlünü bir kadına kaptırmış. Bun-

¹ Rakiplerini gülünç duruma düşürmek.

lar insanlara özgü şeylerdir. Biz katolikler, kendini bilen kimselerin, hattâ en inanmış Hıristiyanların bile, cinsel eğilimler duyabileceğini kabullenmemekle belki haksızlık ediyoruz. Bırakalım tutku devrimini tamamlasın. Bazı tümörler gibi, bunlar öyle illetlerdir ki, olgunlaşmadan ameliyat etmeye kalkıştınız mı, yandığınızın resmidir. Şimdi burada çiğ bir şey söyleyeceğim ki bizim temiz yürekli arkadaşımız Zäupa'yı üzecek."

"Ya beni?" dedi papaz.

"Sizi daha az üzer, sanırım. Ben bir mistik ya da dalınççı olmadığım gibi teolog da değilim, onun için dine aykırı bir şey söyleyip söylemediğimi kestiremiyorum. Eğer dine aykırı ise, sözümü geri alırım. Görmüş geçirmiş bir kimse olarak diyorum ki, dıştaki güçlükler dolayısıyla işlenememiş bir günah arzusu, Tanrının gözünde işlenmiş bir günahattan farksızsa ve eğer bu bayla bu bayan öyle bir durumda bulunuyorlarsa, tutku eğrisi daha çabuk tamamlanacağı için, bir ayak önce muratlarına erseler daha iyi olur."

Ona göre çok büyük olan bir lokmayı yutmak çabasıyla, temiz yürekli doktor Zäupa'nın yemek borusunun kasıldığı görüldü.

"Bu durumda" dedi alaycı, muzip papaz "yardım için bizim ne yapmamız gerekir?" Soldini gülerek haykırdı: "Yok canım, daha neler! Bunlar lâf olsun diye söylenmiş şeyler." Böyle diyerek konuşmasını şöylece bitirdi: "Bu lâfları bir yana bırakalım. Siz bugün buhranın nasıl yaradılacağını kararlaştırın. Şimdi aklımıza bir şey geldi. Örneğin köy okulu öğretmenlerinin maaşlarına yapılacak zam ele alınabilir. Sizler meclis

üyesi olarak bugün meclisin ilk oturumunda bu meselenin ele alınmasını, öğretmenlerin zam isteklerinin konseye olumsuz oyla getirilmesini kararlaştırırsınız. Bildiğiniz gibi başkan, çöpçülerin zam istekleri tartışılırken, yaptığı konuşmalarıyla bu konuda bir çık-maza girmişti. İstifa eder. Siz de tabii usulen istifa edersiniz. İstifa edince konsey toplanır, o zaman hatırı gönüü bir yana bırakır, başkanı seçmeyiverirsiniz, olur biter.”

“Evet, öyle” dedi Zäupa. “İhtiyathca bir çözüm yolu, bu.”

“Bu meselenin böylece bitmesi hiç de iyi değil” dedi papaz, Zäupa’nın düşüncesini pek önemsemeden. Onun düşündükleri şövalyeninkinden farklı idi. O bayanla olan ilgisi çirkin, çok çirkindi. Ortada bir rezalet var mı, halkın dediklerinin hepsi de doğru mu, eğri mi, bunu araştırmak boşuna idi. İşlediği hatanın insanlara özgü bir zaaftan ileri geldiğini bir an için kabul edelim. Ya cuma günü, herkesin gözleri önünde dinsel kuralları hiçe sayışı? Herhangi bir katolik için ne ise ne ama, bir parti başkanı için öyle mi ya? Bir belediye başkanının gitmek zorunda olabileceği resmî bir şöleni kabul edelim. Piskopostan müsaade almış olabilir, etli etsiz yemekleri seçebilir, hattâ yemek bile yemiyebilir. Ama sırf zevk, safa için açık havada verilen bir şölen, bu! Üstelik de belediye başkanının masası, işçilerin çalıştığı bağdan tabak gibi görülmekte! Din kurallarının sadece çiğnenmesi değildi, bu, bir meydan okuyuştu! Buna göz yummak, bir başka rezalete daha meydan vermek olurdu. Belediye başkanı kilisenin hasta bir uzvu idi, hasta uzuv

gözünün yaşına bakmadan kesilip atılmalıdır. Hak ve adalete uygun merhamet, Aziz Paolo gibi yapmak, yani o adamla onun belediye başkanlığını İblisin ellerine teslim etmektir, ta ki kıyamet gününde ruhu kurtulsun. Ama işi bu dereceye vardirmeden önce, günahkârı uyarmalı, otoriter bir kimsenin onunla konuşmasını sağlamalı. Sonra da, direnmekte devam ederse, gidip onunla görüşmeli, istifa etmesini istediğimizi söylemeli.”

“Bu biraz zorca bir iş!” dedi Zäupa, başkana bu haberi iletecekler arasında kendisinin de bulunabileceğini düşünerek. “Zorca bir iş, bu, değil mi?”

“Orası öyle!” dedi papaz. “Bunu ben de biliyorum.”

Şövalye, saatin nerdeyse dört olacağını, üyelere görünmeden gitmeleri gerektiğini söyledi. Aksi halde toplantıya katılmalarını istiyebilirlerdi ki, uygun kaçınamazdı. Doktor Zäupa durumu biliyordu, gereğince davranabilirdi. Şövalye, sadece kendi düşüncesini söylemişti, bu konunun tartışılmasını istemekle beraber, baskı yapılmasını arzulamıyordu.

Giderlerken, papaz Zäupa’nın kulağına: “Bu toplantıyı gizli mi tutacaksınız?” diye sordu. Zäupa, papayı öldürmek için bir komplo hazırlanıyormuşçasına, irkilip, yüzünü öyle bir buruşturarak, ellerini öyle bir kaldırarak: “Yok canım!” dedi ki, papaz, canı sıkın, omuzlarını kaldırdı: “Konuşun öyle ise!” demeye gelen bir hareket yaptı, sâf Zäupa’yı sersemlemiş bir halde bıraktı, “hizmetkârınız, hizmetkârınız” deyişlerindeki, konuklarını kapıya kadar uğurlamak istediği sonsuz reveranslarındaki hızı yavaşlattı. Dok-

tor Matio, yalnız kalınca, sağ elinin işaret parmağını alnına dikti, büyük bir dikkatle kapının anahtarına bakmaya başladı. Aradığı öteki hayalî anahtarı bulmuş gibi olunca, papazın ince fikirliliğini içinden sessizce övüp, düşüncesini o anın önemi üzerinde topladı, hizmetçiyi çağırdı.

“Pantolon nerede?”

“Mutfakta, efendim.”

“Pekâlâ. Zili çalınca getirirsin.”

II

Çağırılan meclis üyeleri birer ikişer, o da geç vakit geldiler. Saat dördü çeyrek geçerken, yedi kişiydiler. Konseye ve çoğunluğa dahil bulunan ekşi suratlı bayla asık suratlı bay, tahammül edilmez bir şekilde homurdanmaya başladılar. Ekşi suratlı bay, kimsenin yüzüne bakmadan, bir karış asık suratiyle, ağzının içinde zehir zemberek sözler geveliyordu. “Aferin, aferin! Sevindim doğrusu, yılan hikâyesi dinliyeceğiz deseneze!” Asık suratlı bay: “Rezalet, canım, rezalet” diye kontrbas sesiyle ona eşlik yapıyordu. İlk gelen üye Quaiotto da sabırsızlanıyor, ikide birde sokağa bakıyordu. Öbürleri, doktor Zàupa ile kendi aralarında bol bol hal hatır sorup ana Zàupa ile eş Zàupa’nın, yavru Zàupa’ların kıymetli sağlıklarının iyi olduğunu öğrenmekle içleri rahatlıyarak, kanapelerin, iskemlelerin, koltukların şaşılacak derecede yeni kalışları karşısında alçak sesle, çekine çekine övgülerini söyledikten, gelmiş geçmiş Zàupa’ların onlara bağlı anısını saygı ile andıktan, hep birden eski kumaşların

çok dayanıklı olduğunu belirttikten sonra, artık ne konuşacaklarını bilemiyorlardı. Matio, o gece olması beklenen ay tutulmasını seyredip seyretmiyeceğini az çok yüreği çarparak ekşi suratlı baydan sordu ve ters bir cevap aldı. "İki gözüm efendim! Gökyüzünün bulutlu olduğunu görmüyor musunuz?" Bereket az sonra sekiz üye daha geldi. Matio yerine geçti, öksürdü, oturumu açtı, evindeki o olağanüstü toplantının neden yapıldığını mahzun bir yüzle anlatmaya başladı. Öbürlerinin yüzleri de mahzunlaştı, gözleri, iyi tanıdıkları adamın ayaklarına bakmak için önlerine eğildi. Bir ekşi suratlı bayın gözleri, peşin bir yargı anlatımı ile, esmer sisler arasından, hiç de iyi olmıyan bir bakışla, hatibe dikiliyordu.

Hatip, diplomatça kısa bir söylev verdi. Hepsi de biliyordu ki oturum, belediye başkanına karşı harekete geçmek amacıyla bir bahane üzerinde anlaşmak için yapılıyordu, hemen hepsi de yüreklerinde, bu çıkmazdan nasıl kurtulacaklarını bilemiyecekleri içgüdüğü ile, toplantıya istemiye istemiye katılmışlardı. Şehir dolaylarında bir iki parça tarlası olan ve partinin en ateşli, en gürültücü, en çenebazlarından biri sayılan bir üye Quaiotto, oraya kafası her çeşit suçlamalarla, vahşice niyetlerle dolu ve müthiş bir ultimatom koparmak kararıyla gelmişti. Yumuşak başlı Zäupa, içinden Soldini'nin fikirlerine katılıyordu, çoğunlukla doğal başkanları, yani belediye başkanı arasında, bazı önemli idari işler konusunda mevcut görüş ayrılığı dolayısıyla, çoğunluğun, başkanın katılmadığı bir çeşit genel toplantı yaparak, görüş ayrılıklarını..

"...sözü geçen görüş ayrılıklarını" diye ekşi surat-

lı bay mırıldandı. Ama Zàupa, biraz düşündükten sonra: “Mevcut görüş ayrılıklarını” diye ısrar etti.

Dinleyiciler şaşırmış gibiydiler. Toplantıyı Zàupa ile beraberce hazırlamış olanlar, göz göze bakışıyorlardı. Matlo çevresine bakındı ve daha yüksek sesle ve bile bile: “...mevcut görüş ayrılıkları” diye tekrarladı. İskemlesinde devinen, sağa sola hoşnutsuzluğunu bildiren gözlerle bakan Quaiotto, öyle pek de pesten sayılamıyacak bir sesle: “Ne oluyor kuzum?” dedi. Öbürleri, Matlo’nun düşüncesini kavramaya başlamışlardı, çıbanın başına dokunmıyacaklarından memnundular, onun için Quaiotto’yu susturdular. Matlo konuşmasına devam etti. Belediye meclisinin bir üyesi olarak, anlaşmazlıkları, üzümlere, açıkladı. Çöpçülere yapılan zamdan sonra bekçilerin, belediye küçük memurların, köy öğretmenlerinin zam istekleriyle karşılaşmıştı. Bu sonuncuların istekleri hakkında belediye başkanı birtakım bağlayıcı sözler söylemişti ki Zàupa, bunları tekrarlamaya yetkili olmadığını üzümlere belirtti. Şimdi, çöpçülerden başkâtime kadar yayılma istidadı gösteren ve bütçeyi ciddi surette tehlikeye sokan böyle bir akımı istemiye istemiye de olsa, derhal durdurmak gerekti. Ne pahasına olursa olsun, bütçeyi kurtarmalı, zam isteklerini yeniden gözden geçirmeliydiler. Zàupa, üye arkadaşlarının kesin kararlarını üzümlere ama azimle sayın belediye başkanı Maironi’ye bildirmekte bir güçlük çekmiyeceklerini, gerekirse istifa bile edeceklerini ifade edebileceklerini söylüyordu. Böyle bir davranışın başkanı âdeta istifaya zorlamak demek olduğunu bilmekle beraber, şu noktayı da üzümlere belirtmeliydi ki, bu aynı zamanda bir zorunluluk-

tu. Sözleriyle sadece kendi kişisel düşüncelerini belirlemek istemişti, sayın üyeler başka bir şekil bulurlarsa, kabule hazırdı...

“...mecburen” diye ekşi suratlı bay fısıldadı.

“...seve seve” diye Zàupa ekledi.

Küçük meclis, ilk anda, sessiz kaldı. Sonra Quaiotto’nun çevresinde bazı fısıltılar başladı. Quaiotto’nun söyle dediği işitildi: “Ya birliğiz, ya değiliz.” Yanındakiler, onu yatıştırarak sözler söylüyorlardı. Zàupa ona baktı. Quaiotto’nun istediği sonuca bu şekilde devam etmek mümkündür demeye gelen bir davranışla, sessizce kollarını açtı, başını arkaya devirdi. Gel gelelim Quaiotto gittikçe daha bir kabarıyor, arkadaşlarının sağdan soldan gelen fısıltılarına cevap yetiştiriyor, arkadaşları da hararetlenmeye başladıkları için, ellerini yüzlerinin önünde sallıyordu. Küllenmiş korların üzerine konulan kuru bir asma çubuğu demetinde ısı nasıl yavaş yavaş yayılır, sonunda nasıl alttan alta iki, üç, dört göz ışıldar da demet nasıl çözülür, yalınlar çoğalır, dumanlar yoğunlaşır, sesler, ısıklar, çattırdılar yükselirse; sabırsız bir seyirci, demete yaktağı bir kibriti sokunca birden nasıl hor diye parlayıverirse, o telâşlı topluluk da tıpkı öyle gürültüler çıkarıyordu, ekşi suratlı bay, post elden gidiyor kaygısıyla, yanan kibritini atınca: “Ya içeri, ya dışarı!” Quaiotto ayağa fırladı: “Söz istiyorum!”

Kurtarıcı, budalaca sonuçlar almak suretiyle, müfrit siyasi partilere mensup en boş kafalara Tanrının verdiği büyük bir belâgatle konuştu. Belediye konseyinde bir komedi oynanabileceğini, ama böyle özel bir toplantıda böyle bir şeyin hiç de yakışık almıyaca-

ğını söyledi. Sayın doktor Zàupa'dan özür dilerim ama, komedinin oynanacağı sahne de iyi seçilmemiş gibime geliyor, dedi. Bir prensip kararı alarak, zam isteklerinin tümünü geri çevirmenin hiç de siyasi bir davranış olmayacağını, hattâ başkâtibin maaşını arttırmanın bile bunun yanında devde kulak kabilinden bir hata sayılabileceğini ispat etti.

"Güzel!" diye ekşi suratlı bay homurdandı. Öbürleri: "Ya bütçe? Bütçe ne olacak?" diye sordular.

Quaiotto, itirazlara cevap vermek gafletini gösterdi. Milyonluk bir bütçede beş, altı, sekiz bin lîretin sözü mü olurdu? Belâgatinin balonu bulutlar arasında dolaştığı sürece, arkadaşları onu başlarını yukarıya dikip dinlemişlerdi ama, yere inip de rakamlara el atınca, gökte uçanlara yapıldığı gibi, hep birden üzerine koştular. Aslında, çoğunluğun çoğunluğu — ki bunlar politik bir tutkudan çok dinsel bir ödevin çîğnenmiş olmasından üzüntü duyan, resmî işlerde de eski terbiye geleneklerine bağlı kalmış barışçıl kimselerdi — demagog Quaiotto'nun etkisini duyuyor ama onu sevmiyorlardı. Bir itiraz tufanıdır koptu. Ne beşi! ne altısı! ne sekizi! Quaiotto öfke ile döndü, toplantıdakilere meydan okuyan bir bakışla baktı. Partinin malî müşavirliğini yapan iki üç üye, ona karşı koydular. Öbürleri, doktor Zàupa'nın sepetinde güzelce istif edilmiş yumurtaları kırmaya kalkışan adamın zorbalığına karşı aralarında atıp tutmaya başladılar. Quaiotto ile ona karşı koyanlar ayakta bir gürültü, bir patırdı tartışırken, şaşkına dönmüş başkanın çevresini aldılar, dayanmasını, sonuna kadar dayanmasını, özel konularda söz edilmesine izin vermemesini söylediler.

Ekşi suratlı bay, topluluğu kulak kabartıp dinledi. "Mükemmel!" dedi yerine geçerek "Başkan kırsın, zavallı memurlar da ödesin." Bu sırada Quaiotto ile ona karşı koyanlar, biribirinin gözüne avuç avuç rakam atıyorlardı. "Bir kâğıtla kalem verin!" diye karşı koyanlardan biri haykırdı. "Doktor Zàupa, rica ederim, bana bir kâğıt, kalem verin!" Zàupa, sersemlemiş, çevresi sarılmış olduğu için, işitmiyordu. Demagog haykırdı: "Kâğıt kalem verin! Kâğıt kalem verin!" Böyle diyerek zile sarıldı. İçeriye giren şişman hizmetçiye: "Bana bir tabaka kâğıt, bir hokka, bir de kalem getirin!" dedi. Fakat hizmetçi, yüzü pancar gibi, uzattığı ellerinde bir tepsi tutarcasına, dörde katlanmış pantolonla ilerledi, şaşkın gözleriyle efendisini aradı.

"Baylar! Baylar!" diye Quaiotto muzafferane haykırdı. "Susalım! Tanrının lûtfu, bu! Şimdi hemen anlaşıyoruz! Söz istiyorum!" Böyle diyerek pantolonu aldı. Hep ondan yana döndüler, yüzlerini o esrarlı şeye çevirdiler. "Ne imiş? Pantolon mu? Ne pantolonu?" Çoğu meseleyi bilmiyor, bir şeycikler anlamıyor, bel bel pantolona bakıyorlardı. Bilenler, başlarını sallıyarak gülümsediler. Ekşi suratlı bay usulca yanındakine sordu: "Ne ki, ihtiyar bayan Zàupa'nın donu mu?" Quaiotto avını açıp salladı, belli bir memnurlukla: "Söz istiyorum! Söz istiyorum! Söz istiyorum!" diye direndi. Bu sırada Zàupa hizmetçiye doğru kızgın hareketler yapıyor, kadın da zili göstererek, kendini savunma hareketleriyle cevap veriyordu. Sonunda hizmetçi gitti, Quaiotto söz aldı.

"Baylar" dedi "şu gördüğünüz... şu gördüğünüz giysiyi karşınızda görmek size tuhaf, gülünç geliyorsa,

bilin ki bu işte kabahatli benim. Onu toplantımızın sayın başkanına ben gönderdim, bundan da, baylar, kıvanç duymaktayım. Halkın yararı, prensiplerimizin, düşüncelerimizin zaferi söz konusu oldu mu, gülünç denen bir konu olamaz. Bu giysinin akıllara durgunluk veren ama gerçek bir hikâyesi vardır. Bir hikâyesi vardır diyorum ve ben bu hikâyeyi...”

“Yapma!” diye ekşi suratlı bay fısıldadı.

“...ve ben bu hikâyeyi şimdi size ibret olsun diye anlatacağım. Bunu size anlatmak isteyişimin bir başka sebebi de, ince bir utanç duygusu saikasıyla, siz sayın arkadaşlarımın...”

“Hani şu komedi oynamak meselesi!...” diye ekşi suratlı bay daha hızlı homurdandı.

Hatip, canı sıkkın: “Ne oluyorsunuz, kuzum?” diye çıktı. “Dilinizi tutsanız kıyamet mi kopar?”

Ekşi suratlı bay ağzını, gözlerini, kaşlarını, yanaklarını, alnının sarı çizgilerini en çapraşık, en olmıyacak yönlerle kaydırıp buruşturdu, ama ağzını açıp tek söz söylemedi.

“Evet, siz sayın arkadaşlarımın, ince bir utanç duygusu saikasıyla, gılgışlı özel işlerle uğraşmadığınızı bildiğim için, anlatacağım hikâye, size suya sabun dokunmadan, ama belediyenin bunca vefalı, mütevazı hizmetkârını da zarara sokmadan, içinde bulunduğunuz çıkmazdan kurtulmanıza yarıyacak bir yol gösterebilir.”

Bu noktada birçokları: “Az yavaş! Az yavaş!” diye bağırdılar. Hatip, işitmemiş gibi yaptı, sözüne devamla:

“Bildiğiniz gibi, bundan kısa bir zaman önce Pomato’nun oğlu Çeöla kitaplığa hademe olarak alındı. Bu adam sosyalist, belki de anarşisttir, çok sayın belediye başkanımızın sık sık ziyaret ettiği bir köşkte bahçıvanlık yapmaktadır.”

Doktor Zäupa kıpkırmızı kesildi, öksürdü.

“Korkmayın, başkanım! Zamanında dururum. Meclis, çok sayın belediye başkanını memnun etmek için *signor* Ricciotti Çeöla’yı o işe atamış olabilir ama, söz aramızda, bunu yapmakla hiç de iyi etmemiştir. Ricciotti adı bunu anlamaya yetmeliydi. *Signor* Ricciotti, göreve atanır atanmaz, kitaplık müdürüne çıkar, müdür de onu, elbise versinler diye, belediye levazım memuruna gönderir. *Signor* Ricciotti kalkar, levazım memuruna gider, giyeceği elbiseyi görmek ister. Kırmızı şeritli pantolonu görünce itiraz eder, üniforma giyemeyeceğini söyler. Levazım memuru, vazifesini yapacak ve onu iblisin yanına yolhıyacak yerde...”

Üyelerden koyu sofular homurdandılar.

“Peki, peki, onu babasının yanına yolhıyacak yerde, başkan muavini ile konuşacağını söyler. Muavin ki, şimdi toplantımıza başkanlık eden çok nazik, temiz yürekli arkadaşımızdır, meclise kırmızı şeridin mavi şeritle değiştirilmesini teklif eder. Pantolon siyahtır. Meclis değiştirilmesine karar verir.”

Matio, hafiften gülümsiyerek başıyla doğruladı.

“Baylar, şimdi sizden rica ediyorum, buyurun şeritlere bakın ve yargınızı söyleyin.”

Quaiotto, pantolonu masanın üzerine, önüne koydu.

“Şeritler bundan daha az belirgin olabilir mi, koyu mavi renk siyahla karışmaz mı, rica ederim söyleyin!”

Zàupa bir kere daha gülümsedi, ince buluşundan ötürü arkadaşının sunduğu hayalî bir çelengi uzaklaştırmak istercesine, başını salladı.

“Oysa” diye Quaiotto sözüne devam etti” *signor* Çeòla, onu yanına çağıran levazım memuruna, prensiplerinin kırmızıyı olduğu kadar maviyi de kabule elvermediğini söylemiş, aynı şeyi kitaplık müdürüne de tekrarlamıştır...”

Durumu bilen bir üye, iki parmağını enfiye kutusuna daldırıp enfiyeye gülümsiyerek, hatibin sözünü kesti:

“O da demiş ki — öyle ise istifanızı verin. — Ben istifamı filân vermem — demiş adam. — Öyle ise —demiş kitaplık müdürü — pantolonsuz gelin.”

“Güzel!” diye Quaiotto karşılık verdi. “Zeki, bilgili, dünya işlerinden anlıyan bir kişi olan kitaplık müdürü, canının istediği gibi cevap vermiş olabilir. Şimdi söyleyeceklerime dikkat edin. *Signor* Çeòla kal-kar, onu himaye eden liberal üyelerden birine gider. İsim söylemiyorum ama bu aynen olmuştur. Liberal arkadaşımız adamı dinledikten sonra kucaklar, asilliğini, cesaretini, koca koca sözlerle över, boyun eğmesi için cesaret verir, sonra da kalkar, kitaplık müdürüne gider, müdüre çatar, orta çağdan, şimdiki ideallerden, utancından kırmızıya dönecek mavi şeritlerden, hattâ Hristiyanlığın eşitlik demek olduğundan ona dem vurmaya başlar. Bitişik odada kitap okuduğum için kulaklarımla işittim.” (“Ne okuyordunuz?” diye

ekşi suratlı bay fısıldadı. “Bertoldo’nun hayatını mı?”) “... Kulaklarımla işittim.” Bazıları, liberal üyeye kitaplık müdürünün ne dediğini sordular.

“Müdür mü? İlkın: bunu bana mı soruyorsunuz? Gidin beledıyeye söyleyin, dedi. — Sonra da: siz o pantolonu gördünüz mü? dedi. Bizim işgüzar üye arkadaş, görmediğini söylemek zorunda kaldı. Ama bununla yenilgiyi kabullenmedi. Vilâyetle ilgili birtakım işler için bir senatör, iki milletvekili ile beraber valiyi görmeye gidecekti. İsim vermiyorum. İşler görüşüldükten sonra, öteden beriden konuşulur. Sonunda bizim üye arkadaş... lâtıfe ediyormuş gibi yaparak... meseleye âdeta gülünç bir şey çeşnisi vererek... pantolon konusunu bir kere de orada açar.”

Bu noktada ekşi suratlı bay, öc alma isteğı ile: “Bunu nasıl öğrendiniz?” diye sordu.

“Nasıl mı öğrendim?” diye Quaiotto öfke ile cevap verdi. “Öğrendim işte. Bildiğim bir şeyi bildiğime inanmanızı rica ederim.”

“Bravo!” dedi ekşi suratlı bay. Yanındaki üye, valilik kapıcısı Martinato’nun, Quaiotto’nun kâhyasının kardeşi olduğunu kulağına usulca fısıldadı.

Quaiotto sözüne devamla:

“Senatörle milletvekilleri de bu meseleye görüşürler. Çok sayın vali de konuya aynı açıdan bakar. Beşi de gülüp eğlenirler. *Signor Ricciotti Çeöla*, ne konuştuklarını kapıdan dinleseydi, memnun kalmazdı sanırım. Çok sayın vali bu konuyu çok sayın belediye başkanı ile konuşacağını va’deder. Nitekim bir gün sonra yani evvelki gün, vali ile belediye başkanı o

evde karşılaşırlar, konuşurlar, şakalaşıp gülüşürler. İnanmıyacaksınız ama dün Çeöla, başkanın, resmî elbise giymesini bağışlayan mektubu ile kitaplığa gitmiş. Arkadaşımız doktor Zàupa bir şey bilmiyor, mecliste kimse de bir şey bilmiyor ama Çeöla herke-se, herşeye galebe çalıyor, kitaplıkta iş görmesi gere-ken pantolon da işte burada!”

Gülerler, dinleyicilerin hiddeti kendi arzusuna, belediye başkanının kanunsuz icraatına uygun düşmez kaygısı ile, hatip ayağa kalktı, kollarını sallayarak, trajedilerdeki bir berber gibi, tumturaklı bir eda ile konuşarak, dedi ki:

“Baylar! Belediye başkanının bu davranışına, tereddütsüz söylüyorum, sıfat yakıştıramıyorum. Onun bu tutumu meclise, kitaplık müdürüne, belediye geleneklerine, prensiplerimize, düşüncelerimize bir hakarettir. Baylar, önemsiz bir şey gibi görünse de aslında önemi çok büyüktür. Çatısı altında toplandı-ğımız iffetli evin temeline şu anda nehirden sızacak ilk küçük su damlası kadar önemli bir olaydır, bu.”

Doktor Zàupa birden kaşlarını saçlarına kadar kaldırdı. Öbürü sözüne devamla:

“Belediye başkanının bu davranışı kınanmalıdır! Bu, bizim için, bir şeref, haysiyet meselesidir. Meclis-ten, gerekiyorsa konseyden karar çıkararak, bizlere danışılmadan verilmiş bu müsaade kaldırılmalıdır. Kaldırılması gereklidir!”

Quaiotto, konuşmasını masaya indireceği güçlü bir yumrukla pekiştirmek isteği ile, pantolonu sol eliyle bir yana itti, sağ eliyle masaya yumruğunu in-dirdi. O böyle yaparken, yanındakiler de “Dikkat edin!

Dikkat edin!" diye bağrışırken, bir şekerlik, bir albüm ve nihayet belediyenin pantolonu ile itilen altın yaldızlı porselen küçük bir çiçek sepeti, yere yuvarlanıyordu. Dudakları: "Zıyanı yok, zıyanı yok, zıyanı yok!" derken Matlo içinden: "Aman Allahım, annem fena kızacak!" diye düşündü. Ve bu hale eseflenen Quaiotto, en çevik arkadaşları ile yerde dağılmış altın yaldızlı porselen parçalarını toplamaya seğırtti. Dört insan sırtı masanın altında deviniyordu. "Zıyanı yok, zıyanı yok!" diye tekrarlıyan iyi kalbli Matlo ile "Vah başıma gelenler, vah başıma gelenler!" diye sızlanan Quaiotto'nun sırtı, bir de küçük çiçek sepetinin suni olarak dirileceğinden umutlu o ikisinin sırtı. İskelelerinde oturup, elleri dizlerinde, o dört sırtla parlak porselen parçalarına bakan onbir kişi, direktifler veriyorlardı. — Sağa yürü, Quaiotto! — Sola yürü, doktor! — Az beri gel! — Az ileri git! — Ekşi suratlı bay, asık suratlı bayı, sonra da yanındaki bir başka arkadaşını dirseği ile dürtüp, Matlo'nun pantolonunun arka cebinden sarkan porselen heykelciğin başı ile memelerini gösteriyordu. Şişman hizmetçi, elinde bir mektupla kapının önüne gelip kargaşalığa bel bel bakarak, tam üç defa: "Beyefendi! Beyefendi! Beyefendi!" diye seslendiyse de işittiremedi, Matlo ancak dördüncü seslenişini duydu. Şimdi de ne vardı? Belediye başkanından gelen çok önemli bir mektup.

Toplantının başkanı masanın altından alına al, moruna mor bir halde çıktı, mektubu aldı, bir çığlık kopardı, ufak tefek papazın ileri görüşlülüğünü içinden bir kere daha övdü. arkadaşlarını iki eliyle yanına çağırды, yüksek sesle okudu:

Sayın bay,

Belediye ile ilgili konuları görüşmek üzere bugün meclis çoğunluğunun evinizde toplanacağını öğrendim. Toplantıya çağrılmadığıma göre, meclis çoğunluğunun başkanları ile aralarındaki bağları kesmek arzusunda olduğuna, hiçbir hayret ve üzüntü duymadan hükmettim. İstifamı derhal sayın valiye bildirmek kararını almış bulunuyor, daireye artık gelmeyeceğimi de, en kıdemli üye sıfatıyla, bilginize sunuyorum.

En derin saygılarımın kabulünü dilerim.

P. MAIRONI.

“Yaşasın” diye Quaiotto haykırdı. “Belediye başkanının yıldızı söndü!” Bütün yüzler sevinçle parıldadı, bir ekşi suratlı bayınki değişmedi. “İstifasını bir saat önce verse idi” dedi merdivenlerden inerken “yılan hikâyesini dinlemez, kafam da pantolonla şişmezdi”. “Ben de size diyorum ki” diye Quaiotto merdivenin alt başından haykırdı “benim kafam da sizin homurtularınızla şişti!” Ekşi suratlı bay ağzını, gözlerini, kaşlarını, yanaklarının, alnının sarı çizgilerini, hattâ belki kulaklarını kısıp buruşturdu ama ağzını açıp tek söz söylemedi. Öbürleri bol bol belediye başkanının aşkından bahsediyorlardı. Merdivenler, salon da güç halle tutulmuş söylentilerle dolup taşıyordu. — Ya markiz ne diyor bu hale? — Zavalhıcık, mezar kaçkınına dönmüş. — Ya marki? — Sineye çekmeye çalışıyor. — Durum gerçekten böyle mi? — Bana kalırsa öyle değil. — Öyle değil mi diyorsunuz? Ben öyledir diyorum. — Merdivenleri çıkarken birbirine

rastlıyan üyeler, aynı şeyleri oturumdan önce daha alçak sesle söylemişlerdi. Onun gibi derecikler de şırıl şırıl dağdaki mağaraya girip onu sessiz sularla doldurur, sonradan bu sular hep birden vâdiye boşanırken daha yüksek sesle şırıldamaya başlar.

III

Saat dörtte Zàupa'ların iffetli evlerinin saygı-değer kiremitleri üzerine sarkan bulutlardan saat altıda bir rahmet boşandı. Gök gürlmeleri, şimşekler, azgın bir rüzgâr, doğudan batıya doğru ayın yollarını silip süpürdüler. Haber verildiğine göre, ay saat onbir buçukta tutulmaya başlayacaktı. Saat onbire doğru Maironi Diedo köşküne gidecek, sonra da Dessalle'lerle birlikte civardaki tepeye çıkacaktı. Bu noktada, güzelim bir yol şeridi dorukları dolanır, uçsuz bucaksız doğu kesimi ile — yüce yüzlerinin eğrilemesine yukarlara doğru yükselmeye başladığı yere kadar — Alp dağının yamrı yumru etekleriyle örtülü ârızalı batı kesiminin kâh birini, kâh ötekini, bazan da ikisini birden görür. Maironi, saat on buçuğu biraz geçse, tavladan köşke çıkılan dik ve ıssız daraç yolu tırınanmaya başlamıştı. Ay, yamaçtan yola doğru eğilmiş ağaçların tepelerini yalıyordu. Piero loşlukta hızlı hızlı yürürken, ona karşı gelen kadınlı erkekli sesler duydu. Adımlarını yavaşlattı.

Carlino Dessalle'in, kontes Önem'le kontes Önemcik'ler diye çağırdığı bayanların sesleriyle tanıdık daha başka bayanların, subay ve sivillerin seslerini tanıdı. Gülüyorlar, birbirlerini kepazece kutluyor.

ay tutulmasının köşkün terasından çok güzel görüleceğini söylüyorlardı. Erkekler gürültü ediyorlar, kontes Önem: "Ssst! ssst!" diye onları azarlıyor, kızmış gibi görünen bir başka bayan da: "Ne ssst'i kuzum! Hızlı konuşun! Kendi hesabıma buraya bir daha ayak basmayacağıma yemin ederim!" diye bağırıyordu. En önde genç kızlar gidiyor, ay tutulmasına değil, genç bir adamın sır oluşuna gülüyorlardı. Öbürlerinin dediklerine bakılırsa, bu adam Önemcik'lerin en büyüğüne kabir azabı çektiirmişti. Genç kız itiraz ediyor, karşılık veriyor, çay, kurabiye, Küba sigaraları gibi arkadaşlarının boşuna bekledikleri o güzel şeylerden, bel bağladıkları ania sonra gaiplere karışan bir teğmenle bir vilâyet kâtibinden söz açıyordu. Arkalardan bir ses: "Buna saygısızlık deseniz daha iyi olur!" diye haykırdı. Öfkeli bayan doğruladı: "Çok doğru, ya ne sandınız? Dostu ile beraber ay tutulmasını görmeye gideceğini mi? Ay yerine onlar bir korulukta yitecekler!" Anlaşılyordu ki grup, ay tutulmasını bahane ederek, hoş bir baskın yapmak gibi ince bir düşünce ile Diedo köşküne çıkmış, Jeanne da baskıncıları biraz hoyratça savmıştı. Genç kızlar, yamaca desteklik yapan duvar boyunca loşlukta yürüyen Maironi ile karşılaştılar. İçlerinden biri onu tanıdı, ayağı kayıyormuş gibi yaparak, en küçük Önemcik'in koluna tundu, onu sahiden yere yuvarladı, kızcağızla beraber kendisi de haykırdı. Arkalarından anneler de haykırıştılar, baylar yardıma koştular, artçılar öncülere doğru bir çığ gibi aktılar, böylece Maironi geçti.

Bahçe kapısını aralık buldu. Dip yanında, çakıllı yolun ayışığı ile aydınlanmış bir parçası görünen sık

gürgenlik yola doğruldu. Yolun bir yanında siyah bir şekil beyaz aydınlığa doğru fırladı. Piero kendini Jeanne'nin kolları arasında buldu, onun şiddetle çarpan alnını göğsünde duydu. Genç adam, dudakları onun ılık, yumuşak saçlarında, kokusunu içine çekerek; genç kadın, onu kolları ile sımsıkı sararak, göğsünü delip bütün vücudu ile oraya girmek istercesine, alnını sıkı sıkı bastırıp sarsarak, tek söz söylemeden böylece uzun bir süre sarmaşdolaş bir halde kaldılar. Sonunda Jeanne, başını kaldırmadan, yavaşça, kardeşinin şehirde olmadığını, talihin bu beklenmedik cilvesine çok sevindiğini, ama sonra da çok üzüldüğünü, çok korktuğunu söyledi. İlk, onunla başbaşa kalamıyacağından, sonra da, o can sıkıcı insanları evden uzaklaştırdığı zaman, ya gelmezse diye korkmuştu. Böyle derken göğsüne karşı küçük bir sevinç çılgılığı ile güldü. Piero bir şey demedi, genç kadının başını iki eli içine aldı, zorla kaldırdı, yine bir şey demeden, doymak bilmemecesine gözlerini, yanaklarını, dudaklarını öptü. Jeanne kendini bırakıyor, öpüşlerini iade ediyor ama bunu coşkunlukla yapmıyordu. Sonunda ellerini yavaşça boynundan çekti, bu sefer onun başını kendi elleri içine aldı, kanının akışını yavaşlatmak istercesine; alnından öptü: "Şimdi bana bir şey söyle" diye fısıldadı. Fakat genç adam, hâlâ aç, arzu içinde kıvrınarak, iki öpücük arasında, sadece: "Yanıyorum, yanıyorum" diye karşılık verdiği için, kollarından sıyrıldı, "yeter" dedi, ona dışarı çıkmasını, birkaç dakika dışarda kalmasını, hizmetçilerin gözlerini boyamak için, kapının zilini çalmasını söyledi. Onu terasta bekliyecekti. Maiorni, istemiye istemiye dediğini yaptı.

Beş dakika sonra, bir uşak dışarı çıkıyor, gürgenlik loş yoldan ay aydınlığına doğru önu sıra yürüyor, ne düşündüğü anlaşılmaz tüysüz eski Romalı yüzünü terasın korkuluğuna kaldırıyor:

“*Signor Maironi*, efendim” diyordu.

Jeanne, korkuluğun arkasında dimdik, sırtında beyaz bir pardesü, Piero’nun saygılı selâmına: “Çok hoş doğrusu” diye karşılık verdi ve gülümsedi. Piero, şapkası elinde, ona doğru gelen genç kadınınkine çok benzeyen bir gülümseme ile terasa çıktı. Ay ışığı altında beyaz mermer teras çok güzeldi. Teras, köşkün zarif yüzünden dışarı taşıyor, geniş bir merdivenle oradan bahçeye iniliyor; korkuluğunu, sık yapraklarının, iri etli gözlerinin, gecenin gelip geçen esintileriyle salınan dallarının dağınık parıltısı içinde, duvar gülünün çılgınca coşkunluğu sarıyordu. Kuzey kesiminin gösterişsiz, karanlık ovalarından başlayarak, aydınlık şehrin üzerindeki gökün beyaz ağartısına, gürgenlerin iki keçeli sıralandığı uzun yolun kıskacı arasında kalan tepenin doruğuna, mehtap altında, güney kesimindeki vâdide uyuyan sürülü tarlalara kadar, köşkün üç yüzünü çevreliyen güzel görünüşü ile olasıya hoştu.

Piero, hazverici bir çağrı ile salınan güllerin arasında, mermerle ayın meydana getirdiği o ıssız sihir içerisinde, mutlu bir saat geçirmek arzusu ile yandığını mâsum sözleri, meraklı birinin kulağına duyurabilirmiş gibi, usulca:

“Niye burada kalmıyoruz?” dedi.

“Şimdilik burada kahyyoruz” diye Jeanne karşılık verdi, uşağa, kendisinin de, sevgilisinin de çok sevdik-

leri kahve getirmesini söyledi ve terasın bir köşesinde duran bambudan yapılmış bahçe kanapesine doğru yürüdü.

“Sonra gideriz” dedi usulca ve kendini, güllerin sürtündüğü alçak koltuğa bir içcekişle bıraktı. Piero’nun gözlerinde bir parıltı görerek birden doğruldu. “Siz ne fena bir insansınız!” dedi. “Ben bu şeyleri aklıma bile getirmiyorum.”

Genç adam, arzu ile yanarak, itiraz etti, onu olanca kalbi, olanca varlığı ile sevmenin suç olmadığını söyledi.

Jeanne, bir el hareketiyle, sözünü kesti, köşkün açık duran aydınlık bir penceresini gösterdi.

“Hizmetçiler” dedi.

Piero dudaklarını ısırды, sabit, yalın gözleriyle uzun uzun yüzüne baktı. Sonra, artık belediye başkanı olmadığını, o adamlarla arasındaki bağları kopardığını, yeni bir hayata doğuyormuş gibi olduğunu, özgürlükle sarhoş gibi olduğunu söyledi. Bu sözleri söyler söylemez, olduğu gibi duran evlilik bağını hatırladı. Aynı düşünce Jeanne’in aklından da geçmiş gibi idi. Söyliyecek bir şey bulamadı. Acı verici bir dakikalık sessizlikten sonra, ay tutulmasını bahane ederek, zarif, tuhaf bir şey yapmak, eğlenmek için kalkıp şehirden gelmiş can sıkıcılardan bahsetti. Zavallı Jeanne onları içi sızlayarak geri çevirmek zorunda kalmıştı! Tepeye dostları ile çıkacağına söz vermişti de... Doğrusu da kardeşi, Venedikten belki de yanında bir ressam arkadaşıyla döneceğini, ayın tutulmasını görmek için vaktinde gelmeye çalışacağını söylemişti. Jeanne

da tepeye araba ile çıkacağına, onları tepenin iki yamacına hâkim bir yerde bekleyeceğine söz vermişti. Gitmesi gerekiyorsa gidebilirdi, o can sıkıcı insanlar onu beklemeye razı görünüyorlardı. “Korkarım onlara nazik davranamadım” dedi. “Hem sonra” diye, kendisi tarafından orta derecede bir karşılık görseler de onu seven şehirli iki bayanı ima ederek, ekledi: “beni kıskanan o iki bayanın ikisi de yoktu. Gruptaki annelerle hanım kızlar benden çok, kardeşim için gelmişlerdi. Herhalde bayanlardan bir ikisi de sevgilileri ile korulukta ya da gürgenlerin altında yitmek için gelmiş olacaktı.”

Maironi, o can sıkıcıların da Jeanne için aynı şeyi söylediklerini istemiyerek düşündü ve bu hoşuna gitmedi. Bu sırada eski Romalı, elinde kahve ile içeri girdi.

“Bana dediğiniz o meseleyi ben biliyorum” dedi Jeanne. “Bu akşam olayı bana yarı öfkeli, yarı heyecanlı bir halde kitaplıkta çalışan cesur delikanlı anlattı. Bundan başkalarının da haberi olduğunu anladım. Je les ai entendus dire en parlant que j’avais les nerfs et que c’était l’effet de la crise.”

“Ne dersiniz, yaya gidelim mi?” dedi sonradan. “Arabayı istasyona gönderirim, gelseler de, gelmeselerde de bizi bulmasını söylerim.”

Uşağa gerekli emirleri verdi ve ayağa kalktı. Bu sırada bulutsuz gökyüzüne doğru bembeyaz yükselen tepenin doruğundaki kiliseden, gece yarısının görkemli, yüce sesi yükseliyordu. Yaya gidecekleri için şapkalılarını, eldivenlerini giymek zamanı gelmiş sayılırdı.

Maironi peşinden salona girdi. Burası dikdörtgen biçiminde bir yerdi. İki geniş duvarını Tiepolo yağlı boya resimlerle süslemişti. Bunlardan biri Iphigeneia'yı cellatlarla, üzgün prensler arasında gösteriyor; ötekinde ise gemilerine binmek üzere toplanmış Yunan gemicileri görülüyordu. Salon loş bir ışık içinde idi, ortalığa helyotropla Küba sigarası kokusu sinmişti.

"Burada kalalım, ne olur, burada kalalım" dedi genç adam. Bunu öyle tuhaf bir sesle, öyle ateşli bir rica edasiyle söyledi ki, dairesine çıkmak için yürümüş olan Jeanne, adımlarını sıklaştırdı. Piero, merdivene giden karanlık koridorda arkasından koştu, elleriyle belini tuttu. Fakat genç kadın kendini bir çekişte elinden kurtardı, merdivenin ışığı içine daldı. Az sonra, yanında oda hizmetçisiyle ve mahzun bir yüzle aşağı indi.

Uşak bahçe kapısını arkalarından kapar kapamaz, Maironi özür diledi. Jeanne cevap vermedi. Genç adam kanının donduğunu duydu, iki ayağı üzerinde durdu. Jeanne koluna girdi, gücenmediğini, sadece onu öylesine duygulandırdığı, bir de behimî hiçbir yanı olmayan o muazzam sevgi atılışlarını onun anlamadığı için üzgün, çok üzgün olduğunu söyledi. İlk gerçek aşkı olan genç adamı öylesine etkilemek ona acı veriyor, onu şaşırtıyordu. Oysa onu bir karşılık beklemeden sevmiş olanlar, belki de hâlâ sevenler, sayesinde âdetâ arıldıklarını duymuşlar, moral kurtuluşları adına aşkını istemişlerdi. Bu yüzden onun tarafından, onu sadece geçmişinde kurtaran tatlı bir kurtuluş gibi sevmekten korkuyordu. Bir kurtuluş ki geçmişe onarılmaz, öldürücü bir darbe indirmeden, onu kurtar-

ricısına hemen hemen maddesel bir bağla bağlayacak bir davranışa başvurmadan ona tam görünmiyebilirdi. Bu noktaya gelince Piero sözünü kesmek istedi ama Jeanne müsaade etmedi. O zorlu tutkusu içinde önünde bazan bir köle gibi küçülüyordu ama şimdi onu yüksek bir özgürlük, keskinlik, sakın bir açık yüreklilikle inceliyordu ki bu durum Piero'yu şaşırttı.

“Beni artık sevmiyor musun?” dedi. “Çok” dedi Jeanne ve kolunu sıktı, var gücü ile ona sokuldu. Maironi'nin yüreğine erinç verici bir tatlılık yayıldı. “Senin aşkın” dedi “beni de arıladı, şimdi aşksız zevk tiksindiriyor beni. Kendimi şu anda senin istediğin gibi arı duyuyorum. Bak işte, seni alnından öpüyorum.” Jeanne gülümsedi: “Evet, sevgilim” dedi ve şöyle devam etti:

“İnan bana, ben bu konuda gerçekten bir tuhafım. Oluşumdan mı soğuğum, yoksa bu bir onur meselesi midir, kocamın haşinliğinin bendeki korkunç izleniminin bir sonucu mudur, yoksa ne bileyim, estetik bir anlayış konusu mudur, ya da bunların tümü müdür, bilmiyorum. Bildiğim bir şey varsa o da aşırı bir behimiliğin bende müthiş bir tiksinti uyandırdığıdır. Belki bir çaba yaparak, sevdiğim adamın gönlünü etmek için kendimi feda edebilirim ama, onu bundan sonra daha az seveceğime eminim. Az önce olduğu gibi, bildiğin bazı anlarda seni de daha az sevdiğimi duyuyorum. Tuhaf, bambaşka bir kadını belki ama, ne yapayım ki öyleyin işte! Sonra benim bir kardeşim var. Ben kendimi onun annesiymiş gibi duyuyorum. Kardeşim de benim üstün yaradılışlı bir kadın olduğuma büyük bir güvenle inanıyor, beni in-

san zaafalarının üstünde bir yaratık olarak taparcasına sevir. Öteki kadınlar gibi alçaldığını görmesi, onun için müthiş bir darbe olur. Onun da yaradılıştan soğuk olduğunu sanıyorum. Erkek olduğu halde, kaba sayılabilecek bazı şeyleri yapmaktan, hattâ sadece sözünü etmekten hastalık derecesinde uzak olduğu bir gerçek. Bana eskisi kadar bağlı değil ama öyle sanıyorum ki yine de öbürleri gibi yaşamıyor. Belki sağlık durumu ile biraz fazla ilgileniyor...”

Jeanne aya baktı. “Bilmem” dedi “ay tutulmadan size bu şeyleri nasıl söyleyebiliyorum.”

“Size mi?”

“Evet, size! Görmüyor musunuz, insan var?”

O sırada, iki duvar arasından geçen daracık yoldan, daha yükseklerle tırmanan bir açıklığa gelmişlerdi. Burada, onların birkaç adım berisinde, düzlüğün şehre bakan yüzünün kenarını çevreleyen korkuluk boyunca bir genç topluluğu konuşa gülüşe ilerliyordu.

“... zevki için” burada yakışıksız bir şey söyledi “o yobazlardan ayrılmış. Onu takdir ediyor ve oyumu ona veriyorum!”

“Yok canım!” diye bir başkası haykırdı. “Ricciotti’nin pantolonu yüzünden ayrılmış!” Bir kahkahadır koptu ve grup geçip gitti.

Diedo köşkü ile yamaçtaki öbür köşklere gelen yolla, şehirden kiliseye çıkan yol o noktada birleşir. Maironi, rengi balmumu gibi, arkadaşı ile beraber geniş yokuşun solunda, bir ihtiram kıtası gibi sıralanmış yüce atkestanelerinin gölgesine doğru yürüdü. Önlerinde ve arkalarında ayın tutulmasını görüniye

giden birkaç kişi daha yokuşu tırmanıyordu. Önleri sıra, yanında iki bayanla giden bir bayan, arkadaşlarına: “Kadıncağz bir de iyileşirse ne güzel olur ama!” dediğini işittiler. Belki Maironi ile Jeanne’in düşündüğü kimseden bahsetmiyordu ama, karanlık kelimeler vücutlarını soğuk bir rüzgâr esintisi gibi dolastı. Önce bunu öbürünün de duymuş olması, sonra bir şey söyleyememe, daha sonra duydukları sıkıntının gülünç olması düşüncesi, onlara daha gülünç geldi. Sözleşmeden, konuşmadan, aynı zamanda yolun öbür yanına geçtiler. Jeanne sessizliği bozdu, kardeşinin haziranda Diedo köşkünde bir gardenparti ya da o kış bir kostümlü balo vermek arzusuna kapıldığını, bunun için de terasın üstünü demir çerçeveli camekânla örtmek, hiç değilse plânları bir ayak önce hazırlamaya başlamak gerektiğini, kendisinin baloya razı olmadığını, gel gelelim Carlino’nun kadın erkek arkadaşlarının, Tiepolo, XVIII. yüzyıl ve devrin kıyafetleri ile, ta Floransadan bile aklını çeldiklerini söyledi. Çevre dedikoducu idi, piknik gibi bu balonun da suya düşmesi ümidi vardı. Piero’yu bu konu sarmış görünmedi. O zaman Jeanne, bir genç erkek ve kadın topluluğu önleri sıra yürüdüğü için, yavaş konuşarak, belediye konseyi tarafından tekrar seçilip seçilemeyeceğini sordu. Hayır, böyle bir ihtimal yoktu. Bunun bir onur meselesi, inat sayılmaması için, Piero en kısa zamanda meclis üyeliğinden de istifa etmek niyetinde idi.

“Ne çok şey düşünüyorsunuz!” dedi Jeanne. “Ben bir tek şey düşünüyorum.” “Ben” diye Piero karşılık verdi “sizin dediğiniz o şeyi sizin kadar şiddetle düşü-

nebilir, aynı zamanda kafamdan başka şeyler de geçirebilirim.”

Genç erkek ve kadın grupta armalardan konuşuyordu. Genç kızlardan koyu demokrat olan bazıları, asillikten ve asillere karışmış burjuvalardan, ahlâkça ve zekâca aşağı bir sınıfmış gibi, bahsediyorlardı. Bunlar, tembellik ve zevk safa içinde erimiye, hemen hepsini tehdit eden ve armaların, taşların, resmî uşak giysilerinin güç halle sakladığı, ortada bir sürü belirtisi görülen ekonomik iflâs içinde yok olup gitmiye mahkûmdular. Bu noktada, seslerini alçaltarak, isimler sayıp döküyorlardı. Gruptakiler her birinin debdebeli hayat sürenler üstüne; bol paraya bakan gösterişli bir hayattan vazgeçemiyen kimselerin gizlice çektikleri sıkıntılar, yaptıkları yüz kızartıcı borçlar; yüksek sınıfın düşünce yoksulluğu, kaba bilgisizliği, sersemce duygusuzluğu, kaba sofuluğu, hiçbir aklî esasa dayanmayan pratik bir Tanrı yokuması tutturuşu, ahlâk düşkünlüğü, tembelliği, kendinden aşağıdakilere karşı böbürlenışı, pintice tutumu, aşksız aşkları gibi, söyleyecek işneli, gizli bir sözü vardı.

“Aşk üstüne dedikleri olsun doğru değil” diye Piero sevgilisine fısıldadı. Kendisi asıl, Jeanne da asillere karışmış bir burjuva idi, onların atıp tutmalarını dinleyerek eğleniyorlardı.

“Sosyalizm, sosyalizm!” diye gençlerden biri gülererek haykırdı. Öğretmen okulunu daha yeni bitirmiş, dolayısıyla sosyalizme eğingen, pervasız, özgür düşünceli iki, üç genç kız bu meydan okuyuşa cevap verdiler. Üniversiteden yeni çıkmış genç erkekler alay-

lı bir coşkunklukla, onlara karşılık verdiler, genç kızlara karşı liberalizm doktrinini ileri sürdüler, erkek olmanın verdiği üstünlükle, liberalizmi kabul edip sosyalizmi reddettiler. Onlar daha bilgili; kadınlar ise doğruluğuna inandıkları bir adaletin tutkusu içinde, daha güçlü görünüyorlardı. Karşınlarının alaycı edasından alınan kızlardan biri, öyle ısrırganlı bir cevap verdi ki, erkeklerden biri:

“Siz gidin Ciotti Ceòla’ya varın” dedi. Genç kız, Ceòla’yı onlardan çok beğendiğini, ne var ki kahramanın gönlünü bir hizmetçiye kaptırmış olduğunu alaylı bir eda ile söyledi. O zaman nükteci gençlerin yanlarına katıp iki eski pasaport gibi kılıfından çıkardıkları o bir kenara itilmiş iki zavallı ihtiyar anneden bir tanesi, konuşmaların pervasızlığı karşısında üzgün: “Kesin artık, kesin artık!” demeye cesaret edebildi. Bir düziye tesbih çeken ve kızlarının gemi azıva almalarına ses çıkarmıyan öteki, o tarif edilmesi imkânsız sevimli, akpâk kazcağız da, o sırada kilisenin yüksek meydanlığına vardıkları için: “Söylediğiniz şeyleri Madonna’ya duyurmayın!” diye ekledi. Gençler, gülerек dağıldılar, görünüşle ayı seyretmeye gittiler.

“Sen şimdi liberallere mi geçeceksin?” dedi Jeanne gülümsiyerek.

Maironi karşılık vermedi. Birkaç adım daha gittiler, kilisenin gölgesine girdiler. O zaman Piero Jeanne’in koluna girmek istedi ama o, karşı koydu. “Bizi görmeleri benim umurumda değil” dedi Jeanne. “Senin için zararlı olmasından korkuyorum.” Genç adam onu şiddetle kendine çekti. Jeanne kendini hemen bı-

raktı. “Hayır, korkma” dedi Piero. “Ben elâlemin dediği, demekte olduğu, diyeceği şeylerden nefret ediyorum. Bana sakın buradaki partilerden bahsetme. Her an biraz daha soğuduğum bu şehirden bahsetme bana. Ben zati burada dünyaya gelmemişim, damarlarımdaki kan başka kan. Birçok şeylerle aramın açıldığı şu sırada, çevremdeki dünya olasıya genişleyip aydınlanıyor. Kendimi, anıyor musun, bataklığa düşmüş bir Tanrı sanıyorum. Liberallere geçmek mi? Hepsi de dar görüşlü, zavallı kimselerden kurulmuş olan buradaki partilerden hangisine girebilirim? Şu ruhbancılara bak! İnsanın ruhbancılar arasında tartışabileceği gibi biri varsa Soldini’dir ki o da buralı değil, Milano’dan gelmedir. Liberaller mi? Topunu şimdi çevremde bulacağımı biliyorum! Hem sonra ne olacağını kendim de bilmiyorum. Sen de bilmiyorsun ki hayatta yapmam gerekeni yapıyorum! Bilmem, bu işlere beni galiba kader sürükledi, ama başka bir yere de gitsem, bana öyle geliyor ki asla bir liberal olamayacağım. Eski kafalı insanlar bunlar. Eskiden özgürlük bir idealmiş, şimdi ise bir silâhtan başka bir şey olamaz. Beni sosyalist görmem daha kuvvetli bir ihtimal.”

“Daha neler” dedi Jeanne ama bunu büyük bir inançla söylemedi.

“Ancak buradaki sosyalistlerle sosyalist olmak niyetinde değilim! Hattâ belki buradakilerden daha değerli olan Milano, Torino sosyalistleriyle de değil. Cahillerle, namussuzlarla, aç gözlülerle asla birleşmiyeceğim!”

“Sen öbürleriyle de birleşmiyeceksin!”

“Neden?”

Piero, Carlino Dessalle'in sosyalizmin amansız bir düşmanı olduğunu biliyordu. Jeanne'in, kardeşinin duygularını paylaştığını hiç fark etmemişti. Nitekim Jeanne onun kinini paylaşmıyordu. Kuşkucu, olasıya kuşkucu bir kadındı.

"Havanda su dövmek gibi bir şey de ondan" dedi. "Dünya varacağı yere varır. Hep hayal. Kahve dövücüsünün hınk deyiçisi olursun."

Piero öyle bir hiddetle itiraz etti ki, Jeanne ürk-tü. "Hayır hayır, özür dilerim, özür dilerim, sus sus!" Kilisenin meydanlığında geçmiş oldukları grup, o sırada oraya geliyordu. Az önce gürültü eden gençler Maironi'yi tanımışlar, çabuk çabuk, sessiz sedasız geçiyorlardı. O iki zavallı insan eskisi anne: "Oğlanlar! Kızlar!" diye inleyerek boşuna arkalarından yalvarıyorlardı. Maironi, o iki annenin de geçmesini bekledi, sonra itirazlarına döndü. Fakat Jeanne ona, bu konuyu bırakmasını, o mutlu saati mahvetmemesini, ona aşktan, yalnız aşktan bahsetmesini rica etti. Sesinde, şefkatli ellerin ağır okşayışları vardı. Piero kabul etti, köşkteki gibi yeniden duygulandı, ana yolu bırakmak, kilisenin az ötesinde başlıyan gölgelik bir başka yola sapmak istiyordu. Jeanne direndi, Piero, âdeta sert, ısrar ediyordu. "Şimdi seni kollarımın arasına alır, istediğim yere götürürüm." Jeanne direndi, onu ileriye götürdü.

"Bağırır mıydın?" dedi Piero.

"Hayır, ısırdım."

Piero sustu. Birkaç adım yürüdükten sonra Jeanne, sessizce başladığı bir muhakemeyi, sesiyle tamamlayarak, inanı ile olan bağları da büsbütün kopa-

rip koparmadığını sordu. “Kopardığımı sanıyorum” dedi Piero. Jeanne gülümsedi. “Nasıl? kopardığını mı sanıyorsun?” Piero garip sözünü açıkladı. “Yıkım ruhumda, hâlâ devinen öyle bir toz bulutu bırakmış ki, nelerin yere düştüğünü, nelerin ayakta kaldığını pek iyi kestiremiyorum. Hâlâ Allaha inandığımı sanıyorum ama bana öğrettikleri Allaha değil. Onu ben Praglia’da gömdüm. Zaten daha önce de içimde yarı ölmüştü. Ama ne var ki eski zihin alışkanlıklarımın etkisi altında idim. Bütün katolikler tanıdığım bir papaz gibi olsalardı, inanımı yitirmezdim belki de. Ama o da eski kafalı! Roma Katolik Kilisesini, üç beş yüz kişiye bakarak yargılayamam gerektiğini söylüyor, ona katolik kilisesinin tümünden hayatın çekildiğini. Vatikanın sözünden en küçük köy papazının sözüne kadar orada her şeyin eskimiş olduğunu söyleyemedim. — Yeni bir aziz Francesco gelse ne olurdu! — diye düşündüm bir seferinde. — Yeni bir aziz Agostino gelse! — Şimdi gelmiyeceklerini biliyorum.”

“İnanını yitirdiğine üzuldüm” dedi Jeanne.

“Neden?”

“İnsanın içinde durağan, saltık bir şeyin olmaması çok hazindir de ondan.”

“Senin içinde durağan hiçbir şey yok mu?”

“Hayır yok, aşk var sadece.”

“Başka bir hayat olduğuna da inanmıyor musun?”

Jeanne içini çekti:

“İnanmıyorum” dedi.

İkisi de sustular. Bir ara Jeanne haykırdı: “Ay nerede?” Hemen hemen ay tutulmasının sona ermiş olması kuşkusu ile, gözlerini aya kaldırdılar. Gölge

ayın üçte birini kaplıyordu. Saate baktılar. Araba nerdeyse gelmek üzere olmalıydı.

"İnşallah gelmezler" dedi Jeanne. Venedikli ressamın bir vakitler ona gönül verdiğini söyledi. Ressamı zerre kadar sevmemekle beraber o zamanlar sevimli bulduğunu, Jeanne'in azarlamalarından alınmadan, söylediği çılgınca şeylere güldüğünü itiraf etti. Şimdi ona artık bu çılgınca şeyleri söylemiyordu. Jeanne ondan soğumuştı artık. Maironi, Jeanne sanki ressamın çılgınca sözlerinin özlemini duyuyormuş gibi yaptı, kıskançlık tasladı. Beraberce güldüler. Jeanne'in öteki âşıklarına, zeki bir adam olmakla beraber, kendinde onu kıskanmak yetkisini gördüğü için insanın canını sıkı yüzbaşı Reggini'ye; şehirde oturan, çapkınlığa hevesli ama bu meslekte daha yaya olan, cesaret göstermeyi göze alamıyan, yüz bulamayınca da İççekişler Köprüsü'nün yolunu tutan evli barklı, olgun bir baya içten güldüler.

Arkalarında bir araba. Beyaz atlar. Dessalle'in arabası değil. Jeanne'la Maironi, bir duvarın gölgesini kendilerine siper aldılar. O noktada dik bir iniş başlıyordu. Arabacı atlarını yavaşlattı. Bayanlarla, subaylarla, albayın burnu üstüne astronomik bir tartışma ile dolu bir araba idi, bu. Yüzbaşı Reggini, albayın burnunun gölgesini ayın dağları üzerinde, hem de Umutsuzluk yanardağının üzerinde gördüğünü yeminle söylüyor, bir başkası da o gölgenin falancanın boynuzlarının gölgesi olduğuna yemini billâh ediyordu. Dehşetli itirazları, bağrışmalar, kahkahalar, gülüşmeler. alaycı sözler, atlar ve araba, hepsi geçti. Jeanne'a, kocasının ismini söylediler gibi geldi.

“Ben de buradan gitmeyi o kadar istiyorum ki!” dedi.

“Nereye?”

“Bizi kimsenin tanımadığı bir yere.”

Piero ne demek istediğini anladı, kolunu gücle sıktı, sordu:

“Peki, kardeşin ne olacak?”

Jeanne içini çekti. “Bol yağışlardan sonra ona suların Issızlık vâdisinde birikip havayı biraz bozdüğünü söylemek yeter. Ama ben öyle yapmıyacağım. Diedo köşkünden çok hoşlanıyor, oraya kucak dolusu para da harcadı!”

Dessalle’lerin atları, rahvan yürüyüşleriyle sükün ettiler. Lando boştu. Eski Romalı yere atladı, kimse- nin gelmediğini söyledi. Jeanne’la Piero arabaya bindiler. Jeanne deminki araba ile karşılaşmak istemiyordu. Fazla düşünmeden köşke dönmelerini, ay tutulmasının tamamlanmasını terasta beklemelerini teklif etti. Maironi öyle ateşli bir “teşekkür ederim” dedi ki, Jeanne pişman oldu. Ama dediğinden dönmeye de cesaret edemedi.

Yalnız o zaman, arabacı ile uşağın koca kulaklı, görkemli gölgeleri arkasında yokuşu ağır ağır çıkar-larken, Jeanne’la Piero, aşklarının geçtiği yerlere, karanlığa gömülü yamaçlardaki perde perde kararan beyaz köşklere, gökün derinliklerinde doğmuş yıldız-ların yeni titreşmelerine baktılar. Ilık hava dalgaları, çiçek açmış akasya kokuları, serin hava dalgaları, ıslak orman kokuları geçiyordu.

“Memleketiniz güzel” dedi Jeanne.

“Benim memleketim değil ki.”

“Nasıl, değil mi?”

Maironi, alınmış, dediğine inanmıyormuş görünen Jeanne’ın sözlerindeki edaya güldü.

“Hep aynı onur!” dedi. “Hiç yanılmak istemezsiniz!” Jeanne da güldü, yüzüne karşı: “Yaramaz!” diye fısıldadı. Sonra yüksek sesle, memleketinin neresi olduğunu sordu, alçak sesle: “Biliyorum, düşünmemiştim” diye ekledi. Piero ona içinde doğduğu küçük evden, ıssız gölden, Valsolda’nın görkemli dağlarından bahsetti. Lando o sırada yokuşun üst başına varmıştı. Atlar hızlandı.

“Orada ikimiz bir kayıkta yalnız olsaydık!” dedi Piero. “Bu olacak mı acaba? İkimiz, küçük bir kayıkta, bir koyun loşluğu içinde, yürek gibi atan suların üzerinde?” Bir kolunu Jeanne’ın omuzlarına doladı. güzel vücudunun biraz doğrulduğunu, sonra da, onun her sıkışına karşılık vererek, koluna çok hoş bir şekilde kâh az, kâh çok bastırdığını duydu. Şimdi artık hep böyle konuşuyorlardı. Atlar koşuyor, kokular, çiçeklerle bezeli iki yanından yolu dolduruyor, ayın yitişiyle, haz verici bir rehavet, iki gökcisminin loşlukta esrarlı birleşmesinin önsezisi içerisinde, her şey gitgide daha bir sönükleşiyordu.

İki sevgili karanlık terasa çıktıkları zaman, ayın kızıl yuvarlağından yalnız ince bir gümüş çizgisi gözüküyordu. Karanlık ve esintili havada, güllerin arzu ve acı sesini andıran solukları bir duyuluyor, bir duyulmuyordu. Dalların soldan sağdan, tıpkı el yordamı

ile yürüyen körlerin kolları gibi, uzandığı bir görölüyor, bir görölmüyordu. Piero, koltuğu ayın indiği doğu yanına çevirmek için eğilince, dudaklarını Jeanne'ın bir omuzuna değdirdi: "Sevgili gölge!" diye fısıldadı. "Ama ben ışığı severim" dedi Jeanne. O anda Piero'nun zihninde, batırılıp çıkarılan bir buz parçası gibi: *dilexerunt tenebras* sözleri çaktı. Hayır! Hayır! O sözleri sadece düşünmek bile istemiyordu! Jeanne'ın yanına oturdu, belki onları gözetliyen biri vardır diye, yüksek sesle: "Şimdi biraz astronomi yapalım" dedi ve elini tuttu. "Sıcaklığımın fena bir amacı olduğunu söylemekle haksızlık, büyük bir haksızlık ettin!" diye fısıldadı. "Bir daha böyle söyleme!" Jeanne onun elini dudaklarına götürdü. Sessizlik, güllerin soluyuşları, dalların gevşek gevşek sallanışları, insanların söylenmez şeylerle dolu iççekşileri.

"Burası sizin için çok serin, çok rutubetli değil mi?" diye Piero sonunda sordu. "Daha iyisi..."

Jeanne gülümsedi. "Dostum, daha iyisi siz artık gitmeniz."

"Öyle ise iyi geceler!"

"Hayır, gitmeyin!"

Gitmesini ona kendisi söylemişken, şimdi istemiyordu. İkisi de tatlı tatlı güldüler. "Evet, evet" dedi Jeanne, ciddileşerek. "Gitmeniz gerek!" Piero: "Bir öpücük almadan mı? Bir öpücük almadan mı?" diye fısıldadığından, ayağa kalktı, salona geçti. Piero arkasından yürüdü. "Söyliyeğim de sizi bahçe kapısına götürsünler" dedi. Parmağını elektrik ziline getirerek, genç adama döndü, dudaklarını uzattı.

lı bir zarftı. Zarfı açtı, içinden düşen küçük zarfı farketmedi. Okudu:

Bize avunç veren Tanrıya şükürler olsun. Bu akşam, saat onu geçe hastanenin asistanı geldi ve sana, pusulama eklediğim Elisa'nın bir tezkeresini getirdi.

Piero duraksadı, ürperdi, yerde küçük zarfı aradı, eline aldı. Zarfta dörtgen biçiminde küçük bir kâğıt vardı ki akıl hastasının eli, iri, pürüzlü harflerle, yanlış olarak:

Açı çekiyorum

diye yazmıştı.

Eski konağın derinliklerinden doğru saat üçü çaldı. Sonra ortalığa bir kere daha sessizlik çöktü, bilinçli şeylerin korkunç sessizliği. Piero elinde mektupla yatağın üzerinde oturuyor, ona dalgın dalgın bakıyor, dörtgen biçimindeki kâğıda, sonra yeniden mektuba bakıyor, doktorların umutverici sözlerini, ertesi sabah Duomo'da âyin yapılacağını bir daha, bir daha okuyordu. Sonunda bulanık gözlerini iri, pürüzlü harflerle yanlış olarak yazılmış kelimeler üzerinde durdurdu. Çeşitli vicdan ezinci, dehşet, suç olan ya da öyle sayılan umut duyguları, garip bir dram hazırlayan, olmasısı mümkün olaylara ait çeşitli hayaller, içinde çarpışıyor, ruhunu karartıyordu. Hâlâ anlamsız gölgelerle öylesine yüklü, o korkunç kelimeye bakmaya devam ederek, gölgelerin en sonunda zafere ulaşabileceklerini düşündü ve böylece yavaş yavaş kendini karanlık bir erince kavuşturdu, bunun zalimce umutların sesi değil, mantığının serin kafa ile verilmiş yargısı olduğunu

kendi kendine tekrar etti durdu. Mumun ışığı ilk gün ağartısı içinde soldu, eski konağın derinliklerinden doğru saat sabahın dördünü çaldı ve bir kere daha ortalığa sessizlik, bilinçli şeylerin korkunç sessizliği çöktü.

IV

Jeanne, Maironı gidince, uşağı yatmaya gönderdi, zile bastı, oda hizmetçisini çağırdı, onu da yatmaya gönderdi, yeniden ışığına kavuşan ay aydınlığı içinde bembeyaz görünen terasa çıktı, güllerin ılık yaprakları arasındaki loş köşeye döndü, koltuğa uzandı ve mutlu bir halde, kendi kendine gülümsedi. Maironi'ye raslamadan önce asla sevmemiş, sevmeyi de arzulamamıştı. Onu sevenlerden hiçbiri ruhunda derin kadınlığının duygusunu uyandıramamıştı. Bu duygu şimdi ancak yarı yarıya uyanmıştı. Ruhun sıcaklığı daha vücuda sinmemişti. Arzuları, onun sürekli olarak yanında olmasından, aşkla dolu şefkatini duymasından, ruhuna sahibolma ihtiyacından, insanın susmayı konuşmaya tercih ettiği anlarda da, kollarını boynuna dolamak, alnını omuzuna yaslamak özgürlüğünden öteye geçmiyordu. Bu kendini bırakış ve okşayışların dudak ucu ile öpüşlerin, sevdiği adamın kolunu kolunda duyusların ötesinde, tiksintiler başlıyordu. Kendinden geçişlerine en ufak bir korku ya da vicdan ezinci karışmıyordu. Dinsiz olmakla beraber, dine saygı gösteren bir ana babanın kızı idi, kolejde süresiz çilecilik şevkini tatmıştı. Daha sonra, anasından babasından kalıtlanmış zekâsı, din konusunda ona kılâvuzluk

etmiş kimselerden zekâca üstün olduğunu sezmesi, zekâsının eleştirici yönsemesi, okuduğu kitaplar, bilgili, dinsiz kimselerle konuşmaları, onu yine de azizlere, kutsama törenlerine gönderen, ona dua kitapları armağan eden annesiyle babasının dinsiz olduklarını bilmesi, bütün bu şeyler onu sanki bir çeşit kader inancına götürmüşlerdi. Bu inancın yukarısından bakınca, hıristiyan dogmaları, Allah, ruhun ölmezliği ona, hattâ kendisi gibi benliklerinde ahlâk vekarı duygusu olmayan, bunun dizginlerini, uyarılarını taşımayanlar için yararlı bile olan, ince, asil hayaller gibi görünüyordu. Onuru, başkalarınca saygı gösterilen şeylere olan sevgisi, onda inan yerine geçen o belirsiz ahlâk özlenimi, zinayı gözünde iğrenç gösterse de, ruhunu iyi duygularla dolduran, kendi isteğince doyurulmuş bir aşkı suç saymıyordu. Piero'nun karısının elinden bir şeyini almadığını biliyordu ve duyguların insanları aldatması konusundaki kuşkuculuğu, realiteyi apaçık ve gücile görüşü sayesinde duyulmadığı için hakaret sayılamıyacak bir hakarettten ötürü vicdanı ezinç duymuyordu.

Deli kadının soluk hayali bir kere olsun gözünün önüne gelmemiştir. Annesinin, durumu öğrenirse çok üzüleceğini bir defa düşünmüştü ama onun görüşüne göre hayatta önüne geçilemeyen bir şey vardı ve bu acılar o şeyin bir parçası idi. Aşk ta önüne geçilemeyen o şeyden doğuyordu. Maironi'yi niçin sevmiştir? Yüzünün, ruhunun güzel oluşundan mı? Hayır, gözlerindeki belirsiz bir şeyden, sadece. Ona gerçi bu zeki, bilgili, eli açık, dindar, bahtsız gençten çok bahsetmişler; onu tanımak, hele karısını hâlâ sevip sev-

mediğini öğrenmek konusunda yüreğinde büyük bir merak uyandırmışlardı ama onu yenen asıl o esrarlı şey olmuştu. İhtiyar, çirkin, fena giyinmiş olmıyan bir erkeğin yüzlerine iki kere bakmasıyle yelkenleri suya indiriveren yüz binlerce kadından biri mi idi yoksa? Hayır, değildi. Konuştuğu birçok erkeğe sempati duymuş, onu beğenen erkeklerin bu duygusundan hoşlanmış, ince bir koketliğin verdiği zevkten her zaman uzak kalmamıştı ama, Maironi'yi ilk görüşünde bir kaderin âni hükmü altına girdiğini duymuş, o anda önüne geçilmiyen o şeyin esiri olmuştu.

Önüne geçilmez bir şeydi aşk, dolayısıyla aşkın insanlara getireceği acılar da önlenemezdi, bu acılar onda vicdan ezinci değil, sadece merhamet uyandırıyordu. Dudaklarında onun öpüşü ile aşağıya inen Maironi'nin esriliği altında, farkında olmasa da sessizce acı bir şey mayalanıyordu. Jeanne'nin esriliği altında da, kuşkuculuğunun gizli, soğuk odağını; çok geçmeden, bütün öteki aşklar, bütün öteki vicdanlar gibi, onun aşkının, onun vicdanının da içinde eriyip gideceği ebedî girdabı gözlerinin önünde apaçık görüyordu. Önüne geçilmesi imkânsız bir şeydi, bu. Onu üzmüyor, yaşadığı anın zevkını bir kat daha artırıyordu.

Genç kadın o gece uyuyabileceğini sanmıyordu artık. Onu düşünerek ayın batışını seyretmek, güllerin kokusunu koklamak ona haz veriyordu. Nasıl olmuştu da bir daha ne zaman geleceğini sorınadan bırakmıştı onu? Bu kararsızlık içinde kalması imkânsızdı! Bir iskemlenin üzerinde unuttuğu eldivenlerini gördü. Ne olur, onları almak için gelseydi! Doğrudu,

kulak verip dinledi. Ne çılgınlık! Ertesi sabah eldivenleri bir mektupla göndermeye karar verdi. Memnun, onları eline aldı. Öpmek arzusu ile yanıp tutuşuyordu. Kendi kendine gülümsedi. Öpmedi onları, bir tekinin içine elini soktu, bir daha gülümsedi. Kocaman bulmasına mahçup oluşuna gülümsedi, oysa Piero'nun ellerinin küçük olduğuna yemin edebilirdi. Bahçe kapısı gıcırdadı! Gelen o mu idi?

Hayır, Maironi değildi, yanında dört arkadaşı ile beraber araba ile Carlino gelmişti. Bunlar, gayet sık giyinen milletvekili Berardini, ünlü viyolonselisi Lazzaro Chieco, Venedikli şen ressam Fusarin'le çok genç bir adam olan edebiyat ve sanat eleştircisi Fanelli idiler. Fanelli hem çapkın, hem de bir Floransalı sokak çocuğu kadar yüzsüzdü. Venedikten trenle gelmişler, sonra da sıcak mayıs gecesinin tadını çıkarmak, ayın tutulmasını seyretmek için trenden inerek otuz kilometrelik yolu araba ile almışlardı. Arabacı, elinde Chieco'nun viyolonseli ile arkalarından geliyordu. Jeanne'ı o saatte terasta bulunca, şaşırıp kaldılar. Jeanne bir vakitler ona çılgınca âşık olan Fusarin'den başkasını tanımıyordu. Elinde şapkası, kollarını açarak ona doğru ilk koşan Chieco oldu. "Tanrısal hanımefendi, ihtimamınıza lâyık olmayan şu sünepelere siz boş verin. Bir ben, Allah babanın oda, daha doğrusu ön-oda viyolonselisti Lazzaro Chieco, bu şerefe lâyığım!"

Öbürleri, gülerek, bunamış *maestro*'yu mazur görmesini komik bir şekilde rica ederlerken, Jeanne:

“Carlino!” dedi. “Ne duruyorsun? Misafirlerini tanımınıyacık mısın?”

Carlino, terasın merdivenini ağır ağır, geri geri çıkıyordu. “Affedersiniz, affedersiniz!” dedi. “Az bekleyin! Bu güzel şeyi bana Venedikte öğrettiler. Merdivenleri böyle çıkmak sözde ciğerlere iyi gelirmiş. Çok hoş bir şey!”

Fusarin’le Fanelli: “Böylesi daha iyi! Böylesi daha iyi!” diye bağırarak Carlino’yu tuttukları gibi yukarıya çıkardılar. Bu sırada Berardini Jeanne’dan o dalaverecilerle kendisini bir tutmamasını rica ediyordu. Akşam yemeğinde o sadece su içmişti, onlar ise...! Orasını bilmem demiye gelen yapmacık bir işaret yaptı. Carlino yakalığını, kravatını, ceketinin yukarısını düzelterek, arkadaşlarını takdime başladı.

“Allahınızı severseniz bırakın bu kaba şeyleri!” dedi sayın milletvekili. “Hanımefendi, ben sizi düştü gördüm, eminim ki siz de beni görmüşsünüzdür. Varsın bu efendiler bana Berardini desinler. Bana kem gözle bakan kardeşiniz beni: — milletvekili Berardini — diye çağırır; benden nefret eden Fusarin ise bana: — *commendator* Berardini der. —”

“Köpoğlususu!” diye Fusarin homurdandı. “Bütün sıfatlarını saydı.”

“Aldırmayın, canım” dedi milletvekili. “Siz sizsiniz, ben de benim.”

“Hanımefendi” dedi Fanelli. “Kardeşinizin şu dört dostu arasında en terbiyelisi sıfatıyla — ki bu benim için bir övgü değildir! — size kendimi takdim ettireceğim.”

Jeanne, şıklmış bir halde Carlino'ya baktı. Geldiklerine çok sevinmişti, yalnız... Chiëco, diyeceği şeyleri önledi.

"Hayır, hanımefendi! Biz, sizin şehrin orada, batakhklarda yan gelip yatan miskin halkınızdan değiliz. Bize yatacak yer bulmak için boşuna tatlı canınızı üzmezin. Güzel hanımefendi, siz yatıp uyursunuz, biz de sizin bu geceki düşünüz oluruz. Kardeşiniz, eski, çok güzel bir klavseni olduğunu söyledi de ben onun için geldim. Bir de size abayı yakabilir miyim, sizin de bana gönlünüzü kaptırmamak elinizde mi, görmek istedim. Şu sünepeler benim maiyetim. Şimdi müzik yapar, mümkünse, öyle pek demli olmamak şartıyla üç, dört fincan da sütlü çay içeriz. Fusarin'le kardeşiniz de vereceğiniz Tiepolo balosu hakkında konuşurlar. Hemşerim olan Berardini daha bir sürü münasebetsizlikler eder, ben de bir parça donjuanlık yaparım. Gün ağarırken de bütün bu düş arabada, doğru yönünde son bulur."

Uşaklar uykularından oldular ama olan şeyler gerçekten düştten farksızdı. Büyük salonla çevresindeki, duvarları Homeros'u, Vergilius'u, Aristo'yu, Tasso'yu ululamak amaciyle Tiepolo tarafından yapılmış fresklerle süslü dört küçük odada elektrikler yandı. Kahramanların hareket ve duruş uyumu içinde görkemli, canlı iri vücutları duvarlarda belirdi. Arkalarına göz alıcı kaftanlar giymiş prenslerin asaletsiz yüzleri, köylü kızlara benziyen prenseslerin tombul, sıcak, çıplak vücutları, Aulis'in revakları, Kartacanın balkonları, Yunan çadırları, Kalypso ve Ebude adalarının kayalıkları, puslu gökyüzleri,

denizler görüldü. Berardini ile Chieco fresklere hayranlıklarını belirttiler; Fanelli ise, monoklünün gerisinden soğuk ve alaycı bir gözle baktığı, titizlendiği resimlerin göze batan hatalarını gösterdiği için, bir kızılca kıyamettir koptu. O kadar ki Chieco ona: “Maymun suratlı” demek zorunda kaldı. Fusarin ise öfkeyle üzerine saldırdı. “Palyaço hazretleri, size de kuzum neler oluyor, söyler misiniz? Şu çocuk karalaması resimleri çizen zavallı ihtiyarcığa ilişmeyin! Siz isterseniz haftada, “esindirici gamlarla, çınlıyan renklerle” dolu ve içinde yedi, sekiz “modernlikle titriyen” deymi geçen yediyüz makale yazın. Sen nasıl dizleri iri iri yapıyor diye Tiepolo’yu beğenmiyorsan, ben de seni böyle maymun suratlı yaptı diye Tanrıya kızıyorum!”

Trlin! Trlin! Trlin! Carlino klavsenle Homeros salonuna çağırıyor. Jeanne da sesiyle: “Müzik, müzik!” diye çağırıyordu. — Müzik, müzik! Yeter, yeter! — diye karşılık veriyorlardı. Viyolonselini kutusundan çıkaran Chieco’dan başka hepsi Homeros salonuna koştular. Hydn, Bach, Marcello ve perukalı, hançerli, ipek çoraplı, pırlanta tokalı daha başkaları içeriye girmek üzereler, onları neşeyle karşılamak gerek! Şampanya! Fanelli, Diedo köşkündeki tanrıçalar arasında en modern tanrıça şerefine kadehini kaldırdı. Berardini, tanrıça Diana üstüne barok bir tirad söyledi ve tanrısal kardeşi Apollon Dessalle’in şerefine içti. Chieco, deniz kıyısında düşünceli düşünceli duran Odysseus’un freskine kadehini kaldırdı, çıplak omuzları, göğüsleriyle denizden çıkan tath, mahzun, güzel Kalypso’ya kendini avutucu olarak takdim etti, onun ve terzisinin şerefine içti. Fusarin kadehini “bu barakayı yaptıran”

ihtiyar Diedo'lar şerefine kaldırdı. Jeanne, çok şampanya açmasını önlemek istediği için, Carlino: "Pas à Jeanne d'Arc mais à Jeanne d'armes!" diyerek, jandarmalık yapan ablasının şerefine içti.

İçeriye Bach, Chiero'nun deyişiyle, tanrısal Bach giriyor, öyle bir köşkte, öyle fresklerin, öyle bir klavsenin olduğu, Tiepolo ile Bach'ın hüküm sürdükleri bir evde konuklarına verecek perukaları, hançerleri, işlenmeli kaftanları, kısa pantolonları, ipek çorapları olmadığı için, Carlino'ya dilenci diyor. "Balonuza şu kıyafetimizle geleceğimize yemin edelim!" diye Berardini haykırdı. Yemin ettiler ve Bach sakın konuşmasına başladı. Tınlayan duru bir çocuk sesine, alaycı, şefkatli, hımhım bir ihtiyar büyük baba sesi karıştı. Chieco bir yarı-tanrı gibi viyolonsel çalıyor; Carlino ise klavsende harikalar yaratıyordu. O kadar ki, arkadaşları ikide birde bravoyu basıyordu! XVIII. yüzyılın hoş kokuları ile yürekleri ezim ezim ezilmişti. Jeanne içini çekti, Fusarin yüreğinde eski yalımın kıvılcımlarını duydu, gizlice genç kadının elini okşamaya kalkıştı. Jeanne yerinden kalktı. Belli belirsiz sinsî bir gülümseme ile gitti, kardeşinin notalarının sayfalarını çevirmeye başladı. Fanelli durumu sezdi ve alaycı alaycı Fusarin'e baktı. Fusarin bir pencerenin önüne gitti ve Manilla sigarasının dumanlarını yıldızlara doğru savurmaya koyuldu. Berardini, ortada bir şeyler döndüğünü sezdi, tesadüfen iki defa Jeanne'ın güzel gözleriyle karşılaştı, yüreği çarptı, Casanova'kârî bir serüven hayal etti. Jeanne kendi çekiciliğini duydu, içinden buna, ait olduğu kişi hesabına sevindi. Saray adamı Bach ortalarda dolaşüyor, tatlı sözler, tatlı gü-

lümsemelerle herkesin gönlünü alıyor, üç köşeli şapkasının zarif bir hareketiyle rüzgâra eğilip çekiliyordu. Berardini hızlı hızlı alkışladı ve bir yolunu bulup Jeanne'a. Fransızca olarak, hiçbir şey duymadığını, yalnız onu gördüğünü, baloda fresklerdeki kişileri canlandırmakla iyi edeceklerini, Jeanne'ın Kalypso, kendisinin de deniz olabileceğini söyledi. Fanelli söze karıştı: "L'amer mi?" dedi. Il l'est toujours. N'en goûtez pas!" Ve güldü. Ssst, çünkü şimdi de kişizade Marcello giriyordu içeriye. Chieco Jeanne'a seslendi.

"Güzel bayan, siz o adamların gevezeliklerine aldırmayın. Yerinize geçin! Hem sonra demin yaptığınız gibi sayfaları çabuk çabuk çevirmeyin! Siz de, dinsiz domuzlar, denk alın ayağınızı! Çünkü ben Marcello'yu çaldım mı, Allaha inanırım! Haydin bakadım!"

Çaldıkları parça dördüncü viyolonsel-piyano sonatı idi. Dindar Chieco viyolonselde bir iki nağme çaldıktan sonra, kudretli dokunuşları ile yayı çekti: "Yaşanılır gibi yer değil şu dünya!" diye haykırdı ve güçlü yay çekişlerinin biribiri üzerine binen dalgalarıyla yukarlara doğru çıktı. "İnsanın yanında Kalypso olmazsa, öyledir" diye Fanelli fısıldadı. Nitekim kendini müziğin akışına kaptıran Fusarin, yalnızlı gözlerini dikmiş, Jeanne'a bakıyor, ona viyolonselin atılışlarıyla yalvarıyordu. Öyle bir tutkuya klavsen yetersiz görünüyordu. Beethoven modern piyanoyu düşünmeden o sonatları nasıl düşünmüş olabilirdi? Carlino, Beethoven müziğinin modern piyanoyu yarattığını iddia etti. Organizmalarda, organın gücü değil, gücün organı yarattığı gibi. Corelli'ye geçtiler.

Fakat Carlino yorulmuştu, ikinci sayfada tempoyu şaşırdı, Chieco'nun hırsız, kaatil diye bağırmasını sineye çekti. Chieco, iki defa tekrarladıktan sonra arkadaşı yine şaşırdıncaya yerinden fırladı: "Kahvede buluşuruz! Kahvede buluşuruz!" diye bağırdı. Öbürleri beceriksiz Carlino'yu alaya alırken o, Jeanne'ı bir kenara çekti, ona öyle olmayacak bir şey söyledi ki Jeanne bir öfke hareketi yaptı. "Hayır, hayır, hayır!" diye yüzüstü adam soytarılık ederek bağırmaya başladı. "Yağmur yağacak mı, dediğim zaman benim Venedik'li kayıkçı: —Yok, yağmur yok! Dağ rahmet ister ama deniz rahmeti ne etsin!— der. Ben de onun gibi diyeceğim." Hep birden gülüşerek, Iphigeneia salonuna geçtiler.

Klavsenle viyolonselın sesine, Çeöla ile bahçıvan, karısı, iki de hemen hemen bir don bir gömlek durumunda olan gündelikçi dışarı çıkmışlardı. Bunlara daha sonra Kalypso'nun pencereleri altında, silindır sapkalı bir dilenci katılmıştı. Bu, uyur gezer bir ihtiyar sapıktı ki herkes *sior* Piereto Pignolo diye çağırırdı.

Bach'ın baladı bitince Çeöla bahçıvana:

"Hey, çarpık boyunlu" dedi "sen ki kiliselere girer çıkar, cehenneme inanırsın, Tanrının günü, Tanrının gecesi vakitlerini gülüp eğlenmekle geçiren bu baylar, ne dersin. cehenneme gidecekler mi, gitmeyecekler mi?"

"Haydi canım sen de! Ne demek istiyorsun yani?" diye bahçıvan karşılık verdi. Karısı da şöyle ekledi:

“İyi adamdır benim adam, uğraşmayın onunla. Siz kendiniz cehenneme gidecek misiniz, ona bakın.”

“Ben mi? Hem de bayıla bayıla, etleri nasıl kebap oluyor, görmek için. Kasım gelince sinekler, camlara güneş vurdu mu nasıl oynayırlar, bu iblisin piçleri de tıpkı öyle yapıyorlar. Ömürlerinin kısa olduğunu biliyorlar da onun için vur patlasın, çal oynasın gidiyorlar.”

Sus, müzik var yukarda: Marcelllo.

“Amma da müzik! Ben yatmaya gidiyorum” diye çalınan parça bitince bahçıvanın karısı homurdandı. “Çeneni tut, hayvan” diye kocası sükûnetle çıkıştı. “Beylerin cehenneme inanıp inanmadıklarını öğrenmek isterdim!” diye kadın sözüne devam etti. “Bahçıvan başı, ben diyorum ki, onlar da sizin kadar inanıyorlardır. Onlar gibi, kiliseye ayak basmıyan sizin gibilerini de Tanrı belki cehenneme atar, gönüllerinde Tanrı inanı olan bizleri de zengin yapar belki diyorum ben. *Soir Piereto*, okumuş yazmış insansınız, siz ne dersiniz?”

Sus, müzik var yukarda: Corelli.

“Bana kalırsa çıldırıyorlar” diye bahçıvan, müziğin durduğunu, Chieco’nun bağırıldığını duyarak homurdandı.

“Bana kalırsa” diye silindir şapkalı sapık, müzik ve bağırmalar kesilince tumturaklı bir eda ile söze başladı “topunuz da eşeksiz. Bahçıvan, senin gibi bir herife para verdikleri için, senin efendilerin de eşek. Sen de eşeksin, eşeksin çünkü, o senin mankafa oğlunu kitaplığın verdiği pantolonu giymeye zorlasa âdin, kitaplığa hademe girer, sen de bana onun eski

pantolonunu verirdin. Şalgam suratlı doğduğunu, şalgamlar içinde gebereceğini bir türlü anlamadığın için, bahçıvanın karısı, sen de eşeksin. Kiliseye gittiğin ve az çaldığın için sen de eşeksin, bahçıvan!”

Böyle diyerek *signor Piereto Pignolo* onlara arkasını döndü, silindir şapkasının upuzun gölgesiyle gümüş gibi parlayan çakılları yarararak, ağır ve görkemli adımlarla bahçe kapısına yürüdü.

Berardini, müzik salonundan çıkarlarken, Jeanne’i bir lâhza tuttu.

“Senatör olmak isteyen biriyle ilgileniyorsunuz. değil mi?” dedi, yalım yalım yanan gözleriyle. Jeanne güldü: “Çok değil, çok değil!” diye karşılık verdi. Moironi’nin onu sık sık görmesinden kuşkulananlar da bir kararsızlık devresi geçirdiği o sıralarda ondan uzaklaştırırlar diye, Scremin’lerin dostluğuna önem verdiği günlerde, gerçekten marki Zaneto için bir şeyler yapmak istemişti. Şimdi ise durumdan emindi, onun için bu işe merak sarıran Carlino’yu istediğini yapmakta serbest bırakıyordu.

“Çok değil ama yine de epeyce” dedi Berardini. “Başarı sağlaması mümkün. Mümkün ama bazı şeyler gerek. İlk olarak markinin damadının belediye başkanlığından çekilmesi ve partiden ayrılması, bunu yapamazsa hiç olmazsa faal olmaması lâzım.”

“Bu dediğiniz oldu” diye Jeanne sözünü kesti.

“Çok iyi! Sonra, *signor Maironi*’nin, geniz arazileri olan, kâhyalarının şimdiye kadar hep oy kullanılmamasını telkin ettikleri Brescia seçim bölgesinde, kâhyaların gelecek seçimde Hükümete oy verilmesini sağlamaları gerek. Bir de markinin malî durumu hak-

kında açıktan açığa dedikodu yapılmasını önlemeye bakmalı. Ve nihayet, Hükümet kendisine söz gelmesini istemediği için bu nokta çok önemlidir, Carlino'ya adını söylediğim ve hiç şüphesiz ki Hükümet başkanı tarafından ihtiyatla fikrine başvurulacak o nüfuzlu şahsiyetin ona karşı davranmaması gerekiyor. Öyle sanıyorum, bu şartlar gerçekleştiği takdirde, meseleye olmuş gözü ile bakılabilir. Memnun oldunuz mu? Yaptığım şeye karşılık küçük bir ödül umabilir miyim?" Bu noktada Berardini sesini alçalttı ve aptalca bir gülümseme ile Jeanne'ın ellerini tutmak istedi ama genç kadın ona hemen arkasını döndü. Chieco, adamcağızın, kaşları çatılmış olan genç kadının peşinden süklüm püklüm Iphigeneia salonuna geldiğini görünce: "Yok efendim, yok, dağ ister ama deniz oralı olmaz!" diye bir kere daha haykırmaya başladı. Jeanne öbürlerinin yanına gitti ve çay hazırlamaya koyuldu. Carlino ile Fusarin verilecek balodan bahsettiler, davetlilere fresklerdeki kıyafetlerin yaptırılması, aydınlık salonlarda Iphigeneia'ların Rinaldo'lara, Agamemnon'ların Armida'lara, Medoro'ların Dido'lara karıştırılması fikrini tartıştılar. Köşkün iki terasının üstünü demir çerçeveli camekânla örtmekten, birini hol, öbürünü büfe yapmaktan bahsettiler. Carlino, hoşlanmadığı demir çerçeveleri istemiyor, Fusarin demir çubukları duvar örtüleri ile, kumaşlarla tamamen gizleyebileceğini iddia ediyor, *sno*b Fanelli ise tartışmalara arada bir monden bilgisi ile karışıyor, tanınmış salonlar, ünlü döşemeciler üstüne bildiklerini söylüyordu. Carlino sadece duvar örtüleriyle süsleme fikrini beğeniyordu. Çünkü XVI. yüzyıl işi nefis duvar örtüle-

ri vardı ki Diedo köşküne koyanuyordu. Ama ne var ki örtüler mikrop yuvası haline gelmiş olmalıydılar! XVI. yüzyıldan bir infeksiyon kapmak mümkündü! Onları nasıl dezenfekte etmeliydi! Görkemli derileri süblimeye dayanabilir miydi?

“Şu dediğine bak!” diye şakacı Fusarin haykırdı. “Şu papaz Kalkhas’ın koca sakalında, Iphigeneia’nın kanını içine akıtacağı pis kabı ile yerde diz çöken lâ-netli berberin şu yağlı ceketinde, yüzleri tütün ve şarap kokan, Yunan prenslerinin şu uzun kaftanlarında, ne sanıyorsun, ruhum, acaba mikrop yok mudur? Ben ise XVI. yüzyıl vebası ile ölmekten hoşlanıyorum! Ne hoş bir şey olurdu! Görülmemiş bir şey olurdu doğrusu!”

Bunu, ölüm kalım üstüne delice yargılar izledi. Berardini kösele gibi yüzü ile gülüp şaka ediyordu. Jeanne, Berardini’yi o kadar az önemsiyordu ve akıllı akılsız kimselerin buna benzer o kadar çok küstahlıkları ile karşılaşmıştı ki, ona karşı biraz sertçe davranması gerektiğini hatırlamakta güçlük çekiyordu. Berardini, yaşadığını değil, sadece yaşar gibi olduğunu sezdiğini, bunun bütün dertlere, bütün korkulara deva olduğunu, bu durumun haz duyma yeteneğini zerrece eksiltmediğini, aksine keskinleştirdiğini, insanların çoğunu ürküten hayatla ölüm arasındaki başkalağı ortadan kaldırdığını, hiç değilse basit bir görünüş haline getirdiğini iddia etti. Fanelli, saltığı hiç de metafizik olmıyan bir sövgü mitralyözü ile bir başlaına savunan iki sanatçının karşısına dikildi. Jeanne, çay hazırlarken, bir şey demeden dinliyordu ama gözleri, kaşları, alnı, hattâ omuzları, ileri sürülen düşünceleri

bazan kabul ettiğini, bazan etmediğini belli ediyordu. Sanki hataya düşmeleri onu üzüyormuş gibi, Chieco ile Fusarin'in dediklerine daha şiddetle karşı duruyordu. Fusarin ilk olarak bunu sezdi ve öfke ile:

“Evet, evet! Ben yanlış düşünüyorum.”

“Öyle tabii” diye Jeanne, yüzü yalın yalın, haykırdı. “İnanılır şey değil! Gün ışığı gibi apaçık bir şey, bu: bizim gerçek saydığımız şeyler bizim için gerçektir, yani nisbîdir, bunun için de saltık gerçeğe sahibolduğumuzu iddiaya kalkışmak kuru bir hayalden ibarettir.”

Fanelli ile Berardini el çırpıtlar.

“Belki anlıyor, belki de anlamıyorum” dedi Carlinio. “Anlamamak beni sevindiriyor. Sana bir şey diyeyim mi, Jeanne? Bana öyle geliyor ki, seni Chieco ile Fusarin'den çok, ablamın gizlice karşınlık ettiği biri kızdırıyor, bilmem anlatabiliyor muyum?”

Jeanne “budalalık!” diye omuzlarını silkti ve ondan bir çay hayali ile, yarım süt hayali, üç şeker, altı yedi de *gauffrettes* hayali isteyen —çünkü on buçukta yemek yiyip yemediğini bilmiyordu— Chieco'ya gülmüseddi. Fusarin, mantıklı olmaktan çok âşıktı, onun için gerçek denen bir şey olmadığı gerçeğini çayla beraber midesine indirdi ve Jeanne'a:

“Siz yoksanız, tabii ki ben de yokum!” diye homurdanmakla yetindi.

Gün doğarken gittiler. Jeanne'ın üstünden bir yük kalkmış gibi oldu, zihni olaşıya yorgun ama erinç içinde, onu, yalnız onu düşünmekten mutlu, yatağına

azandı. O da acaba şimdi beni mi düşünüyor? diye
âçinden geçirdi. Sonra da kendine, kitaplardan öğre-
nilen ve insanın kanına karışan uzlaşmalı romantikli-
ğe güldü. Hayır, belki de belediyeyi, ya da anlamsız
başka bir düş görüyordu. Kendisi, düşte, ay ışığında,
bilmediği Valsolda gölünü, onunla bir kayık gezin-
tisi yaptığını görmek isterdi. Gözlerini kapadı, uyu-
mak ve kafasının içinde bilmediği o gölü, o dağları
görmek istedi. Kayıktan, onun okşamalarından, âşık
sesinden başka bir şeyi hayal edemedi. Uyuyamıyor-
du da. Bunun üzerine, onu iyi tanımayan erkeklerin
ona karşı öylesine cüretli davranmaları için, intikam-
cı bazı erkeklerin, belki de yüz vermediği sayısız çap-
kınlardan birinin, hattâ belki de kocasının, hakkında
uydurmuş olacakları kötü şeyleri düşündü. Aynı za-
manda Berardini'nin sözlerini, marki Zaneto'yu, ha-
yal ürünü olan ince, mistik oluşuna uymıyan, tehlike-
li gördüğü ve hoşlanmadığı sosyalist eğilimiyle savaş-
ması için, Maironi'nin dostu yapmak amacıyle tanış-
maktan memnun olacağı o nüfuzlu adamı düşündü.
"O saatte, bakışları bir görüntüye dikilmiş, kıpırtısız
ve mahzun, sevgilisinin gözüne uyku girmediği ne bir
âirperti, ne küçük bir endişe ile ona malûm olmadı.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

“COMMENDATORE” NİN KAHVESİ

I

Markiz Nene siyahlar giymiş, vücudu iki büküm, solgun, buruş buruş yüzü ciddi, elinde kocaman “Filotea”sı, arkasından gelen Maironi ile Duomo kilisesinin mihraplı kısmına girdi. Hüzünlü akıl hastanesinin üstünde doğan yeni umut ışığından ötürü burada bir şükran âyini yapılmasını istemişti. Mihraplı kısım boştu, mumları daha yakmamışlardı, mihrabın üstü örtülü idi. Ama çömez gelip de mihraba açıp mumları yakınca, tek büyük nefin sıraları üzerinde dağınık oturan üç beş karalı şekil, mihraba doğru yürüdüler. Markizin, karalar giymiş kendi halinde ufak tefek, iki ihtiyar sofı arkadaşı, yanına gittiler: “Duyduğunuz habere çok sevindik” dediler ve Piero’yu hafif, saygılı bir baş hareketiyle selâmladıktan sonra karşiki sıraya geçtiler. Her sabah âyine gelmek âdeti olan ekşi suratlı bay da tesadüfen orada idi. Gazeteci Soldini’nin ak saçlı, parlak gözlü güzel karısı da gelmişti, markizi, yanına sokulmadan, saygı ile selâmladı. İki de ihtiyar dilenci kadın vardı. Son olarak kiliseye, arkasına geniş bir palço giymiş, gevşek yürüyüşlü, mütevazı yüzü, ufak tefek bir adam

girdi. Zaneto Scremin'le daha bir sürü kimsenin kaderini elinde tutan "Commendatore" idi bu ufak tefek adam. Miyoptu, bu yüzden markizi, Maironi'yi, Soldini'nin eşini, ekşi suratlı bayı, tanıdık bütün bu kimselerden hiçbirini ilk anda seçemedi. Bayan Soldini, içten gelen bir saygı ile, dilenci kadınlar da bir bekledikleri olduğundan saygılı, yer açmak için davranmasalardı, geçip tevazu ile günah çıkarma kulübesinin merdivenine diz çökecekti. Bayan Soldini, âyin bitince, kilise dışında kendisinden bir dakikalık bir mülâkat istediğini fısıldadı. Yanında oturan ekşi suratlı bay da, dinle ilgili olmıyan bazı meseleler yüzünden *Commendatore*'yi kiliseden çıkarken yakalamak istiyordu, bunun üzerine alını kırıştı, kaşları çatıldı. *Commendatore*, kabul ettiğini bildiren tatlı bir gülümseme ile bayana eğildi. Ancak âyinin sonlarına doğru, kırışık, solgun yüzlü ihtiyar bayanın yanında ayakta duran adamın Piero Maironi olabileceğini düşünerek işkillendi. Bu yüzden öyle daldı ki, kendini küçük bir günah işlemekle suçladı. Günahı, sebebinin iyi oluşu hafifletiyordu. Çünkü eski belediye başkanı ona çok sempati telkin ediyordu, daha iyi bir yol tutmasından memnun olacaktı, onun öyle bir yola girmesine seve seve yardım ederdi. Onu şimdi orada, iyi insanlar arasında görmekten büyük sevinç duyuyordu. Âyinden sonra onunla konuşmanın, ilişki kurmanın bir yolunu arıyordu.

Piero erkenden kaynanasını aramış, hastanın doktoru ne söyledi, öğrenmek istemişti. Markiz gibi az konuşan, sıkılgan bir kadının ağzından lâf almak güç iştî, kaldı ki gerçeği söylemek ödeviyle tam olarak

söylememek isteği arasında bocalamak onu daha bir tutuk, daha bir sıkılgan yapıyordu. Piero'nun, hastanın yazdıklarıyla yetinmesini, sevinmesini, başka bir şey öğrenmekten vazgeçmesini çok isterdi. Soruları karşısında bir düziye elini kolunu oynatıyor, her seferinde aynı istek ve ferahlıkla o kâğıt parçasını gösteriyordu. Piero markizi, üstü örtülü zihin yollarını, karışık görünüşlerini iyi bilirdi, hastanın o acıklı sözünde ısıldıyan akıl parıltısının çabucak sönmüş olması gerektiğini anladı. Sonra kaynanası, sanki Piero'nun yeni âdetlerini bilmiyormuş gibi, görünürdeki sâflığı ile: "Gitme zamanı geldi" demişti. Oysa Piero, Praglia'dan döndükten sonra, mertçe bir doğruluk duygusu ile, dinsel ödevleri bir yana bırakmıştı. Markiz bunu biliyordu. Piero gafil avlanmıştı, o anda söyleyecek bir mazeret bulamadı, her şeye rağmen içinden sevdiği ihtiyar kadını kırmıya cesaret edemedi ve onunla Duomo'ya gitti.

Geceyi uykusuz geçirmekten. hayalinde acı çekmekten yorgun düşmüştü. Kafası uyku, şaşkınlık ve sıkıntı dolu, yüreği uyuşuktu. Yenen tutkusu da, yorulmuşçasına, içinde susuyordu. Kendinden, kutsal yerden, istemiye istemeye orada olmaktan sıkılıyordu. Ekşi suratlı bayın yan yan bakışlarını, ona sanki küçük birer aynanın önünde sersem sersem secdeye varıp orada kafalarının içindeki küçük bir Tanrıya bakıyorlarmış gibi gelen sofuların mahzun yüzlerini görmek canını sıkıyordu. O ihtiyar kadınların, *signora* Soldini'nin, *Commendatore*'nin hep içten onun kilisede oluşunu yorumlamakla meşgul olmalarını düşünmek, onu sıkıyordu. Hattâ kaynanasının büyük bir sofuluk-

la dua edişi bile ona aşırı bir kendinden geçiş gibi geliyordu. Böylece kendini şeytanca bir fenalık esinine kaptırarak, herkese, her şeye karşı dış bilerken, önünde çömezi olduğu halde, âyini kutlayacak olan papaz ağır adımlarla nihraba geldi. Piero, *don Giuseppe Flores*'i tanıdı. Onunla karşılaşacağını ummuyordu ve buna canı sıkıldı. Antipatik herhangi bir papazın olmasını tercih ederdi. Yüreğini baştan başa kaplıyan can sıkıntısını, alçaklamayı *don Giuseppe*'nin üstüne de yıkmaya imkân yoktu. Bir gün o ıssız köşkte, papazın yüzüne, ışık saçması, erinç vermesi isteği ile baktığı gibi bakmayı istemiyor, hakçası bakamıyordu da. Ne var ki, ona sessiz köşkü çevreliyen pastoral ıssızlığı, kırmızı kanape üzerinde konuştukları küçük odayı, kutsal sözleri, bir an saçlarına değmiş olan mübarek dudakları hatırlatan o vekarlı, tatlı sese kulaklarını da tıkayamazdı. Eskiden, şeytan kandırmaları sırasında iradesi, onlara boyun eğmek, aynı zamanda tatlılıklarını yitirmemek için ortadan silinirken, şimdi o zorlu, üzücü anıları, iradesi felce uğrayarak, aynı şekilde kendinden uzaklaştırmıyordu. Geniş alnı kutsal Ruh'la dolu, gözleri ve sesi kutsal Ruh'la yalın ve sıcak, yanında, kırmızı kanapede oturan *don Giuseppe*'nin tatlı ve vekarlı sesine duygusu ile, hayaline beyni ile uymamak elinden gelmiyordu. Böylece, âyini kutlayan papazın sesini duymak, kafasının içindeki hayalleri seyretmekle, boğazında ve daha aşağıda, kalbine doğru, durağan bir baskı altında yavaş yavaş doğan, yayılan, derinleşen sızı gibi sağır bir ağrı duymaya başladı. Üstelik suskun bir ağrı idi, bu. Nereden geldiğini, ne olduğunu

belli etmiyordu; yayılıyor, derinleşiyordu; ezinç gibi, acı yorgunluk gibi bir şeydi, aynı zamanda durağan "Güc'ün verdiği bir sabırsızlıktı.

Âyinci İncili okumaya başlayınca, kendini kelimelerin anlamına değil de, sesine kaptıran Piero, sesin değiştiğini duydu. Âyinci, İsanın sözlerini söylerken, İsaya ruhça, aşkla, ürpertiyle bağlanıyordu. Görevinin yüksek olduğu, kendisinin ise bu göreve lââyık olmadığı duygusu, yüreğindeki Tanrıca duyguların insanca güçlere üstünlüğü; dışı renksiz ama içi ruhla dolu ve yüreği varmışçasına atan o seste her şey dile geliyordu. Piero, tanıdığı o ihtiyar yüzdeki mütevazı görkeme bakmak için başını çevirmeden edemedi, içindeki rahatsızlığın karanlık bir kaynama, şiddetli bir heyecan haline geldiğini duydu, korktu, dirilen iradesinin olanca gücü ile kendi kendine karşı dineldi, yüreğini sessizliğe kavuşturdu. Bir kere daha aynı duruma düşmemek için Jeanne'ı düşündü, düşündü ki belki de o anda yataktan kalkıyordu. Jeanne'ın yanında olduğu ya da onu düşündüğü zaman henüz yüreğini yakamamış olan şehvet ateşiyle, aşk ateşi ile değil, beynini tutuşturabilirdi. Öyle bir ateşle ki, tecrübeli bir ruh doktoru bunu, aşkın sönmekte olduğunu gösteren bir belirti sayardı. O şehvet yalımında can sıkıntısı, huzursuzlukla beraber don Giuseppe'nin sesinin uyandırdığı hayaller de, ruhun olanca dirimlik tohumları da birden yandı.

Kiliseden bir grup halinde çıktılar. Bayan Scremin gülümsüyor, sakın görünüyordu. Maironi'nin yüzü asıktı. Hareketli *signora* Soldini'nin gözlerinden kaçırıldığı sözleri, yüzünde okumak mümkün oluyordu.

Commendatore gönülsüz ve sakindi. Commendatore, bayanları saygı ile selâmladıktan sonra, yarı şakacı, yarı iyilikçi bir gülümseme ile, sanki yaptığı çok cüretlice bir şeymiş gibi, meseleden yapmacıklı bir çekingenlikle bahsederek, dedi ki:

“Maironi, şimdi artık serbest... serbest olduğunza göre... müsaade edin de yüzünüzü görelim, bir kenara atılmış küçük kimseleri hatırlayıverin, canım. Size bazı şeyler söylemek istiyorum ama acelesi yok. Bugün Roma’ya gidiyorum. Pazartesiye döneceğim, bu pazartesi değil, önümüzdeki pazartesiye. O gün saat dörtle dörtbuçuk arasında arzu ederseniz beni muhakkak evde bulursunuz.”

Markizle damadı hemen gittiler. Birden heyecana kapılan bayan Soldini Commendatore’ye, Maironi’nin ölü gibi sapsarı rengine dikkat edip etmediğini sordu. Markiz ise ne kadar sakin görünüyordu! Gerçek bir muamma idi, markiz! Scremin’lerin dostları bu haline “meziyet” diyorlardı. Buzdan farksız bir meziyetti, bu! Commendatore ne benizlerinin solukluğunu, ne de sakin görünüşlerini farketmişti. Başkalarının duygularının böyle gereksizce, şiddetle yargılanmasından pek hoşlanmış görünmüyor, ağzından tek heceli sözler güç halle çıkıyordu. Bu yüzden bayan sözü değiştirdi ve gülerek, Duomo’ya âyinden çok kendisini görmiye geldiği için üzüntü duyduğunu söyledi. Kocasını Commendatore ile görüşmek istiyor, kendisini ne zaman kabul edebileceğini soruyordu. Commendatore, belki de pek içten gelmeyen: “Memnunlukla, memnunlukla” diye karşılık verdi, iki ayağı üzerinde durdu, kaşlarını çattı, kısmen içinden, kısmen de yüksek sesle, günleri,

saatleri, oturumları, toplantıları, kesin, mümkün, muhtemel unsurları hesapladıktan ve biraz duraksadıktan sonra, *signor* Soldini'yi, Maironi'yi çağırdığı pazartesi günü saat 3,45 te, yani Roma'dan döndükten 25 dakika sonra kabul edeceğini söyledi. Bunu dedikten sonra tevazu ile eğildi, *signora*'ya arkasını döndü. Bayan Soldini böyle bir şeyle karşılaşacağını beklemediği için, az buçuk bozuldu. Kaşlariyle çene kemiklerini öfkeli öfkeli oynatarak, çevresinde alarga do-laşan ekşi suratlı bay, hemen Commendatore'nin karşısına dikildi.

"Emrinize âmadeyim" dedi ona Commendatore. Ama ne var ki o sırada bir adam, gizlenmekte olduğu daraç yan sokakların birinden karşısına çıktı: "Commendatore, beni unutmayın!" diye inledi. "Ben Bisata'yım, Commendatore, hani mi'den trompet çalan Bisata var ya o işte. Şehir bandosuna girmek için belediye başkanı Maironi'ye güveniyordum. Şimdi onu Liberallerin, belediye başkanı yapacakları söyleniyor. Ne olur, Commendatore, kulağını büküverin!" Ekşi suratlı bay, ayaklarının arasından çekilmesini öyle sert bir tavırla söyledi ki, iyi kalbli Commendatore, Bisata'nın, sözünü kesen adama öfke ile döndüğünü görmekten üzgün, avucuna para sıkıştırdı ve onu: "Güle güle, yavrum, güle güle" diye elinden geldiği kadar tatlılıkla uzaklaştırdı. Şimdi de bir dilenci kadın şöyle sızlanıyordu: "Sizi âyin süresince bekledim! Ne olur, eski ayakkabınız varsa, verin!" Ekşi suratlı bay yine parladı: "Kadın, erkek ayakkabısını ne yapmış?" Yufka yürekli Commendatore bir kere daha telâşlandı, bir kere daha elini cebine attı ve: "Güle

güle, yavrum, güle güle!” diye tatlı sözler söyledi. Ekşi suratlı bay, kilisede ve kiliseden çıkarlarken vadedilen konuşmayı nihayet yapabildi. Ekşi suratlı bay da bir dilenci idi, para sıkıntısı çeken bir kadın akrabası için tuz ve sigara bayiliği istiyordu. Kendisi için de gelir müdürü ile ilgili bir konuda yardımını istedi: “Şu köpek oğlu köpeği şövalye yaptırırsanız! Belki biraz yumuşar!” Commendatore her şeyi büyük bir sabırla dinledi, bazı şeyler sordu, bazı öğütler verdi, gülümsüyerek onu kızdıran konuyu ele aldı, gelir müdürünü mazur gösterdi, sonunda sözü kendisi için her halde önemli bir konuya getirdi, şaka eder gibi bir eda ile, belediye krizin ne durumda olduğunu sordu. Belediye başkanından sonra durum ne merkezdeydi? Ekşi suratlı bay, bu soru karşısında hayret etti. Commendatore çok sayın *signor* Bisata’nın gürültülü ifşaatını duymamış mıydı? Commendatore, bir başka Zaneto imiş gibi: “Hım hım hım!” diye haykırdı. “Durumu bir kere de siz anlatın!” Bu noktada ekşi suratlı bay, Commendatore’nin iskandilinden bazı tehlikeler sezerek, bu arada marki Scremin’in de, o “hım hım hım” lar sanki onu kendilerine çekiyormuşçasına, hazırlanmış cevaplarla dolu bir yüzle, onlara doğru geldiğini görünce, Commendatore’nin şimdi işleri olduğunu söyledi, Scremin’in dostça çağrılarına rağmen “saygılarımı sunarım, saygılarımı sunarım” diyerek yanından ayrıldı.

Marki de, bazı önemli meseleler dolayısıyla kendisi ile görüşmek istiyordu ama, Commendatore hemen oracıkta istediğini yerine getiremedi, ona da aynı pazartesi günü saat beşte randevu verdi. Randevunun

geç bir zamana atılmasına markinin az buçuk canı sıkılır gibi oldu, çünkü ufak tefek adamla, Roma'ya gittikten sonra değil, gitmeden önce konuşmak istiyordu. İki adam yanyana yürüyerek, Commendatore'nin konağına gelmişlerdi. Kapının önünde duran ihtiyar bir uşak, bir postacı ile konuşuyordu. Postacı hemen ufak tefek, güçlü adama yöneldi, şapkasını çıkardı, bir kâğıt uzattı. "Oğlum için not, Commendatore. Çok teşekkür ederim." Commendatore, her vakitki tatlı gülümsemesiyle kâğıdı alırken, uşak, çalışma odasının ön - odasında kendisini *signor Ricciotti Çeòla*'nın beklediğini söyledi. Commendatore, Pomato'yu adıyla, soyadıyla tanımadığından, kim olduğunu anlamayınca: "Kitaphıkta hademelik yapan Pomato var ya, o işte" diye ekledi.

Commendatore, o tehdit edici ismi duyunca, başını omuzlarının içine gömdü, gözlerini kapadı, burnunu kıvırdı, vücudunun en nazik bir yerine kızgın bir iğne batırıldığını hayal etmişçesine: "Ayyy" diye inledi. Biraz düşündükten sonra, *signor Pomato*'ya, şimdi kitaphığa uğrıyacağını, sonra da Roma'ya gideceğini söylemesini uşağına emretti. "Ya *signor Çeòla* derse ki..." diye uşak ısrar ettiyse de, Commendatore kitaphığa doğru yürüdü.

Senatörlük hastalığı için bir ilaç salık veremediği markiden kurtulurum umudu ile yoluna devam etti. 'Scremin, cüssece Commendatore'den pek farklı değilse de, ondan daha yaşlı idi, ben de kitaphığa gidiyorum, diyerek o da aynı yürüyüşle peşine takıldı, panayırda gösterilen, eşine ayak uyduramıyan koşum atına benzedi.

Soldaki koşum atı kitaplığın merdiveninde, soluk soluğa: “Sana söyleyecek bir sürü şey var” dedi. “Varsın pazartesi olsun. Ama o dediğim şeyi unutma...” Böyle diyerek, yolda koşmanın ve merdiven çıkmanın kırık dökük yaptığı cümlelerle, kesik kesik, tavsiye edilmek istediği korkunç bakanın adını söyledi.

Commendatore kitaplık müdürünün odasına girmeden önce:

“Dessalle meselesini de unutma” diye ekledi. Commendatore, belli belirsiz bir hayret hareketi yaptı. Babaları Dessalle'lere, küçük bir Amerikan devleti ile olan dâvalı bir işi miras bırakmıştı, lehlerinde iki karar çıkmışsa da, daha paralarını alamamışlardı. Mesele diplomatik alana girmişti, konseyde boş durmamaları gerekiyordu. Çok zaman evvel, Praglia karşılaşmasından önce, Carlino bu meseleyi Commendatore'ye marki Scremin'le açtırmış, Commendatore de, hiç tanımadığı biri de olsa, hep o merhametli gayretiyile Roma'da Dessalle'lere yardım etmeye çalışmıştı. Sonradan, Maironi ile *signora* Dessalle arasındaki münasebetlerin dedikodusu yapılıncı, markiz Nene, üzüntülerini kimseye açmamakla beraber, Jeanne'ın sevgi, ısrarlı nezaket gösterileri karşısında öyle bir tavır takınmıştı ki, Jeanne ısrara cesaret edememişti. Çevresini küçük küçük habercilerin sardığı olasıya sessiz bir insandı Commendatore, bütün bunları biliyordu. Şimdi markinin, Dessalle'lerin işini ona yeniden hatırlatması üzerine, Commendatore, insanların zaafalarına bilgece bir seyircinin içten gülümseyişi ile gülümsedi. Çünkü biliyordu ki Dessalle'ler bakanlıkta

Zaneto lehinde bazı teşebbüslere girişmişlerdi. Zaneto bunu sezdi ve göze görünmiyen oktan kendini korudu.

“Senden bu yardımı istemem şehir adına doğru değil” dedi. “Çünkü Dessalle’ler istedikleri şeyi elde ederlerse, ki bu onlara milyonlar kazandıracaktır, burada kalacaklarını tahmin etmem, bu ise şehir için bir kayıp olur.”

Bu cevap, bir zekâ şaheseri sayılabilirdi, nitekim öyle idi ama samimi idi, hünerli dudakların değil, hünerli bir vicdanın şaheseri idi, bu. Beyninin sağ lobunun işkilli markisi onu şuna inandırmıştı ki; Jeanne’ı damadından uzaklaştırmak gibi maksatlı bir baş düşünce izleyerek Dessalle’lerin işini Commendatore’ye ısmarlamak suretiyle yaptığı iyiliğin — fırına ekmek süren bakanlık küreği üzerinde mütevazı, küçücük Zaneto somununa bir yer sağlayabilmek için Dessalle’lerin yardımını elde etmek gibi — değerce düşük olan tabii meyvalarını huzur içinde pekâlâ kabul edebilirdi.

“Peki peki, hoşça kal, hoşça kal” dedi Commendatore. İçinden, yargısı ile zâhitçe savaşıyor, alelâcele vardığı için yargısını iyice tanıyamıyor, onu cüretlice bir yargı ile karıştırıyordu.

Bazı pratik, bazı da şair ruhlu kişiler yararına bir takım incelemeler yapmak için kitaphğa gidiyordu. Falanca öşürlerin gerçek sahipleri olduklarını ispat için yardımını istemiş kişilerle, filânca asillik ünvanlarının gerçek sahipleri olduklarını ispat için onun yardımına başvuran kişilerdi, bunlar.

Kitaplık müdürü, canı biraz sıkkın:

“Ne olursunuz, bana gerçeği söyleyin” dedi. “İş-

lerini göresiniz diye, size sütüneler de başvururlar mı?"

"Evet evet evet, tabii tabii tabii!"

Böyle diyerek Commendatore onu o sırada evinde *signor Ricciotti Pomato*'nun görmeye geldiğini anlattı.

"Şu Çeòla mı?" dedi kitaplık müdürü. Commendatore kimseyi takma adı ile çağırmazdı, hele bu takma adlar gülünç olursa. Pomato meselesi ne durumda idi?

"Mesele büyüyor" diye kitaplık müdürü karşılık verdi. "Belediye, hem valiye, hem bir millet vekiline, hem bir senatöre, hem de Quaiotto ile Ciotti Çeòla'ya yakışabilecek bir çift pantolon diktirene kadar, biz yok olmuş bir öşür ordusu ile bir kont ve kontesler ordusu kurabiliriz."

Hikâyesine devamla, daha o sabah erken saatlerde, doktor Zàupa imzasiyle belediyeden bir yazı aldığını, yazıda işine resmî elbisesiyle gelmediği takdirde, Pomato'ya görev yaptırılmaması emredildiğini bildirdi. Çeòla her zamanki saatte gelmiş, kıyametleri koparmış, Zàupa ile avanesini sigaya çekmesi için hemen valiye başvuracağını söylemişti. Başkanın istifasını görüşmek üzere belediye meclisi saat üçte toplanacaktı. Bazılarına göre belediye buhranı, ay tutulmasının sona ermesiyle son bulacaktı ama, kitaplık müdürü, belediye başkanı ile arkadaşları arasındaki köprüleri kesen "ya pantolon, ya ölüm" parolasına bakılacak olursa, buna pek inanmıyordu. Çoğunluk partisinin bazı kodamanları —ki, kitaplık müdürü bunlara Venedik diliyle *Cai* diyordu— belki ayın tu-

tulmasını seyretmek, belki başka sebeplerden ötürü, o akşam toplanmışlar, gazeteci Soldini'yi çağırıp görüşmüşlerdi. Soldini mutedil bir insan, üstelik belediye başkanı ile de arası iyi olduğuna göre, bazıları *Cai*'ların bir anlaşmaya varmak üzere görüşmelere başlamak istediklerini sanmışlardı.

"Belediye başkanı ricalarını kabul eder de işi başına dönerse" diye zeki kitaplık müdürü sözüne devam etti "sanır mısınız ki pantolon meselesinde ödün verir? Ödün vermezse zavallı Zàupa'nın durumu nice olur?"

Bu noktada kitaplık müdürü gülümsedi, çözülmesi gereken meselenin arap saçına döndüğünü göstermek amacıyla, vücudunu hoplata hoplata Commendatore'nin yüzüne baktı. "Göreceksiniz, Soldini sizi görmeye gelecek" diye sözünü bitirdi.

Commendatore bu işlere karışmadığını söyledi. Böyle derken de, *signora* Soldini'nin kocası için randevu istediğini, canı sıkıldığı belli olarak, düşündü. İlkini Soldini'nin kendisiyle öz işleri için konuşmak istediğini ummuştu. Onu ince fikirli, zeki bir politikacı, bükülmez karakterde bir insan olarak tanırdı. Bu özelliği o, kibar davranışları, zıt düşünceleri değil zıt düşüncelerde olanları karşıladığı büyük anlayışı altında gizlerdi. Özel bir işi için ilk defa istediği bir yardımı ona seve seve yapardı ama resmî bir iş üzerinde onunla konuşmak hiç de hoşuna gitmiyordu. Çünkü kendisinin de sımsıkı bağlı olduğu bazı köklü inançları dışında da olsa, ödün kabul etmeyen bir takım meselelerle karşılaşmak mizacına uygun düşmüyordu.

“Ben bugün Roma’ya gidiyorum” dedi. Araya karışan uzun bir süre sonunda randevunun suya düşmesi umudu ile, biraz rahatlar gibi oldu.

Bunun üzerine kitaplık müdürü, kitap dağıtıcılarından biriyle konuşmadan gitmemesini rica etti. “Gelmesi için zile bastı, gülerek, ellerini ovuşturarak: “Bir sütnine meselesi!” diye ekledi. Bu sırada dağıtıcı, saygılı saygılı, ürkek ürkek onlara doğru geliyordu.

“Siz, *signor* Commendatore, Teknik Ensttütünün kontrol meclisi başkanıısınız” dedi.

“Evet.”

“Yeni bir profesörün geldiğini duydum.”

“Evet.”

“Kendisine söylerseniz, bir oda kiralamak istiyorum!...”

Commendatore bir yolunu bulup onu başından savdı. Adam, kitaplık müdürüne, serbest kalınca marşkı Scremin’in kendisiyle görüşmek istediğini söyledi.

“Benimle görüşmek mi istiyormuş? Umarım, benden para istemez!” Commendatore irkildi. Para mı? Sebep? Yoksa Scremin’lerin durumu iyi değil miydi? Berbattı. Hem de kızlarının iyiliğe yüz tuttuğu şu sırada. İyileşiyor mu idi? Kimbilir! Duomo’nun kutsal eşya dairesinde günün konusu bu idi. İyileşirmiş, birkaç güne kadar eve dönecekmiş.

O büyük iyiliğinden, şehrin surları içinde doğanlara olduğu kadar, köylerde, şosenin ötesinde kalan, şehrin, eski iyiliksever belediyecilerin sevgisi ulaşmamış banliyösünde doğanlara karşı da derin bir sevgi duyan zavallı Commendatore, memleketinin ta-

nınmış bir ailesinin çökmek üzere oluşuna çok üzüldü, bu çökmeye çok üzüldüğü, haber verilen iyileşme olayına ise çok az sevindiği için kendi kendine kızdı. Bu belki doğru değildi, ama doğru ise Senatoya veda etmek gerekti! Evine yaklaşıırken, gözlüklü, ufak tefek bir adam topallıya topallıya ona yetişti. Bu, zeki, efendi bir hukukçu idi ki, tamamen plâtonik bir takışım siyasi ya da idarî heyecanlarla bir düziye yanar tutuşurdu.

“Sayın Commendatore, vali gidiyor mu?”

“Bilmiyorum.”

“Herkes sizin onu başka bir yere naklettirdiğini-
zi söylüyor.”

“Benim mi?”

“Evet, sizin. Çünkü vali belediye konseyinin lâğ-
vını istiyormuş, siz de buna karşı koyuyormuşsunuz.”

Ufak tefek adam, konuşmasına, karşısındakini ili-
ği sertçe, acımsı sözler yutmaya zorlayan neşeli, yu-
muşak bir hava sindirmek amacıyle, bir fahkaha attı.

“Biliyor musunuz?” diye Commendatore, canı fe-
na halde sikkın, karşılık verdi. “Ben de ay gibi tutu-
luyorum, yani sırra kadem basıyorum!”

Böyle diyerek kapıdan içeri girdi.

II

Don Giuseppe Flores, köşkünün küçük kilisesinde
bir başına dua ediyordu. Gözleri, hayalindeki iki şe-
ye dalmıştı. Tcpenin keçi yollarında gezinirken çoğu
vakit durur, Tanrının derinliklerini düşünür, eşyala-

rın görkemli, sofuca güzelliğini seyre dalardı. Şimdi yine değerli olan bir o imiş gibi, iç yüzünü gösterecek şekilde, önünde serili duran dışa çevrilmiş uzun hayatının üstünde yükselen, yakında kavuşacağı kutsal, yüce, karanlık ebediyeti düşünüyordu. Bir şey yapmadan, öğüt vermek, uyarmak için bir şey söylemeden, sadece Tanrı ile dolu temiz, mütevazı varlığının havası ile, kendisinin bile bilmediği yollardan hayatının sayısız kimselere yansıttığı o büyük iyiliği görmüyordu. O ki, başkalarına karşı yumuşak olmakla beraber, kendi vücudunun isteklerine karşı sertti, hayatında sayısız uyumsuzluklar, sefaletler, tembellikler, hattâ gevşeklikler görüyordu. Orada, hayal görüntülerine karşı boyuna duyduğu ölü sevgilerin, dünya nesnelere ve hattâ içinde dua etmekte olduğu eve, tepedeki ağaçlara, bahçedeki çiçeklere karşı beslediği aşırı sevgilerin izlerini görürdü. Orada, yitmiş iyi şeyler yapma imkânlarını, hazin boşlukların gölgeleri gibi görürken, fedakârlık yapmadığı, tanrısal uyarıya gevşek bir şekilde cevap verdiği, yaptığı iyiliklerden ötürü boş hazlar duyduğu için, iyi amellerini değersiz, eksik değilse bile erdemli olmaktan uzak görürdü. Olanca hayatını böylece görür, dualarında mahzunluk değil, içten gelen bir heyecan duyardı. Kendinde beliren bütün iyiliklerin kaynağını Tanrıda, aksine eksik bütün iyiliklerin nedenini kendinde görmenin verdiği gizli ödül, kendini yoksul olarak Sonsuz Gufran'ın ellerine bırakmak, Tanrıyı kendi değersizliği ölçüsünde artan bir aşkla duymak gibi içten gelen bir sevinçti, bu. İnsanların tümüne vergi doğal bir zaafın etkisiyle, ruhunun ba-

sıncı gevşeyip de daha başka düşünceler onu sardırma-
 den kendilerine çekince, bir kısmı belirli tabiat kural-
 ları, bir kısmı da gizli bahtsızlık kuralları gereğince,
 kendinden önce tümü ile ölümün esrarı içine göçmüş
 ailesini düşündü. Bu vekarlı, şen, sakın, ateşli kişile-
 rin hepsi de dünyadan, ellerinde inan mesele-
 siyle geçmişler, İsa'nın tatlı himayesi altında
 göç etmişlerdi. Sade, küçük kilisede gösterişsiz
 mezar taşları isimlerini hatırlatıyordu. Don Giu-
 seppe, hısımlarını büyük bir sevgi ile sevmiş, ar-
 kalarından tanrısal idareye olan sevgisiyle kutsallaş-
 mış birkaç damla yaş dökmüştü. Şimdi zihninde, kü-
 çük kilisede hep aynı yerde oturan sevgili hısmaları
 canlanıyordu. O kutsal yerde, yüzlerini, elbiselerini,
 duruşlarını, usulca selâm verişlerini hatırlayarak ken-
 dinden geçerdİ. O zaman, içinde bulunduğu sessizlik,
 boşluk duygusu onu hazin gerçeğe, duaya çağırırdı.
 Dualarına, yaşıyanlara görünmiyen kimselerin iyi su-
 sulmamış, iyi söylenmemiş havası; belki de, bazı mâ-
 sum isteklerini yerine getirmediğini, söylenmesi güç
 bir itirafta bulunurlarken onlara gereken kolaylığa
 göstermediğini, itiraf için yollar açılmışken ilk olarak
 kendisinin davranmadığını düşünerek, belirtez bir
 pişmanlık duygusu sinerdi. Dudakları bir düziye dua
 okurken, bu son anıdan, farkında bile olmadan, Piero
 Maironi ile konuşmasına geçti. Maironi üstüne sonra-
 dan üzücü şeyler söylediklerini duymuş, yardımına
 koşmak için hiçbir şey yapmamıştı. Küçük kırsenin
 kapalı duran büyük kapısı önündeki yolda, iki atın
 nal sesleriyle arabanın tekerlek sesleri duyuldu. Don
 Giuseppe nal ve tekerlek seslerinin, köşkün bahçesi-

ne döndüğünü duydu. Az sonra da uşak, markiz Scremin'in geldiğini haber verdi.

Gitti, markizi bahçeden köşke çıkan merdivenlerde karşıladı. Siyahlar giymiş ihtiyar bayan, her vakitkinden biraz daha zayıf, yüzü biraz daha kırışık, biraz daha solgun, inilmesi emin olmıyan basamaklardan, kendisine karşı saygılı davranmak düşüncesiyle çabuk çabuk inen ihtiyar papaza karşı saygılı davranmak isteği ile, yorucu merdiveni çabuk çabuk çıkıyordu. *Don Giuseppe*, sadece bir nezaket gereği saymak, iddialı bir ihtimal olan, hoş gitmiyen bir sebebe bağlamak ise ne yazık ki cüretlice bir ihtimal olmıyan böyle bir ziyaretten ötürü ne teşekkür etmeye, ne de sevinmeye cesaret edemiyordu. Markizi ona şehirde bir madalyona kazınacak bir yazıttan bahsetmiş, bunu kuyumcuya yazdırıp kazdırmasını ondan rica etmişti ama kalkıp bunun için gelmesi pek akla yakın görünmüyordu.

Öte yandan markiz, ziyaretinin amacını anlam-sız yarım cümlelerle, ihtiyar papazın sağlam görünüşünü, bahçesinin durumunu, yeni yağın yağmurla kabarmış, sarımsı küçük gölün ve içinde kurumlu kurumlu yüzen kazların güzelliğini övmek suretiyle, saklamak için elinden geleni yapıyormuş gibi idi. Kazlardan söz açarak, kendisinin beslediği ördeklerden, ördek suyuna hamur çorbasından, kaz etinden hoşlanmıyan *Zaneto*'nun zevkinden bahsetti. *Don Giuseppe*, ne diyeceğini bilemediği için gülümsüyor, o düzensiz, sinirli sözleri tek heceli, tatlı sözlerle doğruluyordu. Zavallı bayan, salondaki kanapeye yorgun argın oturunca, konuşmalar da kesildi. O zaman konuşmak, mar-

kinin hatırını, bundan sonra da alçak sesle, duraksıyarak, birkaç gün önce Duomo'da adına âyin kutladığı kişinin durumunu sormak sırası *don Giuseppe*'ye geldi.

Zavallı ihtiyar kadının solgun yüzünde sakın bir mahzunluk belirdi. "İşte!..." dedi. "Söyle böyle!..." Başka bir şey söylemedi ve uzun süren sessizlik boyunca gözlerinden iki damla yaş süzüldü. *Don Giuseppe* üzgün üzgün içini çekti, tanrısal İrade'nin acı yargısı altında iki büküm ve uysal, derinliğine inilmez acısını saklayan bu, düzensiz sözler söyleyen mütevazı insanın gizli büyüklüğü karşısında yüzünü saygı ile eğdi.

"Acıklı bir durum, *don Giuseppe*" dedi sonunda. "Evet... öyle, acıklı bir durum. Bir iyileşme yok... Ama ben neredeyse..." Sustu, gözleri bir kere daha yaşlarla ışıldadı. *Don Giuseppe*, onun ne düşündüğünü anlar gibi oldu. O, âdeta, kızının iyileşmesini, durumu öğrenmesini, görmesini istemiyor gibi idi. Markiz, ne demek istediğini karşısındakinin anladığından şüphe et memiş göründü, çünkü söylemediği acı sözleri, acı, sertlik ve nefret dolu bir: "Gerçekten öyle!" diye doğruladı. O *gerçekten öyle* her şeyi dile getiriyordu. *Don Giuseppe*, itiraz etmek istiyen ama edemiyen bir kimsenin yaptığı hareketi yaptı, "Böyle zavallı, bahtsız, iyi bir kadını üzme yazık değil mi?" diye düşündü. İnsanların zaaflarını hoş gördüğü için, bundan daha ağır yargılardan kaçındı. Fakat suç olan tutkunun sevimli yüzü, ona şimdiye kadar böylesine az çekici, öteki zalim bencil yüzü de böylesine çirkin görünmemiştir.

“Öyle ama” dedi “onu o gün Duomo’da sizin yanınızda gördüm...”

Don Giuseppe, markizin üstü örtülü cevaplarından çok, yüzünden anladı ki, o gün Maironi iyi davrandıysa, görünürde bayan Dessalle’le olan ilişkilerinde değişen hiçbir şey yoktur. Markiz oldum olası iyi konuşmazdı ama meşru olmıyan tutkuları anlatmak şöyle dursun, adlarını anmaya bile kelime bulamaz, ya da bu kelimeler dudaklarını yakardı. Onun için bu kelimelerin ağzından çıktığını duyan olmamıştı.

Evlendiği günden beri kocasına dinsel bir bağlılıkla bağlı idi; aşk suçlarına karşı yüreğinde en büyük nefreti besledi, çünkü bir defacık olsun aşk kandırmasına düşmemişti, en ateşli gençlik yıllarında bile, bir defa olsun, hayal denen şeyi tanımamıştı. Kadınlara karşı daha müsamahasızdı. Yüksek bir asillik vekarı engel olduğu için sözlerle ifade etmese de, Jeanne hakkındaki yargısında olasıya amansızdı. Adını anmak, onu ima etmekle kaşları çatılıyor, sesine bulanık bir gölge düşüyordu, hepsi o kadar. Erkeklerle karşı daha müsamahalı idi, çünkü onun prensipine göre, erkeklerin tümü hem aldatılmış, hem de aldatan kişilerdi, erkeklerin, gerçek kadınlık erdemine leke sürmelerini kabul edemiyordu. Piero’ya aldatılmış biri gözü ile bakmakla beraber, karısından uzun zaman ayrı kalması yüzünden az çok mazur görülebileceği aklından bile geçmemişti. Bunu biri çıkıp söylese, onu sadece tiksindirir ve gözünden düşürürdü.

“Ben” dedi “ona hiçbir şeyin farkında değilmişim gibi davrantıyorum. Başkaları ile de ondan aynı şekilde konuşuyorum: tutumum bu.”

Nitekim damadını öven markizin bazı sofuca sözlerine şehirde kimisi gülüyor, kimisi gülümsüyor, kimisi de merhametinden acınıyordu.

“Sonra şunu da düşündüm ki” diye markiz binbir güçlkle ekledi “evet... şey... bilmem ki... işte, evet, birçok şeyler... Lir sürü küçük şeyler... bir sürü küçük çareler... evet, bilmem... ne demek istediğimi artık siz anlayın, *don Giuseppe!*”

Don Giuseppe hiçbir şey anlamamıştı. Bir şeyler anlamaya, ya da bir zekâ hamlesi ile ona yardım etmeye çalışıyordu:

“Evet, öyle” dedi.

“Mesele şu” diye ihtiyar kadın anlatmaya başladı ve iplerini kendine çekmek, böylece onu Dessalle’den uzaklaştırmak için, damadının çevresinde ördüğü, bugüne kadar bir sonuç vermiyen sık ağlardan, o taklide-dilmez üslûbu ile hem bir şeyler söylemeye, hem de söylememeye koyuldu. Piero oldum olası işi gücü ile pek az ilgilenmişti. İlk işleri, kendisi de fena bir yönetici olan marki Scremin, sonra da kâhyalar yürütmüştü. Malı mülkü ona aklın yatacağından çok daha az para getiriyordu. Karısı hastalanmazdan önce kaynanası, çiftlikleri görsen, kâhyalara bir göz atsan, defterleri gözden geçirsen diye onu bir düziye uyarırdı, sonra rahat bırakırdı. Diedo köşkünün yarattığı tehlikeyi öğrenince, bir sürü gizli işlere girişmişti. Damadının, tümü de Brescia vilâyeti sınırları içinde bulunan gayrimenkul malları, eskiden hamisi Zaneto’ya, şimdi de Maironi’ye gelip zaman zaman bilgi veren bir muhasebeci tarafından yönetiliyordu. Maironi ailesine bağlı, namuslu bir adamdı, bu; eski-

den fikrini saklamamış, yararını en iyi gözetme yolunun, gelip malının mülkünün başında yerleşmek olduğunu söylemişti ama o sırada markiz bu sözlerden hoşlanmamış ve adam gözünden düşmüştü. Daha sonraları, ihtiyar kadın, damadının işlerinin gidişinden kaygılanıyormuş gibi yaparak, bir tanıdıkla muhasebeciye haber iletmış, Maironi'yi Brescia'ya çekmek konusunda ne kadar ısrar ederse, o kadar memnun olacaklarını söylemişti. Aynı zamanda Zaneto'nun içinde bulunduğu malî sıkıntının tümünü değil, bir kısmını bildiğinden, yer değiştirmenin iyi olacağını, insan hısım akraba, eş dosttan uzak oldu mu, bazı tasarrufları daha kolay başarabileceğini, Elisa'nın, ailesine dönünce, fazla tanınmadığı bir yerde yaşamaktan daha çok memnun kalacağını kocasına sezdirmeye başlamıştı. Piero'nun belediye başkanlığı, hayatında muazzam bir engeldi. Buhranı haber alınca, içinden Tanrıya şükürler ettikten sonra, başkanla arkadaşları arasına girecek arabuluculardan korktu, ekşi suratlı bayı düşündü, Maironi'nin işleri yüzünden kaygılı olduğunu, patlak veren buhranı damadı hesabına gerçek bir talih eseri saydığını, belediyede tarafları anlaştıracak bir kimseye hiç de minnettar kalmıyacağını, onunla yüzyüze gelmeden, kulağına fısılattı. Bu öyle bir usuldü ki adamın zehrini her zamankinden daha büyük bir gayretle püskürmesi için bire birdi. Damadına, kocasının içinde bulunduğu malî sıkıntılardan iki kere söz açmıştı. İlk seferinde düşüncesini hemen hemen alaycı bir sakinlikle ona şöyle çıtlatmıştı: "Bir gün hep birden gider, "şeyde" otururuz." Şey dediği Brescia idi. İkinci seferinde daha cessurca, da-

ha olmayacak bir şey yapmış, köşkleri, çiftlikleri satıp savmaktan dem vurmuş, gidip Brescia'ya, Maironi'nin evine yerleşmekten söz etmişti: "Eğer sen gitmek istemezsen biz zavallı ihtiyarlar gideriz."

Kendine özgü deyişiyle, hem anlattığı, hem anlatmadığı kutsal hilenin sayısız sık tellerini öyle bir arap saçına çevirdi ki, bir an geldi, *don* Giuseppe hiçbir şey anlamaz oldu, kendisi de tellerin içine öyle bir dolandı ki, işin içinden çıkmak için adamcağıza tek umut kapısı olsun bırakmadı. Markiz ise aldırış etmeden, zihnindeki, hem söylemek, hem söylememek istediği gizli bir düşünceye saplanmış bir halde, bir düziye ellerini, kollarını oynatarak, gırtlğından, birbirleriyle tokuşan kelimeler çıkararak, her zamankinden daha karanlık, daha çetrefil hikâyesine devam etti. *Don* Giuseppe biraz telâşlandı. Git gide daha bir yoğunlaşan karanlık içinde markizin artan el ve kol hareketleri, birkaç da "öyle gerekecek" deyişi ile çıkan ışık ona ihtiyar kadının kafasının içinde belirli bir plân olduğu sanısını verdi. Markiz, alışkanlık saskasiyle, içinden neler geçirdiğini ilk ağızda asla belli etmezdi, onun için papaz, markizin ona da bir görev, başarılması kolay olmayı, gerçek gücünün üstünde bir görev vermiş olabileceğini düşündü. Markiz sözünü beklenen, beklendiği için de bir o kadar ürküntü veren sonuca şöyle bağladı: "Ne demek istediğimi anladınız, değil mi, *don* Giuseppe?"

"Eh!" dedi papaz saygılı saygılı ve sustu. Sesizlik uzayıp gittiği için, çekine sıkıla ekledi:

"Belki hepsini anlamamışımdır."

Markiz, bir rica gülümseşiyle mahzun mahzun gülümsedi:

“*Don Giuseppe*, sizin konuşmanız gerekecek.” Kiminle konuşacaktı? *Don Giuseppe*, sıkıcı bir kaygıdan arılanmak, kurtulmak istercesine, elini birkaç defa alnından geçirdi, bunu sormaya cesaret etti.

“İlk önce *Zaneto* ile” diye markiz karşılık verdi.

Don Giuseppe duraksadı, hafifçe dudaklarını büzdü. Markiz, bu sefer çok daha az karanlık bir şekilde ve sabırla, hikâyesini yeniden anlatmaya başladı.

“Ne bileyim. Senatör olmayı aklına koymuş. Bir çeşit sabit fikir, diyorum size. Ben sanmıyorum ama diyelim ki senatör oldu. Bundan ne çıkacak? Masrafa girmekten başka!”

Bu noktada markiz, dilinin döndüğü kadar, onu çok üzen bir meseleye dokundu. *Zaneto*, o aileden iltimas dilenmeye çıkmıştı! “Böylelikle ortalıkta fena bir şeyler dönmediğini anlatmış olurum” diyor ama ben olsam oraya gitmem diyorum.” Sonra masraflara döndü, kocasının malî durumunun fena olduğundan bahsetti. Bütün bunlar hep onun aşırı iyiliğinden olmuştu. “Çünkü yüreği yufka, çünkü kira ödemiyen kiracıları çıkarmaz, çünkü şöyle yapar, böyle eder.” O, böylesine miras yedice davranışları biraz dizginlemese idi, halleri dumandı. Şimdi beterin beteri geliyordu.

Şimdi de, adı lâzım değil, sivri akıllının biri, *Zaneto*’nun kulağına bir şeyler fıslamıştı. Malî durumu iyi olmadığı için onu “şey” yani senatör yapmak istemiyorlardı. Muhakkak senatör olmak istiyorsa, kro-

nik hastalara, yetimlere, kimsesizlere, uyuzlara “ne bileyim ben kimlere” gönlünden ne koparsa, bir şeyler verse iyi olurdu. Bu da nesiydi böyle!

Evet, *don* Giuseppe bu dertlere acınmasına acınıyordu ama bu duruma nasıl bir çare bulacağını, öğütler vermek için ne sıfatla markinin karşısına çıkacağını bilemiyordu.

“Markiz hazretleri” dedi “iyi, hoş ama onu siz fikrinden döndüremedikten sonra, ben nasıl döndürürüm?”

Markiz başını salladı, içini çekti, başarı göstereemediğini itiraf etti. “Ben söz geçiremiyorum, *don* Giuseppe. İyi olmasına çok iyi adam ama anlaşılmıyoruz,”

Nitekim zavallı ihtiyar bayan belâgat bakımından ne kadar yaya ise, kocası da o kadar hazır cevap, o kadar konuşkandı. Markiz her konuda basit hak ve adaletin doğru nedenlerini görür, marki ise fırsatlarla cedelleşen bir adaletin eğri nedenlerini görürdü. Markiz konularını dar bir haber ve düşünce çevresinden alırken, o, kültürünün ve belâgatinin daha geniş olan alanından alırdı.

Markize göre senatörlük koltuğu sadece bir heves ve masraf kapısı idi. Garip bir tesadüf eseri olarak markizin, pratik kuşkuculuğu içinde, kocasının tutkusuna karşı çıkardığı en felsefî delil, Jeanne’ın teorik kuşkuculuğu içinde, sevgilisinin yeni yeni belirtmeye başlayan sosyalist düşünceleriyle âdeta alay etmek için gösterdiği delile çok benziyordu. Zaneto’nun “Mada-ma” sarayında olması ile, hattâ başkalarının gevezelik etmeleriyle, dünyanın hep olagelen işlerinden en

önemsizi bile izlediği yoldan şu kadarcık şaşmazdı! Zavallı Zaneto, dünya işlerinin izlemekte oldukları belirli gidişlerine seve seve saygı göstereceğini söyleyemeden, doğru bir duygu olan haklı bir isteği haksız isteklerden ayırmaya boş yere çalışıyor; dine hizmet etmekten, bunun sadece oy vermekle de mümkün olabileceğinden boş yere dem vuruyordu. Böyle derken samimi olduğuna inanıyordu, böyle olduğunu, hep heves, gösteriş diye ısrar eden inanmaz karısına da ispata kalkıştı. Ona, kendisinin de öteki insanlar gibi olduğunu ve öyle pek asil sayılamayacak bir takım uyarılara karşı şerbetli olmadığını açıkladı. Ama değil mi ki, vicdanında, ihtimal gizli uyarıların üzerinde iyi, güzel nedenler belirliyordu, kendi kendisini daha sıkı bir soruşturmaya tâbi tutmak zorunda değildi. Çünkü insan kısmı kendine karşı da merhameti elden bırakmamalı, başkalarında uygun görülmiyen incelemeleri kendi üzerinde yapmaktan kaçınmalıdır. Karısı, şaşkın ve kızgın, bütün bu psikolojiyi, bütün bu vicdaniyatçılığı anlaşılmaz bir bilmece gibi reddetmişti.

Bu yüzden markiz Zaneto'yu kendisi yola getirmekten vazgeçmişti ve bunu *don* Giuseppe'ye söyledi. *Don* Giuseppe, içini çekerek, omuzları ve başı ile ağır bir yükü kaldırır gibi bir hareketi arka arkaya tekrarladı.

"Nasıl yapayım?" dedi. İhtiyar cessur kadın, yaptığı hareketleri, söylediği sözü dikkate almadan, *don* Giuseppe'nin, elçiliğini yapması konusunda tam bir anlamaya varmışlarcasına, papazın hayal bile etmediği, yeni bir elçilik görevinden bahsetmeye başladı. *Don* Giuseppe'ye dediği gibi, Scremin'in borçlarla çat-

Akak patlak olmuş kazanında araya kaynamaması için, kızını düşünerek, kıskançlıkla ve hemen hemen pinti-cesine işlettiği drahomasının dışında kalan gelirlerini, o daldan o dala atlayarak, bir süre anlattı. Bu, epey bir şey tutuyordu ama şimdiye kadar markiz ne bir kuruş, ne de bir imza ile kazanın onarılmasına yardım etmeye asla yanaşmamıştı.

“Don Giuseppe, gerekirse, ben ondan da geçmiye hazırım” dedi.

Markiz Nene'nin asıl düşüncesi, son dakikaya kadar söylemediği, ziyaretinin tek, gerçek nedeni olan düşüncesi, en garip ve en çapraşık yollardan nihayet dudaklarına ulaşmış, sanki o anda kafasında belirmiş bir düşünce imişçesine, dudaklarından âdeta tesa-düfen dökülmüştü.

Markiz plânını çok daha önce tasarlamış, sırası gelince gün ışığına çıkarmayı beklerken, sessizce olgunlaşmaya bırakmıştı. Düşüncesi şu idi: ünlü kazana dökmesi için parasını Zaneto'ya vermek, sonra da kepçeyi ehil bir yöneticinin eline bırakmak, bunun için de Scremin'lere ait konak, arazi gibi gayri men-kullerin tümünü satıp Brescia'ya taşınmayı şart koşmak. Aynı zamanda kocasının işlerinin gerçek durumunu anlamak, kocasının mallarıyla kendi mallarının ne kadar edeceğini öğrenmek için elaltından araştırmalara girişmişti. Devlet Mühendisler Dairesine genişçe bir yer arandığını öğrenince, gerekirse Scremin'lerin konağını vermek amacıyla, valiliğe iskandil salarak, zemini ihtiyathca yoklamıya çalışmıştı. Hattâ değer biçirmek için, mücevherlerini Venediğe götürmüştü. Müjde haberini getiren doktordan, Elisa iyi-

leşmiş olarak hastaneden çıkarsa, bilmediği bir yerde oturması gerektiğini gösteren resmî bir rapor da alınmıştı. Bir hayır kurumunun Zaneto'nun ahabası olan yöneticisinin, bir hibede bulunması için kandırmaya çalıştığını öğrenince korkmuş, harekete geçme zamanı geldiğini sezmiş ve Zaneto'ya açılmıştı. Zaneto duygulanmış, minnetle ağlamış, karısını kucaklamış, onu "emektar karıcığım" diye çağırarak, atalarının evi ile topraklarından çok, içinde doğduğu şehre olan sevgisini, insamın içine dokunan bir eda ile, dile getirmişti. Tanrının keremi ile kızları iyileşirse, geçici bir zaman için oradan ayrılmak, seyahate çıkmak, kısa bir süre başka bir yerde oturmak ta yetebilirdi. Her ne ise, bunu o zaman düşünürlerd. Ne yazık ki ortada daha kesin hiçbir şey yokken böyle, herşeyin altını üstüne getirmeye, darmaduman etmeye ne lüzum vardı? Markız, Diedo köşkündeki tehlikeye işaret etmek istemişti ama düşüncesini öyle fena açıklamıştı ki Zaneto, iyimser bir belâgat yayhını ile onu geri püskürtmekte güçlük çekmemişti. Sonra da, büyük bir tevazu içerisinde, bu şartlı şurtlu davranışın nedenini sormuş, ama niyetini öğrenememişti. Sevgili "emektar karıcığım" ne pahasına olursa olsun onun rahata kavuşmasını istediğini, rahata kavuşması için tek yolun da gösterdiği yol olduğunu söylemişti. Bunun üzerine Zaneto, yüzünü asarak, vekarının siperleri içine çekilmişti. "Rahata kavuşması" deyiminin ne demiye geldiğini bilmiyordu. Allahın inayetiyle, aile ödevlerini yerine getirmedeğini sanmıyordu. Aile ödevi ona evini başka bir yere nakletmeyi emretse, bunu şarta şurta bakmadan yerine getirirdi. Hanım-

efendi. koştığı bu şartın bir aşağılama olduğunu anlamıyor mu idi? Hanımefendi bunu anlamıyorsa çalışmak istememiş ve büsbütün dayatmıştı, öyle ki Zaneto da konuşmaya devamı gereksiz bulmuştu.

Markiz şimdi *don* Giuseppe'ye plânını, Zaneto'ya götürmesi gereken mesajı açıkladı ve meseleyi sü-kûtle geçiştirme alışkanlığına uyararak, doğrudan doğruya yaptığı teşebbüslerden, uğradığı yenilgiden söz etmedi. Öğrenirse, *don* Giuseppe'nin işi üzerine almaktan kaçınmasından, kaçınmasa bile, insan için daima bir güç kaynağı olan güvenle yerine getirememesinden korkuyordu. *Don* Giuseppe ihtiyar bayana şaşkın şaşkın ve takdirle bakıyordu. O âna kadar onu dünya mallarına gereği gibi değer vermiş, mal ve mülk sevgisi olan, hele evini barkını, kilisesini, yaşlı dostlarını, alışkanlıklarını bırakması gerekse yüreğine inebilecek bir kadın sanmıştı. O ki sadece kızına olan sevgisinden ve nizama olan zâhitçe bağlılığı dolayısıyla işlerinin yolunda gitmesi için daima dikkatli davranmıştı, orada, papazın karşısında utangaç utangaç duruyor, takdire değer şeyler söylediğini tahmin etmediği gibi, merainını anlatamadığını da sanmıyordu. *Don* Giuseppe, yapmasını istediği misyonu nasıl yerine getireceğini bilemiyordu ama bunu, Allahın huzurunda, reddedemiyeceğini duydu. Kabul etti ve sağ elinin açılmış beş parmağı ile alnını sıkıya başladı. Parmaklarını sıkı sıkı bastırıyor, sonra yavaş yavaş oduncu kaması biçiminde birleştiriyordu. Tıpkı çetrefil hesaplara girişip, işin içinden çıkamayan bir kimse gibi. O, bu yorucu düşüncelere dalmışken, markiz hiç beklenmedik bir şekilde ondan bir ricası daha ol-

duğunu söyledi. Papaz: bir rica daha mı? Sırtıma yüklediğim yükü siz az mı sanıyorsunuz? dercesine sâfça bir şaşkınlık anlatımı ile yüzünü kaldırdı. Markiz anlamamış gibi yaptı ve ona hiçbir şey olmamışçasına, Piero'nun belediye başkanlığı sırasındaki temaslarından ötürü, Commendatore'ye karşı büyük takdir duyguları beslediğini söyledi. Commendatore isterse, Piero'yu belki iyi bir şekilde etkileyebilirdi. Piero'yu Commendatore'ye tavsiye etmeli, Commendatore'nin onu sık sık görmesini sağlamalı, elinden geldiği kadar kendine bağlanması için çareler aramalı idi. Commendatore'nin *don Giuseppe'ye büyük bir saygı* duyduğu bilinen bir şeydi. Böyle bir görevi *don Giuseppe'den* daha iyi kim başarabilirdi? Bu işte bir güçlük yoktu, *don Giuseppe* sadece *büyük bir saygı* duymak noktasında durdu. Gerçekte bir şey demedi, o iyi adamın kendisi hakkında yanlış düşündüğünü gösteren bir acınma hareketi yaptı sadece. Bu arada aynı köylü uşak aynı kahvelerle geldi, ihtiyatlı bayan, yüzünü sakinleştirerek, sözü yine göldeki kazlara getirdi. Gitmeden, kazları yakından görse çok iyi olurdu! Markiz *don Giuseppe* ile bahçede bir gezintiye hazırlanırken, *Giacomo'ya* haber vermesini köylü uşaktan rica etti, böylece *Giacomo'ya* atları arabaya koşması emrini iletmiş olduğunu sandı. "Giacomo mu?" diye köylü kendi kendine sordu. "Her halde arabacı olmalı. Neyi haber vereceğim? Orasını artık kendisi düşünsün." Böyle düşünerek ona hanımının mesajını olduğu gibi iletmek gibi takdire değer bir niyetle yürüdü. Ama *Giacomo*, markiz Nene'yi Flores köşküne getiren arabacı değildi. Bu, Scremin'lerin ölmüş, eski bir arabacılarının adı

idi. Remizli bir ad ki markiz ondan sonra gelmiş Beppi'leri, Toni'leri, Tita'ları, şimdiki Checco'yu — hoşlarına gitsin, gitmesin — onda dokuz hep böyle çağırırdı.

Don Giuseppe ile markizin gümüş rengi bulutların aydınlık gölgesinde rüzgârla ürperen otların içinde, bülbüllerin âni uçuşmaları, ısrarlı ve coşkun ötüşleri ile kesilmiş yaprak fısıltıları ile dolu fundalıkların arasında ağır ağır yürüyüşlerini anlatabilmek için, şairin yakalayamadığı o uçucu ruh, ne şen, ne de mahzun, sakın bir melodinin ağır hareketlerini çevreleyen duru ezgi dantelleri, belki dile getirme gücüne sahiptir. İkisi de hemen hiç konuşmuyorlardı. İşte bunun için onların anlamlı susuşlarını, ruhlarının karşılıklı konuşmalarını, o karşılıklı merhamet konuşmalarını — çünkü markiz, ihtiyar papazın, sonradan mezarlarına inmiş sevgili akrabalarına umutlardan örülmüş tatlı bir şiirle kucak kucak güzel şeyler hazırlamış olduğunu düşünürken, *don* Giuseppe de, kendisine karşı nazik davranmak düşüncesiyle, bahçesine ilgi göstermekle, yorgun, acılı kadının ne iyi bir insan olduğunu düşünüyordu — yalnız müzik dile getirebilirdi. İkisinin de kalbini, aynı zamanda, son bir dünya tatlılığı, acılı ruhlarının henüz yüz çevirmediği ince bir güzellik beğenisi yumuşatıyordu. Çünkü markizin karmakarışık beyninde, çiçeklerin, ağaçların, bahçelerin güzelliğine ayrılmış özel bir hücre vardı. Bu hücreye bir sürü incecik düşünce sinirleri ile bir tane de kalın, inmeli konuşma siniri bağlanırdı.

Memnun bir övünçle göl adını kabullenen o sarımsı suları kıpır kıpır küçük su birikintisine yaklaşırlarken, yumuşak sakinliği ile markiz: "İşte kazlar" dedi. "Kaz bunlar, öbürleri ördek." *Don Giuseppe*, kazların ördek olmadığını, perdeayaklı hayvanlarının hem kaz, hem de ördeklerden ibaret olduklarını ona sabırla anlattı.

O sırada mahmur bir güneş ışığı, bu pastoral sahneyi, kıpırtılı suları, bunları çevreleyen titrek kavakları, eğri, ağaçlıklı yamaçla yüksek bir yeşillik duvarının beraberce çam ağaçlarının koyu fonu ile kapadığı oval yeşil çayırı ısılttı. Markizin inmeli koca siniri biraz kasıldı. "*Don Giuseppe*, çayır güzel" dedi.

Don Giuseppe cevap vermedi. Seyre dalmıştı. Bahçenin o parçasını çok severdi. Bir vakitler, çayırda, kendi kanından olanların torunlarının, torunların çocuklarının oynaşmalarını, gülüşmelerini hayal etmişti. Şimdi zihninin ezeli tazeliği ile, ışıkla yeşilliğin oynaşık sevişmelerini seyrederken, uzun kararsızlıklardan, düşünüp taşınmalardan sonra, birkaç ay kadar önce hazırladığı vasiyetnamesi gereğince, o bölgenin altı ihtiyar papazı ile vilâyetin yoksul, düşkün altı ihtiyar hükümet doktorunun içinde yaşayacakları, kendi malları olacak köşkle çiftliği düşünüyor, çayırda gezinen soluk benizli mirasçılarını gözünün önünde canlandırıyor.

Markiz, hastaneden çıktığı takdirde, Elisa için de öyle bir yer arzuladığını söyledi. *Don Giuseppe* derhal heyecanlandı, köşkle bahçeyi öyle bir içtenlikle teklif etti ki, markiz, gözyaşları arasında gülümsiyerek, papazın bileğini tuttu, ona hem teşekkür ettiğini,

hem de o kadar çabuk umutlanmamak gerektiğini göstermek için, sessizce uzun uzun sıktı. Don Giuseppe, markizin üzüntüsü ile üzgün, şaşırdı, ne diyeceğini bilemedi. Markiz güçlü idi, o kadar güçlü ki birçokları onu duygusuz sanırdı ama şimdi, yüreğini kimseye yapmadığı gibi *don Giuseppe*'ye açmıştı ya, çoğu susmaktan meydana gelen gücünü yitirmişti. Gözüne, az ötede, kavakların arasındaki bahçe kanapeleri ilişti:

"Müsaade ederseniz" dedi boğuk bir sesle "burası güzel bir yer."

Ve gitti, oturdu. *Don Giuseppe* yanına geçti. Şaşkınlığı, kaygısı, korkusu öyle arttı ki, markiz bir çaba yaptı: "Bir şeyim yok, *don Giuseppe*, bir şeyim yok" dedi.

Felâkete uğramış bir evde bazan çocukların bilinçsiz neşesi nasıl acı göz yaşlarını yavaş yavaş indirirse, yeşilliğin, ıssız suların mâsum sükûnu, ağaçların yumuşak fısıltısı da, tıpkı öyle, acılı kadını yavaş yavaş yatıştırdı.

"İşte" dedi, gözlerini mendiliyle kuruluyarak. "Gözümün önüne geldi de!"

Elisa'yı o bahçede hayal etmekle duygulandığını söylemek istiyordu. *Don Giuseppe* anlamadı, anlamıya da çalışmadı. Kendine bakmasını, biraz da birşey söylemiş olmak için, ondan rica etti. "Sihhatim yerinde" dedi markiz ve görülmemiş bir gücle, hiç te ölmek niyetinde olmadığını ekledi.

Zavallı acılı kadın, Allaha inandığı için, ölümüne kucağında seve seve dinlenirdi! Fakat ya kızı hastaneden çıkarsa? Onu kim korur, o kadına karşı kim sa-

vunurdu? Zaneto'nun elinden ne gelirdi? Kızına yardım edecek bir annesi vardı, annesi yaşamak zorunda idi ve yaşamak istiyordu.

Daha sonra markiz, *don Giuseppe*'nin köylü uşağına, *Giacomo*'ya haber verip vermediğini sorunca, uşak anlaşılmaz sözler kekeledi, papaz açık konuşmasını söyleyince de, markize cevap verecek yerde, şaşkın bir yüzle efendisine: "Arabacı bana o adamın öldüğünü söyledi, efendim" dedi usulca. Nitekim küstah arabacı : "Hey *Giacomo*!" diye çağrıldığını duyunca: "*Giacomo* öldü!" diye haykırmıştı. Markiz anladı, arabacının hazırcıvahlığına, başını salıyarak, sakın bir acıma ile gülümsedi.

Arabaya binmeden önce, *don Giuseppe*'den kızı için dua etmesini rica etti.

"İnanın bana, *don Giuseppe*, *Piero* onu asla anlamadı."

Onu yalnız kendisi anlıyor, ne eşsiz bir insan olduğunu yalnız kendisi biliyordu.

Papaz yalnız kalınca, bir gün bir şair arkadaşının markiz Nene'den bahsederken, onu kuyumcuların kullandıkları bir külâh mücevhere, anlamsız, eğri büğrü acemice yazılarla çizik çizik edilmiş, eski bir okul defterinden rasgele koparılmış bir kâğıt parçasına sarılı bir avuç kıymetli taş; bir de hemen hemen terk edilmiş eski dinlerin karmakarışıklığı altında, iyilikçi, bilgili, gizli bir iş için yapılmış yeraltı mağaralarının mükemmel düzenine benzetmişti. Fakat

saygı gösterdiği o psikolojik problemi uzaklara götüren tekerleklerin gürültüsü kesilir kesilmez, şairane benzetişleri unuttu, daha başka problemlerin, çetir bir mesajın ağırlığı altında iki büküm, düşünceli düşünceli eve girdi.

III

Roma'dan döndükten on dakika sonra, iyi kalbli Commendatore, dinç ve sakin, muazzam bir mektup ve gazete yığınının önüne oturdu, hizmetçiyi çağırmak için zile bastı ve koyu bir kahve getirmesini söyledi. O sırada ahçı, *signor* Soldini'nin geldiğini haber verdi "Kahve iki olsun" dedi Commendatore hizmetçiye. Hizmetçi az sonra iki kahve ile geldi, fakat Soldini'nin arkasındaki kapıyı açınca, bayanının da beraber gelmiş olduğunu gördü, sessizce mutfağa döndü ve arkadaşına danıştı. Beyefendiye üç kahve mı götürmeliydi? "O domuzlara mı?" diye radikal ahçı sordu. "Daha neler! Daha neler!" Sonra kalkıp gitmek bilmezlerdi. O sırada Ciotti Çeòla da Commendatore ile görüşmek üzere merdivenleri çıkıyordu. İkinci kahveyi pekâlâ ona ikram edebilirlerdi. Mutedil liberal olan hizmetçi, ilkin kabul etti ama sonra Ciotti Çeòla'ya kahve götürmektense, ölmeyi tercih edeceğini söyleyerek itiraz etti.

Nitekim Soldini bayanı ile ve görüşmelerine eklenmiş bu komplikasyondan ötürü kucak kucak özürlerle gelmişti. Bayanı ile kendisi arasında, görüşecekleri konuya dair bazı görüş ayrılıkları olduğu, bayanı, Commendatore'nin her çeşit anlaşmazlığı ortadan

kaldırmanın yolunu bildiğine inandığı, onun ahlâk ve dinsel vicdanının doğruluğuna ikisi de tam olarak güvendikleri için, kocası karısına: “Sen de gel, beraberce konuşuruz” demişti. Soldini, seçkin ve duru konuşmasıyla bu şeyleri, yarı şaka, yarı saygılı, politik rakıp diye çağırdığı Commendatore’ye açıklarken, bayanı, şaşkın, yüzü pancar gibi, gülerek: “Bu işe siz ne dersiniz? Ne dersiniz?” diye, yaptığını farz ettiği kabalıktan ötürü özür diliyor; Commendatore: “Memnun oldum! memnun oldum!” diye tekrarlarlarken, konuşmaların döküleceği kolay ve güç, uzlaştırmacı ve şüpheli bütün muhtemel mecraları, canı azbuçuk sıkılarak, kafasının içinde çabuk çabuk araştırıyordu.

Bir kere konunun politika ile pek ilgisi yoktu. Kocasının bu girişinden sonra karısı, politika ile ilgili bir konu olsa idi, kendisinin şüphesiz ki karışmak istemiyeceğini söyledi. Commendatore insanları, nesneleri iyi tanır, konuştuğu kişilerin iyi niyetlerini kabul etmekle beraber, hemen düşündü ki başlayacak konuşmada demek politika ön plânda geliyordu. Nitekim Soldini’nin politika arkadaşları, rakiplerinin, belediye konseyinin dağılması, Maironi’nin liberal partiden adaylığını koyması için çalıştıkları, bunun için de birkaç günden beri valiye vekillik eden ve 1859 da Maironi’nin babasının silâh arkadaşı olan vali muavini Bassanelli’den faydalandıkları kanısında idiler. Eğer böyle bir şey olursa, ruhbancı partinin gazetesi, partinin bazı şeflerinin arzusuna uyarak, Maironi’ye karşı çetin bir savaş açmak zorunda kalacaktı.

“Amâ savaşı açan sen değilsin!” diye bayana haykırdı.

"Mesele iste burada!" diye kocası gülümsiyerek karşılık verdi ve eğer öyle ise o takdirde, çetin bir savaşa girişilmesi için ortada hukuki bir dayanak olduğunu ispata çalıştı.

Bundan sonra, partili öbür bayanlar Maironi'ye karşı ateş püskürür ve onu çiğ çiğ yemeye can atarlarken, karısı Maironi'nin ruhunun kurtulmasını düşünüyor, kendini günah ve kötülüğe kapıp koyuverdiğini görmekle titriyor, bunun sorumluluğunun, bir nebze de olsa, kendisinde olmasından korkuyordu. Sorumluluğu belki de bir hayliydi, çünkü Soldini insanı yermeye kalkışmaz, fakat soğuk, ölçülü şehirli nezaketi ile insanda daha derin yaralar açardı. "Bu şerefî bana karım bahsediyor" dedi Soldini gülerek ve ona kalırsa karısının haksız olduğunu ekledi. "Düşmana geçmek, ahlâk bakımından her zaman suç olan bir davranıştır. Herkesçe bilinen ahlâk dışı bir davranış, zaman ve yerin gerektirdiği şekilde, herkesin önünde şiddetle kınanmalıdır. Takdir edersiniz ki bu böyledir. Az müsaade edin. Ne zaman liberaller bizimle savaşa tutuşacak olsalar, İncil'i dillerine dolamaktan hoşlanırlar. Sizden bahsetmiyorum, çünkü siz böyle bir şey yapmazsınız ama korkarım ki Fariziyenlere atıp tutmak, zinacı kadını affetmek, bundan da çok benim yerim bu dünya değil sözü gibi, dört buçuk konu dışında, ben ne kadar astronomi bilirim onlar da İncil'den o kadar anlarlar. İncilde, suçlarının alçakça bir karakterde oluşundan ötürü onu gazaba getiren suçlulara karşı İsa'nın kadınca çekingenliklerden uzak sövgüler kullandığı görülür. Yalnız... şu- na dikkat edin ki Maironi'ye karşı — Yahuda'ya kar-

şı değil — bir Hristiyan merhameti duymakla suçlandırılmak istemen! Fariziyenlerin ıyı yanları çoktu, onlar için hâlâ bir şeyler yapılabilirdi. Onun için İsa sövdü onlara. Sövgüsü Yahudaya değildi, çünkü Yahuda'nın içine şeytan girmişti bir kere, ona artık yapılacak bir şey kalmamıştı."

"Hım hım hım" dedi Commendatore, bu ince mantık oyunundan pek hoşlanmadığını göstererek. "Söylediğiniz bazı şeylere itiraz edilebilir. Örneğin, bazı parti değiştirmelerin alçaklık olması, gazetelerde çıkan sövgülerle İncil'deki sövgülerin kıyaslanması gibi." Bu noktada Commendatore kahkaha ile kabarmaya başladı. "Siz" dedi "kendinizi İsa'nın yerine koymak isterseniz, bu sizin bileceğiniz bir şeydir; fakat benim şeytanla ne alış verişim var?" Ve gürültülü bir kahkaha attı.

"Hiç kapınızı çaldığı olmadı mı?" dedi bayan, kendisi de gülererek. "Aziz Maurizio ile Aziz Lazzaro'nun arpalığını filân bağlatmanız için? Ya da millî eğitim bakanlığında bir görev bulmanız için? — Şimdi de ben konuşuyorum, değil mi? Kocamın, aslında iyi kimseler de olsalar dünya işlerinden pek anlamıyan bazı arkadaşları, daha başından, Maironi meselesini iyi yönetemediler. İyi yönetememiş olmaları da, kocamın dediklerini tutmamalarındandır."

Soldini, karısının sözünü kesti: "Karım bile benim dediklerime kulak asmaz!"

"Beyaz saçlarımızın verdiği serbestlikle konuşalım" diye bayan sözüne devam etti.

"Bu uğursuz münasebetinden ötürü ilk yaygarayı liberaller kopardılar ki, ruhbancı olduğu için bu—

nu anlamak kolaydır. Ben şuna inanıyorum, koparılan gürültü, yapılan kötülükten büyüktü ve şeytanın kışkacına yakalanmış bir insana, o durumdaki bir gence karşı ihtiyatlı, merhametli davranılmalı idi, her şey kurtarılabilirdi. Kocamın arkadaşları ilkin işe ihtiyatsızlık ederek, yarı resmî yalanlamalarla başladılar, sonra daha da ihtiyatsızlık ederek bir vahşet reaksiyonu gösterdiler. Şimdi de ne yapmak istediklerini duymuşsunuzdur. Bu belki onların hakkıdır ama böyle bir tutumla insanların ruhu kurtarılamaz, mahvedilir. Siz: bu kadın da niye bu konu ile bu kadar ilgileniyor? diyeceksiniz. İlgileniyorum çünkü Mairo-ni ilk zamanlarda arasıra bize uğrardı ve ben onu biraz aşırı, şimdi dedikleri gibi tepinçli bulmakla beraber, genç adamın günün birinde bir şeyler olacağını kafama koymuştum.”

Hizmetçi, yan kapılardan birinden başını uzatıp alaycı bir gülümseme ile usulca Commendatore'ye:

“Kont Çeöla geldiler efendim” dedi.

“Eyvahlar olsun!” diye Commendatore homurdanırken, Soldini hafifçe gülümsemekten kendini alamadı. “Beklesin! Beklesin!” Böyle derken, ayağa kalkmış olan bayana oturmasını işaret etti.

“Commendatore!” dedi bayan. “Aramızı ancak siz bulabilirsiniz!”

“Ben mi?”

Böyle bir teklifle karşılaşacağını doğrusu Commendatore hiç de beklemiyordu.

“Gayet tabii” dedi Soldini ve muammayı açıklamaya başladı. Belediye konseyinin dağılmasına dair kararın valinin masasında olduğu malûmdur. Hattâ

bazıları, Bassanelli'nin kararı kralın onayına sunduğunu bile söylüyorlardı. Eğer kral onaylarsa, Commendatore'nin, Maironi'yi adaylığını koymaktan vazgeçirmeye çalışması gerekti. "Karımın düşüncesi şöyle" dedi şövalye Soldini. "Maironi liberal partiden adaylığını koyarsa, katoliklerin gazetesi susacak. Commendatore, ister doğrudan doğruya Maironi'ye, ister liberal partiye baskı yaparak, Maironi'nin adaylığını koymasını önlemelidir."

"Eh, eh, eh, siz beni Venedikli kayıkçı ağzı ile tehdit ediyorsunuz!" dedi Commendatore ve gülerек ellerini cebine sokup alaycı sözler: âdeta bir çaba ile söyledi: "Asıl küreklere! Asıl küreklere! Ama ben yerimde saymak istiyorum!"

Böyle diyerek, bir kere daha güldü. Sonra ciddileşti, seçimlere hiç karışmadığını, karışmak niyetinde de olmadığını söyledi.

"Özür dilerim" dedi şövalye. "Bu, eşimin fikridir. Doğrusunu isterseniz, ben biraz farklı düşünüyorum. Bana kalırsa, Maironi ne sizi dinler, ne de liberal partiden adaylığını koyar. Bir şey daha var ki karıma bile söylemedim, şimdi açıklıyorum. Maironi'nin İtalyada sosyalist kodamanlardan kurulu o garip partiye girmeye hazırlandığına da ben pek inanmıyorum. Yangına karşı kendilerini sigorta etmek için sosyalist olanlardan değil de iyi niyetli sosyalistlerden bahsettiğimi anlamışsınızdır tabii. Maironi iyi niyetli bir tepinçlidir. Böyle olduğunu ben, öğrendiğim bazı küçük şeylerden, bir de bir takım özel sebeblerden ötürü, onun pek de samimi dostu olmayan Bassanelli ile yaptığı konuşmadan çıkarıyorum..."

Commendatore, bilmek bile istemiyen bir kimse edasiyle, acele acele:

“Ben bir şey bilmiyorum, ben bir şey bilmiyorum” dedi. “Ama ben biliyorum” diye öteki sözüne devam etti. “Genel seçimler yapılır da, Maironi sosyalistlerin safına geçer, ya da geçirilmesine göz yumarsa, onu nasıl insafsızca tartaklayacağımızı bir düşünün! Commendatore, sözü nereye getireceğimi anlamışsınızdır, belki bir insan ruhunun kurtarılması, ama ondan da çok karımla benim dirliğimizin, düzenimizin bozulmaması bakımından önemli olan, size söylediğimiz anlaşmazlığı nasıl önleyebileceğinizi görüyorsunuz!”

Böyle derken şövalye gülüyordu, Commendatore: “Hayır efendim, hayır, ben hiçbir şey görmüyorum” diye, çok iyi gören biri gibi, o da güldü.

“Az önce büyük bir yanlışlık yaptım” dedi Soldini. “Belediye konseyinin dağılması kararı valinin masası üzerinde değil, gözlerimin çok daha iyi gördüğü bir başka masanın üzerinde!”

“Ne yaman sıçrayışlar!” diye Commendatore gülererek haykırdı. “Daha demin beni Venedikli gondolcu yaptınız, şimdi de işleri bakanı yapıyorsunuz. Ne yaman sıçrayışlar!” Şövalye Soldini olanca maharetine, bayan Soldini olanca samimî heyecanına rağmen, Commendatore’nin ağzından, beş altı defa tekrarladığı “ne yaman sıçrayışlar, ne yaman sıçrayışlar!” sözünden başka bir şey alamadılar. Commendatore, işi şakaya dökmekle beraber, bütün bu sahnenin, konseyin dağılmasını önlemek gibi, ruhbancıların yararına hazırlanmış olması kuşkusu içinde, konuşmanın daha başından beri tetikte beklemişti.

Bu konuda, hiç değilse bayana haksızlık etmişti. Bunu telâfi için, geldiği bildirilen belediye buhranının görünürdeki etkenini görmeye can atan misafirlerini tâ merdivene kadar geçirdi. Yüzü pek sempatik olmayan bir delikanlı idi, bu. Ön odada bekliyordu, çekingenliği, sıklılganlığı üstünden atamayan, ama çekingen, saygılı görünmek te istemeyen, bununla beraber kafasında söyleyeceği şeyleri hazırlamış biri gibi asık suratlı bir delikanlı. Konuşmasına çok çabuk, Soldini'leri geçirdikten sonra Commendatore'nin ön odaya dönmesi üzerine hemen başladı, sonra durdu, yeniden başladı. İtalyanca konuşuyordu: "Her şeyden önce... belki siz sanırsınız ki... her şeyden önce... Belki size öyle gelir ki..." O böyle konuşurken, Commendatore, mütevazı nezaketiyle, çalışma odasına girmesi, oturması için ısrar ediyor, onu sözlerine yeniden başlamıya zorluyordu. Kendini koltuğunun kolları arasına bırakan o, her şeyi yapmıya kaadir adamın iyilikçi, munis gözleri önünde nihayet hazırladığı konuşmasını yapabildi.

"Herşeyden önce, size iltimas için geldiğimi sanacaksınız, ama öyle değil. Ben, hak ve adalet yerini bulsun diye, şanlı bir şehrin belediyesini oluşturmıya lâyık olmayan bazı insanların kötülüğü yüzünden geldim. Kim olduğumu, başıma neler geldiğini her halde biliyorsunuzdur."

Yüzüne yarı ciddi, yarı munis bakan sabırlı Commendatore, başını evet diye salladı. Ricciotti Poma-to'nun, çocuk iken, bir arkadaşını kurtarmak için kendini nehre attığını ve bu güzel davranışının kendi hesabına fena sonuçlar doğurduğunu biliyordu...

Yoksul bir çocuktuk, belediye, gazeteler, hatırlı kişiler, yaltaklanmanın bütün borazanlarını çevresinde çala çala, kafasını tam anlamıyla altüst etmişlerdi. Kafası hâlâ bu övgüleri çağırıyor da çağırıyordu. Tıpkı bir zamanlar onu gürültüsü ile doldurmuş olan okyanusun şarkısını ilelebet çağırarak bir kavkı gibi.

Ruhbancılar belediyesinin ilk hainliği şu idi ki, o lânet pantolon meselesinden sonra, filânca belediye başkan muavini, Belediye yardımlarından bazısının verilmesi hususunda Ciotti'nin kızkardeşi Annetta Pomato'ya ilkin vaatlerde bulunmuşken, şimdi oralı olmuyordu. İkincisi de şu idi ki, falanca belediye başkan muavini de, yardımın dostunun kızına verilmesini istiyordu. "Hım, hım!" dedi Commendatore, afallayarak. "Yok, yok! Böyle şeyler söylemeyin!" "Gerçek şeyler bunlar!" diye Pomato haykırdı ve yapılan kötülükleri bir bir anlatmaya devam etti. Ruhbancıdır, ya da sadece pazarları dükkânını açmıyor diye filânca müteahhit belediyenin zararına olarak tercih ediyor; sosyalistlerin gazetesine yazı yazıyor diye falanca memura ikramiyesi verilmiyordu. Kitaplığa, Ricciotti'nin yerine, daha doğru dürüst İtalyanca konuşmasını bile bilmeyen bir kilise muhafızının kardeşini alıyorlardı. Diken üzerinde oturur gibi olan Commendatore kesmese idi, Çeola'nın tatlı dili kim bilir ne zaman duracaktı.

"Bütün bu şeyler oluyor ya da olmuyordur ama, benim elimden ne gelir?"

Pomato, işitmemiş gibi yaparak, sözüne devam etti. Garibaldi'nin *Anılar*'ını satıyor diye belediyenin kiracısı olan kitapçıyı dükkândan çıkarmışlardı.

Kapıda yine hizmetçinin yüzü belirmişti.

"*Signor* Maroni geldi, efendim."

Commendatore, sözden çok, bir hareketle, böyle bir konuşmayı daha fazla uzatmak için bir sebep olmadığını Çeöla'ya anlattı. O zaman Çeöla ağzındaki baklayı çıkardı. "Özür dilerim!" dedi. "Bütün şehir belediye konseyinin dağılıp dağılmamasının sizin elinizde olduğunu ve sizin dağılmasına karşı olduğunuzu söylüyor." "Yok canım, daha neler!" diye Commendatore haykırdı. Öteki, sözü ikide bir kesilse de, istifini bozmadan, sözüne devam etti. "Size şimdi çok kalabalığız diyorum..." "Varsın, öyle olsun..." "...seçimler hemen yapılırsa, kendimiz için hiçbir şey istemeden, oyumuzu liberallere vereceğiz ve..." "Güzel, güzel ama, bu beni ilgilendirmez" "... seçimler hemen yapılmazsa, o takdirde..." "Güzel, güzel, bunları bana söylemek boşuna, ne isterseniz öyle yapın!" "görülecek bazı hesaplar var demektir ki, gün doğmadan neler doğar, belli olmaz. *Signor* Maironi olacağını tahmin ettiğim, ama hizmetçinin adını yanlış söylediği *signor* Maironi'yi de bu şeyler yakından ilgilendirir sanırım."

Rosina, Ricciotti Çeöla'nın kendisine hizmetçi dediğini duysa idi, dünyanın kaç bucak olduğunu ona gösterirdi. Gel gelelim Rosina şimdi ön odada yakışıklı bir beyefendinin oturduğunu, bu beyefendiye vahşi mutfak arkadaşının da fena gözle bakmadığını görünce, can sıkıcı Ciotti gider gitmez, evliya sabırlı zavallı Commendatore'nin odasına iki fincan kahve getirmeye neşeyle hazırlanıyordu. Merdivenlerden indiğini duyunca, üçüncü kattan aşağı inmiye başladı.

İkinci kata gelince, ailenin dostu ve akrabası olan birine rasladı. Bu adam memnun bir yüzle istekli ellerini kahve tepsisine uzattı: "Aferin sana. "Gnocchi" yemiştin, üstüne kahve içmek iyidir!" Rosina kendini mezbuhane savundu ama öbürü de saldırıyı tazeledi. "Hayır olmaz, kahveyi *signor* Maroni'ye götürüyorum!"

"Bir fincan kahve daha ısıtıver."

"Başka kahve yok!"

"Daha olmazsa taze kahve pişiriver!" Adam sıcak kahvesini höpürdete höpürdete zevkle içti, Rosina da homurdana homurdana mutfğa döndü.

Maironi belediye başkanı iken, yönetim işleri hakkında danışmak, ya da bazı kamu yararları hakkında yardımını istemek için Commendatore'yi birkaç kere görmeye gelmişti. Her seferinde de samimî bir kabul görmüştü. Şimdi ise ona politikadan bahsedeceğini sanarak, istemiye istemiye geliyordu. Eski arkadaşlarını terk etmiş olmasından liberallerin yararlanmayı düşündüklerini biliyordu. Öbürlerine verdiği kesin cevabı vermekte güçlük çekeceği öyle iyi, saygıdeğer bir adamın yapacağı bir saldırıya karşı koymak zorunda kalmaktan hoşlanmıyordu. Sonra kabul etmek onu müthiş korkutuyordu. Sadece sosyalist ilkelerinin, üzerinde yaptığı çekicilikten değil, fakat daha çok, liberallerin uyuşuk programlarını, kendine karşı duyduğu olasıya derin hoşnutsuzluktan, aşkın yüreğini erince kavuşturmaktan uzak oluşundan ötürü acı çeken ruhunun kemirici huzursuzluğu içinde, her an daha yakından ihtiyaç duyduğu yoğun bir faaliyet yaratabilmekten uzak buluyordu.

Commendatore, Çeola'yı sert değilse de öyle fazla da pohpohlamadan uğurladıktan sonra, sadakatle yaptıkları bunca hizmetlere karşılık kendilerine verilmiyen kahveden ötürü sinirlerinin sessiz sızlanışlarına aldırmadan, yeni konuğunu tantanalı bir şekilde karşıladı. Gitti onu ön ocaadan aldı, yanına oturtmadan önce, ona yeni gelmiş bazı kitapları gösterdi. Bunların arasında bir de trigonometri kitabı vardı.

"Bakın, görüyor musunuz?" dedi: "*İnanmazdın hendeseci olduğuma.*" Kitapları arasında *Le socialisme intégral* de vardı. "Biliyor musunuz bu kitabı? Düş, duysal düş!"

Maironi o kitabı biliyordu. Evvelki ruh haleti içinde, sosyalizme merak sardırınca, Marx'ın *Sermaye* adlı kitabının Fransızca bir özeti ile George'un *Progress and Poverty*'si ile Benoît Malon'un kitabını okumuştı.

"Düş olmasına belki düştürler ama" dedi heyecanla "şuna inanın ki aralarında geleceği gösteren bir iki düş de yok değil!"

"Buyurun oturun, buyurun oturun" dedi Commendatore. Ve inceleyen elini, kaynayan bu kanın temasından çabuk çabuk çekti.

Ve hemen, Piero'ya gelmesi için rica ettiği o iki meseleye geçti. Tarih araştırmaları için, Brescia belediye arşivindeki bazı belgelere ihtiyacı vardı. Bunları elde etmek için Maironi'nin nezaketine başvuruyordu. Her halde Maironi sık sık Brescia'ya gidiyor olmalıydı. Brescia'da büyük çiftlikleri yok mu idi? Büyük çiftlikleri sözünü, üstüne bir hayli basa basa

söyledi. Sonra da şehir hayatının sıkıcılığından, onlarla meşgul olarak, çalışarak, hattâ belki de bir nebze de hayal kurarak! kendi toprakları üzerinde yaşama imkânına sahibolan kimselerin mutlu kade-rinden söz açtı. Bu noktaya gelince, hatırı sayılır kahkahalarından birini koyuvermekten de geri kalmadı. Daha derin bir amaç güdülerek araştırılmış, hem bir şeyler söyleyen, hem söylemeyen bu sözler, nazik konuya geçmesi için atlama taşı görevini yaptılar. O, bu konuya bin bir ihtiyatla girdi.

Konu, Zaneto'nun senatörlük adaylığı idi. Commendatore söze Brescia'dan, Brescia ile Brescia vilâyetinin politik durumundan, uzak bir gelecekte orada yapılacak seçimlere bakanlığın haklı olarak verdiği önemden bahsederek girdi. Zaneto'nun seçilebilmesi için istenilen şartlara dair bir parlâmento üyesinin getirdiği bir mesaja dokunmak, ona şöyle bir değinip geçmek için, kuşkulu bir kuş gibi, konuşmalarıyla ağır ve geniş kavisler çize çize, yere indi. Bu şartları bir bakan, milletvekilinin kulağına fısılamıştı. Bunlar arasında, Maironi'nin Brescia vilâyetinden gösterilecek adaylığının bakanlıkça desteklenmesi de vardı. İhtiyatlı Commendatore'nin sözleri döndürüp dolaştırması Maironi'yi memnun etmedi. Kaçamaklı sözlerinin tek sebebinin, Jeanne'a değinmek, milletvekili Berardini'nin söylediği sözlerin ilgilendirdiği Jeanne'dan bahsetmek korkusu olduğunu duyuyor, Jeanne ve kendisi için âdeta aşağılayıcı olan bu ihtimamlar canını sıkıyordu. Onun için daha başka bir şey beklemeden, böyle bir şeye imkân olmadığını, kimseye ne yardım etmeyi, ne de karşı koymayı asla taahhüt edemi-

yeceğini söyliyerek itiraz etti. “Az sabırlı olun, canım” dedi Commendatore. O anda istediği şey, Piero’yu herhangi bir karar almaya zorlamaktan çok, iyice düşünüp tasarladığı cümleleri tamamlamakla kendini tatmin etmekte. Düşüncesini daha açıkça anlatabilmek amacıyla, söylediği şeyleri bazan tekrarlıyarak uzun ve etraflı bir açıklamaya girişerek, cümlelerini tamamladı, sonuç bakımından belki bütün bu şeylere aşırı bir iyimserlik havası hâkim olmuştu. belki hattâ adı geçen bakan bile va’detmek durumunda değildi ama bir ihtimal, bir ihtimal — Commendatore bu kelime üzerinde ısrarla durdu — vardı hiç şüphesiz ve hiç şüphe yok ki Brescia seçimleri terazide ağır basabildi.

“Kazın ayağı işte böyle” dedi. Memnundu, gülümsüyordu, düşüncelerin kördüğümünden, iyi saklıyamadığı susuşların tasasından kurtulmuştu. “Benim çok sevdiğim çapkın, çok çapkın bir dostumun bir sözü vardır: *longus esse laborat, obscurus fit* der, umarım ki bu sözü haketmemişimdir.”

Maironi, itirazlarını daha bir gücle tekrarladı. Şimdi onun bu itirazlarını Commendatore: “Nasıl isterseniz öyle yapın, benim elimden ne gelir?” diye sükûnetle karşıladı. O kadar sükûnetle ki Maironi hoşagitmeyen bir ilgisizlik sezinir gibi oldu ve Commendatore’yi cüretli bir iki kelime ile sarsmak için büyük bir istek duydu.

“Brescia meselesinden dolayı değil” dedi. “Daha başka şeyler düşünüyorum da ondan.”

“Güzel! güzel! güzel!” dedi Commendatore — fena! fena! fena! — diye düşünen bir kimsenin yüzü

ile. Veneto'lu günah çıkaran bir papaz vardı, günah çıkartan kimise ne zaman yeni bir günahını söylese: — Güzel! güzel! — derdi, tıpkı onun gibi.

“Beni dinleyin” dedi oldukça tumturaklı bir eda ile, vardığı kısa bir mürakabeden büyük bir güc kazanarak çıkmışçasına. “Düşündüğünüzü söylediğiniz o şeylere fazla bel bağlamayın. *Vita doctrix* derler! Hayat okuluna biraz daha devam edin, sıralarda oturup dinleyen ve bakan gerçek bir öğrenci gibi. Sonra... sonra... sonra...!”

Commendatore, sanki tavan için dua ediyormuş gibi, sağ elini havada salladı, bununla ona sonradan kürsüye çıkma müsaadesini de vereceğini bildirmek istedi.

Rosina'nın burnu bir kere daha göründü. “Beyefendi, vali bey geldiler.”

Maironi kalktı, istediği belgelerle ilgileneceğini va'detti. Karşısındaki insan anlayışlı olduğuna göre, her şeyi açıkça söylemiş olmanın memnunluğu içinde, gitti. Ön odada, başka bir yere tâyin edilen valiyevekâlet eden vali muavini aksak Bassanelli'ye rasladı. Soğuk bir şekilde selâmlaştılar.

Kahveyi içmiş olan adamın boşalttığı fincanı dolduran Rosina:

“O topala kahve götürmek gerekir mi acaba?” diye düşündü. Commendatore zili çaldı, artık ziyaretçi kabul etmemelerini emretti, Rosina kapıdan şöyle bir kulak misafiri olmaya cesaret edebildi. Bassanelli'nin, yüksek sesle: “Sayın Commendatore, işler aksıyor!” dediğini, Commendatore'nin de güldüğünü duydu. Son-

ra başka bir şey duyamadı ve ciddilikten, vekardan nasibi olmıyan o çeşit adamları vali yapan hükümete söylene söylene çekip gitti.

Yedi Bilgin'den biri olan Franco Maironi'nin, savaşmak üzere asker olmazdan önce karısını kucaklamaya geldiği Isola Bella'da Yedi Bilgin'lerin neşeli arkadaşlığı içinde geçen 1859 yılının o akşamından bu yana, şövalye Bassanelli'nin yüzü, saçı, sakalı, Palestro'da yaralanan sol bacağı çok değişmişlerdi. Ruh bakımından Isola Bella'daki hep o babacan, kaba saba adam olarak kalmıştı. Geniş bilgisi, gördüğü görevlerin niceliği, güleryüzlü, terbiyeli kimselerle düşüp kalkmak, olanca pitoresk ataklığını gideremese de, dilini bir parça düzeltmişti. Kemiklerine, kemiklerinin iliğine kadar kuşkusu, gerçeklik ve eylemsellik ilkeleleriyle dolu, pek azları gibi radikal düşmanı, yine pek azları gibi içinden papaz düşmanı, kadınlara hem kur yapan, hem de onları aşağılayan bir kişi idi, Padova'lı. Duygularını, görevinin gerektirdiği kadar gizlerdi. daha fazla değil. Commendatore'ye karşı büyük bir saygı duyar, ama saydığı ölçüde sevmezdi. Çünkü gözünde Commendatore aşırı derecede dindar, din adamlarına aşırı derecede bağlı, sözlerinde aşırı derecede temkinli, meseleleri doğru bir şekilde yargılamaktan, asıl adları ile çağırmaktan aşırı derecede kaçınan bir insandı. Uysal bir adam olduğunu bildiği, kozunu milletvekilleriyle paylaşmanın onunla anlaşmaktan çok daha çetin, çok daha tehlikeli bir iş olduğuna inandığı halde, valilik makamında dolaşmasından pek hoşlanmazdı. Bakanlık, ne zaman pürüzlü bir iş çıksa, vilâyetin ona başvurmasını isterdi. Şimdi pürüzlü iş, be-

lediye konseyinin dağıtılması idi, ki bunu liberaller istemişlerdi. Bu da ancak, bir belediye başkanı bulmakta zorluk çekecek gibi görünen ruhbancaların birkaç fazlasıyla çoğunlukta oldukları konseyin bileşimi ile mâzur gösterilebilirdi. Bassanelli, ruhbancılara boş vermesine verebilirdi gerçi ama, genel seçimlerde meşrutiyet partisiyle sağcı ve solcu partilerin koalisyona gitmelerinden çekiniyordu. Bunun için seçimlerin emin ellerden yönetilmesini teminat altına almaya önem veriyordu. Oysaki hiçbir otoriteleri olmıyan hırslı kimşelerin giriştikleri birtakım teşebbüsler yüzünden işler bozuk düzen gidiyordu. Bu adamlar Bassanelli'yi fena kızdırıyorlardı. "Kafalarını doğrultamasak, bari boyunlarını uzatsak!" Bunlar aşırı liberallerdi, "benim liberaller değil bunlar" diye Bassanelli nükte yapıyordu, "bacaklarına başka türlü pantolon, şeritsiz pantolon giyenlerin liberalleri." Kitaplık kahramanını alkışlamışlardı ya, bir gülümseme, bir söz, baba, oğul ve şeriklerinin bir makalesi üzerine daha da ileri gidebilirlerdi. "Şu işe bakın, Commendatore" diye vahşi Padova'lı haykırdı "dün mutedillerden bir sünepe bana: — gaz yağı mı, mum mu deseler, ben mumu tercih ederim! — diyordu. Âlâ, ben sadece antiklerikal değilim, bahtsızlığa bakın ki bende sizin inanınız da yok, bu namussuz dünya bana öyle uçsuz bucaksız görünüyor ki, bir başka dünyanın daha bulunabileceğini havsalam almıyor. Namusumla yaşamak için papazlara ihtiyaç duymuyorum. Ama ne yalan söylüyeyim, belediyede liberallerin öylelerini görmektense, yarı öfke, yarı enfiye kokan şu zavallı papazcıklar küme-ciğini muhafaza etmeyi tercih ederim!"

Öylesine sapıncı bir konuşma boyunca, zavalı Commendatore'nin fena halde canı sıkılmıştı. "Şimdi de bazı kararlar alsak" dedi ciddi ciddi, Bassanelli'nin yüzüne bakmadan. Bakanlığa bir teklif yapmamasını, biraz beklemesini tavsiye etti. Vilâyet milletvekillerinin, konseyin dağıtılması için Roma'da büyük gayretler sarfettiğini, dağılmanın teklif edilmesi için az çok açık bir emrin Roma'dan gelmesinin de mümkün olduğunu hatırlattı. Bassanelli gitmek için kalkarken, dinsizliği ile canını sıktığı için özür diledi ve ona, eski belediye başkanının babası Franco Maironi'yi hatırlattı. Franco, dinsizliğinden ve daha başka önemsiz şeylerden ötürü kendisini fena hırpalalar ama yine de çok severdi. Onu hırpaladığı zaman da hem şeytana, hem azize benzerdi.

"Sırası gelmişken sorayım: eski belediye başkanına dair bana söyleyeceğiniz bir şey var mı?" dedi Commendatore, Bassanelli'nin yüzüne dikkatli dikkatli bakarak. Biraz da Soldini'nin çıtlattığı esrar merakını uyandırdığı için, böyle yapmıştı. Bassanelli, istakoz gibi kıpkırmızı, taştı. "Kuzum ondan bahsetmeyin bana! Kuzum ondan bahsetmeyin bana! Deli canım! Lâyık değil..."

"Hım hım hım!" diye Commendatore sözünü kesti.

"... lââyık değil babasına! Ona daha önce de buna benzer bir şey söylemiştim, fırsat düşerse bunu ona bir kere daha açıkça söyleyeceğim! Meğer ki geri dönmesin!"

"Nasıl nasıl nasıl? Ruhbanı olmasın mı yani?" İyi kalbli Commendatore, öfkesini biraz şaka ile yumuşatmak umudu ile gülüyordu.

“Ne ruhbancısı canım! Sosyalistlerin kucağına atıyor kendini! Delinin biri diyorum size. Geçenlerde, belediye seçimleri dolayısıyla bana birtakım deli saçmaları yumurtladı, anlaşılmaz birtakım fikirlerden bahsetti. Elinizde ise çorbanın içindeki yumurta akını kaşıkla ayırmaya çalışın: aynı şey! Görüyorsunuz ya, ruhbancı, bir anarşistin kurtçuğu imiş meğer! Burada bize zararlı olacak. Parası, adı, zekâsı ile bize zararlı olacak.”

Commendatore taşı gediğine koydu. “Öyle ise bırakalım gitsin!” dedi.

“Bana kalsa ben onu beş ekspresine bindirir, güney kutbuna gönderirim ama nasıl yapmalı?”

Şehirde dolaşan söylentilere bakılırsa, elli dört yaşına, kinizmine, kadın konusunda “beyaz ve körpe kazcıklardan” gayrısından hoşlanmadığı yolundaki iddialarına rağmen, Bassanelli, çocukken tanıdığı, şimdi de Diedo köşkünde sık sık görmeye gittiği Jeanne Dessalle’e vurgundu. Bassanelli’nin bu söylentilerden haberi yoktu. Bunu Commendatore de bilmiyordu.

“Şayet... şayet... şayet...” diye Commendatore söze başlayacak oldu ama üçüncü *şayet* de durdu. “Aklıma bir şey geldi de” dedi. “Diedo köşkü ile temasta olduğunuza göre, o mübarek bayanı iknaa çalışsanız... Canım efendim!... bu kadarı da fazla!” Bu iki kınama ve acıma haykırısı ile “mübarek bayan” ın davranışı hakkındaki düşüncesini açıkladıktan sonra, Bassanelli’nin, seçim kampanyası başlayınca, Maironi’nin şehirden uzaklaşması ve hiçbir partinin adaylığını kabul

etmemesi gerektiğine dair bayanı belki ikna edebileceğini söyledi.

“Ben mi?” dedi Bassanelli. “İsterseniz bunu kendisine sizin adınıza söylerim.”

“Sakin ha!” diye Commendatore korku ile haykırdı. “Olmaz, olmaz. Neler de geliyor aklınıza! Sakın ha!”

“Sayın Commendatore” dedi Bassanelli. “Kadın, erkeğin kabzası. Meleklerin arasında yaşamasaydınız, böyle olduğunu bilirdiniz. Yok eğer biliyorsanız, bunun bir kabahat olduğunu sanmam. Kabza, insanın sevgilisi de, karısı da, ahçısı da olabilir. Benim ahçı kadın tam otuz yıldır yanımda çalışır ve beni istediği gibi çevirir. Dostlarının başının üstünde yeri vardır. Ahçım kadın olacağına erkek olsa idi, onu belki severdim ama başıma taç etmezdim. O muşmula gibi şeyin bana kadınlığı hükmediyor.”

Rosina’nın burnu bir kere daha görüldü. “Beyefendi! *Don Giuseppe Flores* geldi!”

“Anlaştık o halde!” dedi Bassanelli. “Sizin adınıza konuşacağını!” Commendatore: “Olmaz olmaz, şaka yapmayın!” diye onu sesiyle izler, ön odadan koşarak geçen Padova’nının: “Peki! peki! peki!” leri gitgide kulağına daha yavaş varırken, *don Giuseppe Flores* çalışma odasına girdi. Commendatore, büyük bir hayret ve saygı ifade eden bir yüzle onu karşılamaya koştu. Rosina, *don Giuseppe*’nin arkasından, kahveleri getiriyim mi, diye Commendatore’ye işaretler yapıyordu. Commendatore, kızın işaretlerine dikkat etmedi ve kırk yılda bir gelen bir ziyaretçi olan *don Giuseppe*’nin kendisiyle mahrem bir meseleyi görüşeceğini sanarak,

içeriye kimseyi bırakmamasını bir daha tembihledi. Din ve ahlâk konularında tam bir anlaşmanın, samimî olmasalar da derin olan karşılıklı saygının verdiği vicdan rahathğı içinde, yanyana oturan bu — birbirinden bambaşka, gerek yaradılışları, gerekse Tanrı'nın kendilerine verdiği, yine birbirinden bambaşka olan ödevleri yerine getirmede gösterdikleri özel itina bakımından mükemmel olan iki Allah adamı — alçak sesle uzun uzun konuştular. İlk olarak *don* Giuseppe konuştu, arada bir bütün vücudu ile *Commendatore*'ye doğru eğiliyor, böyle yaparken de ona tatlı tatlı gülümşüyordu. *Commendatore* onu ciddî ciddî dinliyordu, papazın bilmediği, kendisinin *Soldini* ile *Bassanelli*'den öğrendiği, konuştukları konu ile ilgili bazı şeyleri düşünüyordu. Bunlar, *Markiz Nene*'nin isteklerini yerine getirebilme konusunda ona fazlaca umut vermiyorlardı. Daha sonra bu şeyleri ona söyledi. *Bassanelli*'nin verdiği öğütten, *Bassanelli*'nin, başını derde sokan acaip fikrinden de bahsetti. *Signora Dessalle*'in harekete geçmesini istemek, kimsenin bilmemesi gereken bazı şeyleri, bunlardan faydalanmak amacıyle, resmen tanımak demekti. *Don Giuseppe* ne düşünüyordu? *Don Giuseppe* kararsız gibi idi, kelimeleri bir süre ağzında geveledi, fikirlerini açıkça belirtmedi, çünkü öyle bir desteğe başvurulmasını gerekli bulmadığı gibi, sayın dostunu da fazla üzme isteniyordu.

“Siz” dedi sayın dostu “*Maironi*'yi tanırırsınız, sanırım annesiyle babasını da tanıdınız. Neden bir şeyler yapmayı denemiyorsunuz?”

Don Giuseppe içini çekti, bir elini gözlerinin üzerinden geçirdi. “Ne yapabilirim ki” dedi “elimden hiç-

bir şey gelmiyor. Bir şeyler yapamıyor, konuşamıyorum. Acınacak bir haldeyim!”

Commendatore itiraz ederken, onun bir şeyler yapacağına güvenle bakıyordu. Ama ona bu güvenini söylemedi.

“O halde” dedi “biz bir şeyler yapamadığımıza göre, iş Allaha kalıyor demektir. Allah, göreceksiniz, bu işi hal yola koyacaktır.”

Rosina, meydanı boş bulunca, nihayet elinde kahve ile içeri girebildi.

“Beyefendi, bu alay ne böyle!”

“Öyle mi?” dedi sakın Commendatore.

“Size inan olsun ki öyle!” diye Rosina karşılık verdi. “En arkada da aziz geliyordu.”

Az önce, marki Scremin’le Verona’daki kışlaların helâ çukurlarının ihalesini kendisine vermeleri için bir daha ricaya gelen o adam, merdivenleri yanyana çıkmışlardı. İkisini de savmıştı.

Sadık hizmetçi, hak ettiği kahvesini ağır ağır yudumlayan efendisine durdu, bir ana şefkatiyle baktı. Ona pencereleri açmayı teklif etti. Öyle pis bir koku vardı ki! Ne kokusu? Commendatore koku filân duymuyordu. Kokudan da beter bir şeydi, bu! “Zenginle yoksul, Çeòla’nın anason kokusu ile valinin saçına sürdüğü boyanın kokusu”. Commendatore, vali muavini Bassanelli’nin saçlarını boyadığına inanmıyordu. Rosina onun sâflığına pervasızca güldü. Yine pervasızca “kitaplıktaki adam” ın neler anlattığını sordu. Herhalde

kız kardeşi Artemide için iltimas istemiş olmalıydı. Rosina, kendisi gibi hizmetçi olan Artemide ağabeyi ile gelecekti ama, hanımı onu, hükümet tabibi hintyağı yazsın diye yatağa yatırmıştı. Artemide yoksul olduğundan, parasız ilâç alırdı, ona yazılan hintyağını onun yerine, midesinden hasta olan, bayanın küçük oğlu içecekti.

"Hım hım hım!" dedi Commendatore, gülerek.

Bundan sonra Rosina, Soldini'leri övmiye başladı. Ruhbancıydılar ruhbanı olmalarına ama, iyi, kibar, asil insanlardı. Bir de Quaiotto ayaklarına karpuz kabuğu koymaya kalkmıştı! "Alçağın biri, canım!" "Ssst, ssst, ssst!" dedi Commendatore. Ya *signor* Maironi? Karısının sağlık durumunun çok daha iyi olduğunu ama o pis kadın yüzünden... Yoksa o meseleyi mi anlatmıştı? Commendatore yeni baştan: "Ssst, ssst, yeter, yeter!" dedi. Rosina şaşı kaldı. Bunda ne gibi bir fenalık vardı? "Siz evliya gibi bir adamsınız". İhtiyar dostuna armağan etmek için ahçının, gömleğine varıncaya kadar soyup soğana çevirdiği ya o bıçare topalcık!

"Yeter artık! Al götür!"

Commendatore, kahve tepsisini itti, böylece Rosina'yı da kapının dışına çıkarmak istedi. Rosina di-
rendi. Olup bitenleri bilmek daha iyi değil mi idi? "Bilmek iyi ama söylemek olmaz." Bunları ona kimse söylemese, o nasıl bilebilirdi?

"Kızım, olup bitenleri öğrenmenin çeşitli yolları vardır. Dinle bak."

Commendatore Rosina'ya siyah deri kaplı küçük bir kitap gösterdi. "Şu kitabın bir sayfasında, Com-

mendatore'lerin tümü ile hizmetçilerin topunun kafasındaki bilgiden daha çok bilgi var. Lâtince anlasa idin sana bu kitaptaki *de evitatione curiosae* bahsini oku derdim..."

"İyi ama, beyefendi, ben meraklı değilim ki!" diye Rosina hemen atıldı.

"Meraklı değilsin ha!"

Rosina: "Ben meraklı değilim!" diye mırıldana mırıldana, süklüm püklüm kapıya yürürken, Commendatore seslendi:

"Bana bak, Rosina. *Signora Maironi*'nin sağlık durumunun daha iyi olduğunu sana kim söyledi?"

Kızın zaferiydi, bu. "Gördünüz mü? Meğer siz de meraklı imişsiniz!"

Yüzsüz kız, başka bir şey söylemeden, elindeki kahve tepsisi ile çıkıp gitti.

BEŞİNCİ BÖLÜM

NOMINA DEĞİL, NUMINA

I

“Ya çiçekler ne olacak, şekerim?” dedi Carlino Dessalle. “Saat beşe geliyor!”

Jeanne, Ariosto salonunda, güzel, içli Angelica'nın, çıplak bacaklarından kayaya bağlı bir halde, aşağıdan çıkan deniz oburu korkunç Orca ile yukardan inen gök oburu, Ruggero'nun korkunç hipogrifi arasında kıvrandığı freske karşı oturmuş, yazı yazıyordu.

“Yemek saat yedide değil mi?” dedi, başını kaldırmadan.

“Öyle ama daha sen giyineceksin, öyle değil mi?”

Jeanne cevap vermedi, yerinden de kıpırdamadı.

“Bak, Jeanne” dedi kardeşi, canı biraz sıkın.

“Ben sana illâki misafirleri çağırılım demedim. Gelirlerse memnun olur musun, dedim, sen de olurum, dedin. O halde...”

“Peki, peki, memnunum, işte gidiyorum!” diye Jeanne sinirli sinirli karşılık verdi. Birden ayağa kalktı, yazılı kâğıdı katladı, sabırsızlıktan titreyerek, çabuk çabuk zarfa koydu. Carlino ablasına baktı. Göz-

leri kızarmıştı. Canı sıkın bir halde: “Tamam!” dedi. “Bir yemek için ne hoş bir keyif ama!”

“Nasıl? Ne imiş? Hiçbir şeyim yok! Memnunum, çok memnunum! Neşeliyim! Şimdiki gider, çiçek toplanmalarını söylerim. Nasıl çiçek istiyorsun, sen onu söyle.”

Jeanne, içindeki acıyı ona belli ettiği için pişman, âdeta ürkmüş gibi, böyle diyerek itiraz ediyor, elleriyle kardeşinin omuzlarını tutuyor, gözlerinin içine bakıyor, yatışmasını, tatlı bir söz söylemesini heyecanla bekliyordu.

“Sus kuzum, olacak şey değil, bu!” dedi Carlino. “Sana hep söyledim, olmiyan şeyleri hayal ediyorsun diye. Sen, senin için kılını bile kıpırdatmiyan biri için yanıp tutuşuyorsun. Belki de başlangıçta başka şeyler düşünüyordu da seninle bunların sökmediğini anladı!”

Jeanne boynuna kadar kızardı, ağzını kapadı.

“Hayır, Carlo, böyle deme!”

“Öyle ise ne yazdı sana? Neye ağlıyorsun? Sen bugün gelen mektup yüzünden ağlıyorsun, inkâr etme!”

“Bir kere ağlamıyorum, sonra niçin ağladığımı biliyor muyum acaba?”

Carlino güldü. “Güzel!” dedi. Jeanne da güldü ve bundan hemen faydalandı. “Bak nasıl neşeliyim! Söyle, söyle, nasıl çiçek istiyorsun?”

Carlino, inanmamış ama tevekküllü, başını salladı ve uzun bir susmadan sonra, isteksiz isteksiz cevap verdi:

"Gül. Sadece gül. Gül ama çok çok gül."

"Çok çok mu? Nerede bulayım? Hepsi solmuş."

"Yok canım! Terastakiler solmuşlar ama konuk dairesinin altındaki çardak çok güzel güllerle dolu. Evet, neden ağlıyordun?"

"Sevincimden. Evet evet evet evet! Mutluyum!"

Genç kadın kardeşini gürültülü, şiddetli bir öpüşle öptü, ona gülümseyerek bakabilmek için biraz yüzünü geri çekti: "Milano'ya ne zaman gidiyorsun?" diye fısıldadı.

"Ben mi? Yarın."

"Seninle gelirim, beni yarın değil öbür gün Quartetto'ya götürür müsün?"

"Yarın değil öbür gün ne varmış Quartetto'da?"

Jeanne, büyük bir yabancı sanatçının adını söyledi.

"Çok iyi, bilmiyordum. Seve seve götürürüm! Ama işlerimin bitmesi için en az dört güne ihtiyacım olduğunu biliyorsun."

"Ben cumartesiye, yani üçüncü gün yalnız döne-
rim."

"Yalnız mı?"

"Sanırım!"

"Pekâlâ: Oraya gitmek de nereden esti?"

"Teşekkürler!" dedi Jeanne ve koşup gitti. Kardeşi onu çağırdı. "Affedersin" dedi. "Bir randevum mu var yoksa?"

"Evet, bir randevum var."

"Bunu bana söyleyebilirdin."

"Ama emin değilim."

"Peşinden koşman hiç iyi değil!"

“Peşinden koşmuyorum ki!”

Carlino pek inanmış görünmedi, ısrar etti. “Takdir edersin, aynı zamanda senin toplum içindeki vekafların da bahis konusu!”

Jeanne: “Umurumda mı?” diyecek oldu ama kendini tuttu, sadece:

“Korkma” dedi.

“Yeter.”

Jeanne, yakın buluşmasının beklenmedik umudu içinde, titriyerek, acele ile çıktı.

Maironi sekiz gün önce gitmişti, hem de Jeanne’ın ısrarı üzerine. Bassanelli, belediye konseyinin dağılması ihtimalini göz önüne alarak, seçim kampanyası sırasında genç adamı uzaklaştırmanın iyi olacağı yolundaki, Commendatore’nin görüşünü Jeanne’a iletmekten çekinmemişti. Konseyin dağılması için kral buyruğunun yolda olduğunu, büyük bir ihtimalle şehirle ilgili bazı ciddi meseleler yüzünden krallık komiserinin seçimleri öne alacağını, bunu da hemen akabinde kargaşalıkların izliyeceğini ona hatırlatmanın akıllıca bir şey olacağını sözlerine eklemişti. Jeanne onun bu gayretkeşliğinin asıl sebebini anlamakta gecikmemekle beraber, Commendatore’nin Piero’ya yakınlık göstermesine çok sevindi. İlkeleri, ama ondan da çok temiz olmıyan tarafları yüzünden hoşlanmadığı bir partiye yöneldiğini gördüğü sevgilisini yolundan döndürecek gücde otoriter bir rehber, bir koruyucu arıyordu ona. Bir gün kendisiyle işbirliği yapabilmek umudu ile Commendatore’nin sempatisini kazanmak istiyordu. Düşüncelerine bağlı o dindar adamla böyle bir şeyi ummanın ne kadar boş olduğunu an-

hyordu. Kimden gelirse gelsin, sevgiye, saygıya lâ-yık olduğunu duyuyor, umutsuzluğa düşmek istemi-yordu. Bassanelli'ye, Commendatore'nin arzusunu yeri-ne getirebilmek için elinden geleni yapacağına söz ver-miş, bu iyi niyetini Commendatore'ye duyurmasını on-dan rica etmişti.

Piero'nun kendinden, sürdüğü durgun hayattan hoşnutsuz olduğunu, ona, ne biçim şey olduğunu ken-dim de bilmiyorum, dediği garip birtakım kaygılarla içini kemirdiğini görmekle bu fedakârlığa daha kolay katlanmıştı. Jeanne şimdi onu, hayalî zehiri Praglia'daki balkondan rüzgâra veriyormuş gibi yaparak, bu davranışı ile, onun için yaşamak istediğini sessizce söylemek istediği zamankinden çok daha fazla seviyordu. Ay tutulduğu gece ona dudaklarını uzatıp, bir tedbir olarak zile bastığı zamankinden daha bir güçle seviyordu onu. Aşkı artık artamamış ama yine de bir düziye artıyormuş gibi oluyordu. Yalnız onu dü-şünüyor, yalnız onu duyuyordu ve ilk zamanlarda yal-nız sözlerle ya da aşkın bir görüntüsü, kendine özgü olmıyan bir ilkesi, ya da kapalı bir zevk kutusu gibi sevildiğini sanmanın işkili ona müthiş acı verirken, şimdi sadece sevmek, sevmek, sevmekle de yetinebilecekmiş, sevilmeden de yapabilcekmış gibi oluyordu. Dayanaksız sağlığı iyi ise, onu beklemekten, yanında ol-masından, olmamasından acı duyuyor: rahatsız ise, onu görmekle büyük bir erince kavuşuyordu.

Bazan rüyasında bir başka memlekette, bir başka evde, başka insanlar arasında evli olduklarını, Piero'nun ona tatlı fakat âmirce bir sesle fısıfıs ciddi bir şeyler söylediğini, odalarının ayrı olduğunu, Piero'yu

Bir kerecik olsun okşamaya bile cesaret edemediğini ama böylece onun olmakla yine de mutlu olduğunu görüyordu. Çok seviyordu ama körü körüne değil. Piero'yu, oluşunun kusurlarını, aşırılıklarını herkesten daha iyi, hele ondan daha iyi bildiğine, tanıdığına inanıyordu. Ona, belki de samimi olmayarak; kendisinin bile bilmediğini söylediği kaygılarının sırtını onun yüreğinde okur gibi oluyordu. Gerçi sevildiğine inanıyordu ama aşkının artık yüreğinde, dudaklarının sürüp giden teminatını karşılayamadığına emindi. Az samimi olduğunu bilmek Piero'ya acı vermeliydi. Yine emindi ki, bunca yıllık dinsel eğitim, ateşli katolik inani, dinsel ödevlerin yerine getirilişi, onun ruhuna, mantığın bilinç çemberi içinde değiştirdiği bir şekil vermişti ki bu, bilinçsiz derinliklerinde olduğu gibi kalmıştı. Onun o tuhaf kaygılarını, hâlâ dindar olan o derinlikten yükselen belirsiz bir pişmanlık duygusuna veriyordu. Acı gerçeğe sahip olduğundan emindi, bununla beraber sevgilisine, hoşlanmadığını gördüğü bir kuşkuculuğu aşılamak istemiyordu. Arta kalan din inançlarını, Allahı, ölümsüz ruhu heyecanla savunduğunu duymak hoşuna gidiyor; sadece pişmanlık dumanlarının, bağlarının mâsumluğu içinde erimesini arzuluyor, umuyordu.

Bu yüzden onu, işleriyle yakından ilgilenmiye; markiz Nene'nin uyarmalarına uyarak, Brescia'lı vekilinin bir düziye canını sıktığı ısrarlı çağrılarına kulak vermeye zorlamıştı. Bu yıl geç bile kalmıştı! Bu konuda ikisinin düşüncesi pek birbirini tutmuyordu. Piero Valsolda'ya gitmiye pek istekli görünmüyordu. Sebep? Bunu söylemedi. Bilmiyordu neden olduğunu,

sadece istemiyordu işte. Jeanne, buna istemiyerek kendisinin sebep olduğundan kuşkulandı. Piero, tutkusunun ateşi ile ay tutulduğu gece, tepelerde yaptığı gibi, ona gölden bahsetmişti gerçi ama belki de pişmanlık dumanları şimdi ona, bu dumanların daha bir kara, daha bir acı görüneceği anasının, babasının evinden uzak kalmasını söylüyorlardı. Onu soru yağmuruna tuttu. Israr üstüne ısrar etti. Onunla açıkça savaşıbilmesi için, bu haksız duyguya dair ağzından bir şeyler koparmak istiyordu. Ama başaramadı. Kutsal olanlarını şefkat ve saygı sözleriyle anarak yalvardı ona. Piero içten teşekkür etti ve sözü orada kesti.

İlk zamanlarda Brescia'ya gitmek sözünün edilmesini bile istemiyordu. Bazı üretim kooperatiflerini, Leclaire'in, Godin'in kurmuş oldukları müesseseleri, Gand'daki Vooruit müessesesini incelemek, hattâ gerekirse bir süre bu müesseselerde işçi olarak çalışmak amacıyla Fransa ile Belçika'ya gitmeyi düşünmüştü. Bu seyahat için yeteri kadar hazırlanmadığından, teklifi kabul ederek Brescia'ya gitti. Hareketinden sonra üç defa mektup yazmış, sonuncu mektubu gerçekten Jeanne'ın gözlerinin kızarmasına sebeb olmuştu.

Uzun bir mazi duvarı ile konuk dairesinin, sessizlik vâdisine bakan yanına sarılmış güllere desteklik eden çardak arasında dosdoğru uzanan ağaçlı yolda kucak kucak çiçek toplamaya indi. Olanca kapalı anarşistiğine rağmen, çiçeklerden öyle iyi anlayan, emirlerinde öyle mantıklı ve kesin olan, öyle vekarlı ve insanca davranan, yüzü ve davranışları öyle asil olan hanımefendiden açıkça sıkılan bahçıvan Pomato'nun o gün yüzünden düşen bin parça oluyor ve bunu sak-

İlamayı gerekli bulmuyordu. Jeanne, büyük kızı Partenope'yi de çiçek toplamak için yanına almıştı. Partenope, iki yıldır boşta olan bir öğretmendi. Jeanne. Partenope'nin gözünde bir damla yaş görerek iki kere bunun nedenini sormuş ama bir cevap alamadığından, kızı yerine babası konuşmuştu. Çiçeklerin zavallı saplarını öfkeli öfkeli kırarak cevap verdi. Belediye eğitim komisyonundaki alçakların, Ciotti'nin kardeşi olduğu, bir de kendilerine "sempatik görünmediği" için onu yarışma sınavında döndürmüşlerdi. Zavallı Partenope, şehirli elbiseleri giymiş, kocaman köylü yüzüne gramatikle aritmetiğin sarımsı rengi sinmiş tıknaz bir kızdı ama sevimsiz değildi. Ne var ki insana, arkasına kalesi atı koşunları vurulmuş yük arabası kısırağını hatırlatıyordu. Jeanne, yüreği Piero'nun mektubu ile, karanlık önsezilerle, heyecanlarla, yakın olan o beklediği randevu ile dolu da olsa, zerrece gözyaşına değmeyen küçücük bir şeymiş gibi görünen genç kızın kekre acısına güleç bir merhametle seslendi. Oysa hiç te öyle değildi, çünkü evde Pape diye çağırdıkları şişman kız için zorba bir baba, hor gözle bakan bir ağabey, cimri bir ana arasında geçen bir aile hayatı kolay dayanılır bir hayat değildi. Ama onun kaba saba ruhunda, o kaba duvarların üzerinde açmış güller gibi, ince, narin bazı hülyalar açmıştı yine de ve tıpkı o güller gibi, hülyalarını koparıp atmışlardı. Zavallı Pape, Jeanne, ona bir çift tatlı söz söylediğine memnun, çiçeklerin sepetlere doldurulmasını beklerken, mazıların yaldızlı loşluğu, batan güneşin üst kısımlarını tutuşturduğu duvarların yansısı içinde, sıcak ağaçlık yolun alt başında ona çağıran, koruluğun yüce ye-

şil meşesine doğru yürüdü. Otların, alçak dalların ona: “Yalnız mısın?” diyorlarmış gibi geldiği sessizlik vâdisine sarkan serin, loş koruluğa gelince, göğsünden mektubu çıkardı, elleri titriyerek, son sayfasını bir daha okumıya başladı ve akabinde, mektubun sonundaki bazı acı şeylerden kaçamk istercesine, tarihine — Oria’ya — çıktı, gözlerini o noktada uzun uzun tuttu, sonra evvelki kelimelere indi:

“Neredeyim bak, buraya geleceğimi sana yazmadığım için beni affet, bu anlaşılmaz bir şey oldu. Geçen gece, Brescia’da, beni Valsolda’ya gitmeye teşvik ettiğin zaman söylediğin sözlerin diri anısı ile birden, bu düşünce ile, uyandım. Senin sözlerini âdeta tabiatüstü bir şiddete maruz kalmak ürküntüsü içinde, belki de hatırlıyamadığım bir düşte, duymuştum. Bunlardan kurtulmıya çalıştım, ertesi sabah Monzambano’ya gitmek istiyordum, olmadı, Lecco trenine binmek zorunda kaldım.

“Yolculuğum Lecco’ya kadar bir uyuşukluk içinde geçti ve bu uyuşukluk vapura binince, büyük bir heyecana çevrildi. Kendi kendime, çıldırıyor muyum, diye sordum. Menaggio’da epey duruldum. Como gölü aşağıda yitip te tren, yukarı vadiye, loş dağların arasına girince. çayırların, tarlaların, fundalıkların, çam ağaçlarıyla çevrelenmiş küçük evlerin, küçük yolların, uzak damların, yerli yerinde duran bildik bunca şeylerin geçtiğine bakmakla, içimin ezim ezim ezildiğini, hüngür hüngür ağlamak ihtiyacını duydum, aynı zamanda, Allah bilir neden, yüreğimde insanlara karşı muazzam bir tiksinti, hayata karşı muazzam bir bezginlik belirdi.”

Jeanne mektubu göğsüne soktu, yolda durarak, kıpırtılı eli bir defne dalının yaprakları içinde, bundan sonra gelen şeyleri düşündü ve ancak bahçıvanın Pape'ye seslenip, olduğun yerde toplanacak gül var mı, diye sorduğunu, Pape'nin de, dikenden başka bir şey yok, dediğini duyduğu zaman yürüdü. "Diken bize göre!" dedi babası. "Bana göre değil mi sanki?" diye Jeanne acı bir gülümseme ile düşündü.

Aeneis salonunda bahçıvan, Jeanne'ın işareti üzerine, tahtında oturan Dido'nun karşısındaki konso-lun üstünde duran büyük, antika vazoya batı ile güneye açılan iki pencere arasındaki köşede üzerine Vergilius'un büstü oturtulmuş sütunun çevresine, donuk kristal, kararmış gümüş vazolara, hattâ Carlino'nun, çiğ beyaz olarak hiçbir şeyin girmesini istemediği sofranın grimsi örtüsü üstüne gülleri yerleştirirken, genç kadın, acısını Pape'ninkiyle değişmiyeceğini kendi kendine itiraf etti. Hayır, sıcak, cana yakın bir acı idi, onunkisi. Duyuları uyutan, zihni yoğun ve boş hayallerle işleten acısız bir sıtma ateşi idi sanki. Yüreğinde tek ve gerçek bir diken varsa o da, gecenin geç vaktine kadar, bir an yalnız kalamıyacağını ya da yalnız kalmak istese bunu çalmak zorunda kalacağını düşünmektir. Tuhaf bir çocuktaki Carlino, yalnız yaşyamaz, sabah kahvaltısında, öğle ve akşam yemeklerinde eşsiz dolsuz edemezdi! Bu sefer de aklına Garda gölüne gelen Floransalı tanıdıklarını çağırarak esmişti. O sabah Venedikten gelmişlerdi, Carlino onlara şehri gezdirmiş, otelleri-

ne götürmüş, yemeğe çağırmıştı. Kalabalık yerli davetliler saat dokuz buçukta müzik dinlemeye ve Carlino'nun *Nomina değil, Numina* adındaki esrarlı bir konu üzerine vereceği projeksiyonlu bir konferansta hazır bulunmaya davetliyidiler. Carlino bu konferansını şehir okuma kulübü için hazırlamış, ama sonradan, konferansın gerek kişisel bir karakter taşıması, gerek kulüp salonunun havagazı lâmbasının yalımlarını küflendirecek kadar rutubetli oluşu yüzünden, gerekse bir kere oraya ablası ile gittiğinde, dinleyicilerden sevimli esmer bir kızın, Jeanne'in yakası *chinchilla* kürkü ile süslü bir pardesü içinde geçtiğini görünce, sevimli sarışın bir kıza, herkesin işitebileceği bir şekilde: "Gel pisi pisi!" diye fısıldadığını duyduğu için, bundan vazgeçmişti.

"Konukları nasıl yerleştireceksin?" dedi Jeanne'a. "Sakin o korkunç kem gözlü Bertha'yı benim yanıma vereyim deme."

Jeanne, eskiden mürebbiyesi olan, şimdi de İtalyancadan romanlar çeviren ve Alman gazetelerinde muhabirlik yapan, Carlino'ya karşı daima yakınlık göstermiş olan *signorina* Bertha Rothenbaum'a nankörlük ettiğini söyledi. "Buna zaten imkân da yok!"

Carlino'nun sağında ve solunda, Dessalle'lerin teklifsizce Laura, Bice dedikleri kafilenin iki damı oturacaktı. "Destemps'ı Bice'nin yanına koyma" dedi Carlino "yoksa Bice'yi elimden kaçırdığımın resmidir, *bouchées de pain*, ya da *crêches*'lerden, keller, tüknefesler için bakım evlerinden, ya da buna benzer

ıvır zıvırdan ya da en çok oy almaktan, senatonun reformundan, veya evine yemeğe çağırdığı Eskimolu, Kafrerialı ünlü bir kişiden bir düziye bahsedecek olan Laura'yı dinleyeyim derken boynum tutulup beni hafakanlar boğar yoksa."

Bice'yi Destemps'ın yanına koymamak da kolaydı. Yabancılar topluluğu, Dessalle'lerin hep adlariyle çağırdıkları iki asıl bayanla eski mürebbiyeden, bir de hep soyadları ile çağırdıkları bir bayanla dört de burjuva şövalyeden ibaretti. Devlet arabasının tekerlekleri, freni, dizginleri üzerinde, bazan da Kilisenin vurdu duymaz arabacılarının çevresinde oynayan o gürültücü *mouche de coche* Laura'dan; kaynana ve büyükanne olarak — dudakları ne kadar kolay ilân ederse, ezeli bir güzelliğe inanan kalbinin o kadar güle inkâr ettiği — yaşını serbestçe ve çekinmeden söyleyen babacan Bice'den; kirli sarı saçlı, mistik, alaycı mavi gözlü korkunç Destemps'dan başka, istediği gibi konuşması hoş görülen, neşeli insanlar topluluğunun *Yorick*'i, Floransalı profesör Gonnelli ile kızı da vardı. On yedi yaşında bir genç kız ki, yaşamak ateşiyle yanıyor, ağzı mühürlü olsa da, gözleri fıldır fıldır dönüyordu. Bu yaşama ateşi daha ilk devresinde idi ve hayatı yansıtan kitaplara ve kitapları yazanlara karşı bir büyük sevgi şeklinde kendini gösteriyordu. Ufak tefek, zayıf nahif, kaşsız, küçük kırmızı burunlu, küçük gri gözlü, iyilik dolu ince gülümseyişiyle *signorina* Bertha da vardı. İri kıyım, sakallı, gözlüklü Bessanesi, bir düziye eşyaların âdi görünüşleri altında gizli incelikleri, bir başka deyimle, mutlu bir olay olarak, hiç şüphesiz yalnız seç-

kinlerin duydukları güzellikleri kavramakla meşgul peyzajist de vardı. Bessanesi, bütün sanat ve bilimlere merak sarmış bir insandı, güzel konuşurdu, esprileri bazan soğuk olsa da, zevki mükemmeldi. Nihayet, Dublin üniversitesinden ünlü profesör Dane de vardı. Arkasına yarı sivil, yarı papaz elbisesini andıran elbiseler giyer, sürekli bir sevgi pamuğu içinde, sayısız zarif kadın elleriyle hep sarılıp sarmalanırdı. Buna karşılık o da bayanlara yakınlık gösterir, otuz, kırk yaşlarındaki en entellektüel beş, altı bayana karşı âdeta Petrarca'ca bir nezaketle davranırdı. Ünlü bir tarihçi idi, resim ve müzikten iyi anlardı. Dane, grubun kutsal, saygıdeğer bayrağı idi. Fiesole'de bir karaciğer kuluncunun nekahatini geçirirken, *donna* Laura'ya Garda gölüne kadar uzanmak istediğini ama yalnız gitmekten çekindiğini söylemişti. "Yalnız mı?" demişti *donna* Laura. "Asla!" Değerli hastası ile bir başına uzunca bir yolculuğa çıkmayı uygun görmiyen gürültücü bayan, sağa sola mektup, kart yağdırarak, profesörün kafilesine katılmaya bir sürü insan çağırdı. *Donna* Bice ile Bertha, Dane'e olan saygılarından kabul ettiler, Destemps, *donna* Bice gidiyor diye gitmeye yanaştı, Bessanesi, estetik tecessüsünden ötürü, Gonnelli, Eleonora'sını eğlendirmek, hem de bu taparcasına sevdikleri adamla beyinsiz tapıcılarını maytaba almak amacıyla kafileye katıldılar. Destemps'la yol arkadaşlığı yapmak Eleonora'yı çılgına döndürmüştü. Oysa sarışın Tanrı, onun gibi *Bachfisch*'in erken ah vahlarına yüz verecek soyundan değildi.

II

Yemeğin başında Dessalle kardeşlerle bayanlar, *signorina* Bertha ile profesör İngilizce konuşmaya başlayınca, Gonnelli — İngilizce bilmiyen bir Yorick — Tiepolo'nun nefis Aeneas'ına yarım sesle: "*Eheu, Troiae fili, non tibi quoque...*" diye seslenerek, bayanların anlıyamadığı, şövalyelerin de çeviremediği bir Gonnelli Lâtincesi ile, İngilizceden hoşlanmadığını ifade etti. *Donna* Laura ile *donna* Bice, Destemps'la Bessanesi'nin güldüğünü, Carlino Dessalle'in burnunu kıvırdığını görünce, açıklanacak gibi bir Lâtince olmadığını açıkça anladılar. Bertha ise, ne olduğunu anlamaya istekli, meraklı ve sâftı, yardım etmesi için bilgi deryası Dane'e döndü. Oysa Dane "maccheronico" sesleniştikten bir şey anlamamıştı, ince gülüşü ve kaba İtalyancası ile, Gonnelli'ye: "Bayım, bu dil yoksa "troico" mudur?" diye sordu. "Evet, evet, "troico" Lâtincesidir" diye Gonnelli karşılık verdi. "Katıksız "troico". Şu kazık kadar boylu Dido üstüne yemin ederim ki — özür dilerim, Carlino, onu sen çizmedin ya — "anglico" konuşmaya devam ederseniz, yemek boyunca Destemps, Bessanesi ve ben hep "troico" konuşuruz, kızım da "troico" susar! Burada *signorina* Bertha var ki, Palazzo Vecchio'nun Baccelli'si ya da Mercato'nun Bertuccia'sı gibi "lungarnico" konuşur, sonra çok sayın profesör Dane de var ki az buçuk kendi uydurması, yani berbat bir "fiesolaico" da olsa, yine de "toscanico" olan bir "fiesolaico" ile iyi kötü meramını anlatabilir. O halde!"

Profesör de güldü ve konuşmalar neşe içinde İtalyanca olarak devam etti. Aristokratların toplantılarında, yer ve seviyenin gerektirdiği ideal üniformayı bilinçli bir vekarla taşıyan iki dam, burada, entelektüellerin hoşlandıkları toplantılarda üniformalarını arkalarından seve seve çıkarıyorlardı. Jeanne'la onlar arasında büyük bir sempati olmamakla beraber, zarif davranışlı bir insan, usta bir müzikçi, her sanattan anlıyan, aykırı düşünceleri seven, konuşması hayat dolu ama ruhu buz gibi ve tutkudan uzak bir genç olduğundan, belki de onun gibi biriyle ruhu hoş bir şekilde gıdıklanmaktan ileri gitmek tehlikesi olmadığı için, bütün kadınlar gibi onlar da Carlino'yu çok severlerdi. Hem sonra birkaç yıldır dul olan Laura, zendostluğa hiç gelemiyordu. Dostları, yanlışlıkla başına bir bakan şapkası ya da bir kardinal takkesi giymemesi için, kadın olduğunu hatırlasın diye, Dagne'in hafiften flört etmesine müsaade ediyor, diyorlardı. Anmalığın bundan daha zararsızını da bulmak kolay değildi. Bice, Destemps'a gerçek bir aşk esindirdiği için gururlu, bazan göründüğünden çok daha akıllı, onu kendine bağlıyor, ama tutmasını da biliyordu.

Bessanesi'nin, Allah bilir neden, gökyüzünü kesen her yıkık duvarın arkasında hazin Adriyatik denizini hayal edecek kadar hayalî bir deniz kokusu duyduğunu söylediği küçük şehirden konuştular. Destemps, kilisesini derin bir sevgi ile sofuca seven pis, kambur, şaşı, topal ihtiyar bir zangoça varıncaya kadar gördüğü her şeye gönül vermişti. Gonnelli'nin: "Pis kokuyor senin kilise!" diye çıkışı-

şına, adamcağız: “Hayır, efendim, pis kokan kilise değil, benim” diye karşılık vermişti.

Gonnelli, bir kerçek olsun Po’yu geçmemiştii, her şeyi hoş görüyordu. “Bu güzel, o da güzel, gel gelelim Toscana değil, işte! Benziyor ama o değil!”

“Öyle diyorsun ama” dedi Carlino Dessalle “o güzelim gotik kilisesinin cephesinde XIV. yüzyılda burada yerleşmiş Floransalıların mezarlarını gördün.”

“Evet ama mecbur edilmişler de ondan. Kimbilir ne küfürler savurmuşlardır! Görmüyor musunuz, başrahip onları nasıl dışarı koymuş?”

O zaman Floransalı olan Bice itiraz etti. Küçük şehirleri sevdiğini, o şehirde her sene altı ay oturmaktan mutluluk duyacağını söyledi. Dane, kelimeleri güç bularak, kadın eli gibi beyaz, güzel elinin havadaki bir hareketiyle kelimeleri tamamlıyarak, zarif bir konuşma yaptı. Şehir gerçekten çok güzeldi. Klâsikleri seven, kurnaz, zeki, iyi ve sakın yaşamaya istekli ama yine de ufak tefek gönül serüvenlerine düşkün, az buçuk kuşkucu, boynundaki atkısı az buçuk yağlı, kollarının dirsekleri az buçuk ağarmış ihtiyar İtalyan pâpazına benziyen küçük bir ihtiyar, zeki ruhu vardı. Bu garip düşüncüyü Dane’e “hep sağa gidiyormuş gibi yaparak sola varan, sola gidiyormuş gibi yaparak sağa varan bütün bu daraç, hain yollar; bütün bu XVI. hattâ XVIII. yüzyıldan kalma eski sarayların, az buçuk papaz okulu Lâtincesini andıran, az buçuk da eski Lâtinceye çalan bu eski Lâtincesi; yanlarındaki budala evlerle olasıya *pretty* görünen bütün bu küçük yapılar arasındaki bütün bu çok anlamlı zıtlıklar; otların öylesine tatlı bir yeşile:

bürünerek yer yer bittiği — öyle bir yeşil ki insan onunla tatlı tatlı yaşadığını, hiçbir şey düşünmediğini ve yüreğinin baştan aşağı körpeleştüğünü ve bir ilkbahar tazeliğine büründüğünü duyuyordu — bu sessizlikler” esindiriyordu.

Ölü şehir böyle idi, ya diri şehir nasıldı? Toplum nasıldı? Bice bunu da bilmek istiyordu. “Burada oturmaya gelirsem, lâzım olur!” Destemps’ın yüreğini güm güm attıran, benzini sarartan o kısa, genç kalmış gülüşü ile güldü. Carlino, diri şehrin belki Roma ve Paris hariç, yaşadıkları büyük şehirlerdeki o küçük dünyadan çok daha büyük, değişik ve tuhaf bir dünya olduğunu söyledi. “Bu akşam konferansımızda işte bu nefis taşra dünyasını göreceksiniz” dedi ve “onu tümü ile gözlerinizin önünde göreceksiniz” diye ekledi.

“Konferanstan vazgeç” dedi Jeanne. “Hoş kaçırmıyacak, göreceksin, projeksiyonla yetin. Bir sürü dedikodu yapacaklar. Ben biliyorum, yapmaya başladılar bile. Bir kızılca kıyamettir kopacak!”

Bice el çırpı. “Hayır, vazgeçmeyin!” Gonnelli’nin kızının gözleri parladı ve genel gülüşmeler, babasının “Şu hain Carlino’ya da bakın, kızımın ahlâkını bozuyor!” diye itirazları, Carlino’nun: “Né mü-nasebet, konferansım bir nezaket, bir edep örneği olacak!” diye yeminleri arasında: “Vazgeçmeyin, vazgeçmeyin!” diye ağzından kaçırırverdi.

“Öyle projeksiyonlarla mı?” dedi Jeanne. Bu noktada neşeli bir merak kasırgası daha koptu. Açık sözlü Bice de öğrenmek istiyordu. Gonnelli’nin kızı kıpkırmızı kesilmiş, susuyor, soğuk Laura da yerici

bir kayıtsızlıkla susuyordu. Carlino, çarpınıp çarpınıyor, ablasına itiraz ediyordu. Jeanne hemen açıkladı ki, o şekilde yanlış anlaşılacağını sanmıyordu, projeksiyonlar şehrin tanınmış kişilerini temsil ediyorlardı. Konferansçının yorumları olmazsa, mâsum sayılabilirlerdi ama, yorumlarla birlikte yapıldılar mı, suya sabuna dokunmasalar da, tehlikeli olabilirlerdi. Bu konuşma burada bitmişti ki, *donna* Laura sordu:

“Sosyalizm çok ileri mi burada?”

Carlino, hiçbir şey bilmediğini, tamamen politika dışında yaşadığını söyledi. Bildiği tek şey, belediyenin ruhbancılarının, bahçesinin de anarşistlerin elinde olduğu idi.

“Evet, belediye az bir zaman için onların elinde” dedi *donna* Laura.

Geçmiş, geleceği, her şeyi bilen, kendinden emin bir kimsenin edasıyla konuşuyordu. Nitekim küçük şehrin politik durumu hakkında Carlino’dan çok şey biliyordu. Carlino hayret etmişti. Onun hayretini bütün artırmak istedi.

“Kızı deli olan şu iltimaslı, gözü yukardaki marki ne âlemde? Eski belediye başkanı, eski ruhbancı damadı ne yapıyor? Brescia’da mı? Bizim için mi çalışıyor?”

Dam, Jeanne’dan, damat beyin siyasi seçimler için değil de, kendi işleri için Brescia’ya gittiğini öğrenince:

“Nasıl!” diye haykırdı. “Çalışması gerek! Herkes o parti için çalışıyor! Hummalı bir faaliyet var!”

Jeanne titriyor, Bice gülüyordu “Öyle tabii!” dedi Gonnelli. “Brescia zaferi! Küçümsenecek şey de-

ğil doğrusu.” “Alçıdan yapılmış zafer” dedi Bessanesi. Donna Laura kızdı: “Öyle tabii, siz Bessanesi, bir cinasa bronzdan olanını da verirsiniz!” “Belki, kontes; ama size veririm. Bakanlığa gelince, alçıdan olanını veririm.” Donna Laura o kadar heyecanlandı ki Carlino, yatışsın diye, markiye hemen bir pusula gönderip acele bir iş için Diedo köşküne çıkmasını rica edeceğini va’detti. Donna Laura kendisiyle görüşür, damadını savaş meydanına sürmesi için onu tatlı övgü sözleriyle pohpohlayabilirdi. Donna Laura, Maironi’nin aşkına dair kulağına içişleri bakanlığından çalınmış, belirsiz bir haberi bilmemezlikten gelerek, *signor* Maironi’nin zeki bir insan olup olmadığını, sosyal konularla ilgilenip ilgilenmediğini sordu. Destemps da deli kadın hakkında bilgi istedi. Destemps’la *donna* Bice, Maironi’lerle Bormio kaplıcalarında tanıştıklarını sanıyorlardı. Maironi uzun boylu, esmer, gür, kabarık saçlı, garip bir entellektüel hırs anlatımını taşıyan gri gözlü bir genç değil mi idi? Karısı ise orta boylu, ince, gözleri, Destemps’a göre, Rhône nehri renginde idi, yüzü ise, sırrını açığa vurmaya yanaşmıyan Sphinks’e benziyordu. Donna Bice dahil, öbürleri genç kadını anlamsız buluyorlardı ama Destemps öyle düşünmüyordu. Gerçi az konuşur, sözleri asla bir kişilik taşımazdı ama, Destemps onun bu silik sözlerini, gerçek renk ve derinliğini sakladığı bataklık sularında bitmiş kriptogamlara benzetiyordu. Nitekim Destemps onun, kocasına da kapalı, derin bir kadın olduğuna inanıyordu. Donna Bice, Destemps’ın bu psikolojisi ile alay ediyordu. Ama ne var ki *donna* Bice ile Destemps her zaman birinin ak. dediğine, ö-

hürü kara derdi. "Evet" dedi Destemps "derin, kapalı, bambaşka bir kadın. Nitekim de aklını oynattı. Ben haklıyım. Bahse girerim ki niçin çıldırdığını kimse bilmiyordur." Hayır, Dessalle'ler bilmiyorlardı nedenini. Carlino, kanıtsal bir hastalık olduğunu duymuştu. Jeanne ise, böyle bir şeyin aslı astarı olmadığını işitmişti. Bessanesi Jeanne'a, iyileşme umudu olup olmadığını sordu. Jeanne, yüzünün, sesinin uygun bir ciddiliği ile: "Yokmuş" dedi. Yalan söylediğinden kuşkulandı, yüreği ürperdi. "Umutsuzmuş" diye sözünü tamamladı. Bunun üzerine Dane, tanıdığı bir rus kadınının hikâyesini anlattı. Kadıncağız yirmi yıl tımarhanede yattıktan sonra iyileşerek çıkmış ama bir felâketle karşılaşmış, çünkü ailesi ona ölmüş bir insan gözü ile bakarak arkasından ağlamışlar, sonra da avunmuşlar, parasının pulunun üzerine oturup, o yokmuş gibi, yaşamaya koyulmuşlar. Dane, zavallı kadının eve döndüğünde, hiçbir şey söylemeden, el çabukluğu ile ortadan kaldırılan değişikliklerin izlerini, eskiden kendi yatak odası iken, müzik salonu olan odasının izlerini, ondan saklamaya çalıştıkları daha bir alçaltıcı bir sürü değişikliğin belirtilerini, işaretlerini gördüğü anı, ince bir sanatla, nefis bir şekilde anlattı. Jeanne, hikâyeye öbürlerinin gösterdikleri aynı sakin ilgiyi gösteriyormuş gibi göründü. Aslında, asla olmayacak korkunç bir şeyi nasıl içimiz ürpererek ve hazla düşünürsek, o da hikâyeyi tıpkı böyle, aynı karışık duygu ile dinliyordu. Fakat Carlino'nun bir bakışı, isteğe bağlı olmıyan tek bir bakışı, kalbinin karanlıklarında çakan bir elektrik ışığı

gibi, onu rahatsız etti. Önündeki kristal vazodan bir gül aldı, Dane'e uzattı.

"Sanatçıya sunuyorum" dedi gülümsiyerek ve sofradan kalktı.

Doğu terasına sigara içmeye çıktılar. Iphigeneia salonundan geçerken, *donna* Bice Destemps'a döndü: "*Signor Maironi* ile ev sahibesi arasında... bana kalırsa bir şeyler var... Bunu Laura'ya da söyleyin" dedi. O sırada arkalarında Bessanesi: "İşte deniz, işte deniz! *Thalatta, thalatta!*" diye haykırıyordu.

Aşağılarda, doğuda, salonun açık penceresinden görünen, gökün kavisli sınırı boyunca soğuk sislerle sarılı ucu bucağı belirsiz ova, deniz değildi ama, o loş, derin doğuda herkes onu deniz olarak duyuyordu. Bessanesi, güneş ya da ay altında, arada bir o yanda ısıtılar görülüp görülmediğini sordu. Bazıları Venedik adını ettiler. Gonnelli'nin kızının gözleri arzu ile yandı, Venediğe dönüp Adriyatığı izliyerek Ravenna'ya gidebileceklerini babasına fıslamaya cesaret etti. Babasının, sert bir eda ile:

"Ben Hint okyanusunu izliyeceğim" dediğini duydu.

Destemps'a gelince, tam karşıda, görkemli sütunları ile oraya dayanan konuk dairesinin köşesi ile selvilerin ince gövdelerinin kestiği atkestanelerinin daha uzaktaki yuvarlak şekilleri üzerinde; sırtların kenarında dikilmiş, kişizade köşkünün nöbetçisi, ucuz bucaksız ovanın gözcüsü sarımsı küçük bir köşkün üstünde, askıda duran iri bir bulut kümesinin beyaz kıvrımlarını seyrediyordu.

“Şu XVIII. yüzyıl nasıl da Goethe üslûbunda!” dedi Carlino. “Şu bulutlar, benim gözümde, Tanrının çok kutsal perükasını canlandırıyor.” Beyaz bulutlar altır bir şimşek çaktı, “müzikli peruka” diye bağrıştırlar, buhurdanlıklara, günlüğe el atıldı. Goethe’nin yapıtlarını çok eskiden okumuş ve pek de iyi anlıyamamış olan, hemen her pazar âyine giden ve hiçbir Paskalyayı kaçırmıyan *donna* Bice, Tanrı kavramı dahil, olanca insan kavramının olanca güzelliğini ‘duyan kimseler için yapılmış üstün bir dinin İnsan - Tanrısı imişçesine, Goethe’yi ululıyan Carlino’yu alkışladı. Sonra da Goethe’nin büyük orkestrasına kıyasla, küçük flüt ve klârnet konsercisi, küçük zavalı avurt şişiriciler diyen Destemps’a karşı, modern estetleri savundu. “Asıl sen şişiriyorsun Goethe’yi!” dedi Bessanesi. Bice estetleri savundu. Kendisini beğenen çok genç Floransalı bir esteti kıskandığı için, Destemps’ın öyle konuştuğunu duyuyor, içinden seviniyordu. Söz ister istemez Goethe’nin ve estetlerin dinindeki aşk konusuna geçti ve Laura, Gonnelli’nin kızını aldı, beraberce terastan bahçeye indiler. Çünkü erkekler, cinsiyet ahlâkı dedikleri bir konuyu tartışmaya başlamışlardı. Bice, hoş giden bir kadın olmanın kendisine tanıdığı hakla dehşet duyuyor, kaynana ve büyükanne olmanın verdiği hakla da daha bir yüksek sesle gülüyordu. Bessanesi, üstü örtülü sözlerle, fizyolojik kurallar karşısında dinsel kuralların etkisini kabul etmiyor; Destemps, aşkla her şeyin mubah, arı ve kutsal olmasını istiyor; Carlino, aşkın böylece kendi zevkını yok edeceğini, onu çiğnemek zevkının ürpertileri, çiğnemiş olmak zevkmin

acıısı yüzünden bir kanun gerekli olduğunu, böylece insanın kendi gücünü, gerçek bir insan oluşunu duyabileceğini iddia ediyordu. Neşeli hikâyeler anlatmakta usta olan bir Gonnelli, eski ahlâk kavramını savunuyor, bunu sadece kuru bir sofuluk olsun diye yapmadığını ileri sürüyordu.

Dane onu, sigarasını sessizce içerek dinlemişti. “Affedersiniz” dedi. “Hıristiyan ahlâk kuramı üstüne ben ne diyorsam siz de aynı şeyi diyorsunuz. Böyle düşündüğüm, üstelik de bir başka türlü kaba sofı olduğum için bu şekilde konuşuyorum. Benim gibi siz de kaba sofı olsanız iyi edersiniz. Az buçuk kokmuş, eski yıkıntılarda bitmiş taze çiçekler gibi — güzel olmasına güzel çiçeklerdir bunlar ama, çok özür dilerim, yakama takmak istemem — gözhacı renklerle bezenmiş, zarif bir sürü şeyler söyleyen bütün bu pagan efendiler de benim gibi kaba sofı olsalar iyi olur. Güzel ama *signora* Dessalle nerede?”

“Sahi” diye *donna* Bice haykırdı. “Jeanne nerede?”

“Pusula yazmaya gitti” dedi Carlino. “Profesör Dane’le birlik olup, bilhassa bana karşı olacağından korkuyorum.”

“Buna eminim!” dedi bayan. “Siz korkunç şeyler söylediniz!”

Bu korkunç şeyler üzerinde tartışmalar sürüp gitti.

Jeanne, yemek salonundan çıkarken, ona kolunu din bilgini değil de daha çok şövalye ruhu ile vermiş

olan profesör Dane'den ayrılınca, markiye pusula yazmak için dairesine çıktı. Kısa, kıymetli sükûnet anlarına can atıyordu. Destemps'ın, Maironi'nin karısı hakkında söylediği şeylerle iyileşmiş kadına dair anlatıkları şeyleri, ancak görülen ama insanın dikkatini üstüne çekmiyen bir tablonun içindeki silik gölgeler gibi hâfızasında duyabiliyordu. Mektubu düşünmek, buluşacaklarını düşünmek, onu şiddetle kendine çekmişti. İçine dönmekle, dışardaki eşyalarla zaman kavramını yitirdi. Kilisenin büyük çanlarının âni uğultusu onu irkiltmedi ama yüreğine süzüldü, orada mektubun bir anısını titreştirdi. İçini çekti, mektubu çıkardı, okumaya başladı.

"Tabii beni kimse beklemiyordu. Ev kapalı idi, Albogasio'ya adam gönderttim, ne mum, ne su vardı. İçecek bir kahve ile gece yatacak bir oda hazırlanana kadar epey zaman geçti, saat ona doğru sessiz evde bekçi ile nihayet yalnız kaldığım zaman, biraz yorgunluktan, biraz da canım sıkıldığından, yoldaki heyecanım tamamen yatışmıştı. O kadar ki kendimi öylesine soğuk duymak beni hayrete düşürdü, bu hale âdeta üzüldüm. Taraçaya çıktım, Leu adında ihtiyar bir kasabalı kadının bana anlattığına göre, taraçayı babam yaptırmış. Ben doğmadan evvel ölen, burada hâlâ "zavallı mühendis bey" diye çağırdıkları zavallı dayım Ribera bu taraçada uzun saatler geçirir, dört yaşında gölde boğulan zavallı küçük kardeşimi bazan burada dizlerine oturturmuş. Leu'nun onlar için söylediği bazı içli sözleri hatırladım: "Mühendis bey çok iyi bir adam, kız çok şeker bir şeydi!" O boş evde, bir vakitler babama, anneme, dayıma, küçük kardeşime

gölge yapmış olan çarkıfeleğin, şimdi kurumuş bir halde demir çardağın parmaklıklarına sarıldığı taraçada, yapyalnız bu sözleri düşünürken, yüreğimde ne olduğunu bilmediğim bir şeyler kabardı, nihayet yüzüstü bırakılmış, suskun evime, sönmüş aileme ve ölülerine lâıyk olmıyan kendime acı acı ağladım. "Mühendis bey çok iyi bir adam, kız çok şeker bir şeydi!" Zavallı küçük mâsum canım kardeşim benim! En karanlık gecelerden biri idi, taraçanın altındaki kara, kıpırtısız göl gibi, yüzleri hafif bir ağartı gösteren iri bulutlarla örtülü dağlar da görülmüyordu. O büyük ağlama ihtiyacı ile, içimi boşalttıktan sonra, ölülerinin bana varlıklarını bir işaretle göstermelerini mahzun, şiddetli bir isteyişle arzuladım, bunun bir delilik olduğunu bile bile, kulak kabartıp bekledim. İlkin kıyıda suyun bir hışırtısını, daha sonra karşı yakadaki ormanlarda bir gece kuşunun sesini duyar gibi oldum. Sonra sessizlik, sessizlik, sessizlik. İçimi çekerek yerimden kalkmak üzere idim ki, bir an büyük canların sönük seslerini işittim..."

Jeanne artık okumadı, rengi sararmış, hemen hemen mahzun bir halde, ayağa kalktı, marki Scremin'e alelacele bir pusula yazdı, Carlino'nun, Dane'le *donna* Bice'ye karşı aşk ve kanun üstüne tezini savunduğu bir sırada aşağı indi. Carlino'nun yanını tuttuğunu görse idi o anda Maironi'nin yüreğinin sızhyacağını duydu, titriyen bir sesle, bazı duyguların çok güzel, çok iyi, çok şairane, gerçeğin ise çok çirkin, çetin ve soğuk olduğunu, ancak Carlino'yu haklı bulduğunu söyledi. *Donna* Bice billûr gibi gülüşü ile bir kahkaha attı ve Dessalle'e baktı.

Şehirli davetliler çok kalabalıktı, çünkü Carlino, konferansı için, çok büyük olan konuk dairesinin salonunu doldurmak istemişti. Davetliler, yaya olarak ya da araba ile saat dokuz buçuktan sonra gelmeye başladılar. Diedo köşküne kavuşan iki daraç yoldan geliyorlardı. Yollar o kadar bozuktu ki, siyah dantellerle süslü gri tuvaleti içinde, tıpkı bir güvercin gibi korku ve gururla titreyen asıl bayan Colomba Raselli, tavlının yanında arabasından inip de yukarı çıkan kaldırımın karşısına dikilince, içini çekti, bin bir güçlükle vasiliğini yaptığı iki genç kıza: “Of aman, nasırınız var mı sizin, kızlar? Benim var” dedi. Ekşi suratlı bay da, müzik öğretmeni Bragozzo ile beraber, tepeden aşağı inen kaldırıma ayak basınca, ağzını, burnunu, kaşlarını alabildiğine büzüp çattı, şehrin göbeğindeki bir meydanda yükselen ünlü bir kişinin mermer bacakları kendisinde olmadığına eseflendi, bacaklarını kırmıya, sonra da esnemekten çenesini çatlatmıya geldiği için aptallığına söylendi. Süslü bayanlar, siyahlı beyazlı baylarla dolu arabalar yokuşu tırmanıyorlardı. Kontes De Altis’in lândosunda da bu baylardan üç tane vardı. Siyah elbiseli, beyaz kravatlı olan ikisi, üçüncüsünü smokin giydiği, siyah kravat takdığı için hırpalıyorlardı. Bir akşam evvel kahvede, frak giymeyi kararlaştırdıklarını bilmiyor mu idi? Kutsal kararlarıymış gibi, küçük kahve görüşlerine de saygı göstermeye eğilimli biri olan zavallı adamcağız, yarı tevazulu, yarı neşeli, yarı öfkeli bir halde kendini savunuyör, evde giyiniş sahnelerini, kızlarının:

“Baba, frak giy!” “Fragın kirli, baba, giyemezsin!” karısının: “Smokin sana çok yaraşüyor!” diyen öğütlerini ve nihayet oda hizmetçisinin: “Kont hazretleri, smokin giyin!” diyen fısıltılarını ateşli ateşli anlatıyordu. “Ben de: gelsin öyle ise smokin, dedim” diye hikâyeci sözünü bitirdi.

Bütün arabalarda, toplantının saat kaçta biteceğini bilmedikleri, bir de çok davetli çağırdıkları için Dessalle’leri tenkidediyorlardı. Şakacı şövalye ancak mutfakta yer bulabileceğini sanıyordu. Erkeklerin bindiği arabalarda, giydikleri siyah elbiseler gözden geçiriliyor, kaçır senelik oldukları, kimin tarafından dikildikleri, zariflikleri ilân ediliyordu, hattâ biri naf-talin kokup kokmadığını bile inceledi. Şövalye ve dam-ların hepsi de konferansı, projeksiyonları çok merak ediyorlardı, çünkü konferansın birçok güzel, sevimli ve zeki şehirli bayan üstünde hazırlanmış bir madrigal olduğu, portreleri çizileceği, birçok bayla da mâsumca alay eden tablolar görüleceği söyleniyordu.

Bayanların kimler olduğunu bildiklerini iddia ediyorlar, bazı unutmama, sırları dile verme hatalarından, yersiz karıştırmalardan, biri hariç, bütün öteki genç kızların projeksiyon ve konferansa girmemiş olmalarına fena kızan bazı çok sevimli, çok monden genç kızlardan söz ediyorlardı. Maironi’nin olmayışını yorumluyor, aralarının açılmış olabileceğini tartışıyor, Scremin’lerden, deli kadıncağızın iyileşmiye başlamasından bahsediyorlardı. Şakacı şövalye, *maestro* Bragozzo’nun can sıkıcı müziği sırasında çok hoş hikâyeler anlatacağını va’d ediyordu. Ay tutulduğu gece, bir daha Diedo köşküne ayak basmayacağına yemin eden

ama çağırıyor alırmaz Venediğe telgrafla tuvalet ısıtılmasını bayana güliyorlardı. Kızı kontes Önemci'yi Carlino'ya vermek için, kontes Önem'in semeresiz gayretlerine güliyorlardı. Onun bu gayretlerini, kızı olmayan iyiliksever bir bayan, Allah rızasına destekliyormuş.

Bayan Raselli, iki genç kızla köşke en son girdi. Çünkü bahçe kapısına gelince, yelpazesinin püskülünü yitirdiğini sezmiş, tabanlarındaki aksaklıkları itiraf ettiği halde, arkadaşlarının fena halde kızmalarına rağmen, ne pahasına olursa olsun yolu sonuna kadar taramak istemişti: "Kızlar, susun bakayım, çok hoş bir püsküldü, susun da siz de arayın. haydi, şeytanın kuyruğunu bağlayın bakalım." Ama bütün bu aramalar bir sonuç vermedi.

Diedo köşkü, başında heykellerden yapılmış bir taç bulunan delikli, güzel bir zar gibi, aydınlık bütün delikleri, üzerinde insanlarla kaynaşan iki esmer terası ile beyaz cüssesiyle aysız, kara bulutlar kaosuna doğru yükseliyor, bu yükselişi ile sırtlarda bitmiş yüksek iri bir çiçeğe benziyordu. Çiçeğin içinde ve çevresinde, zevkin ışık ve kokusuna koşup gelmiş küçük, sayısız canlılar kaynaşıyordu. Bir sürü havai pervane, birçok meraklı sinek, bir hayli değerli donuzlar böceği ile bir hayli de bal arısı; kilise muhafızları ile mahalle kadınlarının bir düziye çene çalmaları sofulara kiliselerde nasıl dokunursa, ulu gece içinde burcu burcu kokan kırıltısız şeyleri de belki tıpkı öyle rahatsız eden sürekli bir vızıltı yapıyorlardı.

Yalnız batı terasının parmaklıklarına sarılmış güller, uzun zaman süregelen sıkıfıkılık sonunda, insanlardan hoşlanma duygusunu kazanmışçasına, kıpırdayıp salınıyorlardı. Kolunu verdiği şehirli bir bayana, aynı şehirden olan bir şair, terasta dolaşırlarken, böyle söylüyordu. “Siz, buradaki insanlardan hoşlanıyor musunuz?” dedi bayan. “Belki şu anda benden” diye sözlerinin tatlılığını hafifleten güleç bir sesle ve kelimeleri uzata uzata ekledi “belki de bir parçacık sizden başka az çok herkesin canı sıkılıyordur. Yüzlerinin nasıl asık olduğunu görmediniz mi? Dışçının odasına girmek için sıra bekliyen kimselere benziyorlar. Bereket o havuç rengi bay var da, eğleniyor!”

Havuç rengi bay dediği ekşi suratlı baydı, gündüz elbisesi ile bir başına salonlarda kırlangıç kuyrukları ile dekolte, açık renk tuvaletlerin arasında dolaşıyor, oda takımlarını bir bir kokluyor, herkese özel bir sırtışla gülümsüyor, o haliyle de nitekim zevk duyan bir insanın resmine benzemiyordu. Ama şunu da söylemeli ki, zekâca ve zevkçe tam bir aristokrat olan ve pek zengin sayılmıyan o güzel, asıl kadının, banker çocukları olan Dessalle’lerin önlerine serdikleri lüksten ve kendi deyimince, bütün bir şehri milyonlarına secde ettirmelerinden ötürü yüreği bir parça cızıyordu. Bunun için herkesin canı sıkıldığı yolundaki yargısı mahsus öyle kekremsi idi ve bu hale, yüreği onunkinden daha az kötülükçü olmıyan şair, içinden gülümsedi. Bazıları köşke hiç girmemiş, birçoğu da eşyaları yenilendikten sonra köşke ayak basmamış davetli kalabalığı, tanıştırma töreni son bulduktan sonra, Tiepolo’nun resimleriyle süslü beş salonda akıyor; kendi

kendisine, kıskanç bayanın yalnız Tiepolo'ya toz kon-
durmadığı, oda takımlarını zengin olmaktan çok gös-
terişli saydığı, her zarif şeyde burjuvaca bir şeyler
gördüğü o görkemli yere bakarak eğleniyordu. Dessal-
le'i birkaç hafta önce tanımış ve köşkü köşesi bucağı
ile görmüş olan, böbürlenmesini seven küçük bir burju-
vanın: "Tiepolo'nun dekorasyonlarına uygun diye bü-
tün bu kumaşlar özel olarak dokunmuştur — burada
her şey antiktir, Roma'dan getirilmiştir — burada her
şey Venedikteki X sarayının bir salonundan kopye
edilmiştir — burada her şey ressam Fusarin'in resim-
leri göz önünde tutularak çizilmiştir. — Yemek salo-
nundaki Vergilius'un büstü bir Rus heykeltıraşının
yapıtıdır — Ariosto ile Tasso'nun büstleri de şeyin...
kim olduğunu şimdi gider, Carlino'dan sorarım" —
diye sağa sola çabuk çabuk fısıldamak için çarpınıp
çarpınışı, o bayanla daha birkaç kişinin dedikodu yap-
maları için işlerine yarıyordu. Şakacı şövalye, bu gü-
lünç, hırslı yakınlık taslayışından ötürü ona "Carlino'-
nun sütünesinin oğlu" adını taktı ve bütün o gece bu
takma ad üstünde kaldı.

Sanattan anlıyan bazı bay ve bayanlar da vardı ki,
oda takımları ile tabloların nefis uyumunu zevkle
seyrediyor, eski kapıların beyaz deri üstüne altın yal-
dızla yapılmış frizlerini görmek için duruyor, Vergi-
lius salonu ile Tasso salonu arasındaki koridoru ge-
çerken, duvarlardaki çok zengin sırma işlemeli Venedik
atlasını seyretmeden yapamıyorlardı. Ama çoğu şık
kalabalık, bol ışık, büyük zenginlik, oraya çağırılmış
olmak gibi daha başka şeylerden zevk alıyorlardı. Ma-
mafih bu son zevk, davetlilerin kalabalık oluşu yüzün-

den çok hafiflemiş, her zaman ele geçmiyen güzel şeylerle çeşitlenmemiştir. Bundan başka birçok bay, eşlerinin seviyesi, güzelliği ve gençliğine göre, kollarını bir dama vermekle de değişik derecelerde zevk duyorlar; bazı baylar da iki salon arasında dikilerek, orada durmak zorunda kalan bayanların omuzlarını, etlerinin titreyişini yukardan seyretmekten zevk alıyorlardı.

Sonuncusu çok dekolte olan dört beş bayan geçtikten sonra, şık giyinmiş yaşlı bir bay, burun sesiyle, Gonnelli'ye:

“Bizim Olympos” dedi.

Gonnelli'nin arkasında duran Bessanesi: “Bana Ossa imiş gibi geliyor” diye homurdandı.

Burun sesi: “Affedersiniz, bir şey mi söylediniz?”

“Hayır, bir şey söylemedim.”

Tuvaletlerinden memnun kalmıyan birkaç hariç, bütün bayanlar toplantıdan zevk alıyor, ama davranışlarının ciddiliği ve tantanası içinde, uzun etekleriyle, mücevherleriyle, katıldıkları toplantı ile hâlâ çok meşgul görünüyorlardı. Genç kızlar ise çok neşeliydiler, çünkü “sütninenin oğlu” içlerinden birine, konferans salonuna bir perde gerip bir de piyano getirdiklerini söylemişti, bir de çünkü muhtemel kaval-yeler arasında, o geceden önce sosyete içine hiç çıkmamış bazı genç süvari subayları da vardı. Genç kızlardan bir grup, Aristo salonunda, bu haberleri yorumluyordu. Oradan geçen olgun bir bay, kollarını açıp, samimî bir davranışla, onun bu hareketinden irkilen iki ince beli sardı, gruba katıldı: “Uslu kızlar mıyız? Dindar mıyız? Bugün kaç *Ave Maria* duası

okuduk?" Kızların en büyüğünden yüzüne bir yelpaze darbesi yedi, gülererek kaçtı gitti. Genç kızlar, bilgilerini ortaya dökerek, adlarını, soyadlarını, rütbelerini, malî durumlarını, yaş, zekâ, alışkanlık ve kilolarını belirterek, yeniden subaylardan bahse koyuldular. Doksan üç kilo ağırlık rekorunu epeydir yüzbaşı X elinde tutuyordu ama şimdi teğinen Y vardı ki doksan beş kilo geliyordu. Yazık, teğmenin bu aşırı ağırlığından başka bir kusuru yoktu. Jeanne, Gonnelli'nin kızını doğu terasında bulmuştu, burada *signorina* Bertha ile Destemps'ın yanında oturuyordu. Onu aralarına almaları için bayan Raselli'nin kızlarına götürmüştü ama toplantıya istemiye istemiye gelen Eleonora, neşeli olmadığı gibi nazik de davranmamış, öyle ki kısa zamanda sevimli bir deyişle ona "bir numaralı sıırık" adını takmışlardı. Jeanne, rolünü mükemmel bir artist gibi oynuyor, onu çok arzu edenlere kendini az veriyor, kadın arkadaşlarından özür diliyor, az tandığı, daha mütevazı davetlilere kendini geniş ölçüde bölüştürüyor, profesör Dane'le *donna* Laura'ya hoşlanacakları gibi sohbetler hazırlıyor, Bice, Destemps, Bertha ile Bessanesi'yi canlarının istediğı gibi hareket etmekte serbest bırakıyordu.

O geceki programda değişiklikler yapmak zorunda kalmışlardı. Toplantıya konferansla değil, *maestro* Bragozzo yüzünden müzikle başlanıyordu. Bragozzo, havada balo kokusu sezmiş, o yüzden herkesin dans etmek için can attığını göre göre, konferanstan sonra dinletmeyi va'dettiğı hiç çalınmamış operasının bir perdesini çalmak istemediğini Carlino'ya açıkça söylemişti. *Maestro* az fakat seçkin dinleyici istediğın-

den, küçük salonu konuk dairesinin büyük salonuna tercih ediyordu. Bu yüzden müzik için köşkten dışarı çıkmak gerekmiyordu.

“Ne olacak?” dedi dili uzunca kontese. “Burada yüz kişi kadar oluruz. Beni alkışlıyacak elli erkekten yirmisi, dışarı çıkınca, bana: — *Maestro*, yapıtınız güzel olmasına güzel ama biraz uzunca — diyebilir. Dostum olan yirmi kadarı da: — Domuzun oğlu, çaldığın parça hiç bitmiyecek sandık! — diyeceklerdir bana. Beşi de Wagner’i ya da *Traviata*’yı çalıp çalmadığını soracaklardır ki bu, onlar için hemen hemen aynı şeydir. Son beş kişiye gelince, onların beni dinlemesinden zevk duyuyorum. Bayanlara gelince: sizi, De Altis’i, bilmem belki de ev sahibesini, bir de burada bulunan on dört, on beş öğrencimden üçünü, dördünü alalım, toparlak hesap on kişi tuttuklarını farzedelim. Epey bir şey bu! Geriye kalan kırkı, istersem piyanoyu dile getirip ağlatayım, kırk yelpazenin de başından sonuna kadar kırk metronom gibi gidip geldiğini görmem mukadderdir. Beethoven, Schumann, ya da Mendelssohn’dan yapıtlar çaldıktan sonra başıma geldiği gibi, üstelik bir iki küçük hanımın da, bana: — Çok güzel, *maestro*; şimdi de bize güzel bir şeyler çalın — demelerini işitmem işten bile değildir.”

Kontes güldü:

“Durum her yerde aynı” dedi.

Bragozzo, çalarken, dolmasını istemediği halde, küçük salon ağzına kadar dolar ve iki kalabalık kuyruk, açık kapıların önünde toplanırken, şakacı şöval-

ye doğu terasının bir köşesinde, erkekli kadınlı küçük bir dinleyici grupuna, müziği tercih eden kontes De Altis'e va'dedilen Scremin'lerin evlerindeki sahneyi anlatıyordu. O bunu oda hizmetçisinden öğrenmişti. Bu kadının bir kız kardeşi, Scremin'lerde çalışan Federico'nun oğlu ile evli idi. Birinci perde. Kişiler: marki Torototèla (eskiden yazdığı bayağıca şiirlerinden ötürü şövalye, Zaneto'yu böyle çağırırdı), markiz Nene, *don* Giuseppe Flores ve bir fare. *Don* Giuseppe köşkünden araba ile gelir, markiyi sorar, içeri alınır ve Federico kimseyi bırakmaması için emir alır. Markiz zili çalar. Gelen kimdir? *Don* Giuseppe Flores. Nerededir? Marki ile beraber çalışma odasında. Aradan beş dakika geçer. Markiz odasından çıkar, telâşlı telâşlı evin içinde dolaşır. Sonunda, asık ve heyecanlı yüzü ile gider, markinin çalışma odasının iki kapısından birinin önüne dikilir. İçerde neler oluyordur? Federico tesadüfen öteki kapının önünde bulunmaktadır. *Don* Giuseppe'nin konuştuğunu duyar ama bir şey anlayamaz. Torontotèla ağlamaklı bir sesle bir şeyler söylemektedir. Federico, gözünü tesadüfen anahtar deliğine yanaştırır ve markizin gülümseyerek, sü-kûnetle içeri girdiğini görür. Tam o sırada marki yerinden fırlar, odanın bir köşesinde dikkatli dikkatli bir şeye bakarak, zile basar. Federico bir daire çizer. markizin arkasından, öbür kapıdan içeri girer. "Buyurunuz, efendim!" "Fare var!" Bir Tanrıdan, bir de farelerden korkan markiz, bir şey demeden arkasını döner ve çıkar. "Fare mi dediniz, efendim?" diye Federico haykırır. "Evet, canım, fare. fare!" Marki, zangır zangır titreyerek, iskemleyi kendine siper alır.

"Affedersiniz, *don Giuseppe!* Affedersiniz, *don Giuseppe!*" *Don Giuseppe*, bir fare için bunca telâş karşısında apışır kalır. Federico fare filân göremez. Marki kendini bir türlü emniyette duyamaz, aramıya devam etmek ister: "Affedersiniz, *don Giuseppe!* Affedersiniz, *don Giuseppe!* Gerçekten üzıldüm!" "Gerçekten üzıldüm, gerçekten üzıldüm" diye o kadar tekarlar ki, zavallı *don Giuseppe*, başı önünde, kalkar gider. Ön odada markize raslar, konuşurlar.

Hikâyenin bu noktasında sustukları bir sırada, *maestro Bragozzo*'nun kahramanlarının müthiş bir şamata yaparak tutku ile kendilerinden geçtikleri duyuldu. Şişman bir bay, terasa çıktı, gruba yaklaştı. "Kulaklarım sağır oldu" dedi. Sonra da, Zaneto Scremin'in, arkasında 1848 den kalma bir frak ve boynunda peçete kadar beyaz bir kravatla geldiğini söyledi.

Zaneto'nun gelişi, dinleyicilerin meraklı iştahını kamçıladi, hikâyeye devam edildi. Markizle *don Giuseppe*'nin ne konuştukları bilinmiyordu. Papazı geçirirken markiz, fareleri yaratmak zaafından ötürü Tanrıya hemen hemen acınır gibi: "Sanki fareler olmasa idi kıyamet mi kopardı?" diye içini çekmiş olmalıydı. Meselenin iç yüzüne gelince...

"Ben her şeyi biliyorum!" diye, kulakları sağır olan bay sözünü kesti. Nitekim bir sürü şey biliyordu. Zaneto'nun, senatör olabilmesi için, işlerini yoluna koyması, faizi düşürmek, bir de alacaklıların telâşlı dillerinden, meraklı gözlerinden kurtulmak için büyük bir borç yaparak, borçlarını tek bir borçta toplaması gerekiyordu. Kefil gösteremediği için, Milâno Tasarruf Sandığının Gayrimenkul Kredi Kooperatifi

ile anlaşmaya varamamıştı. Zaneto'nun avukatı, Carlino Dessalle'e yüzde dört faizle yedi yüz bin lîre borç vermesini teklif etmişti. Dessalle'in o sıra elinde hazır parası yoktu ama yüzde dört buçuktan aşağıya yanaşmıyordu. Markiz durumu öğrenince, kocasının Dessalle'lere borçlandığını görmektense, kendini feda etmeye ve malının, mülkünün büyük bir kısmını vermeye razı olmuştu. Yalnız şu şartla ki, artık senatör olmaktan vazgeçtiğini yukarıya bildirecek, Brescia'ya taşınacak, damadının yanında sakın bir ömür sürecekti. *Don Flors* elçiydi. Gel gelelim Zaneto Nuh diyor, peygamber demiyordu. Fare, yani "sorze" derken, her şey suya düşmüştü. O yerin diyelektinde "sorze" diye kurnaz adama derler. Şakacı şövalye, iyi yürekli Zaneto'nun "fare var!" diye bağarmakla, fareyi değil, kendini göstermek istediği saygı değer faraziyesini işte bu esasa dayadı.

Bu arada Jeanne, markiyi *donna Laura*'ya takdim etmiş, kendilerine sezdirmeden, ikisini de, rahatça konuşabilecekleri batı terasına getirmişti. Kilisenin saati on buçuğu çalıyordu. Jeanne yemek salonuna geçti, sessizlik vâdisine bakan açık bir pencerenin önüne gitti, kara tepelere, ağır, kara bulutlara baktı, karanlık suların üstündeki uzak taraçayı, kurumuş çarkifeleği, büyük çanların seslerini, anıların, pişmanlıkların, korkuların, belirsiz isteklerin doldurduğu, kendisinden uzaklaştırdığı onun sevgili kalbini düşündü. Zihniyle onun olduğu yere uçtu, hoşuna gitmeyecek bir şey yapmak korkusu ile, onu kollarının arasında sıkamıyacağını duydu, yüreği gözyaşları ile ezim ezim ezildi, pencereden çekildi.

Arkasını dönünce, Bassanelli'yi karşısında buldu. Bassanelli: "Rahatsız ediyor muyum?" dedi. "Belki bu gece, dostlarınıza ayıracak zamanınız, verecek kulağınız vardır diye düşündüm de. Size bir şey söylemek istiyorum."

Jeanne, takdir ettiği, hattâ sempati duyduğu zavallı Bassanelli'nin kıskançlıkla söylediği iğneli sözlerine bir süredir alışmıştı. Onun için Maironi'nin olmayışını ima etmesine kızmadı.

"İyi ama misafirlerim ne olacak?" dedi.

"O işi Bragozzo düşünür!" diye Bassanelli karşılık verdi. "Beni dinleyin! Evvelki gün Venedikte kocanızı gördüm."

Jeanne, derin bir nefret duygusu ile irkildi. "Gördünüzse bundan bana ne?" dedi.

Bassanelli, lunun kendisini fazla ilgilendireceğini iddia etmiyordu ama adamcağızın durumu içine dokunmuştu. Sağlık durumu çok bozuktu, değişmiş benziyordu, geçmişteki hatalarını takdir ediyor, acı çekiyor, çok acı çekiyordu. Acı çekmesi, biraz da kulağına çalınan bazı dedikodulardandı.

"Ne gibi?"

"Ne gibi olacak!"

"Bassanelli! Bana bunu söylemeye mi geldiniz?" dedi Jeanne mağrurca.

"Hayır ama yüzünüzde, bu gece birinin yokluğu açıkça okunuyor, bir de pencere önlerine geçip ah vah etmenizi gerekli bulmuyorum!"

"Bassanelli, eski bir dostum olduğunuz için, şimdiye kadar beni bu konuda hırpalamanıza ses çıkarmadım ama böyle yaptığımı pişman ettirmeyin beni!"

Hem sonra yüzümde bir şeyler okunduğu da doğru değil. Hiçbir şey okunmuyor yüzümde. Sonra okunsa ne çıkar? Kimseye fenalık yapmıyorum ki!”

Bassanelli, yüzü solmuş, bir şey demeden, gözlerinin içine baktı, birden bileğini tuttu, kolunu havaya kaldırdı. “Kimseye fenalık yapmıyor musunuz?” dedi. “Beni dinleyin! Açlık çektiğim ve şu lânet İtalya için topal kaldığım günden beri ben hep eşeğim, niçin eşek olduğumu ben bilirim. Ama size yemin ederim, zavallı Franco Maironi’yi, babasını, o aslan yürekli, o bir aziz gibi temiz yürekli adamı düşündükçe, durumu görse, öğrense, nasıl acı çekeceğini tasavvur ettikçe, siz olmaktansa ben olmayı tercih ediyorum!”

Böyle diyerek, onun avucunda sıkıdığı bileğini bırakıp itti. Aynı anda Bragozzo’nun operasının son notasının gürültülü bir alkışla selâmlandığı duyuldu.

“Susun!” dedi Jeanne ürkmüş gibi ve benzi onun-
ki kadar solarak. “Siz fena kalbli, kıskanç bir insandan başka bir şey değilsiniz.”

Iphigeneia salonuna koştu. Bassanelli, titreyerek, arkasından gitti, içini döktüğü için, hem memnundu, hem memnun değildi.

Davetliler ikişer ikişer doğu terasına boşanıp, merdivenleri indikten sonra bahçeden geçerek konuk dairesinin aydınlık kapısına yöneldikleri zaman, *donna* Laura ile marki Scremin hâlâ batı terasında konuşuyorlardı. Bazı aristokrat çiftler, salonda öbürlerinden ayrı bir yerde oturmak istediklerinden, *aralardaki* anlaşma gereğince, tekrar buluşmak üzere da-

gıldılar. Loşlukta öfkeli bir iki kadın sesinin fısıltısı işitildi. Seçkin grupta da fısıltılar işitiliyordu Mairo-ni'nin olmayışına, iki yabancı bayanın, cüretli bir sadelik içinde görünen tuvaletlerine dair fiskoslardı, bunlar. Müzik salonunun kapısına yakın bir yerde oturup, sağ eliye yelpazelenirken, sol eliyle, sezdirmeden, bir yolunu bulup oradan geçen tuvaletlerin kumaşlarını yoklayan bir bayan, bazı cimri arkadaşlarına karşı ateş püskürüyordu. Bir başka bayan da, Jeanne'r taparcasına seven iki bayanın, Maironi'nin yokluğu ile âdeta çirkinleşen genç kadının sevgisine fazla bel bağlanmaması gerektiğine dikkatlerini çekti.

Jeanne, profesör Dane'le beraber konferans salonuna en son girdi. Sivil pantolonundan ve tüysüz ihtiyar yüzünün kadın yüzüne benzemesinden ötürü, nükteci oralı biri profesöre *pretoides brachyfera* diye ad takmıştı bile. Onlar içeri girerken, Carlino, dört köşe beyaz projeksiyon perdesine dayanmış, hayalî bir konuyu işleyen konuşmasının, müzikal bir girişe ihtiyaç gösterdiğini dinleyenlere açıklamakla meşguldü. Büyük bir *maestro*'ya ait olmasına ve iyi çalınmasına rağmen müziğin alkışlanmamasını rica etti. Birden elektrikler söndü, dört köşe beyaz perdede, ayışığına batmış gece bulutları göründü, göze görünmiyen küçük bir orkestra, Mendelsshon'un *Bir yaz gecesi rüyası*'nın ilk nağmelerini çalmaya başladı. Donna Bice, *signora* Colomba Raselli, Gonnelli'nin kızı, Gonnelli, Dane, Bessanesi, *maestro* Bragozzo bir: "oh!" çektiler. Destemps yüksek sesle: "Güzel!" dedi. Bütün öteki bay ve bayanlar, böyle şeylere alışıksız, müşkülpesent kimselerin tavrı ile, kıpırtısız kaldılar. Bayan Raselli,

yanında kayıtsız oturan görkemli bir bayana, alçak sesle: "Kontes, şu dumanlar nedir kuzum?"

Yanında oturan bayan, görkemlice karşılık verdi: "Bilmem."

Raselli'nin yanında oturan hazırcevap bir genç kız mırıldandı:

"Sihirbaz mangalının dumanları olsa gerek."

"Ne olur sihirbazlar benim püskülü bulsalardı" diye bayan Raselli düşündü. Müzik bitince gece bulutları titreyip yittiler, elektrik ampulleri hafif bir alaca karanlık aydınlığı saçtılar, Carlino, salonun projeksiyon perdesi ile oda arasında kalan köşesini kesen küçük bir kürsüye çıktı. Müzikçilerin bulunduğu bu odaya, Tiepolo'nun resimlerinden ötürü *Cana-varlar Çini* adı takılmıştı.

"Polişinel barakası" diye ekşi suratlı bay mırıldandı.

"Veneto" lu kulaklara daha bir tuhaf ve sihirli gelen sinirli "Toscana" şivesi ile Carlino, sade bir deyişle: "Düşler kapısı" diye başladı. "Sphinksler Kapısı, *janua clara!* Göster kendini!"

Lâmbalar söndü, aydınlık perdede XV. yüzyıl sonlarına ait çok zarif bir kapının şekli titrediyordu, sonra sabitleşti. Sağ kapı direğinin kaidesindeki aynada şöyle yazılı idi:

JANUA CLARA

Bazıları direğin üst yanındaki yazı ve sphinks'leri tanıdılar, şehirdeki bir sarayın adını fısıldadılar.

"Sen" diye Carlino sözüne devam etti. "Atlas'ın sarayına lâayık bir kapısın. O yüzden ben seni giriş

olarak ele alıyorum. Zorlu kolların gücü, senin kana bulanmış şekilsiz uzuvlarını vahşi bir dağın dölya-
tağından çekip çıkardı. Yalımın içindeki kıvılcımlar
gibi, senin duru ruhun da, ihtiyar bir zanaatçının ru-
hu içinde tıpkı öyle ısıldıyordu. Ruhun taşla olan yo-
rucu birleşmesinde, kemerin ağır ağır yükselip yine
öyle ağır ağır aşağı indi. Tıpkı sağlam, dolu bir
hayatın akışı, güzelliğin zaman içindeki yürüyüşü, bil-
gin bir ruhtaki umut gibi.”

“Saatine bak” diye ekşi suratlı bay yanındakine
fısıldadı. “Bakalım kapıdan kaç saatte geçecek.”

“Şimdi olduğu gibi” diye loşlukta Carlino’nun
sesi sözlerine devam etti “Iuppiter için kutsal olan
günde, içerdeki Tanrıça’ya buhur getirerek senden
geçen kalabalığı, sen memnun bir gülümseme ile ku-
caklıyorsun...”

Bu noktada kapı titredi ve yitti. Oh’lar, gülüşme-
ler ve alkışlar arasında, onun yerine, orada bulunan
bir bayanın nefis büstü çıktı. İmparator profilli, iri
kara gözlü, omuzları güçlü ve zarif bir bayandı, bu.
“Bir parça *donna* Laura’ya benziyor” dedi profesör
Dane. Jeanne irkildi. *Donna* Laura ile marki Scremin
salonda mı idiler? Yoksa terasta mı unutmuşlardı?
Alkışlar, kahkahalar çınlar, bayan, dostlarının övgü-
lerine karşı kenidini savunur, Carlino da süslü kapı
ile romantik bir masalın süslü girişi arasındaki zoraki
benzetmeye devam edebilmek için beklerken, Jeanne
acele ile dışarı çıktı ve bahçede yalnız olan *donna* La-
ura’ya rastladı. Marki (yarabbi ne çıt kırıldım sena-
tör!) özürler dileyerek kalkıp gitmişti. Sonuç? Scre-
min, damadını Brescia seçimleri için çalıştıracağına

söz vermişti. Bunu duyunca Jeanne'ın şüphe ile küçük bir "hımm" çekmesi üzerine *donna* Laura gülümsedi: "Yeter ki sen iste!" demiye cesaret etti. Karanlıkta böyle bir şey söylemeye cesaret etmek daha kolaydı.

"Bunu sana Scremin mi söyledi?" dedi Jeanne.

"Hayır. Ben düşünüyorum."

"Düşüncen doğru değil."

Jeanne, doğrularken bunun doğru olmadığına emindi.

"Sana içinde bulunduğuş sıkıntılardan da bahsetti mi?" diye ekledi.

"O bahsetmedi ama ben bahsettim."

"Sen mi?"

Donna Laura, bir yandan eğitici ihtiyathlığı, bir yandan da terbiyesizce cüretliliğı ile tanınmış bir kadındı.

"Bir insan olağanüstü bir sonuç elde etmek istedi mi" dedi "olağan tedbirlikleri bir yana bırakmak gerektir."

Markiye, adının karşılaştığı daha başka güçlükleri de işaret etmişti. Olumlu karakterde güçlüklerdi, bunlar, belki de yüzde yüz uydurma dedikoduların etkisiyle böyle idiler ama ne var ki bu söylentileri hemen susturmak gerekiyordu. Marki epey şaşırmıştı, birbirini tutmıyan bir sürü dolambaçlı cümlelerle cevap vermişti, anlaşılmaya varmak için yaptıkları bazı temaslar sonunda mali durumunun sağlamlığını Dessalle'lerin bildiğini ve böyle olduğuna tanıklık edebileceklerini anlatmak istemişti.

"Sahi öyle mi?" diye *donna* Laura sordu. Jeanne nitekim kardeşinden büyük bir yekûn tutan borç para

istediklerini, gösterilen kefaletin şümüllü olmasa da yeter olduğunu, meselenin faiz üzerinde anlaşmaya varılamamasından suya düştüğünü sanıyordu.

“İşte” dedi *donna* Laura “marki benim bu konuda validen bilgi istemesi için bakanı ikna etmemi ya da bu meseleyi vali ile sizin konuşmanızı istiyor. Şunu da söyleyeyim ki” diye ekledi “takdir edersin, ben bu mesele üzerinde durmuyorum. Benim için önemli olan Brescia seçimleridir.”

Jeanne cevap vermedi. Öteki o sessizliğin soğukluğunu, bir de o ânın kıymetini duydu.

“Rica ederim” dedi “biraz konuşalım. Senin işlerine karışmak istemiyorum ama öyle sanıyorum ki bana yardım etmen gerek.”

“Yine mi o konu?”

“Evet, yine o konu. Bu seferlik seçim bölgesinde bir başkası için çalışarak kendini tanıtır, bir dahaki sefere de kendisi için çalışır. Biz de ona yardım ederiz.”

Bu uluorta sözleri ve koruyucu edası Jeanne’in sinirine dokundu.

“Özür dilerim” dedi. “Yanılıyorsun, hem sonra bütün bu sözler boşuna. Haydi gidelim. Benim içeri girmem gerek.”

Donna Laura hayal kırıklığına uğramıştı: acaba bozuştular mı? diye düşündü. Daha o gece böyle bir şey olup olmadığını araştırmaya karar verdi.

Bu arada Carlino’nun süksesi bir düziye artıyordu. Masalların en anlamsızını işlemişti. Ekşi suratlı bayın ağzı çevresindeki *orbicularis*, *buccinator* ile *risorius* kasları hep birden ve haklı olarak müthiş bir

hareket içindeydiler. Gel gelelim projeksiyonlar seyircilerin gürültüsü ile karşılanıyordu. Masalın konusu şöyle idi. Salonda hazır bulunan ve gerçekten yabancı biriyle nişanlı olan güzel, zarif ve asil bir genç kız, Ren nehri üzerinde Lorelei kayalıklarının yakınlarındaki görkemli bir şatoya gelin gitmiş gibi gösteriliyor, mutlu olmasına rağmen, uzak vatanının anısı ile bir nebze mahzun görünüyordu. Lorelei kayalığı, genç kızın iç çekişlerinden merhamete geliyor; gölgesinde doğduğu eski, ince uzun kuleyi, Şehir Kulesini, ona armağan olarak getirip bahçesine dikeyordu. Bunu, kulelerinin yitmesinden ötürü şehirlilerin duydukları üzüntü izliyordu. Burada bir tarih yanlışlığı vardı. Maironi boynunda belediye reisi atkısı, elinde bir fener, kuleyi aramaya çıkmış durumunda beyaz perdede gözüküyordu. Jeanne, çok güldüren bu sahneye ve kendisine daha evvelce masalı anlatmış olan Carlino'nun bu sahneyi ondan saklamasına sinirlendi. Kuleyi yutmuş olmasından şüphe edilen çok uzun boylu, tanınmış bir kişinin tutuklandığı, *Şehir kulesi üstüne belgelere dayanan biyografiya* adında bir yapıt yayınlamış olan geniş bilgili bir başka kişinin bayıldığı, Carlino'nun, şehir anıtının yerinde açılmış derin deliğe balıklamasına atlıyan bazı patris arkadaşlarının intihar ettikleri görüldü. Bunu, şehri koruyan Peri kızlarının toplantısı izledi. Projeksiyonların yorumladığı hikâyede, konferansın adına sadık kalan konferansçı, bir kere olsun kimsenin adını etmemişti. Tanrıların resimleri önünde, bunların adlarını seyirciler kendileri söylüyorlardı. Lorelei de, Kulenin olduğu şehirde oturan Pölandseck'li güzel bir

bayandı. Carlino'nun, sihir gücünün, şehrin en güzel ve en tanınmış bayanlarına verildiği Peri kızlarının toplantısını sözle ve resimlerle anlatmakta gösterdiği naziklik ve temkin, büyük bir takdirle karşılandı. Şişirilmiş fakat muammalı cümlelerle ayrı ayrı tarif edilen bayanlar, yüzleri tamamen ya da kısmen örtülü olarak, yine muammalı bir şekilde beyaz perdede belirdiler ve çabucak yittiler, seyircilerin ısrarlarına rağmen bir daha da görünmediler. On iki bayandı, bunlar. Hazır bulunan otuz altı bayandan otuz beşi onların arasında olmayı umdular, hattâ yaşlı bayanlar bile ünvanlarına, konaklarına, hatibin şövalyeye nezaketine ve tam bir gizlilik içinde olunacağına güvenerek, orada olmayı arzuladılar. Yalnız çok sevimli *signora* Colomba Raselli, yitirdiği püskülden ötürü, böyle umutlarla avunamıyacağına içten inanmış bulunuyordu. Peri kızları *Janua clara*'lı sarayda toplanıp büyü yaparak Kuleyi Ren nehrinden eski yerine taşıyor, genç gelinle eşini Kulenin yanında oturmaları için şehre getiriyor, Lorelei'yi esir ediyor, onu bir arkadaş ve kardeş olarak nazik bir davranışla yanlarına alıyorlardı. Hikâye, eski yerine konulan Kulenin çevresinde halkın çılgın gibi dans etmesiyle son buluyordu. Belediye başkanı, çok uzun boylu bayla bilgi deryası bay, bir de intihar eden patrisler, halkla beraber dansa katılıyorlardı. Güzellik tanrıçaları ile *Génie*'lerin seçkin durağı olan nazik, konuksever şehir için çalınan bir marş, konferransın çok beğenilen sonunu oluşturuyordu. Küçük orkestra yerli bir halk türküsü çalmaya başladı, temposunu genişleterek, tantanalı bir şekil vererek, tür-

küyü ilk bakışta tanınmaz hale getirdi. Beyaz perdede, kollarını göğsünde çaprazlayan ve yüreğinin üzerinde küçük bir Kule tutan Carlino'nun, seyircileri eğilerek selâmlayışı görüldü. Bütün lâmbalar, alkış tufanı içinde birden yandı.

Salon hemen hemen boşalmış gibi idi, ortada yalnız birkaç kişi dolaşıyordu. Sessizlik vâdisine bakan odalar ise hâlâ öbür davetlilerle dolu idi, sigara tellendiriyorlar, soğuk içkiler içiyorlardı. Bu odaların duvarlarındaki resimler de, hayale daha geniş bir yer verilerek Tiepolo tarafından çizilmişti. Onun için Carlino bu odalara *Canavarlar Çini*, *Georgica*, *Olympos*, *Darwiniana*, *Anacreontea* adlarını takmıştı. Masal o kadar beğenilmişti ki, yalnız genç kızlar dans etmek için sabırsızlanıyorlardı. Carlino'nun ve büyük bir ihtimalle peri kızları olarak gösterildikleri sanılan bayanların çevresinde büyük bir gürültü oluyordu.

Ah Lorelei,

Şeytan kaçır diyor seni!

diye, Alman bayanının dekoltesini pek beğenen hırslı Bessanesi, Gonnelli'ye fısıldadı. "Bessanesi, Bessanesi, o nasıl söz öyle?" dedi *donna* Bice, arkasından, koluna yelpazesi ile vurarak.

"Evet, şeytan kaçır diyor — hem onları, hem onu!"¹ diye ressam cevabı hemen yapıştırdı.

Donna Laura peri kızlarından birinin koluna girdi. Telâşlı, sinirli bir küçük peri idi bu. Poggio

¹ İtalyancada, *Lorelei* sözcüğündeki *lor* onlar, *lei* de o demeye gelir. Kelime oyunu yapılmıştır.

Imperiale'de sınıf arkadaşı idi. Tiepolo'nun tablolarını görmek bahanesiyle onu Anacreontea salonuna götürmesini söyledi. Burası doğuya bakan odaların sonuncusu, küçük çocukların bulunduğu çok hoş küçük bir salondur. Burada kimseler yoktu. Maironi ile Jeanne arasındaki aşk hakkında ondan bilgi istedi.

"Bunun artık sözü edilmiyor ki!" diye tasasız peri karşılık verdi. Onu o güzel bayanla kolkola gördükleri için sevincinden kabına sığmıyordu. "Onu niçin burada göremediğini bana mı soruyorsun? İşlerini izlemek için Brescia'ya gitmiş. Evlilik kabul edilmiş bir şeydir. Jeanne, işleri bazan daha gizli kapaklı yürütse, bu konuda temkinli davranan Maironi gibi yapsa iyi olur. Ama millet diyor ki: karısız bir koca... kocasız bir karı... Genç iseler... kabahat onların değil... affedersin, samimi düşünürsek, güç doğrusu!... Aralarında birleşmeleri, daha başka yuvaları yıkmamaları büyük bir şans... Ahlaklı isek, iki yüzlülük etmiyorsak, böyle dememiz gerek! Bazıları Dessalle'i tenkidediyorlar, şöyle yapmalı, böyle etmeli diyorlar! Çok sempatik bir insan Dessalle! Çok sempatik! Ama bu konuda sert ve ukalaca davranılıyor! Ne derece sert davrandıklarını tahmin edemezsin! Ama hak ve adalete dayanmıyan bir sertlik, bu. Bazı kadınların yaptıkları her şey, her şey hoş görülürken, bazılarının bir tek hatası bile göze batır!"

Böyle derken, biraz üzülerek, biraz da sevinerek, bu sertliği, bu haksızlığı çok iyi bildiğini anlatmak ister gibi bir eda takınıyordu. Nitekim yasak meyveye ellerini seve seve uzatan ama tam koparacakları anda bir nebzecek eseflenerek, belki de sandıklarından

daha namuslu olduklarını duyan ve ellerini çeken kadınlardandı.

O sırada *maestro* Bragozzo ile öğrencisi olan genç bir layan, o değişken insan dokusunun bu iki sağlam, duru hücresi, birbirlerine kalblerinin bazı ortak, sâf, dinsel ve moral davranışlarını anlatıyorlardı. *Maestro*, iyi bir Hristiyan, iyi bir koca ve iyi bir ruhbancı olarak, tahammül edemediği o “dost” unu görmediğine mutlu idi.

“Rahat nefes alıyormuş gibi oluyorum” diyordu.

Genç kadın, kutsal umutlarla baştan aşağı titriyerek sordu:

“*Maestro*, siz ne dersiniz, yoksa araları açık mı?”

“Benim hiçbir şeyden haberim yok. Şu kadar biliyorum ki, midemi bulandıran o her vakitki, fırına verilmiş mercimek kokusu bu gece duyulmuyor. Ayağına pantolon giymiş bir papaz, bir de arlanmaz cinsinden üç ya da dört tane kadın var ki yürürlerken ayağınızı kuyruklarına bastınız mı, Havva anamıza dönmeleri işten bile değil!” Genç kadın gülümsedi.

“*Maestro*, burada mercimeği fırına veren daha başkaları olmadığına şahiden inanıyor musunuz?”

“Olmaz mı, vardır elbette ama bunlar fırına arka sokaklardan giderler, oysa öbürü ana caddeyi izliyor.”

Maestro sözünü, ne ana cadde, ne arka sokaklardan fırına götürecek mercimeği olmıyan, paradan yana yaya olsalar da, kadınlarının sırtlarına buradakilerden daha çok elbise giydikleri evine gideceği saati iple çektiğini söyliyerek bitirdi.

Yanlarına Jeanne gelmişti. *maestro*'ya gülümse-di ve genç kadına belki de yazın bir kısmını, küçük bir köşkü olan Vena di Fonte Alta'da onunla birlikte geçirmekten sevinç duyacağını söyledi. Genç kadın derhal anladı ki oraya Maironi de gelecektir. O düşünce ile allak bullak olmuş, ürkmüştü, o yüz-den nazik bir cevap verirken kıpkırmızı kesildi. Jeanne genç kadına, çekingenlikle karışık gizli bir sempati, dışardan görüldüğü kadar içinden de mon-den alınmadığına dair belirsiz bir düşünce, ters gitmiş birtakım olayların, ihtimal sözlerle fena belletilmiş, örneklerle hiç de belletilmemiş bir dinde bulunduğu küçük karakolun ona hazırladığı şeytan kandırmalarına karşı bir acıma duygusu aşıldı.

Bir çılgın gibi dans ediliyor, "Carlino'nun süt-ni-nesinin oğlu" işi maskaralığa dökerek berbat bir kad-ril oynuyor, bu arada liberallerden, belediye meclisi üyesi bazı ciddî kişiler, Anakreon salonunun bitişi-ğindeki terasta oturmuşlar, sigara içiyor, seçimler-den konuşuyorlardı. Milletvekilinin bir telgrafı, on-lara belediye konseyinin dağılacağını bildirmişti. A-vukat Morelli, bazılarının öne sürmek istedikleri gibi, Maironi'nin liberal partiden aday gösterilmesine pek inanamıyordu. "Ne biçim adam o öyle?" diyordu a-vukat kendi kendine. "Ruhbanı partiden belediye başkanı oldu. Başkanlığı sırasında, neme lâzım, iyi çalıştı. Aşık oldu, pek de iyi etti, çünkü Dessalle çok güzel bir kadın. Sonra insan otuz yaşında ise, karısı hem var, hem yoksa, ancak bundan daha büyük bir

münasebetsizlik yapabilir. Bayan Dessalle ruhbancılardan olsa idi, bir aile sırrı gibi, kimsenin ruhu bir şeycikler duymazdı. Dünyanın en tabii bir olayına uyarak, amansız ruhbancılar, dikkat edin, amansızları, öbürleri değil, işleri, adamı çekilmeye zorlayacak şekilde yönettiler. Adam çekildi. Haydi partisi ile de bağlarını samimî olarak büsbütün kopardı diyelim, ama aslında acaba tam anlamıyla değişmiş midir? Bu fizyolojik bir meseledir ve önemi yoktur. Dinsel ödevleri boşladığını, kendini özgür düşüncelere, olumlu felsefeye verdiğini, bilmem daha neler yaptığını söylüyorlar. Bunlar, tam anlamıyla bilinmesi imkânsız şeylerdir, hele bazı aşırılıkların ne kadar süreceği asla kestirilemez. Maironi gibi o çeşit düşünceler içinde yetişmiş, o fikirlerle aşağı yukarı yirmi sekiz yıl beslenmiş bir kimsenin, kaşla göz arasında bir başka adam olup çıkmasına benim aklım pek yatmıyor. Bu konuda ben ihtiyatlı davranılmasını tavsiye ederim. Daha uzun, daha kesin bir delil bekliyelim. Ben böyle düşünüyorum.”

Doktor Pinton öyle düşünmüyordu. Ona kalırsa, Maironi'nin yeni duygularının sağlam ve sürekli olmadıkları şüphesi karşısında, onu hemen tutup kısıvrak bağlamak gerekti. Sosyalistlerin almasını önlemek için de tutup bağlamak gerekti, onu. Kendisi şu kanıda idi ki, Maironi çok şüpheli konuşmalar yapmıştı, böyle bir tehlike vardı nitekim, Maironi için en büyük dizgin, bir akıl, kültür ve ahlâk aristokrasisi olabilirdi. Onu bağlamak gerekti! İkisi anlaşılmadılar ve seslerini yükselttiler, öyle ki üçüncüsü, yani avukat Bonato, ihtiyatlılık ederek, kendi-

lerini uyarmak zorunda kaldı. O sırada küçük salonun terasına biri çıktı: “Şövalye!” diye seslendi, üçü birden ayağa kalktılar. Eksik olan bir kadril çifti için içlerinden en gencini, şövalye Moretti’yi istiyorlardı.

“Sen” dedi şövalye Pinton şövalye Bonato’ya, şövalye Moretti’nin dışarı çıkması üzerine “onun niçin kızdığını bilmiyorsun! Her halde Quaiotto, liberaller Maironi’yi almazlarsa, ruhbancaların Moretti’ye karşı koymıyacaklarını söylemiş olacak. Aksi halde Moretti’ye kıyasıya karşı koyacaklardır, Moretti de... kısacası... bundan korkuyor.”

Avukat Bonato çok iyi biliyordu ki, doktor Pinton, kardeşinin Hayır İşleri’ne muhasip olarak girmesine engel olduğu için, Hastanenin yönetim kurulu üyesi olan Moretti’den hoşlanmıyordu.

“Anladım” dedi. “Yani Moretti değil, Maironi aday gösterilebilir.”

Maironi’nin adaylığının ilk ara seçimlere bırakılabileceğini, bir başka deyimle, Moretti’nin aday gösterilip Maironi’nin gösterilmemesinin mümkün olabileceğini sonradan Moretti’ye söylemesine bu engel olmadı. Vicdansız değildi, ne var ki filozoftu ve dirlik içerisinde yaşamayı seviyordu. Bir çelişme ile karşı karşıya olduğunu, ancak içine düştükten sonra farketti ve vicdanındaki ince sızıdan kendini, ideal bir omuz silkiş ve Darwin salonunda bir kadeh Rüdesheimer yuvarlayışla kurtardı. O odanın tuhaf adını Dessalle’e, Tiepolo’nun bir merdivenin trabzanasına sarılmış görünen maymunla, bir başka merdiveni güçlkle tırmanan bir zenci esindirmişti. Oda-

nın duvarları, Venedik ve Chioggia âdetlerini gösteren nefis, küçük tablolarla süslüdür.

“Yükselmek güzel şeydir!” diye avukat, sık bayanların önünde yumuşak belini saygı ile iki büküm eden ince, kara bir Pantalone dei Bisognosi’nin küçük, sivri, kara sakalına bakarken düşündü. “Ama şu da var ki, bunca didinip çırpınmalar, sonunda şurada Pantalone’nin ya da aslını ararsan benim ve başkalarının, tümümüzün oynadığımız maskeli güldürüyü oynamak içinse, yükselmek düşüncesi, korkarım, bir hayvanın başının altından çıkmış bir düşünceden başka bir şey değildir. İyi olan bir şey varsa, o da şu.”

Rüdesheimer demek istiyordu.

Donna Bice de, topçu binbaşı *Alberto D’Ambiveri*’nin karısı olan bir arkadaşına raslamıştı. Roma’lı genç bir kadındı, bu, temiz yürekli bir kadın ki neşeli zamanlarında müthiş dedikoducu kesilirdi. *Bice*’nin yanında, bir Çin divanında oturuyor, dans salonuna girerken önlerinden geçen her bayan ve bayların çoğu için nükteli, ısırganlı bir şeyler söylüyordu. *Bice* tabii hiçbirini tanımıyordu, bayan *D’Ambiveri* alçak sesle geçenleri ona tanıtıyordu. “*Signorina...* bayır turpu — kont... tantanalı kaz hazretleri — *signorina...* rahibe Kıymet, bana bakın ama dokunmayın — kontes... rahibe Ciddiyet, bana dokunun ama bakmayın — *signora...* rahibe yufka yürek, hem bakın, hem dokunun — kontes... kıral kanı, *Ciampino* imparatoriçesi, — teğmen... zümrüt kuşu — *signorina* *Carolina...* *Charlemagne* — *signorino, signorina...* sincap kardeşler — madam... erde-

min zaferi.” Ev sahibesine kolunu veren Destemps geçince: “Piero’nun ardılının ayağını öpün” diye mırıldanmaktan kendini alamadı. Donna Bice derin bir gülümseme ile güldü ve Maironi’ye dair bilgi istedi. Gerçekten enteresan bir erkek mi idi?

“Burada hoşla gitmiyor” dedi bayan D’Ambiveri. “Ciddî buluyorlar onu. Şimdi aşkı yüzünden itibarı biraz arttı ama yetmez. Jeanne’ı bırakıp bir başkasını alması gerek.”

“Seni alsa, kabul eder misin?”

“Beni mi? O nasıl söz öyle? Zavallı Alberto! Jeanne’ı çok iyi anlıyorum. Maironi sapına kadar aristokrat bir yüze sahibolan ama güzel olmayan bir erkektir. İyi giyinir ama şık değildir, bir kadınla tanıştıktan iki saat sonra ona aşkını ilân eden bir insan da olmasa gerek. Şunu da ekle ki adamcağız, anlattıklarına bakılırsa, düştüğü budala karısı, sürdüğü ömür yüzünden Jeanne’a bakir tutku hazineleri getirmiş olacak. Dedim ya, Jeanne’ı çok iyi anlıyorum. Bana daha başka boşboğazlıklar ettirme.”

IV

Âni bir gök gürlemesi dansı durdurdu. Bertha Rothenbaum, görgülü, kalender bir yaşlı genç kız teklifsizliği ile, Raselli’nin kızlarına *dancing*’i mükemmel oynayan yakışıklı bir Yahudi gencini vaftiz etmek için yağmuru beklemelerini teklif etti. Arabaların geldiği epey önce bildirilmişti, davetliler hemen gittiler. Çifte fenerler, köşkün kapısı önünde ışılda-yan, devingen kalabalıktan ayrıldılar, bahçe duvarı

boyunca hızla ilerleyip karanlıklar içinde yittiler. Bir başka uzun gök gürlemesi bahçenin gölgelerini doldurdu, insanların boş heveslerinden, korkulu ve suskun şeylerden, unutulmuş olmasının hesabını bulutlardan yapılmış kara çadırından soran tehdidedici bir Efendinin korkunç sesi imişçesine, açık pencere-lerden köşkün salonlarına girdi. Pencere-leri kapadılar, uşakların son patırdıları, son sesleri de sustu. Jeanne, yorgun ve uykusuz, yatak odasının balkonu-na dayanmış, aşağıda sallanan yaprakların çırpınısını, farkında olmadan, dinledi, gökyüzünde ateşten kocaman bir gözün sürekli, hızlı açılıp kapanışına benzeyen, tepelerin kara dorukları üzerindeki sürekli, sessiz şimşeklere baktı. Özgür ıssızlığın, taşınması güç bir yalancılık yükünden kurtulmanın tatlı hafifliğini, zevkini çıkarıyordu. Maironi orada olsa idi, onun önünde, güzelliğinden, sıklığından, şahane konukseverliğinden ötürü beğenilmenin verdiği bir zevk duyacaktı sadece. Başkalarından gelen bu saygı ve sevgi bacını tümü ile içinden ona ödiyecekti! O orada olmasa da, o acıklı mektup gelmese de, o sevgi ve saygıları ona sunabilirdi yine de. O uzun saatler ona sadece yorgunluk ve can sıkıntısına mal olmuştu. İnsanlar ona o gün olduğu kadar öylesine budala ve yalancı, kendi de kendisine öylesine budala ve yalancı asla görünmemişti. Gök gürlemesi, yaprakların hışırtısı, şimşeklerin sürekli çakışı, samimilikleri ile, bunca yalancılığın, yalancılık edildiğini görmenin bezginliğinden onu kurtarıyorlardı. Hoşlanıyordu onlardan! Ne demişti Bassanelli? Babası yerinde bir adam! Geçmişte olsa gülerdi, ama şimdi! Sakin sakin,

sessiz sessiz yağmur düşmeye başladı. Balkondan çekildi, yazı masasının çekmesini açtı. Mektup orada, Jeanne'ın, Jeanne için bir hazine değerinde olan onun öteki mektuplarını sakladığı kutunun yanında idi. Her akşam bunlardan birini okur; açık çekmeden yükselen helyotrop kokusu, onu sık sık düşündüğü çok tatlı sözlerini ona tekrarlardı. Ama bu akşam değil! Bu akşam gözleri mahzun sözlere döndü.

"... bir an kulağıma, insana çok uzaklardaymış gibi gelen büyük çanların sönük sesleri çalındı. Yukardan geliyordu çan sesleri, o büyük karanlık, o büyük sessizlik içinde bıraktıkları izlenimi sana tarif edemem. Nefesimi tutarak, elim kulağımda, dinlemeye koyuldum. Bir şey duyamadım. Daha doğrusu yakın bir sesin, o yerin diyelekti ile: 'Puria'nın çanları' dediğini duydum. Evin bekçisi, Albogasio belediye başkanının sesiydi, bu. Beni beklemekten bıkmış olacağını düşündüm, gidip yatmasını söyledim. 'Leu burada' dedi. 'Leu mu?' dedim. 'Bu saatte?' — 'İşte' dedi 'biraz şöyle de!...' Gülümsedi, cümlesini, elini alını hizasında oynatarak tamamladı. 'Bir süredir' dedi 'peşimde dolaşıyor, ne zaman geleceğinizi soruyor. Size söyleyeceği bazı şeyler, eski şeyler varmış da. Neymiş bunlar, diye soruyorum ama kimseye söyleyemem, diyor. Ama ben ne olduklarını anladım!...' Kadını bana getirmesini söyledim. Az sonra Leu'nun sesini duydum: 'Siz burada kalamazsınız, anladınız mı? Söylieeceğim şeyleri duyamazsınız, anladınız mı? Anlaşıldı mı?' Nitekim belediye başkanı gülererek kalktı gitti.

“Zavallı ihtiyarcık, bana bir sepet yeşil erik vermekle işe başladı, sonra benim sağlam görünüşüm, kendi sağlık durumunun iyi olmayışı, onu zorlıyan beni görmek arzusu, ben gelmeden ölmek korkusu, deli olduğunu sanan hısımlarının, hattâ bekçi Tognin’in kötülüğü üstüne konuştu da konuştu. Bana her zaman anlattığı, Lugano’dan dağ yolunu izliyerek eve gizlice gelip de zavallı kardeşimi ölü bulduğu gece babama, olduğumuz yerde, kahve getirişini anlatırken duygulandı. Bana yeni şeyler söyleyeceğini sanmıyor, benden ufak tefek yardımlar istiyerek sözünü bitireceğini tahmin ediyordum. Kendisinden duymaktan daima hoşlandığım annemle babama ait bir sürü anıları ona bir kere daha anlattırdım; her seferinde: ‘Siz iyi, hoş bir insansınız ama annenizle babanız bir kat daha iyi, hoş insanlardı’ şeklindeki sözlerini ona bir daha tekrarlattım. En sonunda, yanımda fazla kalırsa Tognin’in çıkışacağından korktuğunu, bana verilecek bir şeyi olduğunu, zaten o şeyi bana vermek için geldiğini söyledi.

“Burada, annemin hastalığının son günleri ile ölümünü izliyen ilk günlerde evimde olup bitenlerden bahsetmeye başladı. Annem 26 ocak 1862 de, *brev* yeli estiği bir sırada, doğduğu kasaba olan Castello’dan dönerken, uğradığı mezarlıkta yakalandığı pnömoniden ölmüştü. Leu’ya bakılırsa, o sırada ev sözün tam anlamı ile yağma edilmişti. Evden kalabalık hiç eksik olmuyormuş, her gelen bir şeyler alıp götürüyormuş. Babam iki yıl önce ölmüş, ben iki yaşımdan az büyükmüşüm. Brescia’dan babaannemin

bir adamı gelmiş, evi kapatmış, bir bekçi, Tognin'in babasını bırakmış, beni alıp götürmüş.

"Leu, yatak odasının eşyaları ile küçük, eski bir masayı ona annemin adamının armağan ettiğini ileri sürüyor. Masayı ona zavallı anneciğimin va'detmiş olduğuna yemin üstüne yemin ediyor. Masanın gözünde, annemin Ribera dayıya işlediği büyük bir cüzdan bulmuş. İçinde para yokmuş, öyle diyor. İç boşa olduğunu sanmış ve biraz da mühendis beyin yadigarı olarak saklamış. Geçen kış Oria'ya Porlezza'dan bir noter gelmiş. Küçük bir evi, avuç içi kadar bir korusu ile üç beş kuruş da parası olan Leu, vasiyetnamesini yapmak istemiş, belki de vicdanının emrettiği bir şeyi yerine getirmek düşüncesiyle, o eşyaları, bir de notere gösterdiği cüzdanı bana bırakmayı düşünmüş. Noter cüzdanı açmış, içinde bazı kâğıtlar olduğunu görmüş, şöyle bir gözden geçirmiş, Leu için hiçbir değeri olmayan, ama benim elde etmekten memnun olacağım o kâğıtları hemen bana iade etmesini söylemiş. Leu kâğıtlarla cüzdanı kabul etmemi benden rica etti. Tognin'in görmemesi için cüzdanı gizlice getirdiğini söyledi. Nitekim bana vermek için, sakladığı eriklerin altından çıkardı.

"Kadını gönderdim ve yürek çarpıntılarını içinde, kıymetli cüzdanla beraber çıktım, odama kapandım. Buna aslında bir cüzdan denemezdi, siyah kadife kaplı bir mukavva idi ki üzerinde sırma ile '*Mühendis Pietro Ribera*' ibaresi işlenmişti. İçinde bir sürü de göz vardı, bu gözlerden ikisinde o kâğıtlar duruyordu.

"Jeanne, Jeanne, o ne okuma idi öyle! İlk in içli, sakın, büyük bir mahzunluk vardı içimde, sonra sıcak, bulanık, müthiş bir fırtına koptu!

"Dayımın o cüzdanı hiç kullanmadığı, Isola Bella'da, ben dünyaya gelmezden birkaç ay evvel öldükten sonra, içinde kutsal eşyalar saklanan bir mahfaza olarak ondan annemin faydalandığı anlaşılıyor.

"İlk olarak elime, babamın buradan gittiği, annem, küçük kardeşim, dayım, bir de hizmetçisinin Oria'da yaşadıkları, babamın Torino'da, onların da burada bin bir sıkıntı içinde çırpındıkları sırada annemle babamın yazıştıkları bazı mektuplar geçti. Hayat ve tazelik dolu mektuplardı, bunlar, hele anneminkiler. Bazı canlı mizah yanlarından, insanları olasıya canlı bir şekilde çizişlerinden ötürü, annemin iddiasızca, gelişigüzel çırpıttığı bu mektuplara sık sık gülümsedim. Babam ise daha edelî bir dil kullanıyor, Piero dayımın resul görünüşü, küçük Om-bretta'cığın (bu mektuplarda küçük kardeşim Maria'yı böyle çağırıyorlar) sevimli yüzü bu mektuplarda iyilik ve sevimlilikle öylesine dopdolu beliriyor ki! Hem de ne büyük bir sadelik içinde! Mektupları okurken, o yoksul, duru dünyanın evsemesi ile beraber kendi dünyamızdan tiksinti duyuyordum. Yalnız senin yaşadığın o çok modern dünyadan değil, benim içinde büyüdüğüm, eski perukası, eski pudrası ile, gizli pintilikleri, açık gösterişleriyle Scremin'lerin dünyasından da. Sonra bir başka açınlama da beni hayrete düşürüp uygulandırdı: babamla annem arasındaki derin, dinsel bir anlaşmazlığın açınlanması. Öyle sanıyorum, annemin düşünceleri, benim az çok

şimdiki düşüncelerime benziyordu. Babam ise çok sofu bir insandı. Ne tükenmez bir hayat, ne yüce bir duruluk, ne büyük bir coşkunluk, inansız eşine karşı ne mütevazı, ne derin bir sevgi vardı inanında! Gerçeğe yalnız kendisinin sahibolduğunu iddia eden bir kişinin kibrinden eser yoktu. İnan, sade inan, bir bitkinin, başka türlü yapmasına imkân olmadığı için güneşe doğru eğilmesi gibi, inanmış bir insanın inanı idi, bu. Bundan sonra elime, dayımla büyükannem Rıgey'in daha az önemli olan mektupları geçti. Sonra da içinde kardeşimin bir tutam saçı bulunan bir zarf buldum. Hakkında okuduğum şeyleri okuduktan sonra içim nasıl ezildi, zavallı yavrucak! Ama ondan çok, babamla annemi düşünerek yandım. Sonra da, üstünde zavalı anneciğimin el yazısı ile: *kıymetli andaçlar* ibaresi yazılı bir zarf daha buldum.

"Zarfı açtım. Küçük, beyaz bir kâğıt içinde bir tutam kül. *Kıymetli andaçlar!* Ne olabilirdi? Düşündüm, tarif edeniyeceğim bir saygı ürpertisi ile, aklıma babamın aşk mektupları geldi. Ah Jeanne, ne sözlerdi, ne arı, ne kutsal küldü, bu! Babamla annemin birleşmeleri ne yüce bir birleşmeydi ve bu düşünce bana hem ne kadar tatlı, hem de ne kadar acı geliyordu! Boğuluyormuş gibi olduğumu, canlılar dünyasından göçtüğümü, geçmiş dünyanın görüntüleri arasına gittiğimi duydum. Pencereyi açmak, ellerim pancurlarda, bir süre orada durmak, hiçbir şey düşünmeden, şimdiki şeylerin gerçekliğini duyarak, gecenin havasını içime çekmek ihtiyacını duydum. Bakılacak yalnız iki kâğıt kalmıştı. Okumak, okumamak konusunda kararsızdım: kendimi bitkin duyuyor, o andaçlara, lâıyk ol-

dukuları dikkati göstererek yaklaşmıyacağımı sanıyordum. Bir saygı duygusu galebe çaldı. Bu iki kâğıttan biri, hayatımı esash bir şekilde etkiliyecek nitelikte, çok önemli bir iş kâğıdı idi. Şimdi bundan bahsetmenin sırası değil. Öteki, başlık olarak, zavallı anneciğimin kendi el yazısı ile yazılmış bir ibare taşıyan açık, küçük bir kâğıttı:

“Mutlu bir günde ricam üzerine yazdığı sözler.”

“Jeanne, kısa şeyler ama sana onları yazamıyacağım. Belki bir gün yazarım. Ruhumun şimdiki karanlık, fırtınalı durumu içinde, buna lâayk değilim. Elimi babamın dinsel sözüne vermek, zihnimde onun sözünü hâkim kılamıyacağımı duymak istemiyorum. “Mutlu gün” 15 ekim 1859 günü idi. Annemle babamın ruhları, zavallı anneannemin isim günü olan Azize Teresa yortusu gününde, içten gelen bir tapınma davranışı ile, aynı inan içinde birleşmişlerdi. Babam kendini daha iyi duyuyor; içinde ve çevresinde aldatıcı umutlar belirliyordu. Sözleri çok tatlı idi, bunda doğmak üzere olan benim de rolüm vardı.

“Kâğıt elimden düştü, ben bir içgüdü davranışı ile açık pencereye döndüm, annemle babamın bakmış oldukları aynı şeylere baktım. İşte yine, insana çok uzaklardan geliyormuş sanısını veren büyük çanların silik sesi. Jeanne, ben çanların sesinde, babamın olasıya mahzun, olasıya sert sesini duydum! Anlıyorsun, değil mi?

“Cumartesi ilk vapurla Lecco ile Rovato’ya gideceğim. Gitmeden önce daha bir sürü şey, geçmişteki bir sürü insan hakkında bilgi toplamak istiyorum. Allahlaışmırladık! Seni ve geleceği nasıl mı düşünüyorum?

Ben kendim biliyor muyum acaba nasıl düşündüğümü? Sana bütün bu şeyleri, içimde kükriyen acıklı kasırgayı söylememek iyi bir davranış mı olurdu ve bunu yapmak benim elimde mi idi?"

Aynı saatte Peri kızları, çok zevkli geçirdikleri geceden memnun, kendilerini uykulu oda hizmetçilerine soydururken, onlara bu geceyi anlatıp onurlarını iğnelemek için, Jeanne'in iyi yapılmış başını överlerken, en büyük başarıyı kazanmış olan Jeanne'in, arkasında geceliği, görkemli saçları çözülmüş, alnı bir mektubun üstüne eğilmiş, tıpkı gece gibi, sessiz bir ağlayışla ağladığından şüphe bile etmiyorlardı.

ALTINCI BÖLÜM

VENA DI FONTE ALTA

I

Gündüzki Milâno ekspresi, Treviglio'da bir vagon eklendiğinden, cumartesi günü Rovato'ya yirmi dakika rötörle geldi. Jeanne, cuma sabahı Maironi'ye Milano'dan telgraf çekmiş, cumartesi o trenle geleceğini, Maironi'nin Lecco'dan bineceği trenin Venedik ekspresi ile aktarma yaptığı Rovato'da kendisi ile buluşacağını umduğunu bildirmişti. Cevap almamıştı. Tel de geri cevap istemiyordu ama Jeanne'ın üzüntüleri şimdi tek bir üzüntü, Maironi'yi Rovato'da bulamama kuşku içinde toplanmıştı. Merkez istasyonuna erkenden gelmiş, boş bir kompartımana yerleşmişti ama tren kalkmadan beş kişi daha binmişti ki buna canı fena sıkılmıştı! Tren çok kalabalıktı. Daha rahat bir yer bulmak imkânsızdı. Tren arkadaşları üstelik İtalyandı, konuşkan, meraklı kişilerdi. Can sıkıcı, çok şık iki bayan elbisesini inceliyor, çok can sıkıcı, çok şık bir bay da Jeanne'ın kendisini inceliyordu. Kompartımanın sol köşesinde oturuyordu, tren Rovato istasyonuna yaklaşırken düdük çalınca, ayağa kalktı, yüzü bembeyaz, pencereye yaklaştı. Gelmişti, gözleriyle arıyordu Jeanne'ı! Gördü. Jeanne, gelmesini bir gülümseme

İle işaretledi, yer olduğunu söyledi. Gülümseyişi, selâm verışı ile, kendine ondan çok daha hâkimdi. Ama sonra, valizini fileye koyan hamalın arkasında, bir acı simgesi haline geldi, yüzüne karşı: "Acı bana!" diye fısıldadı.

Karşı köşe meşguldü. Piero yanına oturdu, birbirlerine siz diyerek, dereden, tepeden konuştular. Jeanne, biletini Venediğe aldığını söyliyerek onu şaşırttı. Venediğe mi? Evet, gerçekten öyle. Jeanne gülümsedi, bir gazete açtı, "Sizin için böylesi daha iyi da ondan" diye gazetenin arkasından fısıldadı, gözleri yaşlarla perdelendi. Dudaklarını ısırды, kendine hemen hâkim oldu, bir kere daha gülümsedi, büyük bir başarı ile sonuçlanan köşkteki partiden, kardeşinin çok hoş olan masalından bahsetti. Piero dinlemiyordu, masalın konusunu bile sormadı. Jeanne konuşmaya devam etti. Carlino Milano'dan salıya dönmek niyetinde idi. Perşembe ya da en geç cumartesi gelip onu alacaktı. Nereye mi gideceklerdi? Vena di Fonte Alta'ya, güzel bir dağın bu güzel adlı yerine. Carlino, bir damla kan aldirtarak muayene ettirilmiş, doktorun, ablasının parmağından da kan alıp muayene etmesini istemişti. Doktor her ikisinin de alyuvarlarını az bulmuştu, iki kardeşi Recoaro'ya göndermek istiyordu. Jeanne, ne Recoaro'ya, ne Saint-Moritz'e, ne de öteki içmecelere gitmeye yanaşmamıştı. Bunun üzerine sadece hava-değişimi yapmak için Vena'ya gitmeyi kararlaştırmışlardı. Piero, Vena'nın nerede olduğunu, nereden gidildiğini bilmiyordu. Usul usul bu yerden bahsettiler. Şehirden beş, trenle iki, araba ile de üç, beş saat çekiyordu, denizden bin metre yükseklikte, çam ve kayın

ormanları olan sakın, sessiz bir yerdi. Dessalle'ler biricik, küçük otelde dört oda ayırtmışlardı. Altı odası da boştu. Jeanne bu son sözleri hemen hemen çekine çekine söyledi. Piero karşılık vermedi, konuşma böylece bitti. İkisi de aynı pencereden, hızla geçen, güneş altında ıslıl ıslıl, yeşil kırlara baktılar, bakışlarının orada, tarlaların, trenin gidişine koşut çizgisi üzerinde buluştuğunu, birleştiğini, beraberce koştuğunu duydular. Hattâ belki, onları alıp götürən ritmik gürültü içerisinde de gizli düşünceleri birbirine değiyordu. Hava çok sıcaktı. Brescia'ya gelince Piero içecek bir şey ikram etti, genç kadın susamadığı halde kabul etti ve öyle gönülsüz, öyle anlamlı bir minnet gülümseyişiyle gülümsedi ki, Jeanne'ın karşısında oturan bay, hemen o güzel kadının öylesine gülümsediği erkeğin gözlerinin içine baktı.

“Seçimler ne durumda?” diye Jeanne sordu. İlkın Piero anlamadı. Ha, evet! Kayınpederi Brescia'ya mektup yazmış, tel çekmiş, çalışmasını, ya da hiç olmazsa başkalarını çalıştırmasını rica etmişti. Mektupla telgrafi Valsolda'da almıştı. Bunun için de iki tren arasında Brescia'da kalmak bile istemiyordu. Lonato tüneline Jeanne, Piero'nun elini tuttu, çıplak bileğini dudaklarına, sonra da ıslak gözlerine götürdü. Piero'nun eli dayanmadan, yardımcı da olmadan teslim oluyordu. Tünelden çıkınca, ikisi de, bir şey demeden, kompartımanın penceresinden güleç sırtlara baktılar, ama soluklarının hafifçe kesilmesi duygularını açığa vuruyordu. Jeanne, sisli dağlarla Garda gölünün deniz mavisi rengi görününce: “Bu sabah sizin göl nasıldı?” diye sordu. Piero, doğuda, mavimsi sisler ara-

sında, elmas gibi pırıl pırıl titrediğini, batıda ise, koca koca bulutların kara tehdidi altında koyu yeşil bir renk bağladığını söyledi. Gölü çeviren dağların üzerinde ışıkla gölgenin savaşını, öteki savaşıardan bahsedememenin acısını çıkarmak istercesine, büyük bir heyecanla, uzun uzun anlattı. Jeanne yüreklendi: “Onu, onu nasıl bıraktınız?” Böyle derken belli belirsiz bir baş hareketiyle Piero’yu gösterdi. Piero içini çekti, umutsuz bir kararsızlık okunan sessiz bir davranışla karşılık verdi. “Aman yarabbi!” dedi Jeanne acıklı bir sesle, âdeta kendi kendisiyle konuşurcasına. Ama içinden yüreklenmiş gibi idi. “Bu bambaşka bir şey!” Piero onu gözleriyle soruşturdu. Genç kadın trenin... de kaç dakika duracağını sordu. Yirmi dakika. Piero anladı, orada doktor... ile randevusu olduğunu söyledi. Trenin duruşu sırasında, doktorla görüşmesi gerekti. Jeanne doktorun adını... hasta ile ilgisini biliyordu. Bunu yürekten onadı, karısına olan ödevini, kendi arzusundan, kendinden daha önemli tuttuğunu gösterdi.

“Evet, evet. çok iyi yapıyorsunuz.”

Ve bir kere daha onun bakışını, sevgili ruhunu orada, dışarda, Garda gölünün kıpırtısız sularında aradı. Daha fena şeylerden korkmuştu, şimdi sevgilisinin kararsızlık içinde bocaladığını duyar gibi oluyor, umutlanıyor, var gücü ile kendini umuda bırakıyordu. Her fedakârlığı seve seve kabule, onu daha az görmeye, onun okşamalarının tatlılığından, o isterse ona *sen* demenin tatlılığından kendini yoksun etmeye hazır, yeter ki aşkını yitirmesin, yeter ki Piero onu bırakmasın. Titreye titreye, ürke ürke umut ediyor,

mahzun bir tatlılığa bürünüyor, zayıf umudunu yüreğine gömüyordu. Nitekim Piero hâlâ kararsızlık içinde bocalıyordu. Jeanne'a mektup yazarken; sofu gençliğinin fırtınalı bir dönüşü, bir acı ve sevgi saldırışı, ruhunun Tanrıya anlatılmaz bir özleyiş atılışı ile sarıslmıştı. Bu dalganın ilk şiddeti geçince, kendine karşı, mistik eğilimlerine, Katolik kilisesine kin duymadan, ondan tamamen bağımsız olarak, sosyal adalet havariliği uğrunda çalışmak için kendine çizdiği yoldan — annesinin yalnız adalet ilkesine inandığı, yalnız adalet ilkesine tapındığı devirlerde, oğlu için hayal etmiş olacağı — onu ayırabilecek her şeye karşı savunma tedbiri almıştı. Piero ruhunda annesiyle babasının kanını, onların bir kere daha tepreşen mukadder çatışmasını duyuyordu. Annesinin itaatinin, samimî olmaktan çok, sevgi ve acımanın bir sonucu olması ihtimali aklına geldi. Hemen annesinin o büyük doğruluğunu, gururunu düşündü. Yalan söyleyebilir miydi? Her şeye rağmen işkil bir kere daha gözünün önüne geliyordu. Bununla beraber, babasının kanına karşı savaşmak onun için çetin bir işti. Kararsız yüreğinde, baba evinde, din ödevlerinin yerine getirilmesiyle avundurulmuş sakın temaşa hayatının hayalleri, zihninde *don* Giuseppe Flores'in öğütleri yanıp sönüyordu. Bunun hemen ardından da bu düşüncelerden uyanıyordu. Yavaş yavaş onda şöyle bir kanı belirmişti: geçirdiği sınav kesin bir sınavdı, galebe çaldığı takdirde, hayat ve ereğinin daha mantıklı kavramından ebediyen ayrılmıyacak; doğmaların, kilisenin bağlarından kurtulup kendini hak ve adalet yoluna tümü ile adayınca, damarlarındaki babasının kanı nihayet

durulacaktı. Hele cessurca bir karar alıp, cüzdanda nedenini, teklifini bulduğu ama Jeanne'a söylemediği hak ve adalet uğruna büyük bir fedakârlık yapmayı başarabilirse. Ancak, Jeanne, mistik unsura mantık unsurunun galebe çalması ile beliren bu muzaffer sar-sıntıyı onun yüreğinde uzaktan okuyabilse dahi, herhalde pek memnun kalmazdı. Aşk, Piero'nun anladığı anlamda, sosyal bir havariliğin ödevleriyle bağdaşabilir mi idi? Düşüncesinin yüceliğini, güzelliğini anlıyamıyan bir kadına karşı duyduğu bu cılız tutkuyu feda etmesi gerekmez mi idi? Annesi de, öğrenince, sevinmez mi idi buna? Tutkuya yenilerek, geçici bir zaman için bile olsa, yemini bozan, kimseye söylenmiyen, yalan olmadan gizlenemiyen bağlar kuran bir kimseye karşı annesi herhalde sert ve amansız olmalıydı.

Cuma günü öğle üzeri, babasının diktığı ve ona Diedo köşkünün şehvetli, kurumlu güllerinden çok daha hoş ve ruhani görünen güller arasında, sebze bahçesinin alçak duvarında oturmuş, Jeanne ona dayanmış olmasa idi, onu bir daha ebediyen bırakamayacağına düşünürken, genç kadının Milano'dan çektiği telgrafı getirmişlerdi. Hoşlanmamıştı o telgraftan. Tutacağı yolu iyice kararlaştırmadan, Jeanne'la bu kadar çabuk karşılaşmaktan memnun kalmamıştı. Hoşuna gitmiyen bu izlenimi düşünürken: "Onu hâlâ seviyor muyum?" diye kendi kendine sordu. Ve içinde hemen, cevabın buz gibi etkisini, kendisini aldatma ihtimalinin şaşkınlığını duydu. Daha başka seferler, onun kuşkuculuğu, çelişiciliği ile karşılaştıkça, onu artık sevmediğini sanmış ama bu soğumalar devam etmemişti. Ertesi sabah gitse mi, gitmese mi? Sonunda,

hemen hemen çekindiği bu buluşmaya bir an önce cesaretle göğüs germenin daha uygun olacağını kararlaştırdı. Kuruyan çarkifeleğin yerine dikilecek sarmaşıkları kararlaştırmak için onu Lugano'lu bir bahçıvanın beklediği evine düşünceli düşünceli dönerken, hattâ geçmişteki kendi duygularını Jeanne'nin duyguları ile karşılaştırmaktan, bunların güc ve asıllıktan yana ne kadar yaya kaldığını teslim etmekten, başlangıçta Jeanne'nin tutkulu ataklıkları olmasa, kendisi de kör bir özgürlük, yaşama ve sevme arzusu ile yanası idi, trendeki karşılaşmanın daha ileri gitmeyeceğine kuşku ile bakmaktan kendini alamadı.

Cumartesi sabahı, gitme zamanı gelince, anıların kutsal sesleri, eşyaların içli sesleriyle yüreği, tıpkı o geceki gibi, ezim ezim ezildi. Küçük bahçedeki portakal, mandalina ağacı, zavalh, küçük evinin açık pencereleri, güller, sebze bahçesindeki o güzelim çam ağacı, vapurla geçen ona, sesleri olmıyan acıklı şeylerin tatlı, mahzun bakışı ile bakıyor gibi idiler. Oradan uzaklaştıkça, haldeki çağrılar, geçmişin ıssız, erinç sığınağının çağrıları karşısına gitgide daha bir güçle dikiliyorlardı. Fakat tren Porlezza ovasında ilerlerken, bundan bir süre önce oradan geçerken ve yolculuğu boyunca duymuş olduğu o haberci şaşkınlık duygusu onu birden kavradı. Onu yoksa Valsolda'ya tabiat üstü bir güc mü çekmişti? Öyle değil de ilk uyarı yoksa unutulmuş bir düştü mi gelmişti? Yoksa o düşü görmesine sebep, Jeanne'nin uyarıları, ilkbaharda göle gitme alışkanlığı mı olmuştü? Grandola'yı geçip de, ince Bellagio tepesinin ötesinde, doğu gökünü, iki kol halinde Lecco'ya doğru uzaklaşan sıra

dağların arasına gömülen parçası belirince, Jeanne'la karşılaşmışçasına, irkildi, artık ondan, az sonra onunla karşılaşmaktan başka bir şeyi düşünmedi. Rovato'da, Milano trenini beklediği sırada, aşağı yukarı dolaşırken, kalbi hızlı hızlı çarpıyordu. Onu görünce, kendini daha sakin duydu. Yalnız olmadığına sevin-di. O ya da ona benzer bir şekilde, böyle bir şeyi beklemekle beraber: "Acı bana" diye fısıldayışı yüreğini sızlattı. Siyah kadife ile süslü *crêpe crème*'den elbisesi içinde, siyah tüylü Rembrandt şapkası, siyah eldivenleri, bileklerindeki iki geniş, düz altın bilezikle çok güzeldi. İri gözlerinin ıslak, tatlı ateşinde, yalvaran bir mahzunluk vardı. Kolu, onun kolunun hafif bir değişinden ürkek ürkek çekilirken, göğsü görünür bir titreyiş ve sonsuz bir tatlılık düşüncesiyle dalgalanıyordu. Karanlıkta bileğini tutup öptüğü, yaşlı gözlerine sürdüğü zaman, içinde hiçbir şehvet ezintisi belirmedi, daha çok saygılı bir şefkat duydu. Böylesine mütevazı, böylesine büyük bir aşkla kim sevebilirdi onu? Dünyada her şey gibi, o aşk da saygıya lâyık değil miydi? Şimdi ona: "Ben artık kuşkucu değilim, ben de senin ideallerini benimsedim, sen nasıl yanıyorsan, ben de senin ideallerinle öyle yanıyorum, engel olmak şöyle dursun, aşkını ödevinden üstün tutmaya kalkışsan, ben buna karşı koyarım" dese durumu ne olurdu?

Jeanne'ın karşısında oturan yolcu, Piero'nun doktorla buluşacağı istasyondan birkaç dakika önce gelen (...) istasyonunda indi, Piero kompartımanın kapısını kapamak için kalktı. Doktor orada idi, boşalan yere geçen Piero'nun yanına oturdu. Piero, doktorun,

yabancılar arasında olduklarını zannederek, doğrudan doğruya konuya gireceğini ve onu Jeanne'la tanıştırmak ya da Jeanne'la konuşmak için davranmışken vazgeçti. Doktor, Piero'nun bir şeyler sormadığını görünce, çevresine bakındı ve ancak tren kalkınca usulca:

"Fena bazı haberlerim var" dedi.

"Sonra konuşuruz" diye Piero da onun gibi usulca karşılık verdi.

Gözleri, Jeanne'ın gözleriyle karşılaştılar, birbirlerine bir şeyler soruşturdular, sonra ayrıldılar. İlk istasyonda doktorla Maironi indiler, kalabalığa karıştılar. Maironi, trenin kalkmasına beş dakika kala kompartımana döndü. Jeanne şimdi orada yalnızdı. Yerini değiştirmiş, arkası lokomotifle dönük olarak, sağ köşeye oturmıştu. Yolunu Venediğe kadar ne yüzden uzattıysa, hep o yüzden elinden geldiği kadar kimseye görünmemek, Piero'nun bir karşılayanı olursa, soldan inebilmesi için mahsus oraya geçmişti. Piero'ya gösterilen yeni, hazin bir şekilde yeni bir itina idi, bu.

"Gelin, gelin, gelin" dedi Jeanne usulca. Piero yanına oturunca, onun alnını bir omuzuna eğdi, elini tuttu, sıkı sıkı göğsüne bastırdı. Yaradılışı gereği şimdi sakınmayı unutmuştu. Onun, sakınmak gerektiği yollu itirazlarına: "Zıyanı yok, zıyanı yok, bırakma beni, bırakma beni, ne işkenceler çektirdin bana, yarabbi, ne işkenceler! Bunun bambaşka bir şey olduğunu, senin evliliğinin, aile bağlarının, annenle babanın evliliklerine benzemediğini duymuyor musun? Sevgilim, onları, senin aziz ölülerini ben de çok, pek

çok seviyorum. Fakat benim bedbaht olmamı neden istesinler, ziyanı yok, kimsecikler yok, bırak da konuşayım, neden neden? Ben ne yaptım onlara? Ölmüşlerse, ben ise seni olasıya seven, yalnız seni seven, yalnız seni düşünen, yalnız seninle yaşayan zavallı, diri bir insansam, kabahat benim mi, sevgilim, sevgilim, sevgilim, sevgilim benim?...”

Durdu, bir an başını kaldırdı, bir kolunu sevgilisinin boynuna dolayacaktı ama Piero engel oldu, içeri biri giriyordu. Jeanne toparlandı, tren kalktı. Genç kadın, yaşlı gözleriyle ilk istasyona kadar sustu. Oraya gelince, fısıldadı:

“Konuştuğun o doktor mu idi?”

“Evet”

“Yeni bir haber var mı?”

“Yeni bazı hafif, geçici zekâ belirtileri, bir de ağlamalar, bol bol ağlamalar. Eskiden hiç ağlamazdı. Sonra ilerliyen, ağır bir zayıflama.”

Piero’nun fısıltı halindeki sesi acı ile titredi.

“Biliyor musunuz, iyileşmesini istiyorum” dedi Jeanne. “Beni fena bir insan sanmayın!”

Piero, elini öyle gücle sıktı ki, Jeanne sevincinden titredi. Uzun bir süre hiçbir şey konuşmadılar. Sessizliği ilk defa Jeanne bozdu.

“Vena’ya gelecek misiniz?”

“Bilmiyorum...”

“Gelin, ne olur!” Jeanne şimdi yüreklenmişti, ısrar etti. “Söz verin! Yaz için neler tasarlıyorsunuz?”

“Ben mi? Bir yolculuğa çıkmayı düşünüyorum ama yalnız yaz için değil. Sizin bildiğiniz yolculuğa.”

Jeanne, dudaklarını yarı kızmış, yarı darılmış bir halde büzdü.

"Hâlâ o düşünce mi?" dedi.

Başkalarına, kendine karşı, anlaşılmaz habislik nöbetlerinden birini geçiriyor, çıkışışının ne kadar fena etkiler yaptığını anlayamıyordu. Piero kıpkırmızı ke-sildi, öbür yolcuya baktı, başını inatla, mahsus hep o yana çevirdi. Jeanne öyle dediğine pişman olmuştu. Kendini suçluyor, özür diliyor, alçak sesle, çabuk çabuk, heyecanlı heyecanlı, bir şeyler söyleyerek yalvarıp yakarıyordu. O kadar ki Piero sonunda, gürültü ile gazetesini açtı ve: "Yeter!" dedi.

Jeanne hemen sustu. Piero çok haşın davrandığını duydu, üzüldü.

"Benimle artık böyle konuşmayın" dedi tatlı bir eda ile. Jeanne karşılık vermedi. Yüzünü pencereye dönmüş, ağlıyordu. Piero gazetenin arkasından: "Şimdi de siz beni affedin" dedi. Jeanne, yüzünü pencereden çevirmeden, işitilir işitilmez bir sesle: "Teşekkür ederim" dedi. Piero: "Mümkünse, artık bunu düşünmeyin" diye ekledi. "Ölmek istiyorum" dedi Jeanne.

Piero konuşmaya cesaret edemedi. İkisi de, öldürücü susuşları sırasında, acıklı dakikaların hızla kaçışını ölçen ritmik gürültüye dalmış göründüler.

Tren yavaşlayıp da Piero valizini almak için ayağa kalkınca, Jeanne ellerini birleştirdi, bir yolunu buldu, Vena'ya geleceğine söz vermesini usulca ondan rica etti. Piero duraksıyordu. Gözlerinde anlatılmaz bir yalvarma anlatımı ile yüzüne baktı, va'

di aldı, resmen bir kere daha tekrarlanmasını istedi, sevgilisinin elini, gösterişsiz bir tatlılıkla, minnetle öptü. Böylece ayrıldılar.

II

Piero, kızı hakkındaki haberleri en hüzün verici yanlarını biraz yumuşatarak annesine hemen ilettili. İhtiyar kadın onu, her vakitki gibi sakin, sevgi ile karşıladı, anlattığı şeyleri dinledi, sonra da sükûnetle ve hemen hemen gülümsiyerek, öbürlerini değil de sadece en sevindirici sözleri duymuşçasına: "Tanrının inayetiyle inşallah kurtulacak" diye bir inan sözü söyledi. Gözlerinde iki damla yaş titriyordu: damadının davranışından, konuşurken gösterdiği üzgün-ciddilikten ötürü duyduğu avunçla akan iki tatlı göz yaşı idi, bu; aynı zamanda, işitmemiş gibi görüldüğü sözlerden ötürü üzüntü ile dolup taşan iki yaş damlası. Öğle yemeğine kalmasını rica etti ama Piero, sözü Brescia seçimlerine getirmesi muhakkak olan kayınpederinin yanında kalmak istemediği, başını dinlemek arzusu ile yandığı için, özür diledi. Bunun üzerine markiz, Elisa hakkındaki haberleri Piero'nun kendisinden alması için, kocasını çağırmak istedi. Damadı ile konuşurken, onu, eline pembe bir fener alıp, Zaneto'nun tâ ciğerlerine kadar götürmeye, kacasının bazı davranışlarında, bazı sözlerinde yabarcıların görmemelerine karşılık, kendisinin gördüğü, ama aslında çoğu zaman fenerin camı içinde bulunan düşünce ve amaç inceliklerini, güzelliklerini ona birer birer göstermeye oldum olası gayret etmişti.

“Bütün bunlar” diye kimbilir ne demeye getirerek, belki hattâ kocasının Senatoya girme çabasını kastederek, kısa ibareli konuşması ile ekledi: “oyalanmaktan başka bir işe yaramıyor.” Zaneto geldi, damadına bir sürü sevgi gösterileri yaptı, haberleri öğrenince de gürültülü bir hıçkırmadır tutturdu. Piero giderken, onu dışarıya kadar geçirdi, merdiven sahanlığında, hâlâ ağlamaklı bir sesle, avukat Marchiaro’dan mektup alıp almadığını sordu. Piero, böyle bir mektup almamıştı. Bunun üzerine Zaneto, mektuptan bahsetmek arzusu ile, zamanın uygun bir zaman olmadığı düşüncesi arasında duraksayarak, ağzının içinde bir şeyler gevelemeye başladı. “Güzel” dedi gevelemesine ara vererek “yakında alırsın.” Böyle diyerek sözü Brescia’ya getirdi. Piero bir şeyler yapmış mı idi? Piero “Özür dilerim, yapamadım” diye bunun hesabını vermeye hazır, kararlı bir eda ile karşılık verdi. Ama Zaneto hesap sormadı. Arkasını döndü. “Âlâ, âlâ, âlâ” diyerek buna uygun bir yürüyüşle, sırtını kamburlaştırıp, kalktı gitti.

Öğle yemeğinden sonra Piero, Valsolda’da iken, Brescia’dan gelen mektupları okuyordu, markiz çıka geldi. Enteresan bir şeyi haber veren ve buna acele de katan kimse edası ile söylediği ilk sözleri:

“Sen gittikten sonra baban çok ağladı, zavallı adamcağız!” oldu.

Piero, ihtiyar kadının bu, sözü ezeli döndürüp dolıştırmasına canı sıkılarak, hemen anladı ki ona bu olayı haber vermeye gelmemişti. Markiz, Zaneto’nun merdiven sahanlığına çıkmasındaki gizli nedenleri keşfetmişti, yersiz ve zamansız can sıkımların

damadında fena bir izlenim yapmasından korkuyor, üzerinden markinin göz yaşları ile ıslanmış, iyimserlik süngerini geçirmek istiyordu. Ama bir şey daha vardı. Yemek yerken ya da yiyorunuş görünürken — çünkü elini yemeğe sürmemiştir — şimdi iyi niyetli görünen Piero'yu Diedo köşkünden uzaklaştırmak için ustaca plânlarından birini kurmuştu. Göz yaşı konusundan sonra, o her zamanki üslubu ile, Zaneto'nun gitmek istediğini ama gitmese daha iyi olacağını söyledi.

“Nereye gidecek?” diye Piero az çok alaylı bir eda ile sordu. “Brescia'ya mı?”

“Yok canım! Neydi adı bakayım, şeye..”

İhtiyar bayan acıklı yerin adını söyledi. Piero bir şey demedi. Markiz, uzun, sıkıcı bir sessizlikten sonra:

“İşte” dedi.

Piero, onun bir söz açımının dikenlerine takıldığını duyuyor, yardım etmek istemiyordu. Bununla beraber havagazı lâmbasını yakmaya gelen uşağı geri çevirdi. Bu, ihtiyar kadına, konuşması için hemen hemen bir çağrı idi. Nitekim kaynanası memnun olup olmadığını sordu.

“Kimden, anne?”

“Uşaktan.”

Sudan bir cevap ve bir aralık daha. Piero, bir şey yapmış olmak için, kâğıt sepetine yırtılmış bir zarf attı. Bunun üzerine markiz şu keskin düşüncüyü ileri sürdü: “Mektup. Bir tane de bana geldi.”

Akl hastanesinden çıktığı zaman, kızı için bir daire hazırlattığı köşkten aldığı bir mektuptan kar-

makarışık bir şekilde bahsetmeye başladı. Kâhyanın çocukları kızamığa yakalanmışlardı. "Bana kalırsa bu iş olmaz." Düşüncelerinin gizli, dolaşık çilesinden bu ilk küçük iplik parçası ortaya çıkmış oldu.

"Olmaz dediğin nedir, anne?"

"Onun oraya gitmesi."

Piero: Kinin? diyecekti ama hemen anladı ki söz konusu olan herhalde Elisa olacaktı.

"Şeyde hastalık var mı?"

"Nerede?"

"Valsolda'da."

Markizin karmakarışık sözleri arasında ortaya atılan bu beklenmedik ad, beklenmedik soru üzerine genç adam irkildi.

"Bilmiyorum" dedi ve çevresini ıssızlığın, sessizliğin kuşattığı mistik kasabada, her şeyi bilen evde, dayısı Piero ile Omberetta'nın taraçasında, kendini, insana bir düştten çıkmış gibi gelen şaşkın karısının yanında gördü. Bir an için; şimdi düş Elisa'nın iyileşmesi idi. En sonunda markiz gizli düşüncesini açıkladı: damadı Valsolda'ya gidip evde, kışın da kalınabilmesi için gerekli değişiklikleri yapamaz mı idi? Markiz, Valsolda'yı hiç görmediği halde, vaktiyle işittiği ve hâfızasında yanlış kalmış şeyleri birbirine ekliyerek, Oria'daki evi Cressogno'daki evle, Lugano gölünü Como gölü ile. İtalyayı İsviçre ile karıştırarak, orayı gayet iyi tanıyan biri gibi. konuşmaya başladı. Bir gün olur umutlar gerçekleşirse, böyle bir iş için kasabanır bire bir olduğunu sayıp dökmeye; üzerinde fena izlenimler bırakmış da olsa, kızının zev-

kine uygun düşen yanlarını bulup çıkarmaya cesaretle devam etti. Karmakarışık düşüncelerini, damadına, Valsolda'da kendisi için de bir oda hazırlatmasını, ama bunun göl yanında bir oda olmamasını rica etmekle bitirdi. Venedikte — dedi — suyun kıpırtısı başımı döndürürdü de. Damadı, böylesine hayalî bir konuşma olurken, başka şeyler düşünmüştü. Zavallı ihtiyar bayana cevap verecek yerde:

“Beni dinleyin, anne” dedi. “Bütün bu şeyler için düşünecek vaktimiz var. Şimdi sizden eski bir şeyi öğrenmek istiyorum. Evliliğinizin ilk yıllarında, ihtiyar Maironi’lerin, Milano’daki Ospitale Maggiore hastanesine karşı kazandıkları önemli bir dâvadan, Scremin’lerin söz edip etmediklerini duydunuz mu hiç?”

“Ben mi?” dedi ihtiyar markiz düşünceli düşünceli.

“Evet siz. İyi düşünün.”

Düşündü, cevap verdi:

“Pek hatırlamıyorum.”

Böyle demişti ki, kayınpederi Scremin’in, Maironi’lerin servetinden, çapraşık yollardan elde edilmiş, bir hayır kurumundan gasp yolu ile alınmış bir servet olarak bahsettiğini duymuş olduğunu hatırladı.

“Dur” dedi. “Dur.”

Sonra ihtiyatsızlık ettiğini sandı, ekledi: “Hayır, hayır, bilmiyorum.”

Piero, onun durumu bildiğini anlamıştı.

“Burada avukat Marchiano’nun bir mektubunu buldum” dedi. “Bundan haberiniz var mı?”

Bündan gerçekten haberi yoktu.

"Avukat Marchiano" diye Maironi sözüne devam etti "babama, borç olarak, büyük bir para verilebilmesi için Carlo Dessalle'le görüştüğünü, şimdilik konuşmaların kesildiğini ama benim imzayı vermek suretiyle yeniden başlamak niyetinde olduğunu yazıyor bana. Şu anda istesem de imzayı verecek durumda değilim, çünkü bugünlerde servetimle ilgili ciddi şeyler öğrenmiş bulunuyorum, bu yüzden, hiç değilse şimdilik, servetimden yararlanmam mümkün değil. Durumu babama söyleyin."

Zavalı kadıncağızın dizlerinin bağı çözüldü. Dessalle'lerden para almak! Ah, Zaneto, Zaneto! Söyliyecek bir şey bulamadı, üzgün ve yüzü asık, ayağa kalktı. Duyduğu o büyük acıdan başka, şimdi yüreği, kocasını savunacak o her vakitki sudan mazeretleri bulamadığı, Piero'nun karşısında, yine Piero'nun yüzünden, perişan hale geldiği için cayır cayır yanıyordu. Sessizce gitti, Piero onu saygı ile dairesinin kapısına kadar geçirdi, burada markiz, başını çevirmeden, şu kuru sözlerle ondan ayrıldı:

"Ona hiçbir şeyden bahsetmiyeceğim."

Piero mektuplarına döndü. İlk olarak eline *don* Giuseppe Flores'in kartviziti gelmişti. Şimdi de bir mektubu. Mektuba uzun uzun baktı. Tıpkı o gün *Duomo*'da olduğu gibi, ıssız köşkün küçük bir odasında, ihtiyar papaza açılışının gözlerinin önünde canlanan hayalleri, izleri; papazın hakkında varmış olacağı yargının tatsız duygusu ile sarılmıştı. Yalnız bir farkla. *Duomo*'da *don* Giuseppe ile karşılaşmak

üzerinde soğuk bir etki yapmıştı. Şimdi ise onun el yazısını görmek, içinde bir istekle özel bir heyecan karışığı da olan bir duygu ile yüreğini kabartıyordu. Çünkü *don Giuseppe* zihninde annesiyle babasının hayallerini canlandırmıştı ve şimdi, ruhuna güçlü bir sevginin sözleriyle konuşan, çok iyi tanıdığı bu canlı hayalleri bir kere daha gözlerinin önüne seriyordu. Mektubu açtı ve okudu:

Aziz bay ve dostum,

Tanrının muhterem ve öyle diyeceğim, kutsal yarattığı, acı çekmek ve acıyı tevekkülle karşılamak gibi meziyetlere sahip zavallı bir kadının sessiz ricasına uyarak, size gelmişim. Beşerî olmayan bir bilgelikle yüklü, değeri yüksek bir mesajı size iletmek üzere bu faydasız, düşkün papaza vermeye açıkça cesaret edemedi. Bu işi görecektir daha başka eller gerekirdi; ben onu, o söylediğim kimseden habersiz aldım, şimdi de onu zayıf, titrek sesimle iletmeme müsaade etmeyen Varlığa şükürler ediyorum. Size bir daha gelmemeyi, değerli mesajı, ne olduğunu söylemeden, şimdi bulunduğunuzu söyledikleri yere, sözlerime kulak verdiğiniz takdirde kolayca açabileceğiniz hayalî, mühürlü bir kab içinde göndermeyi düşündüm.

Her şeyden önce, vicdanınızın acı ile kıvrandığı bir anda, bana ıssızlığım içinde, öylesine cömertçe bir teslimiyet, öylesine cömertçe bir atılışla getirdiğiniz ve o anda sizden o saygılı sözleri kabul etmekle, Tanrının önünde küçüldüğümü duyduğum o acıklı itiraf-ları düşünün. Bundan sonra, sizin yanbaşınızda, her-

kesin gördüğünden, sandığından çok daha acı çeken bir ana kalbinin perişan sahibini düşünün. Şimdi onu, pek de istemiyerek denilemeyecek bir şekilde, araya unutup unutmadığınızı düşünün. O muazzam acısı içinde ne kadar yalnız olduğunu düşünün ve zalim dudakların bir düziye ona acı sözler fısıldadıklarına, zavallı bahtsız, sevgili kızma acı yergiler yönelttiklerine şüpheniz olmasın. Nihayet düşünün ki sessiz rica bana ondan geliyor, böylece kapalı kabı açmanız, gizli mesajı okumanız için başka şeye ihtiyacınız kalmamış oluyor.

Bir ayağı çukurda bir insan olarak, bundan önce göç eden kimselerin sevgili, kutsal ruhlarının bana doğru geldiğini titriyerek ve umutla duyuyorum. Bir başka mesajla, Tanrının sinesinde gizlenmiş o ruh-lardan ikisine, sevgili dostum, iki selvi ağacı arasında, ıssız suların kıyısında, benim de hiçbir vakit unutamıyacağım küçük, sade bir kilisenin yanında bulunan, öyle bir evi, yeryüzündeki yolculukları sırasında sizin için kutsayan o iki ruha çok tatlı bir mesajla, benim de gitmeme izin vermesi için bu sabah, mihrabın önünde Tanrısal Gufrana niyaz ettim.

Saygılarımla.

DON GIUSEPPE FLORES

İnsanın içine dokunan bir mektuptu, bu, yazarının aklından geçirmediği bir avuncun tatlılığı vardı içinde. Piero, Jeanne'dan ayrılmak kararında değil miydi? Yüce bir adalet davranışını yerine getirmek, yani babası ile annesinin ellerini sürmedikleri o ser-

veti feda etmek için teşebbüse geçmemiş miydi ve bu da onlara lâıyk bir evlâdın davranışı, Tanrının sinesinde saklı o iki ruha iletilecek bir sevinç mesajı değil miydi? Gerçi babası bu kadarla yetinmezdi. Hattâ belki annesi de. Hattâ saygıdeğer *don* Giuseppe de. İyi ama o, daha başka katolikleri de tanımıştı! Çocukluğundan beri katoliklerin bir sürü fikir, ahlâk düşkünlüklerini de görmüştü! Nasıl olur da düşünmezdi ki, babası, *don* Giuseppe Flores, Katolik Kilisesinin, eğer varsa, sahibolduğu yüksek yaradılışlı, yüksek ahlâklı o ender birkaç kişi tam anlamıyla katolik sayılamazdı, onların dini başka bir din, mantuktan korkan, her şeyi ile tanrılaştırılmış, despot otoritenin esiri olan, dışında olanlara öylesine çetin görünen, dünya işlerinde eli kolu sımsıkı bağlı olan, ruhu gibi, dili de eskimiş, her zamanki kısır katoliklikten üstün bir dindi! Bir seferinde Piero, Diedo köşkünde, bir Fransız yazarı ile din konusunda konuşmuştu. Bilgili bir adamdı bu, katolik olduğunu söylüyor, katolik dogmasını öyle cüretli ve yepyeni bir şekilde anlıyordu ki, Piero ona: “Siz katolik değilsiniz!” demişti. O, şöyle karşılık vermişti: “Evet, herkesin anladığı anlamda katolik değilim.” *Don* Giuseppe Flores çok ihtiyatlı bir adamdı ama Katolikliği Quaiotto’lar, Zàupa’lar, resmî teoloji ya da Vatikandaki, Kilisenin dünya işlerine karışmasını isteyenler gibi anlamadığına yemin edebilirdi. Öyle ise neden onun gibileri, o Fransız gibileri, yüksek sesle konuşmuyorlar? Neden kardeşlerini gerçeğe çağırıyorlar? Neden Kiliselerini ıslah etmeye çalışmıyorlar, neden gerekirse despotlara, hiç değilse anonim

olanlarına karşı ayaklanmıyorlar? Piero, bunu Fransıza söylemiş, Fransız da ona: “Bunu yapmak için veli olmak gerek” demişti. Neden veli değillerdi? Neden velilik mertebesine yükselmiyorlardı? İnsanın servetini, zevklerini bırakması bu kadar güç mü idi? Veli olmadığı, fiilen hiçbir Kiliseye, hiçbir resmî inana bağlı olmadığı halde, işte böyle bir şey yapmak üzere olduğunu düşünerek, bir anlık bir gurur duydu.

III

Aynı akşamın geç bir saatinde, mülâkat istemek için avukatına bir pusula yazdı. Sıcak bir gece idi, insan evde boğuluyordu. Piero, yatsa, biraz sıcaktan, biraz heyecandan, uyuyamayacağını duyuyordu. Pusulayı postaneye kendisi götürmeye karar verdi. Gitmeden önce, avukata pusula yazmasına sebeb olan cüzdanda bulunduğu iş kâğıdını bavuldan çıkarıp yüzüncü defa bir daha okudu. Annesinin bir mektubu idi, bu. 17 ocak 1862 tarihinde, yani ölümünden dokuz gün önce yazmaya başlamış ama bitirememişti. Mektubunda annesi, oğlu büyümeden ölecek olursa, zavallı babasının dediğine göre, Maironi’lerin servetlerinin Milano’daki Ospitale Maggiore hastanesine karşı dalavere ile kazanılmış bir dâva sonucunda elde edilmiş olduğunun oğluna duyurulması görevini *sevgili bir arkadaşına* veriyordu. Yarıda kalan mektubun son sözü şöyle idi: “Umuyorum...” Oğlunun gururlu, güçlü bir kalbi olacağını umduğu bir gerçektir. İşte oğlu, ertesi sabah avukat X’le görüşüp ondan Ospitale Maggiore hastanesinin arşivinde Mai-

roni ailesi ile olan dâva konusunu incelemesini, bir de mümkünse, daha üstün bir yargı yerine başvurmamasını istiyecekti. Bu yargı yeri, hastane yararına karar verdiği takdirde ne yapmak istediğini pusulada yazmadığı gibi, bundan avukata bahsetmek niyetinde de değildi.

Postaneye saat on birden sonra gitti. Gökyüzü bulutlu idi, boş sokaklar, bütün bir gece yanan sereker fenerlerin hafif ışığında, onun ayak sesleriyle cınlıyordu. Postaneden çıkınca, kaderinin ne olacağını tâyin ettikten sonra, bulutların önünde, kendisini o dasında olduğundan daha bir yalnız duyduğu, uykuya dalmış evlerin görkemli sessizliği içinde, geleceği düşünmek için belirsiz bir istekle, Büyük Maydan'a doğru ağır ağır yürüdü. Kaderinin pek yakında yüceceğine, kendisinin pek yakında derin bir değişikliğe uğrıyacağına, eski önsezisinin yakında gerçekleşeceğine, Meçhul'ün onun için kararlaştırdığı yolun yakında belli olacağına dair bir duygu vardı içinde. Kabarmış ve güc kazanmış yüreği çarpıyordu, zenginlikten yoksulluğa bu, kendi isteği ile geçişin, düşünce savaşı ile birlikte çetin, gerekli hayat savaşını hırslı bekleyişin verdiği yürek çarpıntıları idi, bunlar. Gururun ince bir zevki iradesinin, cesaretinin kirişlerini geriyordu. Yumruklarını sıkarak durdu, gözlerinin parladığına yemin edebilirdi. O anda, Jeanne'da, sevgili olarak, esaslı bir eksiklik olduğunu açıkça anladı; çünkü duyularından çok ruhu ile sevdiği halde, ruhunun en yüksek, en derin yerinde onunla birleşememişti. Gururun, aşırı zihin coşkunluğunun yalımları, onun aşağı hayatın ısını emiyor-

du. Jeanne'ı bırakınca, aşağı kösnülöklere düşme tehlikesine onurlu bir istihfafla bakıyor, o çılgınlıklardan kendini ebediyen bağışık sanıyordu. Kösnülük günahlarından tiksınmesinin ona mistik saatlerde verdiği yalancı güveni hatırlamakla ırkıldı. Fakat bu zorlu arzular devri neden kapanmamalı idi, kapanmadığını kim iddia edebilirdi?

O anıyı kovdu ve bazı hümanistler nasıl Ortaçağ düşüncelerini ışıkla sarabilmişlerse, ünlü, büyük bir ustanın tıpkı öyle, çok eski bir meslektaşının harap ve kör yapıtının çevresini kuşattığı gözler örneği koca, kara balkonların hayale benzeyen görkemine karşı, ıssız Büyük Meydan'a girdi. Düşündü ki, az sonra ebediyen o şehirden ayrılması belki de kaderi idi, o şehir ki koruyucu meleği o şahane balkonlarla, yanbaşlarında yükselen, Carlino Dessalle'in dediği gibi, onlara nida işareti görevi yapan ince, uzun kulede oturuyordu. Ölüm döşegindeki kimseler nasıl hayatlarını bir baştan bir başa görürlerse, yirmibeş yıllık anılar da tıpkı öyle gözlerinin önünde ısıdı. Çocukken Gacomo'nun oğlu ile oynadığı Scremin'lerin evlerinin bahçesinden, geçmiş yıllarda onu pazarları dondurma yemiye götürdükleri kahvehanelere, don Paolo'nun tercih ettiğı şehir dolaylarındaki gezintilere, beraberce gittikleri kiliselere, don Paolo'nun isteğı ile, yüreğı çarpa çarpa birkaç kere Lâtince, İtalyanca sınavlarına girdiğı okula, en mutlu, en acıklı ve en verimsiz günlerini geçirdiğı odalara, Belediye dairelerine, konseyin toplandığı salona, Diedo köşküne kadar, unutulmasına imkân olmayan anılara bağılı, şehrin sayısız yerlerini bir şımşek ışığında gördü.

Diedo köşkü! Ya Vena di Fonte Alta? Ya verdiği söz? Mümkün olduğu kadar geç, yani onbeş, yirmi gün kadar sonra. Temmuz ortalarına doğru bir iki saatlik bir ziyaret yapardı. Bağlar gevşeyeceğine göre, hiç yapmasa daha iyi olurdu ama ya verilmiş sözünü ne etmeli? Sadece bir ziyaret, bir merhabalaşma! Evet, sadece bir ziyaret, bir merhabalaşma ama böyle bir ziyareti, merhabalaşmayı — ki sonuncu olabilirdi — düşünmek, daha fazla hayal kurmasına engel oldu.

IV

Muazzam bir piramidin yükü altından ensesini güneşe uzatıp, şiş böğürlerini boşluğa daldırıp, başı yerde, geniş yolunu kaplayan, fillerin eski cetlerinden gelmiş boynuzlu, korkunç bir canavarı tasavvur edin. Onun gibi, bir tanrının kılıç darbeleriyle açılmış iki dar vâdi arasında, üzerinde “Vena di Fonte Alta”nın bulunduğu mahmuz da, Picco Astore’nin köklerinden doğru uzanarak, iki boynuzu ile geniş Villascura hendeğinin karşısına dikilmektedir. Yukarıda, uçurumlardan yapma kemeri içinde, Vena’nın çam ve kayın ormanları, çayırların kabarıp dışarı taşıklarını yerlerde açık zümrüt renginde, kulübe kümelerinin oldukları yerlerde de kırmızı, beyaz lekelerle benek benek, gökyüzüne karşı sırtüstü dalgalanırlar. Onlara eğri kanadlı Picco Astore’den ya da başı dumanlı yüce Val di Rovese ile Val Posina dağlarından bakanlar, ince, nefis şiirini okuyamazlar. Ama inişli çıkışlı yollarında avare dolaşan yolcu, dünyanın şa-

fağında, orada dağların mahzun Perileriyle havanın şen Perilerinin bir an sevişip sevişmediklerini; kıpırtılı duyularının dediğini yapan arzın, çevrelerinde bir düziye loş yataklar, murakabeye varmak için yüksek dinlenme yerleri yapıp bozmadığını, sevgililerin birden yitmeleriyle, oldukları yerde durup. ebediyen son şekillerini muhafaza etmiş, hüznün ve neşe, yüksek düşünce ve eğlence sahneleri tertip edip etmediğini kendi kendine sorar. Oradan geçmiş, gönül vereceğiniz birinin yokluğunun insanın içine sindirdiği anlatılmaz, hüznülü bir duygu ile yüreğinizi sızlatan her şeyin, bir duygunun, kişisel bir güzellik düşüncesinin izi vardır orada. Kayın ormanında, üzerine büyük çamların çıktığı iki eğri kanadlı taş merdivenler arasına sıkışmış, avuç içi kadar bir çayırın, bu aşk prelüdü sahnesinin, kadife gibi otlarını, kayın ağaçlarının sık, eğri büğrü dalları altında, tıpkı dip yanda, bir vâdideki göl suları gibi kıpırtısız, yeşil ve ışıklı gölgesi içinde, yukardan aşağıya sarkan yosunla örtülü çukur döşekler lâbirenti izler. Uzak otlak vâdilerini, o cennetin bittiği tepelerde sıralanmış sivri uclu çamların meydana getirdiği uzak muhafızları görebilmek için, bir tepenin çıplak sırtını dolağan keçi yolu oradan, çayırda âdeta bir girdabın kazdığı boş bir çanakı çukurun kenarına doğru kayıyormuş gibidir. O yerin dibinde yatmaktan, hemen yanbaşılarındaki müşkere bakmaktan, içeri sarkan eğrelti otlarını, çöplemeleri, tavşankulaklarını ve yukarda, gökyüzünün beyaz yuvarlağında, bulutların ezeli akışını seyretmekten zevk duyanlar olmuştur. Yolcu zaman zaman serseri rüzgârda, çeşit çeşit a-

ğaçların, ince ve görkemli, içli ve kalın, çeşit çeşit seslerini duyar. Ormanda serpiştirilmiş bembeyaz taş kanepeler görür. Münzevi seyirciler için seyrek, ya da toplantılar için yanyana konulmuş kanepelerdir, bunlar. Üzerlerine ağaçların sözleri imişçesine, anlaşılmaz hiyeroglifler kazımışlardı, belki eski dinleyicilerin yapıtı, havadaki şarkıların taşa işlenmiş nağmeleri, belki de gelecek olanlara gidenlerin bir anısı idiler. Fakat kayınların parlak yeşili, otlak çökseklikler, tepelerin çıplak sırtları üstünde poemin hâkim düşüncesi, eğri kanadlı Picco Astore tekdüzeni ile adım başında insanın karşısına çıkar. Keçi yolları neredede yüksek bir sırttan geçseler, yüksek, hüznü çiplaklıklarının çevresinde, Job'un dostları gibi, cüppeleri içinde oturmuş, dorukları dumanlı yüce Val di Rovese ile Val Posina dağları görülür.

Acqua Barberana'nın birbirinden ayrı düşmüş kaynakları, "Fonte Alta", birbirini doğarken Astore'nin vahşi bir sel çukurunda ararlar; az sonra da taş kab içinde durulurlar ama burada yeniden birbirinden ayrılarak, Vena'nın dağınık evleri ile, Diedo köşkünde, Carlino'nun konferansı ile dans arasında Jeanne'nin plânını, Maironi onu izliyecek olursa, dağdaki iffetli inzivasında başgösterecek monden bir salgın tehlikesini sofuca bir telâşla öğrenmiş olan bayanın bahçesinden süzülüp yeniden tatlı tatlı sızlanmaya başlarlar.

Kilisenin yanında, Val di Rovese'nin kenarında küçük bir otel vardır. Otel oraya dağ perileri ile hava perileri koymamışlardır. Pazarları şarabın şarkılarla, gürültülerle mayalandığı zemin katı kabadır,

güm güm öten çam ağacından yapılmış merdivenleri, döşeme tahtaları, bölme duvarları çam ağacından yapılmış, çam ağacı kokan odaları sade bir tarzda temizdir. Belki de hazin benzeyiştten ötürü, bu odalarda yaşamak insana zevk verir. Yazları oraya ova-
dan orta halli müşteriler, saz benizli, midesi tembel kimseler, dar gelirli sanatçılar, şairler gelir. Şairlerden, Vena'ya, Acqua Barbarena ile Picco Astore'ye gönül vermiş biri, oraya her yıl uğrar, her taş, yaylanın her keseğine, hiçbir haritanın almadığı, ama rağbet gören adlar takmıştır. Dessalle'lerin Vena'ya gelmelerinden on beş gün sonra, bir pazar günü Carlino'yu görmek için *Hôtel Astore'*ye giden ve hizmetçiden: "Beyefendi evde değil, belki Yabandomuzu İni'nde bulursunuz" cevabını alan bir kadastro mühendisinin şaşkınlığı böylece açıklanabilir.

Yabandomuzu İni, otelden ve sâf *maestro Bragazzo*'nun sırdaşı bayan Cerri'nin ailesiyle on iki gündür oturduğu kayın ağaçlı küçük köşkten birkaç adım ötedeki ağaçlık bir yamacın büksüllüğü içine gizlenmiştir. Dik bir çayırın çıplak sırtı ile kayın ağaçlarının, cılız ağaçcıkların üstünde başlarını bulutlara dayıyarak ululanmak için yükseldiği "Sihirbaz Kazanı" denilen derin çukur arasında, kuru üç ihtiyar çenesi gibi, bayırda üç kaya parçası sivrilir. Üç kayanın ortasındakinde hayalci şair bir yabandomuzu suratı tasavvur etmiştir. Sağdaki, soldaki kayadan, İni meydana getiren kayın ağaçlarının kısa yarım çelenginin iki ucu sarkar. İki genç çam ağacı, inin dar ağzının iki yanında yer almıştır, iki çam ağacı da, ağaçların gövdeleri arasında, yeşil çayırın öte-

sinde, bol yapraklı, kısa, bodur kayınların oluşturduğu bir çite bakan küçük bir pencere çizerler.

Carlino Dessalle, *signora* Cerri, Cerri'lerin konuğu olan *maestro* Bragozzo, iki günlüğüne yakasını devlet işlerinden kurtaran Bassanelli, hayalci şair, bir de bacakları gibi konuşması da ağır bir bilge olan Vena noteri oturmuşlar, güneşin delik delik ettiği İn'in oynak loşluğu içerisinde kanuşuyorlar; *signora* Cerri'nin beş çocuğu da "Sihirbaz kazanı" nda gürültü yapıyorlardı.

Signora, Vena'nın öylesine duru ve hattâ neşeli olan havasını övüyordu. İddialı bir konuşma yaptığı kuşkusu içinde kızarak, arasına dünyada buluşan bazı seçkin ruhların, bazı Azizlerin neşeli arılığı üstüne çekine çekine, birkaç söz ekledi. Bunun üzerine *maestro*, ona söylemeden hatırlatılan anılarla ısıldıyan bir yüzle baktı ve Diedo köşkündeki konuşmayı düşünerek, Vena'nın havasında öyle fırına verilmiş mercimek kokusu olmadığını söyledi.

Noter, Vena'nın âdetlerini iyi bilirdi. "Az yavaş olun!" dedi. Ama bildiklerini anlatamadı, çünkü Bassanelli atıldı, fırına verilmiş mercimek konusundan tiksindiğini, orada kuyruklu ya da kuyruksuz siyah elbise kokusu olmadığı için Vena havasının sağlam olduğunu söyledi. Bayan Cerri, Bassanelli'nin sözlerinin verdiği sonucu doğrulayarak ve içinden konuşmasının başını beğenmiyerek, siyah elbiseler diyarında havanın daima az çok fena koktuğunu belirtti. Carlino itiraz etti, buna *fena kokuyor* yerine, *olgunluk kokuyor* demek gerektiğini, bu ileri olgunluğun ise bir kusur olmadığını, aksine nefsinde mükemmellikten de üstün

bir mükemmellik düşüncesi barındırdığı için çok hoş bir şey olduğunu söyledi. Bu yüzden Vena havası ile şehir havası arasında, bazı kokular bakımından, bir fark olmadığını noter beyden öğrenmekten büyük memnurluk duyuyordu. "Az yavaş olun!" diye noter haykırı. *Signora* hemen şairin fikrine başvurdu. Şair ne düşünüyordu bu konuda?

Yalnız uzun saçları ve iyi bağlanmamış kravatından şair olduğu anlaşılan, çevresindekiler kendisi ile az ilgilendiler mi, kaşlarını çatıp sessizliğe gömülen ama saygı gördü mü, hemen çenesi açılıp saçları, kravatı kadar derbeder konuşmasına başlayan şair, kimsenin onu tartışmaya çağırınayışına içerlemeye başlıyordu. Bu yüzden, *signora* Cerri'nin üstün zekâsını içinden uzun uzun övdü, birbirine karışıp köpüren kanılarının, çabuk yalınlanan özsaygısının olanca heyecanı ile, onun yanını tuttu. Orta bir sanatçı idi, değersiz olduğunu söyler ama içinden değerli olduğuna inanırdı. Siyah elbiseler diyarında yeteri kadar takdir görmediğini sanırdı, oysa bir başına çıktığı gezilerde, ne zaman yüksek sesle konuşmuşsa, Vena'nın ağaçları ile kayalarında daima saygı, sevgi dolu bir özen görmüştü. Şehir havasının gerçekten de fena koktuğunu, ancak burnunu bu kokudan, dostu Dessalle'in ileri sürdüğü estetik düşüncelerden ötürü değil, yine de hoşlandığını söyledi. Can sıkıcı, iğrenç bir sürü şeyin çürüdüğünü, yeni gelişimin şifalı safhasının yakın olduğunu resmî ağızlardan duymak kadar, bundan memnurluk duyuyordu. Çünkü şair taassuplu bir gelişim tarafları idi ve yemek ısmarlarken bile garsona gelişim konusunu açmadan edemezdi. Siyah elbiseler

diyarında yapılan genel dilencilik, sokaklarda yapılan
 riğrenç dilencilik, önodalarda yapılan hiç de temiz sa-
 yılamıyacak dilencilik, kabinelerde yapılan tiksindirici
 dilencilik, çürük çürük kokuyordu. Koku, şimdiki
 ekonomik düzenin, yönetim düzeninin, parlâmento dü-
 zeninin, çürümüş olduklarına, yakında çökeceklerine
 işaretti. Siyasi partiler; kirli ayak takımı, gömlekleri
 burjuva yağına batmış başları ile sosyalist partisi;
 ağzının küflü belâgati, yüreğinin bencil, kuşkucu tor-
 tusu ile (bu noktada noter: "Az yavaş olun!" diye
 boşuna çıkış yaptı); bozuk dini ile ruhbancı parti hep
 çürük çürük kokuyorlardı. Bu üçlü koku, bu organiz-
 maların da yakında değişeceklerini gösteriyordu. Ölü
 runvanları, boş övünmeleri, beden ve ruhlarının zarif
 bozuklukları ile zengin tabakalar küf küf kokuyorlar-
 dı. Şair, sosyalistleri tartaklamıştı ama kendisi de
 sosyalist gibi konuşuyordu. Söz, sosyal dertlerden
 sosyalist devalara geçti. Temiz yürekli *maestro* da ken-
 di düşüncesini söylemek istedi: *la* yönetiyor diye bü-
 tün müzik notaları *la* olmaya kalkışsalar, müziğe elve-
 da demek gerekirdi! *Signora*, hak ve adaletten, zama-
 nımız toplumunda hak ve adaletle yapılan haksızlık-
 lardan bahsediyor; Carlino, aslında gelecek denen bir
 şeyin olmadığını, sadece bir seri haller olduğunu öne
 sürerek, bundan sonra gelecek hayat biliminin halden
 kâm almak, hali iyimserlikle yorumlamak demek ol-
 duğunu iddia ederek, şairin ağzını kapattıktan sonra,
 aslında hak ve adalet denen bir şey olmadığını, sadece
 hak ve adalet üstüne hadsiz hesapsız kişisel görüşler
 bulunduğunu söyledi. "Az yavaş olun!" dedi noter.
 Her zamanki giriş sözlerinden öteye geçememesi kaderi

gereği idi, adamcağızın, Jeanne, Maironi ile İn'in giriş yerinde göründü.

Signora Cerri kızardı. Maironi'nin Vena'da olduğunu bilmiyordu. Onu göremeyince umutlanmış ve Jeanne'ı incelemişti. Jeanne her pazar kiliseye âyine gidiyor, davranışlarında en küçük bir aksaklık göze çarpmıyordu. Hemen her gün ona uğruyor, sevgi denilebilecek bir sempati gösteriyor, mahremiyetine girmeye çalışıyordu. Çocukların sevgisini de kazanmıştı. *Signor Cerri* ile tarım ve politika konuları üstüne konuşuyor, onun için yeni olan bu, konfor bakımından sade, katoliklik, ahlâk ve esaslarının sıkıca korunmuş sınırları içinde neşeli, Hristiyan ve modern çevreden açıkça hoşlanıyordu. Genç kadın, zâhitçe, ahlâkça küçüklüklerden uzak yüzünün tathlğında ısıldayan büyük sâflığı, hayatın her davranışına sinmiş dindarlığı ile Jeanne Dessalle'in ruhunda nasıl bir etki yaptığını kendi de bilmiyordu. Onda keşfettiği yüksek duygulardan, iyi eğilimlerden, ağırbaşlılıktan memnundu ve bu şeyler onu şaşırtmıştı. Doğruluğu, insanlar hakkındaki tecrübesizliği ile, günah olan bağlar kurmuş bir kimsenin bu derece iyi olmasına akıl erdiremiyor; arkadaşının yaptıklarına pişman olduğunu, ilişkilerinin kesildiğini hayal ediyordu. Bu yüzden Maironi'yi Jeanne'ın arkasında görünce, içine düştüğü acıklı şaşkınlığı gizliyemedi.

Sevgilisi yanında olduğu zaman, Jeanne'ın gözleminde hep görülen o anlatılmaz ışıık vardı.

"Gerçekten de" dedi, ayağını İn'in giriş yerinden içeri atmadan "hak ve adalet denen şey bir düşüncedir! Kardeşinin karşını kim?"

“Benim” diye *signora* Cerri, içinde bir azar gizlenen soğuk bir sesle karşılık verdi. Jeanne, onu görmemişti. Sözlerinden ne demek istediğini açıkça anladı. Selâmlaşmalardan sonra, giderken kendisine bir şey söylemiyen Carlino’ya gücendiğini, onları nerede bulacağını bir türlü kestiremediğini söyledi, sezgisini övdü. Öfkesinden titriyen Bassanelli, alaylı bir eda ile: “Meşhurdur sizin sezginiz!” diye ağzından kaçırdı. Ablasının, Maironi ile yalnız kalmak amacıyla ona oynattığı dalgınlık rolüne Carlino’nun canı sıkılmıştı, suratını astı. *Signora* Cerri ayağa kalktı, *maestro*’ya kızlarının ders saati geldiğini hatırlatarak, gitmek için izin istedi. Temiz yürekli Bragozzo, Carlino’nun tezlerinden, Bassanelli’nin fırına verilmiş mercimekten hoşlanışından, şairin ruhbancılar hakkındaki sözlerinden, Piero’nun, Jeanne’la beraber çıkagelişinden canı sıkkın, Sihirbaz Kazanı’nı geçer geçmez, *signora*’ya içini döktü, Yabandomuzu İni denilen yerin ona düpe-düz domuz ahırını gibi geldiğini söyledi.

Bu sırada Jeanne tartışmayı körüklemeye çalışıyordu. Bassanelli, sert bir eda ile, başkaları varsın saltık hak ve adaleti istesinler, ona saltık jandarmaların yettiğini, metafiziği sindirebilmesi için saltık bir şeyler içmek üzere noterle beraber otele dönmek istediğini söyledi. Keçi yolunda topallaya topallaya öyle bir öfke ve hışımla yürüdü ki, arkasından yetişemiyen ama yine de susmanın kıymetli bir meyvası olan bir düşüncesini ona duyurmak isteyen noter: “Az yavaş olun! Banâ baksanıza! Az yavaş olun canım! O *signora*’nın gözünde kocalar bile nisbî şeylerdir” dedi ve bu nüktenin üstüne iki sunturlu, kısa kahkaha püs-

kürttükten sonra, suratını asıp, “o *signora*” nın evvelki akşam, Maironi gelince, otel müşterileri önünde kendini tutamadığını, davranışı ile sevgilisini de güç durumda bıraktığını anlattı. “Ne sevgilisi, kuzum!” dedi Bassanelli. Öbürü özür diledi. O, sadece, herkesin söylediği bir şeyi tekrarlamıştı.

Maironi, bulunduğu ruh hali içinde, hemen hemen vakit öldürmek niyetiyle nazari olarak hak ve adaletten söz etmek, ne de edilmesini işitmek istemiyordu. Onun için, kendisine destek olur umudu ile ikide birde ona bakarak, Dessalle kardeşlere karşı savaştan şairi yüzüstü bırakıp dışarı çıktı, Kazan’ı incelemeye koyuldu. Jeanne yanına geldi.

“Deminki konuşmamıza devam edelim” dedi, oradan uzaklaşması için sessiz bir çağrı ile ileriye bir adım attı. “Servetimizin kaynağını araştırmaya kalkışsak, sanır mısınız ki tümümüz de haksız iktisaplarla karşılaşmayız? Özür dilerim, sizin tutumunuz bir parçacık romantik kaçmıyor mu? Siz servetinizle, Milano’daki Ospitale Maggiore hastanesinden çok daha yararlı olabilirsiniz!”

Piero, cevap verecek yerde, ona heyecanla sordu:

“Hak ve adaletin bir düşünceden başka bir şey olmadığı nasıl söylenebilir?”

“Öyle tabii!” dedi Jeanne. O da heyecanlı idi. “Tam üstüne bastınız! Yargıçların kararına karşı servetinizi elinizden çıkarmak, size hak ve adalet gibi görünebilir ama bana kalırsa hak ve adalet demek, yargıçların verdikleri karara uymaktır. Sizinki gibi benimki de, yargıçlarıinki de bir düşüncedir!”

Böyle dedikten sonra, her vakitki gönülsüzlüğüne döndü, heyecanlı bir şefkatle özür diledi.

“Sizi yoksul olarak tasavvur edemiyorum” dedi. “Alışmış olduğunuz rahattan yoksun kalmanızı düşünemiyorum. Yeter ki siz hayatın nimetlerinden, gönülünüzün, kafanızın gösterdiği şekilde cömertçe davranabilmek imkânından yoksun olmıyan, ben kendi hesabıma bu kulübelerden birinde sefalet içinde yaşamaya razıyım!”

Avukatın ne dediğini kelimesi kelimesine öğrenmek istedi. Piero, tartışmak istemiyen bir kimsenin soğuk edası ile cevap verdi. Avukata göre Ospitale Maggiore hastanesi, Piero’nun büyük dedesi Alessandro Maironi’nin yeğeni olan marki Reyna’nın vasiyetnamesindeki sırf bir usul aksaklığı yüzünden dâvayı yitirmişti. “Hiçbir sosyalist” dedi Jeanne, yavaşça “sizin yapmak istediğiniz şeyi yapmaz, sosyalist olarak...”

Cümlesini tamamlamaya, bir sosyalistin, sosyalist olarak mülkiyet esaslarına, vasiyetname yapma yetkisine dinsel bir saygı göstermek zorunda olmadığını, adaletsiz ekonomik bir sistemin yaptığı zararları hafifleterek, ayakta kalmasını sağlayan hayır kurumlarını desteklemesi için ortada bir sebep bulunmadığını söylemeye cesaret edemedi.

“Ben öbürleri gibi sosyalist değilim” dedi Piero. “Bazı kuramları kendi yararına uygulamak istemiyorum.”

Jeanne, Yaban domuzu İni ile kilise arasında, kuzeyden güneye uzanan küçük vâdinin dip yanında, kısa ama alabildiğine dik bir bayırın kenarında durdu:

“Bana elinizi verin!” dedi.

Kendisine uzanan eli tuttu, gülümsedi, sıktı, aşağı indi: “Ne kadar güçlüsün!” diye fısıldadı.

Piero geleli ilk defa ona *sen* diyordu. Son adımı da atıp düzlüğe erişince, göğsü ile tatlı desteğine abandı, sevgilisinin vücudunu kendi vücudunun ılık, ıtırılı havası ile sardı. Sözünü tutmıyacak diye öyle korkmuştu ki! Yanında olmasından öyle mutlu, öyle mutlu oluyordu ki! Karşılarında, yüksek yamacın kenarında, kayın ağaçları arasında beyaz otel görülüyordu. Piero, yüzü solgun ve sessiz, yürümeye başlamıştı bile. “Gitme!” dedi şımarık bir kız çocuğu sesi ve dudakları ile ve güneye doğru vâdiden yukarı çıkan keçi yolunu başıyla gösterdi. “Otelde Bassanelli var, çok kalabalık var! Servetinizin tümünü verdikten sonra, ne yapmak niyetinde olduğunuzu bana söylemelisiniz.” Böyle derken, bu deliliği düşünmekle bir kere daha, ürpermekten kendini alamadı.

“Peki” dedi Piero. Kesin bir konuşma yapmıyacak kararlı idi. “Gidelim. Şemsiyenizi almadınız mı?”

Kırların zümrüt yeşili üzerine bir perde inmiş, gizlenen güneşin yaygın aydınlığı içinde ağaçların gölgeleri erimişti. Vâdilerden doğru yükselen sis, Venna’nın yüksek sırtlarından, ormanların tepelerinden, doğru ağır ağır aşağıya iniyor; otlaklardaki dağınık çingirak seslerini koflaştırıyor; Picco Astore’nin karamsı yamaçlarını örtüyordu. Jeanne’a öyle geliyordu ki, sanki ıslak, beyaz bir manto, yumuşak çayırdaki Piero ile onu sessizce, yumuşak tüyleri ile sarıyor, onları yavaş yavaş tasalar dünyasından, geçmişten, gelecekten uzaklaştırıyor, yüreklerine bir başka geze-

ğenin insanları olmanın tatlı duygusunu sindiriyordu. O büyük anın geldiğini, yalnız kendi mutluluğunun, kendi kaderinin değil (onca bunun önemi mi vardı?) ama asıl önemli olanı, uğursuz düşlerle gözü bağlanmış sevgilisinin mutluluğunun, kaderinin söz konusu olduğunu duydu. Bir elini çekine çekine koluna geçirdi: “Müsaade edersin değil mi?” diye fısıldadı. Piero’nun, soğuk bir eda ile “ediyorum” demesine rağmen, güzel vücudunu onun koluna sıkı sıkı bastırdı. “Sevgilim!” dedi.

O anda Piero içinden: “Bu kadın nasıl oluyor da anlamıyor!” diye düşünüyordu. Jeanne’ın onun düşüncelerine karşı sert bir şekilde dayanması, inatçı kuşkuculuğu, aldığı cömertçe karara karşı ileri sürdüğü — kendi kendine itiraz etmek istese de kısmen doğru bulduğu — zayıf gerekçeler, ama hepsinden çok, ona tek hayranlık sözü söylememiş olması, onu genç kadından uzaklaştırıyor, âdeta kinci yapıyor, yüreği tatlı davranışlara, tatlı sözlere tahammül edemiyordu.

“Zati ben de” dedi birden, tatlı davranışlara meydan vermemek için “servetimin tümünü bırakmak niyetinde değilim. Reyna’lardan gelmeyen, Maironi’lere ait eski küçük bir mülkle anneme dayım Ribera’ndan kalan Oria’daki ev bende kalacak. Bu yoksulluk olacak ama sefalet olmayacak. Devir işi tamamlanınca Fransaya gidip okur, hattâ belki işçilik yaparak ekmeğimi kazanırım. Bu, benim hak ve adalet düşünceme hizmet etmem, annemin biricik büyük ruhunun her halde olmamı istemiş olacağı dört başı mamur insan olmam için ilk adım olacak. Çünkü bundan böyle benim kaderim, annemin idealini temsil etmekten ibaret ola-

çaktır. Büyük fedakârlıklara katlanmamak için ezeli hak ve adaleti görmemezlikten gelen, kendine, kendisiyle anlaşması pek o kadar da güç olmayan özel bir Tanrı yaratan sosyal bir sınıfa yüz çevirdiğimi görmek annemi mutlu edecektir, bir sınıf ki her gün hayatın tadını çıkarmak, kendine..."

Cümlesini tamamlamadı. İlk acı sözler üzerine Jeanne onun kolunu bırakmıştı. Son sözler üzerine bayılır gibi olduğunu duyarak, yüzü bembeyaz, gözlerini kapadı, ne yaptığını pek iyi kestiremeyen sarsak eliyle, düşmemek için, ona tutunmaya çalıştı. Piero korkmuştu, bir kolunu beline doladı, çevresine bakındı, kimseyi göremedi, yoğun bir sis vardı! Genç kadını tuttu, yüreklendirici sözler söyledi, bir yandan da onu, üzgün bir halde, azarladı. Jeanne, Piero'nun kolunu itmeye çalışıyor: "Hayır, hayır, bırakın beni, ben buna lâıyk değilim..." diye hemen hemen anlaşılmasız kelimeler mırıldanıyordu. Piero, bir kolu beline dolalı, otele dönmek üzere ağır ağır yürümeye başladı. Zavalı Jeanne otelden müthiş korkuyordu. "Olmaz, olmaz!" Piero onu bir dakikacık olsun yere, çimenlerin üstüne oturtmak istiyordu. "İstemez, istemez, beni çeşmeye götürün, çeşmeye götürün!" Canlanıyor gibi idi, sesi yükseliyor, gücü artıyordu. Piero çeşmenin nerde olduğunu bilmiyor, Jeanne da bunu açıklamıyordu.

Yürümek, çeşmenin yerini göstermek istedi. Yürümek ona konuşmaktan daha az zahmetli geliyordu. Piero'ya tutunarak, sallana sallana, soluk soluğa, adım başında durarak yürüdü. Konuşmak da istiyordu ama konuşamıyordu, o zaman unutulması imkânsız bir bakışla, konuşamamanın verdiği acı ile yüzüne bakıyordu.

Müthiş bir bitkinlikle durmak zorunda kalınca, olasıya mahzun bir gülümseme ile gülümsedi. Bir seferinde siste ona doğru gelen birtakım sesler duyuyormuş gibi oldu, bir çaba yaparak dehşetle yoldan çekildi. Sesler yitti. "Biraz bekler misiniz?" dedi dehşet ve çabadan bitik bir halde. Bazı kulübelerin önünden geçtiler, sola, ceviz ağaçlarının gölgelediği ve daha başka keçi yollarının kavuştuğu küçük bir çukura geldiler. Acqua Barbarena'nın ince bir pınarı, oraya hayvanların su içmeleri için konulmuş yatağa düşerken, sönük iniltili bir sesle insanı o çukura çağırır. Piero, Jeanne'ı yalağın kenarına oturttu. Yanında bardak yoktu, pınarın suyunu avuçlarının içine aldı. Jeanne suyu içti, dudaklarını onun iki avucunun birleştiği yere yapıştırdı, kuru bir hıçkırıkla sarsıldı, genç ağamın, daha su isteyip istemediği sorusuna, başını, kaldırmadan, hayır diye salladı. Piero yavaş yavaş ellerini ayırdı, merhametle genç kadının yüzüne hafifçe dokundu. Jeanne hemen yüzünü kendi elleriyle kapadı, sonra mendilini aldı, öbür elini hâlâ gözlerinin üzerinde tutarak, ona uzattı, ıslatmasını rica etti, kir-piklerini sildi, yüzü önüne eğik, elleri kucağında kenetli, sustu. Piero söyleyecek tatlı bir söz aradı, üzgün bir halde, ona bu derece acı vereceğini sanmamış olacağını söyledi.

"Sizi gideceğiniz her yerde, size asla görünmeden izlememe müsaade edermisiniz?" diye Jeanne fısıldadı.

Piero cevap vermedi. Jeanne kuru, iri gözlerinin karanlık ateşi ile sorusunu bir kere daha tekrarladı.

"Jeanne! Tutumumu uygun bulmadığınıza göre, böyle bir şeyi nasıl düşünebilirsiniz?"

Piero zorla engel olmasa idi, Jeanne ayaklarına kapanacaktı. Bileklerini tutup birleştirdi, yüzünü uzatarak, doktorun gözlerinde umut ışığı arıyan, can çekişen bir hastanın anlatımı ile gözlerini dikerek, soluk soluğa konuştu:

“Hayır, hayır Allahım, hayır. Siz bilmezsiniz, bilmezsiniz! Bedbaht karanlıklar var kafamın içinde. Beni hüküm altına alan, bedbaht olayım diye beni konuşturan kötülükçü bir çeşit ruh yüzünden bazan size itiraza kalkışıyorum. Çok çok çok takdir ediyorum sizi, bağlanmak istediğim ama bağlanamadığım ideal inanınızdan ötürü, ululuyorum sizi, kararınızın ne kadar güzel, ne kadar yüce bir karar olduğunu duyuyorum, çalışmalarınızda size yardımcı olması, düşüncelerinizin, saltık hak ve adalet dediğiniz şeyin muzaffer olmasına yaraması için bütün servetimi verirdim. Yapamayacağım hiçbir fedakârlık yok! Bana söylediğiniz o müthiş şeyleri, emin olun, hak etmiş bir insan değilim, ben; servete, zevk ve safaya, çevreme zerrece önem veren biri değilim. *Signora Cerri'*ye sorun isterseniz, hattâ şıklığa bile yalnız sizin için önem veriyorum, çünkü beni görmeseniz de ben kendimi daima yanınızda imişim gibi tasavvur etmek istiyorum. Müsaade edin, her şeyi bırakırım. Her şeyi kardeşime bırakır, isterseniz gelir, hizmet ederim size. İstemezseniz, yanınızda oturur, çalışarak hayatımı kazanırım. Belki böylece arasına bana acırsınız!”

Durdu, Piero'nun ellerini bıraktı, konuşan güzel gözleri yaşlarla perdelendi. Maironi, aşkının gücü sayesinde derin bir kuşkuculuk enfeksiyonuna dayanan, bulutların içinden doğru olasıya duru bir ışık saçan,

asla iyi tanıyamadığı bir ruhla karşı karşıya olduğunu sezer gibi oldu.

“İlk zamanlarda” diye Jeanne sözüne devam etti “kardeşimi bırakınay düşünmemiştim. Aramızdaki anlaşmazlıklar dolayısıyla siz beni az sevdiniz, bense sizi daima çok sevdim, çünkü ben sizin benim gibi olmanızı katiyen istemedim, istediğim şey benim sizin gibi olmamdı!”

Sustu, kısa bir sessizlikten sonra, bir cevap bekleyerek, yaşlı gözlerini kaldırdı. Piero gözlerini dikmiş, ağır sis bulutuna, üzerleri nemle yüklü ceviz yapraklarına bakıyordu. Eşyaların mahzunluğu, o acıklı sessizliği anlıyor gibiydi. “Allahım, Allahım!” diye Jeanne usulca inledi. “Bugün” diye bir kere daha durakladıktan sonra, ekledi: “bu su zehir olsa idi, içeyim mi, diye sormazdım size.” Piero şaşkın şaşkın yüzüne baktı. Genç kadın, kendi kendisiyle konuşuyormuşçasına, acı acı: “Hatırlamıyorsunuz bile!” deyince, Praglia, dökülen bir bardak su birden gözünün önünde canlandı.

“Evet” dedi, duygulu duygulu. “Hatırlıyorum. Bugün de size için demem.”

Jeanne içini çekti. “Belki bana acıyorsunuz da ondan”

“Hayır, ondan değil!”

Jeanne umutla irkildi, ama sonra mahzun mahzun tekrarladı: “Evet, evet, acıdığınızdan.”

Piero’nun dudaklarına sıcak sözler yükselmiş ve orada durmuş gibi oldu. “Böyle söylemeyin!” sözünden başka bir şey dökülmedi dudaklarından. Jeanne bir

yanına döndü ve işaret parmağının ucu ile suyun yüzüne: *Acımak*, diye yazdı.

“Siz” dedi, yeni bir sakinlikle, önceki halini alan suya bakıp “aşkın şiirini yitirmişsiniz, eski şeytan kandırmalarına dönecek, kendinize sevgili arayacak, daha doğrusu satın alacaksınız.”

“Hayır, aşkın şiirini yitirmedim.”

Ezelî sessizlik bir kere daha başladı.

Piero saatine baktı, saatin neredeyse üç buçuk olacağını fısıldadı. Villascura’da altı trenine yetişmek için, arabanın saat dörtte hazır olmasını tembihlemişti. Jeanne bunu bilmiyordu, irkildi, ama kendini çabuk toparladı. Yine de yerinden kıpırdamadı. Piero bir şey bekler gibi bir tavır takındığından:

“Siz gidin, ben burada kalıyorum.” dedi.

Genç adama o sakinlik şüpheli göründü. Yakınlar da uçurumlar olduğunu işitmişti. Yüreğine belirsiz korkular yükseldi. Jeanne’ın kalkması, otele inmesi için ısrar etti. Jeanne yerinden kalkmadan: “Siz gidin. Siz gidin!” diye tekrar ediyordu.

“Sizi bu durumda bırakamam!” dedi ve şefkatle ekledi: “Gel, gel, belki bir gün olur...”

“Belki bir gün olur mu?...” dedi Jeanne bir şefkat ve aşk atılışı ile.

“Belki bir gün olur, ruhlarımız arasında, sıkı bir birleşmeyi mazur gösterecek bir anlaşma doğar.”

Samimi bir düşüncesini mi söylüyordu, yoksa belirsiz korkuları mı onu daha ileri gitmeye zorlamıştı? Jeanne’ın yüzü mahzunlaştı, inanmamış bir tavırla, başını salladı:

“Merhamet” diye mırıldandı.

Piero çevresine bakındı, eğildi, saçlarını öptü, fısıldadı:

“Hayır, canım, umut.”

Jeanne, öpüştten ne almak mümkünse alabilmek için, başını eğdi, yüzüne geçici bir mutluluk ışığı yayıldı.

“Böyle bir şeyi umut ettiğin doğru ise” dedi “yarına kadar kal. Yoksa doğru söylemediğini düşüneyim.”

Piero, onun ipek gibi yumuşak, ıtırılı saçlarını, bu tatlı arınağanın kokusunu içine çekti. Yüreği hızlı hızlı atıyordu. Titrek bir sesle:

“Kalıyorum” dedi.

Jeanne ayağa kalktı, “teşekkür ederim!” dedi, geniş bir nefes aldı, bazan anneler çocuklarına nasıl şaka ederek bakarlarsa, öylece Piero’ya sevinçli, şefkatli bir çocuk yüzü ile baktı; çünkü eskiden Piero yüzüne öyle bakmasından hoşlanırdı. Yine de hoşlanıyordu! Jeanne kısa, sessiz bir gülüşle güldü. Bu, farkında olmasa da, şehvetli bir gülüştü ki: “Gözlerinin bir vakitler hoşlanmadığım yalımını tanıdım, şimdi, biliyorum, öpeceksin beni. hem de saçlarımdan değil” diyordu sanki. Nitekim genç adamın yüzü, genç kadının bu karşılaşmaya ağır ağır hazırlanan, uzanan yüzüne ağır ağır yanaştı.

O zaman dudaklara yükselen iki ruh birbirlerine öyle şeyler söyledi ki, dudaklar ayrılınca, gözler bakışmadı. Daha başka seferler de Jeanne’la Piero bir şey söylemeden o gizli düşüncede buluşmuşlardı, fa-

kat birbirlerine cephe almış olarak. Ama şimdi öyle olmadı. Şimdi kadın, sevgilisini ebediyen alıkoymak için iğrenç bir çare olduğunu; erkek, ona ebediyen bağlanmanın tatlı bir yolu bulunduğunu, genç kadının eskisi kadar direnmeye azimli olmadığını duyuyordu. Korku içinde idiler, bir güc onları hem birbirine çekiyor, hem uzaklaştırıyordu.

Bu sırada, sisi yüzlerine savuran sıkıcı bir rüzgâr çıkmıştı. Yakınlarında, suya inen ineklerin çingirak sesleri işitildi. Jeanne'la Piero Rio Freddo'ya doğru yürüdüler. Burası Vena'yı görmeye gelenlerin ilk kısa gezisidir. Jeanne, genç adamın sabit bakışlarını üstünde duya duya, konuşmadan, önden gidiyor, onları canını acıtacak kadar gücle duydukça, bir gülümseme ile, arkasına dönüyordu. Yavaş yavaş sis dağılmaya başladı, sağda kara ve yakın, korkunç Picco Astore, solgun bir güneş ışığı altında dik yamaçlar, yumuşak çayırar, çamlık kara sırtlar, Val Posina'nın doruklarının iri profilleri göründü. Az sonra, susan o iki insanın çevresi birden güneşle doldu, çiyle boncuk boncuk otlar ışıldadı, çayırarın yeşil rengi parladı, Picco Astore'nin çıplak tepeleri kızardı, dağın ıslak ıtrıları kokularını saldı. Jeanne, keçi yolunu çayırdan bir fundahğa geçtiği yerde kesen yıkık, alçak bir duvarın üstüne oturdu. Benzi solmuş, tırmandığı son dik yokuştan bitkin düşmüştü. Konuşmıyor, ona bakıp gülümsüyordu. Az beride, çam ağaçlarına karışmış, körpe kayın fundahğı vardı. Jeanne, yüzüne bakıp içini çekti: "Burada ebediyen, ebediyen bir arada yaşamak, aşağılık dünyayı unutmak ne zevkli şey! Ah! Ne mutluluk, ne mutluluk!"

Boşuna Piero'dan bir cevap bekledi, gözleri önünde: "Bir şey demiyecek misin?" diye bir kere daha fısıldadı. Piero bir şey söylemedi. Hattâ ne dediğini duymamış gibiydi. Başının otlardaki gölgesine bakıyor görünüyordu. Jeanne ayağa kalktı, alçak duvardan atlaması için yardım etmesini söyledi, fundalığa girdi. Piero genç kadını izledi. Birbirine kenetlemiş dalların arasında, yosunlara gömülmüş, çam, zakkum ağaçlarının kökleriyle birbirinden ayrılmış taşların üzerinde birkaç adım attıktan sonra, işte larşılarında, sağda ve solda, korkunç derinlik. Çam ağaçları ile donanmış tepelerin altına — tıpkı kıyıya çarparak geri dönen muazzam bir dalga gibi— giren bu, kayaların meydana getirdiği yarım ay biçimindeki kemer, işte Rio Freddo, Vena'nın yeşil cennetinin tüyler ürpertici sınırı, ölümün gölgesi vâdisi. Jeanne, ayağını uçurumlar arasındaki üstü düz, çıkık bir taş bastı. Piero belinden tuttu. Genç kadın, arkaya onun kolları arasına düştü, gözlerini kapadı. Piero onu göğsüne bastırdı, tek söz söylemeden, yüzünü gözünü öyle şiddetle öpmeye başladı ki, Jeanne korku içinde:

"Yapma, yapma, yapma!" diye yalvardı.

O zaman genç adam, kendisiyle savaşıarak, birden durdu. Jeanne, kollarından sıyrıldı, alçak duvardan atladı, fundalıktan açık çayıra geçti.

Biri genç kadına doğru geliyordu. Uzaktan "kont hazretleri" ni görüp görmediğini sordu. Piero'nun bırakıp savuştuğu arabacı idi, bu. Kont hazretleri gidiyorlar mı, yoksa kalıyorlar mı idi? Kendisi ne olursa olsun gidecekti. Piero, ertesi sabaha kadar kal-

ması için boşuna uğraştı. Adam, parasını aldıktan sonra, gitti. Maironi, Jeanne'a baktı.

"Bu akşam gidecektim!" dedi.

Jeanne gözlerini önüne indirdi, cevap vermedi.

Jeanne ciddi, Piero mahzun, konuşmadan aşağı indiler. Ceviz ağaçlarının altındaki çeşmenin yanından geçerken, Jeanne: "Bu iş burada başladı" demek istencesine, göz ucu ile Piero'ya baktı. Sonra, Yaban domuzu İnine gitmek için sola dönülecek yere gelince, bir an duraksadı. Sola yönelecek iken, kayın ağaçlı köşke doğru çıkan, oradan da otele giden keçi yoluna saptı. Köşke gelinceye kadar tek söz konuşmadılar. O zaman Piero sevgilisine, darılıp darılmadığını sordu. "Bilmiyorum" dedi Jeanne ve onun kırmış olabileceğini düşünerek, yüzüne şefkatle baktı. Onu öyle perişan bir durumda gördü ki, hemen heyecanla atıldı: "Hayır hayır, sevgilim, darılmış filân değilim, seni o kadar çok seviyorum ki!"

Köşkte müzik çalıyorlardı. Jeanne bahçe kapısının önünde durdu, kulak verdi. Kemanla piyano için bir parça idi, bu. Güçlü bir elin çektiği yay, kemandan, ince kuş sesini andıran fısıltılar arasında, görkemli kükreyişler koparıyordu. Bu kükreyişler Jeanne'a trajik bir azar ve yalvarış gibi geldi. *Signora Cerri*'nin, durumu bilse, ona böyle söyleyeceğini, ama kendisi, Jeanne, *signora Cerri* gibi sütle beraber din inancını, ahlâk dürüstlüğünü de emmek bahtlılığına erişse idi, böyle bir azarı hak etmeyeceğini, hak etmesine imkân olmayacağını düşünmek için ona bir anlık bir zaman yetti. Çocuklar bahçede oynuyorlardı, Jeanne'ı gördüler, el çırparak, içeri girsenize, diye bağırarak ona doğru

koştular. Oraya o anda girmek mi? Susmaları için bir işaret yaptı ve Piero ile uzaklaştı. Keman şimdi insana belki de parçanın bestecisi ihtiyar Tartini'nin canlandırmak istediği çılgınca, acı bir zafer çığlığı gibi gelen ateşli kükreyişlerle bir kere daha inlemeye başlamıştı.

V

O akşam *Hôtel Astore*'nin müşterileri erkenden odalarına çekildiler. Ablasının başını alıp Piero ile Yaban domuzu İninden gitmesine Carlino'nun canı sıkılmıştı; arkasına mantosunu giymeden, yanına bir şal almadan siste Rio Freddo'ya kadar gittiği; onu bir Hercules, ablasını da Iuno yapacak sihirli doğu ilâcı *Kephir*'i kendisiyle beraber her zamanki saatte içmediği için canı sıkılmıştı; hele Bassanelli'nin ona ablasının tedbirsizlik etmesinden ima yolu ile bahsetmiye cesaret edişine fena içerlemişti. Bassanelli oraya Jeanne'ı bulmak, Maironi'yi bulmamak güveni ile gelmişti, onun için yüzünden düşen bin parça oluyordu. Jeanne, otele döndükten sonra Piero ile ancak yemekten biraz önce başbaşa kalabilmişti. O zaman, ateşli bir el sıkması ile, çabuk çabuk ve hemen hemen hırsızlamadan: "Yarın gitmiyorsunuz, değil mi?" demişti. Piero cevap verecek vakit, belki de ruhunun keşmekeşi içinde, söyleyecek söz bulamamıştı. Yemekten sonra, Dessalle'lerin her akşam dostları ile sohbet ettikleri ve çay içtikleri küçük salonda az konuşmuş, hiç te tatlı sohbetler edilmemişti. Bassanelli sözünü Brescia seçimlerine getirmişti. Başkalarının de-

ğil, bakanlığın gösterdiği adayın gayretiyle seçimler Hükûmet için başarılı geçmişti. Bununla Maironi'yi kastettiği anlaşıldı. Marioni sinirlenmiye başlamıştı. Bassanelli'nin daha sonra söylediği bazı üstü örtülü cümleler ona, birçokları gibi zaaf göstermesi tabii olan zavallı markinin boşuna elde etniye çalıştığı bir başka yardıma işaret ediyormuş gibi geldi. O zaman Maironi taştı, Bassanelli'ye samimi olmasını, nedenini bilmediği özel işlere dair yarıgıda bulunmaya hakkı olmadığını söyledi. Bassanelli sert karşılık verdi: sözlerini ona, kendine çek diyen var mı idi? Carlino, ablasının titredğini, şiddetle Maironi'nin tarafını tutmak için kendini güç tuttuğunu gördü, konuşmayı orada kesti:

“Yeter” dedi. “Şimdi çay içeceğiz.”

Çaylar içilirken birkaç soğuk sözden başka bir şey konuşulmadı. Sonra herkes odasına çekildi.

VI

Piero'nun odası, otelin ortasından geçen geniş koridorun üzerinde, Jeanne'ın odasının tam karşısında idi. Bassanelli Piero ile aynı yerde yatıyor, iki oda birbirinden ince bir bölme ile ayrılıyordu. Kıskaç Bassanelli, Dessalle'lerin salonundan Piero'nun arkasından çıktı. Niyeti Piero'nun nerede yattığını öğrenmekti, çünkü bunu ne kendisinden, ne de başkalarından sormak hoşuna gitmiyordu. Yukarıdan inen bir hizmetçi dar merdivende bir an yolunu kesmişti, o yüzden hangi odaya girdiğini göremedi, yanılmış gibi yaptı, aradığı kapıdan önce bir kaç kapı açtı ve özür

dileyerek paldır küldür kendi odasına girdi. O sabah Piero ile Jeanne'in sık sık baş başa verişleri, yemekte gözlerinin kaygılı, hummalı parlamışları, göz göze bakışları, dalıp dalıp gidişleri, geceleri dönen dolapları iyi bilen ihtiyar kurtta ciddi şüpheler uyandırmıştı. Kararını vermişti: gece uyumayacak, gözleyecek, engel olacaktı.

Piero kendini açık pencerenin, tam karşıda, ormanın kara bir doruğu üzerinde titreşen yıldızların önünde, bir kanepeye attı, söz söylemeden dudak dudağa söylenen, Rio Freddo uçurumlarının kenarında, hattâ Jeanne'in kollarından sıyrılışından sonra da susuşlarında, onun bakışı ile karşılaşan bakışındaki heyecandan, el sıkışlarından, hele öyle uzun ve belâgatli sonuncusundan kalan izlenimi düşünmiye koyuldu. Belki de mukadder bir şeydi, bu; tabiatın hakkı, önüne geçilmez iradesi idi. Müthiş bir şiddetle dolu, tutuşmuş kanı mantığına hükmediyor, ona böyle şeyler söyletiyordu. Bu sırada otelin zemin katında sesler yavaş yavaş susuyordu. Sokak kapısı kapandı, ağır ayak sesleri tahta merdivenlerde, sonra da başının üzerinde gümbürdedi. En sonunda ev uykuya daldı. Piero kandili söndürdü. Vicdanının zayıf sesini dinlemeyi reddederek, kendine karşı karanlık bir yerleş duygusu içinde, kapıyı açmadan önce, kapı ile yer arasından ışık sızıp sızmadığını, koridordaki petrol lâmbasının hâlâ yanıp yanmadığını görmek için, yere uzandı. Lâmba sönmüştü. Yüreği çarparak ayağa kalktı. Böylece hazırlandıkça, Jeanne'in uyumadığını, hayal kurduğunu, kendisi gibi yürek çarpıntılarında ortalığı dinlediğini düşünmek onu gitgide daha bir

sarıyordu. Yerden kalkarken, tahtaları hafifçe çatırdattı. Hemen arkasından, Bassanelli'nin odasında bir gürültü duydu. Soluğunu tutup dinledi. Bassanelli, kapı ile pencere arasında aşağı yukarı paldır küldür dolaşmaya başlamıştı. Sonunda duruldu. Piero, uzun bir bekleyişten sonra, yürümeye başlayınca, öbürü de yürümeye, kapısını açıp koridorda gezinmeye başladı. Piero, onun Jeanne'a vurgun olduğunu biliyordu. Kıskaçlıkla bir şeyler yapmak, onu uyarmak istediğine şüphe etmedi. Yatağına uzandı, kıpırdamamıya çalıştığı halde, Bassanelli zaman zaman, uyumadığını gösteren belirtiler vermeye devam etti.

Saat birle iki arasında Piero'nun hafifçe içi geçti, bir düşün hayalini görür gibi oldu. Onun geldiğini, bir parmağı ile kapısına vurduğunu sandı. Ona kapıyı açmak, Bassanelli'nin gözetlediğini söylemek için alelâcele yataktan indi. Ayağını yere basınca, düş gördüğünü anladı. Ama işte kapıya iki kuru darbe ile vuruluyordu. İrkildi, kim olduğunu sormadan, kapıyı yavaşça açtı. Bir elinde bir mum, öbür elinde bir mektupla, yarı giyinik bir halde otel sahibini gördü. Uyku sersemi olduğundan, mektubun kendisine geldiğini, bunu bir arabacının getirdiğini, beyefendi aşağı inmek isterlerse, hemen hazırlanmaları için arabacının haber gönderdiğini bir türlü anlayamadı.

Gözlerini belerterek kısa pusulayı okudu, şaşkıncı kıpırtısız, kalakaldı. Adam biraz bekledikten sonra, bir diyeceği olup olmadığını sordu. Piero silkindi, düşüneceğini, arabacının beklemesini söyledi. Işığını yaktırdı.

Otelci çıkınca, pusulayı bir daha okudu. Pusula markizden geliyor, şöyle diyordu:

Pazar, saat akşamın yedisi

Sevgili Piero,

Doktordan bana tel geldi: — Genel durumu ağırlaştı. Akıl yetileri tamamen normal. annesini, babasını, kocasını, don Giuseppe Flores'i görmek istiyor. — Biz yola çıkıyoruz. Don Giuseppe bize bu gece kavuşacak.

Dua et!

ANNEN

Piero, gözlerini dayadığı yumruklarını öyle bir sıkı ki kolları titredi. İki dakika sonra yumruklarını çekip, ışığa bakarak, soluk soluğa, yavaş yavaş kaldırdı. Sonra, sanki âni bir irade atılışı ile eşyalarını çabuk çabuk topladı, çabuk çabuk merdivenleri indi, arabacıyı çağırdı, otelciye, şehirden gelen bir haber üzerine, hemen gitmek zorunda kaldığı için özür dilediğini bay ve bayan Dessalle'e iletmesini söyledi ve otelin kapısında bekleyen arabaya atladı.

Bir dolap beygirinin çektiği lângır lûngur kö-rüklü araba üzerinde, sessiz bir arkadaşın yanında, karanlıklar içinde aşağıya iniyordu. Ormanlar, keçi yolları, çayırılar, her şeyi bilen fundalıklar, çeşmeler yukarda ebediyen yitiyor, Picco Astore görünmez oluyor; duru yıldızların altında, çıplak bir yamaç ü-

zerinde, kara kara kulübe dizileri boyunca aşağıya iniyorlardı; yukarda, olup bitenlerden habersiz Jeanne'ın uyuduğu ev ebediyen yitiyor; dolap beygirinin yorgun argın çektiği araba, uyuyan sık kayın ağaçları, uyanık, seyrek çam ağaçlarının öncüleri arasından, uçurumlar boyunca aşağıya iniyor; zavallı sadık kadın onu baş ucuna çağırırken, kendisinin hırsıyla ihanete kalkışmış olmasının dehşeti; karanlık bir gücün, gözleri bağlı olan onu yavaş yavaş içine alıp şimdi de kısıvrak tuttuğunu anlamak duygusu; o boş *dua et* sözünün anlatılmaz acılığı ile sağdan sola, soldan sağa döne döne aşağı iniyorlar; dağların soğuk rüzgârından, gitgide daha bir bunaltıcı olan hava içinde, olanca kasvetli hayatını, hazin amacını gözünün önünde görerek; dolap beygirinin çektiği lângır lûngur araba üzerinde, sessiz bir arkadaşın yanında, sonu gelmiyen bir yolu soldan sağa, sağdan sola döne döne alarak, loş derelerin şırlıtısını duya duya, ilk menzile kadar hep aşağıya, aşağıya iniyorlar.

Dağa ne kadar gidecekler?

Altı saat.

YEDİNCİ BÖLÜM

HAYATIN IŞIĞINDA

I

Hastaneye saat dokuzu az geçe vardı. Kapıcıya, onu müdürün yanına çıkarmaları için emir verilmişti. Geldiği kendisine boru ile iletilen müdür, merdivenlerde ona karşı çıktı. İhtinamla: “İyi ettiniz, iyi ettiniz” diye tekrarlıyordu. Sessiz sorusuna, içini çekerek, bir şüphe ve umutsuzluk davranışı ile cevap verdi. Hayatı tehlikede mi idi? Ne yazık ki öyle. Ya akıl durumu? O tamamen normaldi.

Müdür, iyi yürekli, hem de bu gibi durumlara alışık bir insanın sakın gülümsemesi ile: “Zavallıkcı sizi o kadar aradı, o kadar istedi ki!” dedi

Çalışma odasına girmesi için bir işaret yaptı. Piero, oradan gidilmiyeceğini biliyordu.

“Nasıl?” dedi. “Oraya gitmiyor muyuz?”

Müdür tatlı tatlı gülümsedi: “Müsaadenizle, hemen değil” dedi. “Hemen değil. Burada, çalışma odamda biraz kendinize gelmeniz için size yiyecek bir şeyler hazırlattım. Kayınvaldenizin fikri. Yaman kaddın kayınvaldeniz! Melek gibi bir kadın!” Piero, hiçbir şeye ihtiyacı olmadığını, hiçbir şey yemek iste-

mediğini, karısını hemen görse iyi olacağını söyleyerek itiraz etti! Ötekinin ısrarı karşısında, bir şeyler sezinmeye, ondan bir şeyler saklamak istediklerinden korkmaya başladı...

“Hayır, hayır” dedi müdür hararetle. “Yok öyle bir şey!” Ellerini onun kollarına koyup, gözlerinin içine bakarak, sözlerine sıkıntılı bir şekilde devam etti:

“Şimdi size her şeyi söyleyeceğim. Burada, eşinizi, gelmesini arzu ettiği yaşlı bir papaz var ki, yanına girmeden önce sizinle konuşmak istiyor. Bu da markizin fikri. Hepsi bu kadar!”

“Pekâlâ.”

Müdür, *don* Giuseppe’ye haber göndermeden önce, Piero’ya kısaca eşinin hastalığını anlattı. Zayıflama mayısta başlamış, son iki hafta içinde hızlanmıştı. Cumartesiye pazara bağlıyan gece ateş başgöstermişti. Hastalığın ilk günlerinde hasta, bir çocuktan, eve huzur getirmiş sevgili bir çocuktan sık sık bahsetmişti. Müdür özür diledi, hastanın sözlerini tekrarlıyordu sadece. Ondan sonra bu konudan gitgide daha az bahsetmiş, en sonunda sözünü etmez olmuştu. Pazar günü öğle üstü, 39,5 ateşle, uzun bir susmadan sonra, normal bir akıl durumu içinde, birden annesi ile babasını, kocasını, *don* Giuseppe Flores’i görmek istemişti. “Zavallı bayan, hastaneden çıkıp yakın bir eve yerleşmek istiyordu ama ben, ateşini ve daha başka şeyleri gözönünde tutarak, arzusunu yerine getirmeyi uygun bulmadım. Bu sabah bu isteğini bir daha tekrarladı. Çok muhterem bir insan olan papazın, arzusunu günahlarının kefareti olarak

Tanrıya sunmasını söylemesi yetti. Zavallıcık hemen, evet, evet, dedi, çok günahı olduğunu söyledi.”

Piero, acı ile müdürün elini sıktı. Müdür çıktı, *don Giuseppe*’yi gidip bizzat kendisi çağırmak istedi.

Genç adam, yalnız kalınca, kendine hâkim olabilmek düşüncesiyle, dikkatini dışardaki şeyler üstünde toplamaya çalıştı. Pencereye gitti. Daha şimdiden sıcak başlamıştı. Dışarda, kızgın güneş altında, ıssız kırların sonsuz mahzunluğu içinde ağustos böcekleri ötüyordu. Piero, kendinden daha emin olunca, kapıya yaklaştı, biraz açıp, *don Giuseppe*’nin bildiği ayak seslerini bekledi. *Don Giuseppe* ona ne söyleyecekti? Ortahğı dinlemeye koyuldu.

Sessizlik.

Hastabakıcıların sesleri. Geri çekildi, makine gibi bir davranışla eğildi, müdürün masasındaki açık bir kitaba baktı. *Humlet*’in İngilizce aslı: tiyatro sahnesi. Kapıyı bir kere daha açtı. Şu ağustos böcekleri de! Başka sesler. En sonunda müdürün sesi, *don Giuseppe*’nin sesi. Titremeye başladı, kendine gelebilmek için pencereye gitti, arkasına döndü ve karşısında, yalnız olarak, geniş, mübarek alını, siyah gözleri ile, görkemli ve tath, ihtiyar adamı buldu. *Don Giuseppe*, bir şey demeden kollarını açtı, aynı şekilde Piero da bir şey demeden, kollarını açtı, boyuna sarıldı. *Don Giuseppe* ilk olarak bu sessiz kucaklaşmadan sıyrıldı, elleri ile Piero’nun omuzlarını tutarak, alçak sesle ona hastayı öleceğinden emin, Tanrı’ya karşı şükran, ailesine karşı sevgi duyguları ile dolu bir halde, tahmin edemeyeceği bir ruh hali içinde bulacağını söyledi.

Bu duyguları dile getirirken öyle yüksek, şimdiki ve geçmişteki durumu hakkındaki düşüncelerinde, annesine, babasına verdiği öğütlerinde, çevresinde söylenmiş, yapılmış şeylerden bahsederken öyle isabetli idi ki! Bir mucize idi, bu! Böyle derken *don* Giuseppe'nin sesinin perdesi alçalıyor, gözleri büyüyor, tutuşuyor, sözlerine duygulu davranışı eşlik yapıyordu. Anlaşılyordu ki, Scremin'lerin evinde tanıdığı Elisa'dan bambaşka bir Elisa bulmak onu şaşırtmıştı.

Müdürün ziyaretçilerine ayrılmış kanepesine oturdu. Maironi'yi de yanına oturttu, bir eliyle gözlerini ovuşturuyordu.

"Beni dinleyin" dedi.

Başını sallıyarak, gözlerini önüne indirerek, kırık dökük bir sesle, söyleyeceği sözleri ya da söze nereden başlayacağını içinden tartışıyormuş gibi yaptı. Sonunda, çetin kelimeleri sıkarak güç halle çıkardığı alnını, her zaman yaptığı gibi, eliyle sıvazladı. "Size her şeyi bildirmek zorundayım" dedi.

Bir kere konuşmaya başlayabilmişti ya, sözüne daha serbestçe devam etmekle beraber, sesinde, yüzünde sanki anlattığı geçmiş şeyleri bir kere daha yaşıyorinus gibi bir şeyler vardı yine de.

"Okunmuş şaraplı ekmeği bu sabah saat beşte küçük bir melek sükûnu ile yedi, birkaç dakika bir şeye daldı, sonra annesiyle babasına, kendisini beminle yalnız bırakmalarını söyledi."

Bu noktada *don* Giuseppe bir kolunu Piero'nun boynuna doladı, ona ıslak gözleriyle gülümsedi. "Ba-

na sizden bahsetti” dedi. Piero yüzünü ellerinin içinde sakladı.

“Öyle anlaşılıyor ki” diye *don Giuseppe* içini çekerek sözüne devam etti “burada asistanlar, ya da hemşireler, hezeyan içinde olduğunu görerek, anlayabileceğini akıllarından bile geçirmeden, aralarında, onun önünde... zavalılığın bilmemesi gereken bazı şeylerden bahsetmiş olacaklar. Duymuş, her şeyi anlamış, her şeyi hatırlıyor, bana her şeyi tekrarladı. Ben tabii durumu kurtarmaya çalıştım, bütün bunların yalan olduğunu söyledim! Sözümü ağzıma tıkadı. ‘Öyle söylemeyin, gerçek olduğunu biliyorum, gerçek olduğunu gözlerinizden okuyorum.’ Bayanın bekâr olup olmadığını öğrenmek istedi, olmadığını öğrenince, çok üzüldü. Sizin gelip gelmiyeceğiniz, sizi affettiğine dair bir sözünü, bir duasını iyi karşılayıp karşılamıyacağınız konusunda ne düşündüğümü sordu. Ben iyi karşılayacağınızı söyledim.”

Don Giuseppe sustu. Piero ağlıyordu.

“*Don Giuseppe*” dedi “bu eziyete katlanmasına engel olmanız, söyleyeceği şeyleri benim söylenmiş, işitmiş saydığımı, onu avunduracak ne varsa benim tarafımdan sizin söylemeniz mümkün değil mi?”

Don Giuseppe bir elini dizlerine koydu, yüzüne bakmadan, dudaklarında, mahzun ama ilkinden başka soğuk bir gülümseme belirdi: belli belirsiz bir gülümseme, bir iç çekiş, usulca fısıldanmış sözsüz bir şüphe sesi, bir ses ki Piero şöyle anladı: “Söylenmesi uygun olmıyan bazı sebepler yüzünden, kendiniz konuşsanız daha iyi olmaz mı?”

Kapıya vuruldu. Bir hademe, Bologna'dan telegrafla çağrılan profesörün geldiğini bildirdi.

II

Müdürün çalışma odası ile zavallı Elisa'nın uzun zamandır acı çektiği, şimdi de can çektiği ücra, küçük daire arasında uzun bir yol vardı. Buralarda, nazik davranışlı, sakın görünümlü birtakım kimseler dolaşıyordu ki birçoğu *don* Giuseppe'yi saygı ile selâmladılar. İçlerinden biri, kibar tavırlı yaşlı bir bay, bir seferinde müdür tarafından tanıştırıldığı için, Maironi'yi tanıdı, durdurdu.

"Eşiniz nasıllar, efendim? Çok acı çekiyor biçare. Sadakat kadındır, erkek olması mümkün değildir. Bize deli diyorlar ama biz herkesin girdisi çıktısını biliriz. Boşboğazlık edenler de yok değil. Ama hoş görmeli! Allaha şükür, bir vakitler ben de öyle idim ama şimdi artık değilim. Yanınızda kutsal Ruh olduğunu görüyorum. Ne güzel düşündüğümü, beni hâlâ burada tutmanın cinayet olduğunu müdür beye söyleyin!"

Müdür bey az ötede idi, sözlerini duydu, kısa zamanda taburcu edeceğini sevgi ile va'detti, gidip sütlü kahvesini içmesini söyledi. Zavallı adamcağız, aşağı bir varlık gibi, yarı korku, yarı nefret duygusu içinde, sessizce itaat etti. Müdür, *don* Giuseppe ile Piero'ya kavuştu, sakın felsefesi ile, şaşkın Piero'ya, okumakta olduğu *Hamlet*'ten, delilikleri betimlemekte Shakespeare'in dahice buluşlarından, deli ro-

lû yapan bir nevrastenik olmakla kalmayıp, tam anlamıyla bir budala olan o olasıya garip *Hamlet*'ten söz etti.

Hastanın yattığı dairenin küçük merdiveninde markiz Nene'ye rasladılar. Markiz damadını sakın bir gülümseme, yüzünde ve sesinde kararlı bir anlamla karşıladıysa da, onu bir düziye hareket halinde tutan aşırı heyecanı yine de önlemeye, gizlemeye muvaffak olamadı. Çabuk olması için bir işaret yaptı. Elisa onu, Bologna'lı profesörün muayenesinden en azından bir dakika önce görmek istiyordu. Çabuk! Markizin şefkat sözleri, göz yaşı filân istemediği, hastanın çevresinde her şeyin sakın olması, kimsenin aşırılık yapmaması için acıya kahramanca göğüs gerdiği anlaşılıyordu. Gözleri yaşlı Zaneto'yu dinlenmeye göndermişti. Onu kucaklamak isteyen damadına direndi: "Gel, gel!" dedi — "Met'in ol, met'in!" Kocaların en vurgununa sesleniyormuş gibi.

Sıcak, loş, sessiz, kutsal acı odasına, damadının önüsüne girdi. Gülümseyen bir şefkatle: "Bak, Piero geldi; bir dakika, yalnız bir dakika!" dedi. Böyle diyerek bir yana çekildi. Piero içeri girdi, loşlukta yatağın hafif beyazlığını, ayağa kalkan rahibe hemşirenin karanlık yüzünü hayal meyal görebildi, tatlı, zayıf bir sesin: "Az açın" dediğini duydu, markiz: "Biraz, hemşire, biraz" derken, ayaklarının ucuna basarak yatağa yaklaştı, onu gördü.

Hemen hemen üç yıldır onu bu kadar yakından görmemişti, ona çok değişmiş gibi geldi. Pembe beyaz olan yüzü, şimdi ateşin verdiği kırmızılık altında fildişinin sıcak solukluğunu gösteriyordu, burnu in-

çelmışti, gözleri daha bir iri, daha bir koyu, daha bir parlak görünüyordu. Yüzü asla bu kerte güzel, bu kerte ruhlu olmamıştı.

Ona kollarını uzattı, başını tuttu, kendine çekti, ağzı üzerine “teşekkür ederim” diye fısıldadı. Piero onu, âdeta cesaret edemeden, hafifçe öptü.

Nefes darlığı o kadar şiddetli idi ki, güc halle: “Göreyim seni!” diyebildi, Piero’nun arkaya attığı saçlarını eliyle yavaş yavaş alına indirerek, acı, sevgi kıvılcımlarının, erinç gülümseyişlerinin birbiri ardınca bir çakıp bir söndüğü iri, sabit kara gözleriyle ona baktı, baktı.

“Yeter, Elisa, yeter” diye annesi fısıldadı.

Hasta, yüzünü sağa eğdi, dudaklarını kocasının koluna koydu.

“Güle güle git!” dedi. “Sonra döneceksin, değil mi? O kadar şeyim var ki!...”

Piero eğildi, dışarda kalan kulağını öptü: “Ebediyen seninim” diye fısıldadı.

Elisa, mutlu, gözlerini kapadı:

“Tanrının” dedi.

III

O gün biraz iyileşir gibi oldu. Bologna’lı profesör, aldığı müşahedeler, yaptığı muayenelerle hastayı tabiatıyla yormuş, sonra da mutlak istirahat tavsiye etmişti. Tanı, hastayı tedavi eden iki doktorun tanısının aynı, prognoz ise daha az kötümserdi. Ateşin düşmesiyle hastanın zafiyetten gitmesi tehlikesi vardı ama profesör genç bir organizmanın direncine, sonra

yapılan tedaviye güveniyordu. Bu konuşmayı, hastanın yattığı odanın bitişiğindeki küçük salonda yapmış, en başta kendisine hastanın kocası olarak takdim edilen kişiye hitabetmişti. Profesörün gözlerine bakmak, hak etmediği o tercihi kabullenmek Piero'ya ağır geldi. "Annesine söyleyin, ben lâıyk değilim buna" demek isterdi. Kendini, gerçek acısını göstermeye de lâıyk görmüyor; yalan yapıyormuş gibi utanıyordu. Profesör, akşamdan evvel gitmek niyetinde değildi. Geleceği haberi şehirde hemen duyulmuş, daha gelmeden, hastaneye, üç, dört konsültasyon çağrısı gelmişti. Piero, profesörün, karısını bir daha görmesini istiyordu, içinde duyduğu ve başkalarına göstermek istemediği olanca heyecanı ile, bu arzusunu ona dışarda, yalnız olarak söylemek için, salondan profesörle çıktı. Ona gerçeği olduğu gibi açıklamasını rica etti. Profesör gerçeği söylemişti, önceki sözlerini tekrarlamaktan başka bir şey yapamazdı. "Umutu elden bırakmıyalım" dedi. "Görüyorum, buna ikiniz de o kadar lâıksınız ki, zavalcılıklar!" Piero, sezgisinin, öyle ayak üzeri koyduğu ruhsal tanısının doğruluğuna gitgide daha bir inanan o iyi kalbli adamın, bir şey demeden elini sıkıp sarstı.

Öğleden sonra saat dörde doğru hasta uyuyor, annesi başında bekliyordu. Küçük salonda don Giuseppe dua kitabını okuyor; Zaneto, büyük bir umut içinde, Piero'ya fıs fıs bir şeyler söylüyor, hastaneye ait birtakım eski anılarını, gençliğinde orada tedavi görmüş halasından bahsediyordu. Daha sonra sözü, karısının, kızı için hazırlattığı kır evine, gütü orada geçirmenin uygun olup olmayacağı, kışı nere-

de geçirmeleri gerektiği konusuna getirdi. Bütün bu gülleri, dikenli bir konunun antresine serptikten sonra, oraya bir ayağını atmaya cüret etti.

“İşittiğime göre” dedi “servetinin kaynağı hakkında bazı şüphelerin varmış. Bu şüpheler servetine tam bir tasarrufta bulunmanı engelliyecemmiş. Bak, bunu sana lâf olsun diye söylüyorum! Evet, lâf olsun diye! Senin iyiliğin için söylüyorum. Bu meseleyi ben biliyorum. Gençliğimde olsun, büyüdükten sonra olsun, bu meseleden bizim evde sık sık bahsedildiğini işittim. Bu öyle bir mesele ki aslında mesele de değil. Ortada bilmem tarih, bilmem şekil, bilmem neden dolayı iptal edilmiş bir vasiyetname var. Şekildeki eksiklikleri gereği gibi önemsememek belki cömertçe bir davranıştır ama adaletli bir davranış değildir. Şekil eksikliği daima esastaki bir şüpheyi yansıtır! Hangi din adamına istersen sor...”

“Bunlardan hiçbiri benim işime gelmez” diye Piero düşündü. Aynı zamanda bir noktaya dikkat etti ki, zâhit kayınpederi ile kuşkucu Jeanne, ayrı ayrı yollardan gelip, bencillikleriyle aynı öğüt kürsüsünde buluşuyorlardı.

Markiz Nene başını kapıdan uzatıp Piero’yu çağırdı. Elisa uyanmıştı, onu istiyordu. Damadı odaya girerken o dışarı çıktı, hemen hemen yapmacıklı bir memnurluk edası ile, gülümsiyerek, Elisa’nın kendisini kapı dışarı ettiğini söyledi. Sonra, usulca: “Yanında az kal!” diye ekledi.

Sör daha önce çıkmıştı. Hasta, kocasına, pence-
renin karşısına, yatağın yanına oturmasını işaret et-

ti. Ona gülümsedi, elini uzattı. Piero, bu küçük, kuru, sıcak, fildişi eli öptü, ellerinin içine aldı.

“Biraz daha iyicesin, değil mi, canım?”

Elisa, öper gibi dudaklarını uzattı, işitmemiş gibi:

“Çocuğum olmadığına şimdi öyle yaşıyorum ki” diye mırıldandı.

Piero itiraz etti. Niye böyle söylüyordu? İyileşeceğini bilmiyor mu idi? Doktorların iyileşeceğinden emin olduklarından haberi yok mu idi? Hasta cevap vermedi, kocasının ellerine bakıp okşadı, az sonra, anlaşılır anlaşılmaz bir sesle:

“Yarın akşam” dedi.

“Yarın akşam ne olacak?”

“Saat yedi ile dokuz arasında” dedi Elisa.

Piero’nun yüreği burkudur gibi oldu. Yoksa zihni yeni baştan mı karışıyordu?

“Elisa” diye seslendi.

O zaman hasta bir an yüzüne baktı, sonra gözlerini onun ellerine indirdi, elleri ile ellerini okşamaya devam etti, dudaklarını kıpırdattı. Piero anlamadı, üzerine eğildi, bir düziye yüzüne bakan, ellerini okşayan, yüzü ciddi hastanın dudaklarından bir soluk gibi şu sözler döküldü:

“Yarın akşam saat yedi ile dokuz arasında bırakıyorum sizi.”

Piero, kanının donduğunu duydu, can çekişenlerin gelecekte haber verişlerini düşündü, hemen bir cevap bulup veremedi. Sonra heyecanla itiraz etti. Sanki Piero, böyle olmasını isteyen Tanrıya karşı ge-

liyordu da, hasta parmağını dudaklarına götürerek susmasını işaretledi. Sonra başını hafifçe yastıkta oynattı, elini kocasının koluna koydu, yüzüne yalvaran gözlerle baktı. Tanrı ona büyük bir lûtufta bulunmuştu, öyle değil mi?

“Beni uyandıran, çağıran Tanrının büyük bir lûtfudur bu, emin ol. Hepinizi, bana yardım eden o melek gibi *don Giuseppe*’yi de yanımda görmek büyük bir lûtuftur. Sus, sevgilim, sus.”

Elisa sustu, onu kendine çekti, üzülmüş gibi yüzünü buruşturdu, yüzüne bakmadan, fısıldadı:

“İyi bir eş olamadım — sus sevgilim, sus — seni çok, pek çok seviyordum ama bunu sana göstere-medim, beni soğuk bir insan sanmış olacaksın. Çok fena ettim, bunu şimdi anlıyorum.”

İki kolunu boynuna doladı, kulağına fısıldadı:

“Sevgilim, bütün kusurlarımızı bağışlayalım, ister misin? Hem de hepsini, hepsini? Benim bilmediğin kusurlarıma, senin bilmediğim kusurlarına varıncaya kadar, hepsini?”

Piero, ağlayarak, onun incecik kollarını yavaşça boynundan çekti, yere diz çöktü, ağlayan Elisa’nın bir eline dudaklarını bastırdı. Piero’nun gecikmesinden telâşlanan markiz, o anda, onu çağırmak için, kapıyı açtı. Gördü, sustu, geri çekildi. *Don Giuseppe*, gözlerini dua kitabından kaldırıp markize baktı, hastanın odasından çıktığını sandı, durumunu sordu. Markiz her vakitki gülümsemesi ile: “Bilmiyorum, görüyorum ki beni istemiyorlar” dedi. Onun gözlerinden de iki tatlı yaş damlası süzüldü.

Hasta, kocasını yerden kaldırdı:

“Çok gençsin” dedi. “Yalnızsın. Zamanla...”

Duygulandı, cümlesini tamamlayamadı. En sonunda kollarını bir kere daha boynuna doladı, soluk soluğa:

“Beni unutmayacaksın, değil mi?” dedi. “Bana o zaman da dua edeceksin, değil mi? Bir vakitler ettiğin dualar gibi, öyle değil mi, sevgilim?”

Piero cevap vermiyordu.

“Bir vakitki gibi dua etmiyor musun artık?”

Cevap yok.

“Artık dua etmiyor musun? Dinini mi yitirdin?”

Maironi denedi ama yalan söyliyemedi.

“Affet beni!” diye üzgün, yalvardı. “Affet beni!”

Öldürücü sessizlik içinde, hastanın hızlı hızlı solumasından başka bir şey işitilmedi. Sonunda ellerini birleştirdi.

“Piero!” dedi usulca.

Acı ile dolu gözlerini kaldırdı, anlatılmaz bir şekilde, tâ yürekte dua etti, şimdiki acılarıyla, ahrette durulanırken çekeceği acıları hep ona sundu.

“Allahım, Allahım” diye düşündü “canımı böyle alma!” Ama hemen arkasından, bir an vicdanı sızlar gibi oldu, içinden hemen: “İrâden ne ise öyle olsun!” diye ekledi.

Sonra, sönük bir sesle:

“Sevgilim” diye çağırdı.

Mendil istedi. Mendili alınca, gözlerine götürmeye çalıştı ama eli yatak çarşafına düştü.

“Gücüm kalmamış” dedi ve ellerini açtı.

Piero, titriyerek, acı ile kıvranarak, bir avunç sözü söylemeyi istemekle beraber söyliyemiyerek, yaşlı gözlerini mendille sildi. Zavalılı kadın ona sadece:

“Teşekkür ederim. Bana annemi çağır” diyebildi.

IV

Scremin’ler, *don Giuseppe Flores*, *Maironi*, hastaneye yakın küçük bir otelde kalıyorlardı. Ateşini hâlâ epey yüksek, hastayı yorucu bir kaygı içerisinde, kalbini de zayıf bulan ama yakın bir tehlike görmiyen pofesörün muayenesinden sonra, *don Giuseppe* ile Zaneto çekildiler. Markiz geceyi kızının odasında sürle beraber geçirmek istedi. Piero bitişik salonda bir başına karanlıkta kaldı, kanepeye uzandı. Yorgundu, başı uyku ile iyice ağırlaşmış olmakla beraber. oradan uzaklaşmak istememişti. Saat ikiye doğru uyuyakaldı, rüyasında bir saçma sapan yüzler, olmayacak olaylar kaosu gördü, bunlar öyle karışık ve ağır şeylerdi ki uyandığı zaman ona sanki yüzyıl uyumuş gibi geldi. Kalktı, korku içinde, kanepede oturdu, nerede olduğunu kendi kendine sordu. Açık pencerenin boşluğunda, büyük bir yıldız ışıyordu. Kulak kabarttı. Hastanın odasında çıt yoktu. Pencereden, kaynaşmamış bir kalabahğın hafif, karışık gürültüsünü andıran sesler geliyordu. Gidip dinledi: uzak bir koğuştan, nöbet üstündeki kadın hastaların bağrıışları, çağrıışları işitiliyordu. Sesler kâh iyi duyuluyor, kâh havanın değişmesiyle, duyulmaz olu-

yordu. Karanlık, ucsuz bucaksız kırlar, gökyüzü gibi sessizdi. Hiçbir hayat belirtisi yoktu. Piero, yarım saat kadar uyuyordu. Vena'nın çayırları, ormanları üstünde de aynı yıldızların ışıdığı düşüncesi zihninde yorgun, gevşek bir şekilde belirdi ve yitti. Yıldızların hadsiz hesapsız gözleri, hastanın: "Dinini yitirdin mi?" sorusunu biliyor, hepsi de ona mahzun mahzun bakıyor gibi idiler. Ne istiyorlardı ondan? O büyük yıldızla dikkatle baktı, bir iç düzenleri olan, fakat tıpkı her seviyedeki davetlilerin, birkaç meraklı ile beraber geliş sırasına göre tesbit edilmiş bir korteje karmakarışık bir şekilde katılmaya koşmaları gibi, vicdanında düzenlerini yitiren, duyuların izlenimlerine karışan düşüncelere daldı.

— Dinim hak ve adalet, diyebilirim — Ya Vena'da o iş olsaydı? Zavallı yavrucağ. Ne dehşet verici bir şey olurdu senin tarafından öpülmek, kucaklanmak! — Ne alçaklık, ne alçaklık, ne alçaklık!

Kendini şiddetle yererken, gizli düşünceler gıcır diyarak dudaklarına yükseliyordu. Sonra yine eski yerlerine indiler.

— Durumum ne olurdu? — Her şey mahvolurdu — Ne alçaklık! — Hayır, hayır, hayır, hak ve adalet dini benim hiçbir şeyimi savunmadı — Bir tesadüf eseri karşıma Bassanelli çıktı — Gerçekten tesadüf mü? — Olanca kuşkuculuğuna rağmen, Jeanne benden kat kat üstün. Jeanne Tanrıya inansa, tümü ile onun olurdu. — Ya benim önsezilerim? Onlar ne olacaktı? — Her şey bir hiç, bir tesadüf mü? — Allahım, Allahım. Ya aklımı yitirirsem, ya ömrümün sonuna kadar burada kalır, bağırıp çağıran şu deli

kadınlara dönersem! — Babacığım, sen şu iri yıldızda mısın? — Hayır, hayır, babacığım, Allaha inanıyorum, inanıyorum, hep inandım. Ona zati, ben de senin olduğun, annemin olduğu yere gelirim belki! Elisa size geliyor, belki bir gün ben de gelirim!

Boğazından taşan hıçkırık dalgasını güç halle durdurdu. Çaprazlanmış kollarını göğsüne bastırdı, alt dudağını ısırды, iri iri yaşlar sessizce süzüldü. Dudaklarını aralayıp da soluk soluğa göz yaşlarını silmeye muvaffak olunca, sonsuz bir iç tatlılığı ile ama yine de içten gelen bir rıza ile, içten gelen bir kararlı olmaktan çok, hâlâ biraz makine gibi bir davranışla Elisa'nın üstüste "Tanrının — Tanrının — Tanrının" diyen sözlerini birkaç defa tekrarladı. Hıçkırıklar bir kere daha başladı, Piero onları tuttu, yüzünü görüntüye benziyen büyük yıldızla, öteki yıldızlara kaldırdı. Gökyüzünün sayısız mahzun gözlerinde Elisa'nın öleceği yazılı idi! Düşündü, düşündü, düşündü, Praglia'nın, yüzüstü bırakılmış büyük manastırın, küçük iken esrarlı bir ses duyar gibi olduğu balkonların hayali düşüncelerinin içinden ağır ağır geçti. Hayal silindi, düşünce içindeki bir sise gömüldü, yıldızlar karardı, artık kendi şaşkınlığından, havanın nemli serinliğinden, kadın koğuşlarından gelen bağrışmalardan, çığlıklardan, ağlamalardan başka bir şey duyamadı.

İrkildi, bir el hafifçe omuzuna dokunmuştu. Dönüp baktı, gelen markizdi. O farkında olmadan içeri girmiş, ışığı yakmıştı. Elisa *don* Giuseppe'yi istemişti. Yeni bir şey yoktu. Bir istekti sadece, ona bir şey söyle-

mek istiyor, unuturum diye korkuyordu. Deli kadınların uzak çığlıklarını duyan ihtiyar kadın: "Ne güzel bir gece!" diye tatlı bir sesle ekledi ve pencereyi kapadı. Piero'yu, kızının yatağı önünde sevgi ve acı ile diz çökmüş gördükten sonra, markiz onunla güçlü bir kimsenin zayıf bir kimse ile konuştuğu gibi konuşuyor; derin bir şefkat, aman telâşlanmasın, üzülmesin diye büyük bir dikkat gösteriyordu. Gidip *don* Giuseppe'yi çağırmasını, sonra da otele gitmesini, bir iki saat olsun uyumasını söyledi.

"Söyle de babanı saat altıya doğru uyandırınlar" dedi. "Kahve ile beraber biraz da süt götürmeyi unutmasınlar, çünkü alışıktır."

Piero elini öptü, markiz, kısa kesmek, kızının yanına dönmek için elini hemen çekti. Zavallı kadın-çağızın artık umudunu yitirmiş olduğunu, sükûnetinin, şefkatinin, ihtimamlarının kutsal bir iradenin mucizesi olduğunu duyuyor, ayaklarına kapanmak istiyordu. Otele gitti, *don* Giuseppe ile geri döndü. Papaz hastanın yanına girdi; markizle sör, konuşmalarını beklemek için, Piero'nun oturduğu küçük salona geldiler. Sör, bayan şunu aldı, bunu aldı, yüzü her vakti yüzü diye, tatlı bir şeyler söylemeye çalışıyordu. Sürekli dualarla kendini bitiriyordu, zavallıcık. Bay yanına girdikten sonra, bir düziye dua etmişti. Belki zihninden ama kendini zorladığı görülüyordu biçarenin.

Markiz genellikle geceyi fena geçirmediğini söyledi. Sabah âyinine gitmek istemişti. Kasabanın kilisesi iki adımlık mesafede idi. İlk âyin saat kaçta yapılyordu? Aynı zamanda dışarda olmamak için, en iyisi

don Giuseppe'nin âyinine gitmemekti. İlk âyin saat dört buçukta idi.

Artık kimse söyleyecek söz bulamıyordu. Hastanın *don* Giuseppe ile konuşması herkeze fazla uzun görünüyordu, onun için sıkıntılı bir sessizlik oldu. İyi kapanmamış pencere bir rüzgâr esintisi ile açıldı, karışık bağrısmalar işitildi. Tam o anda ihtiyar papaz içeri girdi. Sör, yerini almak için davrandı, markiz: "*Don* Giuseppe, ne var ne yok?" demekten kendini alamadı. Zavallı ihtiyar, yorgun yüzünde bekleyişin heyecanını tüm gizliyemedi.

"Hiç. Ahret konularından bahsettik" diye *don* Giuseppe sakın sakın cevap verdi.

"Durumu nasıl?"

"Bir değişiklik yok. Sadece biraz daha zayıf görünüyor Son duanın saat altı ile yedi arasında yapılmasını istedi, o saatte kendini daha iyi duyuyormuş da ondan. Böyle olması faydalı olabilir, onun için kabul ettim."

Markiz usulca "peki" dedi. İri, ciddî gözlerinde, kutsama âyinine duyduğu saygı ile tevekkül belirdi. Başka bir şey söylemedi, bir süre, çökmüş bir halde kıpırtısız kaldı, sonra ilk defa gözlerini sildi. Kapıya yürüdü. Kamburlaşmış sırtı, öne eğik başı, muazzam bir acının Allahın arzusuna tevekkülle eğilişini gösteriyordu.

Don Giuseppe, Piero ile yalnız kalınca, sessizce yüzüne baktı. Piero ilkin bunu sezmedi, sonra zihninden geçenleri okumak istediğini sandı. Değişmiş olduğunu, daha mahzun, daha görkemli bir hal aldığını görünce,

markizle konuşurken, ondan bazı şeyleri saklamış ol-
ması ihtimali birden zihninde çaktı. Onu gözleriyle
heyecanla soruşturdu.

“Bir önsezi ile bu akşam öleceğini duyuyor” dedi
don Giuseppe usulca. “Hattâ öleceği saati bile söylü-
yor.”

Piero yüzünü önüne eğdi.

“Biliyorum ” dedi.

“Biliyor musunuz? Bir şey daha var.”

Sessizlik. İhtiyar adam söylemeye, genç adam da
sormaya cesaret edemiyor gibi idiler. En sonunda *don*
Giuseppe cesaretini topladı.

“Valsolda’ya gömülmek istiyor” dedi.

Piero, şaşkın bir halde, ellerini birleştirdi.

“Valsolda’ya mı? Valsolda’ya mı?”

“Evet, Valsolda’ya. Bunun iki sebebi varmış. Bi-
rincisi, sizin oraya olan sevginizi desteklemekmiş, böy-
lece orada yatan annenizle babanızın anılarına karşı
bir kerte saygısızlık etmiş olmasının verdiği vicdan
ezinci; ikincisi de, Allah’tan büyük bir lûtf istemekle
kendini onlarla birleşmiş duyması imiş. Piero’ya rica
edin de — dedi — onlarla beraber olmama müsaade
etsin...”

İhtiyarın sesi bir soluk, ince bir soluk haline geldi.

“... kendi kızları imiş gibi.”

Piero, hıçkırarak, sımsıkı ona sarıldı.

“Öyle sanıyorum... Allahın lûtfu...” Devam ede-
medi.

Böyle uzun zaman birbirlerine sarılmış olarak
kaldılar. Sonunda genç adam yüzünü kaldırdı, fısılda-
dı:

“Ya zavallı kaynanam ne der buna? Bu ona yeni bir acı olmaz mı?”

“Ben de eşinize bundan bir nebze bahsettim. — Benim annem melektir — dedi. Şimdi susalım da konuşmamızı duymasınlar.”

Yakın küçük kilisenin çanları sabah *Ave Maria* duasını çaldılar, hasta saatin kaç olduğunu sordu, gökyüzünü görmek istedi, uyuduğunu, rüyasında Piero'su ile, annesiyle, babası ile, hattâ sör Eletta ile (gülümsiyerek söre baktı) cennette olduğunu, annesiyle sör Eletta'nın ısıltı ısıltı yandıklarını ama Piero'nun dala bir ısıldadığını annesine anlattı. Annesi, okşayıcı bir sükûnetle: “Peki canım, peki canım!” dedi. Hasta ona hazırlanmasını, çok geçmeden bu dediği şeyin olacağını, buna çok sevindiğini söyledi. Annesi sustu, çanlar çalıyordu, sör Eletta pancurları araladı, hasta doğunun onun için son bir defa ağardığını gördü.

V

Don Giuseppe âyini saat beş buçuğa doğru kutladı. Sonradan kilise papazının büyük bir memnurlukla anlattığına göre, o yabancı, ihtiyar papazın yaptığı gibi, sesinde öyle bir heyecan, yüzünde öyle bir merhamet, öyle derinden içcekişlerle âyin kutlayan birine daha raslamamıştı. İsa'yı görüyormuş gibi oluyordu, dedi. Âyin bitince, soyunmasına yardım etmiş, sonra da yanından ayrılmıştı.

Don Giuseppe, şükran dualarına dalmıştı. Eşya odasına birinin girdiğini sezmedi. Dua tahtasından

kalkınca, şaşaladı. Piero karşısında duruyordu. Yüzü heyecan ve yalvarma ile öyle perişan, birleştirdiği elleri öyle titrekti ki, hemen “ölmüş olacak!” diye düşündü ve dehşetle dolan gözleri bu düşüncesini yansıttı. “Hayır hayır, sizinle konuşacağım!” diye Piero telâşla cevap verdi. *Don Giuseppe*, odada bekliyen çömezi dışarı çıkardı. Piero, dua tahtasına diz çökmüş, gözlerini bir eliyle örtmüştü, öteki eliyle de bir düziye günah çıkaranlar için konulmuş eski püskü koltuğu dövüyordu.

Don Giuseppe, ne olacağını kestiremiyordu, dediğini yapmak mı, yapmamak mı konusunda bir anlık duraksamadan sonra, kabul etti.

“Ben ancak burada konuşabilirim, burada konuşabilirim” diye Piero iki elini yüzünde birleştirerek hıçkırdı. “Bu gece bana Tanrının lûtfundan bahsettiğiniz zaman... Zaten perişandım... ama sonra... sonra...”

Sözünün arkasını getiremiyordu. *Don Giuseppe* bir eliyle yavaşça saçlarını okşadı.

“Sabırlı olun, sabırlı olun, içinizi dökün, sakinleşin.”

Ama Piero susamıyordu da; sesi yavaş yavaş güç kazandı.

“Siz buraya gelmek için çıkınca... birden içimde, ne olduğunu bilmediğim bir telâş, heyecanlı bir bekle-yiş, yüreğimde bir ezginlik, ağlayamamakla beraber büyük bir ağlama arzusu duydum. Birden bir an, tek bir an için alnımın, ya da göğsümün içinde, nerede olduğunu kestiremiyorum, şu kelimeleri gördüm: “Niye direniyorsun bana?” Şaşırdım, ama hemen sonra: bir tesadüf, istemsiz bir hatırlayış, hepsi o kadar, diye

düşündüm. Kaynanam, âyinden dönüşünde, dua kitabını salonun masasına bırakmıştı. Kitabı açtım. Bir *Imitation* idi, bu. Gözlerim, İsa'nın şu sözlerinin bulunduğu dördüncü kitabın ilk sayfasına ilişti: "*Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis et ego reficiam vos.*"

Don Giuseppe, hafif bir haykırışı önliyememişti. Piero heyecanla onu soruşturdu. Hiç, hiç, *don Giuseppe*'nin söyleyecek hiçbir şeyi yoktu. Genç adam devamla:

"Allahın beni çağırdığını işitmişçesine, titremiye, zangır zangır titremiye başladım. Doğruca kiliseye geldim. Yolda giderken, Allahla dolu bir havada yürüyormuş gibi oluyordum. Ayağımı kilisenin eşiğine basmam, sizi mihrapta görmemle çocukluğumdaki olanca inanın uyandığını, Allaktan uzaklaşmamın, onun çağrılarına kulaklarımı tıkamanın verdiği şiddetli bir acı, sabırlı iyiliği karşısında içten bir minnettarlık duymam bir oldu.

"Âyin *Sanctus* bölümüne gelmişti. Yere diz çöktüm. Kutsama yapılırken yüzümü ellerimle kapadım ve avuçlarımın içinde, hem de gerçekten yazılmış beş kelime gördüm. Benim çocukluğumda, mistik nöbetlere tutulduğum, ölüyormuş gibi olduğum, yatağımın karşısındaki duvarda okumak istediğim sözlerdi, bunlar:

MAGISTER ADEST ET VOCAT TE

"Bu sözleri, siyah bir zemin üstünde iri, beyaz harflerle yazılı görüyordum. Âyinin bitmesine yakın, hep yerde diz çökmüş ve gözlerim kapalı bir halde

dururken, şu müthiş olayla karşılaştım: birden gelecekteki hayatım, ölümüm bir şimşek hızı ile gözlerimin önünde canladı. Gözlerimi kapasam, yine de görüyorum! *Don Giuseppe*, söyleyin, söyleyin bana, her şeyimi Allaha vermek için yamp tutuşuyorum, gördüğüm düşün bana Ondan geldiğine, İradesini dile getirdiğine inanabilir miyim? Çünkü inandım mı kesin bir buyruktur, bu. Şimdilik benden tam bir feragat istemiyordu ama Tanrı dileyince, omuzlarıma ağır bir sorumluluk yüküneceğim Kilise’de herkesin önünde olağanüstü özel bir görev alacağım. Allahın iradesi bu, böyle değil mi? İnanıyorum ona!”

“Her şeyden önce sakinleşmeniz gerek” diye *don Giuseppe* karşılık verdi. “Size seslenen Tanrıya şükürler etmeli, sizi aydınlatması, sonsuz bilgelikle temalarında sınırlı olan oluşumuzun verdiği kesinlik ölçülerinde size iradesini bildirmesi için büyük bir ısrarla Ona yalvarmalı, yakarmalısınız. Çünkü insanın öyle kendini beğenmişlikleri vardır ki, ruhumuzun sofuluk hareketlerine karışmak imkânını bulur ve daima Tanrı tarafından hareket ettirilen — çünkü Tanrı her şeyi her şey içinde hareket ettirir, bunu da gayet tabii olarak kendi metotları ile, bizim akıl erdiremeyeceğimiz amaçlarına ulaşmak için yapar ama bunlar bizim, iradesinin ne olduğunu anlamamıza yaramaz — ruhumuzla bedenimizin tabii olmıyan durumlarından meydana gelmiş olguları tabiatüstü olgular olarak tanımamıza imkân yok. Görüyorsunuz ki...”

Bu noktada *don Giuseppe* bir kararsızlık içinde duraksar gibi oldu, sesi daha başka bir şefkate büründü:

“...Tanrıdan bize Elisa’nızı bağışlamasını istemiyor muyuz? Böyle bir lûtufta bulunması ya da bulunmamasının hayatınız üzerindeki tepkilerini düşünün!”

“Evet öyle, gerçekten de öyle ama ben o söylediğim düşü gördüm!”

“Olabilir, olabilir!” dedi *don Giuseppe*. “Tanrı bunu size doğrulayabilir. Bu arada mutlaka istediği bazı şeyler var: küçük ya da büyük olsun, günahlarınızın bağışlanması gibi...”

“Büyük, büyük, büyük!” diye genç adam zorlu bir umutsuzluk içinde, sözünü kesti.

“...Onu eskisi kadar, eskisinden daha iyi tanıyıp sevmeniz gibi. Belki sizin için bir başka büyük armağanı daha vardır. Dua edelim, umut edelim! Şimdi de gidip o zavallıyı avunduralım, öyle değil mi? Gidip ona dualarının kabul olduğunu söyleyelim!”

Piero, ihtiyarın vermek istemediği bir elini dudaklarına götürdü:

“Siz gidin, siz gidin” dedi. “Bunu ona şimdi siz kendiniz söyleyin!”

Çömez içeri girdi. Hastaya Kutsal Yağ verilmesi için kararlaştırılan saatin yaklaşmakta olduğunu *don Giuseppe*’ye hatırlatmak istediğini söyledi. Piero eşya odasından çıktı. Gördüğü şeylerin *don Giuseppe*’nin bir sinir nöbetinin sonucu, hayal ürünü gibi almak eğiliminde olduğunu duyuyordu. Üzülmeyeyim dese de üzülüyordu buna. *Don Giuseppe* ona o ihtiyatlı düşüncesini açarken, kendisi de bundan şüphe etmişti. Sonradan ruhu yavaş yavaş kesinlik dolu bir erince kavuştu. Yavaş yavaş durulan çalkantılı suların, yakın şeylerin hayalini içinde gizlemesi gibi.

VI

Kutsama yapıyor, hastalık birden ağırlaşıyor, hasta artık konuşamıyor, dünyevi umut, başı önünde, sessiz odalardan çıkıyor, göksel umutlar, görkemli ve munis, içeri giriyorlar, dudakları önünde tuttukları bir parmakları ile yakın bir meleği gösteriyor, eşyalara varıncaya kadar her yere erinç ve sakın bir saygı duygusu sindiriyorlar. Bütün yüzlerde vekarlı bir durgunluk var, kimse artık doktorlardan bir şey beklemiyor, onların yüzlerinde de esrara olan saygı okunuyor; *don Giuseppe*, yatağın yanbaşı, kutsal sözler okuyor, başka bir söz işitilmiyor, kimse ağlamaya bile cesaret edemiyor. Cançekişen hastanın, yatağın üstündeki esrar, kutsal kelimelerin görkemliliği karşısında yalnız anne heybetli. Onu hazırlamak istediler, saatini gizliyerek, kızının içgüdüsünden üstü örtülü bahsettiler; ama o, bunu öğrenmek istemiyor, ya da biliyor-muş gibi, tanrısal İrade'ye dikilmiş sakın ve ciddi iri gözlerini, ona bu şeyleri söyleyene çevirip bakmadı bile. Bir iskemlenin arkılığına eğilmiş bir halde, *don Giuseppe*'nin küçük salonda okuduğu dualara ayakta mukabele etti. Ağzından artık tek söz olsun çıkmıyor, bir kerecik olsun acı gösterilerine kalkışmıyor. Hayatında ilk defa bitip tükenmek bilmeyen ağır saatler boyunca aynı yerde oturuyor, doktorlar, hemşire, ulu bir şeymişçesine, aradabir yüzüne bakıyorlar, ona çok yakın geçmemiye çalışıyorlar, yanından geçerken başlarını önlerine eğiyorlar.

Hasta artık konuşamıyor ama hâlâ anlıyor. *Don Giuseppe*'nin kutsama âyininden sonra kulağına söy-

lediği çok tatlı mutluluk sözlerini anladı; gülümsedi, gözleriyle Piero'yu aradı, onu orada ayakta gördü, zavallı dudakları konuşmak için bir daha kıpırdadı ama konuşamadı; o zaman gözleri her şeyi, sevinci, şefkati, hattâ gönülsüz bir saygıyı dile getirdiler; göke kalktılar; aşağı indiler; zavallı dudakları bir kere daha boşuna kıpırdadılar. Piero'ya bakan *don Giuseppe*'ye genç adamın yüzü başkalaşmış gibi geldi. Böyle olması acıdan değil, aydınlık ve suskun, insanüstü mânevi bir gücdendi.

Bitmek tükenmek bilmeyen saatler ağır ağır geçiyor, kısa fasılalar ölümün ilerleyişini durduruyor, doktorlar boş yere bazı acılı savunma tedbirleri alıyorlar, Piero, onun Allahına susamış ruhunun erinç içinde çıkmasına müsaade etmelerini âmirce bir eda ile rica ediyor. Haber isteyen, şifa dileyen mektuplar, telgraflar geliyor, ne markizde, ne Piero'da bunları görececek göz yok, bir kenara bırakılıyorlar. Akşam saat beşte istasyondan Scremin'lerin kâhyası geliyor. Sözde haber alacak ama asıl ereği başka: bayan ölürse ona ihtiyaçları olacağını düşünmüş, onun için gelmiştir. Soruyor: Kalayım mı, gideyim mi, diye. Titriyorlar, yüz yüze bakışmaktan kaçınıyorlar, cevap vermiyorlar. Kâhya, bir şey demeden, selâm vermeden çekiliyor. Müdür kalmasını, otelde beklemesini söylüyor. Saat altıyı çalıyor. Durumu bilenler:

“Belki bir, belki iki, belki üç saat, daha fazla değil” diye düşünüyorlar.

Müdür, hastanın ailesi ile *don Giuseppe*'nin dairesinde hazırlattığı yemeklerden birer lokma yemeleri için ısrar ediyor. *Don Giuseppe* ile marki salona öte-

beri getirtiyorlar; Piero ile markiz odada kalıyorlar. Saat yediyi çalıyor. Belki iki saat daha kalmıştır.

Açık pencerelerden, dağların doruklarının kuzeyde bir bir söndükleri, karanlık bastığı görülüyor. Yakın küçük kilisenin, uzak şehrin çanları akşam *Ave Maria* duasını çalıyor ve susuyorlar. Doğuda küme küme yıldızlar yanıyor. Küçük kilisenin çanı yeniden çalmıya, cançekişme çanını çalmıya başlıyor.

Saat sekiz elli. *Don Giuseppe*, yüksek sesle can çekişenlerin duasını okuyor, artık duymıyan, görmiyen hastanın solgun dudaklarına haçı yaklaştırıp uzaklaştırıyor, aile fertleriyle sör Eletta yerde diz çökerek dua ediyorlar, Allahın meleği içeri giriyor. Bir mezar sessizliği oluyor, bir yolcunun ayak sesi, kırlarda uzak bir türkü işitiliyor. Doktor, hastanın üstünde yattığı yastıktan daha beyaz bir gülümseme ile aydınlanmış, ağzı aralık, kıpırtısız yüzüne eğiliyor; bir şey demeden *don Giuseppe*'ye bakıyor. *Don Giuseppe* de eğiliyor, ellerini birleştirip doğruluyor, mihraptaki gibi alçak sesle, zâhitçe:

“Ölüm değil, bu” diyor. “Ebedî hayatın ışığı.”

Tek bir çiçek onun yüzünden kısa ömrünü yitirmedi, annesi ölüsünün yatağına çiçek koymalarını istemedi.

VII

Gece yarısına doğru idi, otelin küf kokan küçük odasında, bir içyağı kandilinin ışığında, Piero ile *don Giuseppe* oturmuşlar, alçak sesle ölüden, onun gizli ruh hazinesinden bahsediyorlardı.

“Bu hususta annesine çekmiş” dedi Piero.

Don Giuseppe içini çekti.

Gözünün önünde âdeta bu harikalı anne varmış-
çasına, bir süre kıpırtısız, sessiz durdu. Sonra cebin-
den küçük bir kutu çıkardı, onun tarafından kendi-
sine bir şey vereceğini söyledi. Epey zaman evvel,
akıl hastanesinden o acı ve umut dolu *açı çekiyorum*
kelimeleri geldiği zaman markiz, Elisa iyileşince ko-
casına armağan edeceği bir madalyona Tanrının lû-
funu hatırlatacak sözleri kazdırması işi ile gizlice
don Giuseppe’yi görevlendirmişti. Müdürün gönderdi-
ği haber üzerine hareket ederken, şimdi *don Giusep-
pe*’nin Piero’ya kutsal bir anı olarak verdiği madal-
yonu, uğur getirir diye, yanına almıştı. Madalyonun
bir yüzünde çpeçevre İsa’nın şu sözleri okunuyordu:

VENITE AD ME OMNES
QUI LABORATIS ET ONERATI ESTIS
ET EGO REFICIAM VOS

Öbür yüzünde de, ortada, şöyle yazılı idi:

REFICIT NOS
ME REDDIDIT TIBI
ET TE MIHI

Piero madalyonu aldı, tesadüfün gözlerinin önü-
ne koyduğu aynı sözleri onun ağzından duyunca, *don
Giuseppe* küçük kilisenin eşya odasında nasıl haykırdı
ise, İsa’nın sözlerini okurken Piero da tıpkı öyle hay-
kırdı. O sözlere uzun uzun baktı, ihtiyar adamı ku-
cakladı, o sözlere kendisinin söylediği bir şeyler ek-
lemesini rica etti.

"Sözlerin" diye ekledi şöyle olmasını istiyorum:

REFECIT NOS
ME REDDIDIT TIBI
ET TE MIHI
IN LUMINE VITAE"

Bu sefer *don Giuseppe* bir kolunu şefkatle genç adamın boynuna doladı.

"Nereye götürüleceğini annem biliyor mu?" dedi Piero uzun bir susmadan sonra.

"Biliyor."

"Kaynanamla kayınpederim buradan ne zaman gidiyorlar?"

"Yarın sabah saat beşte. Beraber gidiyoruz."

"*Don Giuseppe, don Giuseppe!*" diye Piero haykırdı. "Benim size ihtiyacım var!"

"Saat on bire, hattâ saat dörde kadar kalabilirim" dedi *don Giuseppe*.

"Hayır, hayır! Benimle Valsolda'ya gelmeniz gerek. Benimle ve *onunla!* Tanrının buyurduğu şeye başlayabilmem için, ihtiyacım var buna!"

"Bana mı ihtiyacınız var?" *Don Giuseppe* duraksıyordu.

Piero, duraksamasını, düşte gördüğü, yapmak istediği şeyler hakkında papazın şüpheyeye düştüğü şeklinde yorumladı:

"Hayır, şimdi zerre kadar şüphem yok" dedi.

"İyi güzel ama benim bir işe yarar tarafım kalmamış ki! Ne elim bir işe yatar, ne kafa kalmış, ne de..."

Don Giuseppe sustu. Şimdi Tanrının eli o genç adamın üzerinde gibi idi. En bozuk, en sefil bir araç öyle bir El'e: "Sen bana istediğini yaptıramazsın" diyebilir mi idi? Direnmesi nasıl kırılmışsa, itirazları da tıpkı öyle kırık dökük sözlerle, bir homurdanma ile son buldu. Bu sırada ne o, ne de *Piero* kapıya tekrar tekrar vurulduğunu duymamışlardı. Kapıya vuran, cevap alamayınca, kapıyı açtı. İkisi de ayağa kalktılar. İçeriye markiz giriyordu. Sırtı kamburlaşmış, arkasına siyahlar giymiş, başına şapkasını geçirmiş, peçesini indirmişti. Nasıl? Şimdi mi gidiyordu? Evet, bir sürü sebep yüzünden kocası da, o da tren yolculuğundan vazgeçip, araba ile gitmeyi düşünmüşlerdi. Böylece hemen gidebilirler, evlerine güneş batınadan varabilirlerdi. Ağır fakat sakın bir sesle böyle dedikten sonra, soluk soluğa bir yere oturdu ve sustu. *Don Giuseppe*, o anda orada bulunmasının uygun olmadığını duydu ve sessizce dışarı çıktı.

Piero, kaynanasının ayaklarının dibine diz çöktü, bir elini tuttu, dudaklarına bastırdı. Markiz, soluğu deminkinden az daha fazlaca kesilerek, öteki elini *Piero*'nun başına koydu. Ölen kızı adına onu sessizce affedişi, sessizce kutsayışı, sessizce okşayışı idi, bu. İkisinin birbirlerine söyleyecekleri şeyleri böyle uzun uzun, sessizce, kıpırdamadan söylediler. İhtiyar kadın başka türlü konuşmaya yanaşmadı zaten.

Sonunda, damadının konuşması, tiksindiği konudan, geçmişten söz açması ürküntüsünden de kurtulmak düşüncesiyle, gidip dinlenmesini söyledi.

“Yola çıkacaksın” dedi.

Cenaze ile beraber Valsolda yolculuğunu kastediyordu ki en aşağı yirmi dört saatten daha önce yapılmasına imkân yoktu. Piero kıpırdamadı. Onun bir şeyler söylemesini bekliyormuş, bir şeyler söylemek istiyormuş gibi bir hali vardı. Markiz, onun eleri içinde tuttuğu elini çekmek istedi ama bırakmadığını duyunca, acısından böyle yaptığını sandı, Tanrı daha yüksek bir düşünce ile böyle takdir etmiş olacak, dedi şefkâtle.

Ama Piero elini bir türlü bırakmak istemiyordu. Az daha bekledi, sonra, duraksıyarak, kocası ile kendisinin gitme saatleri gelmiş olabileceğini söyledi.

Piero elini bırakmadı yine de. Markiz, kendisinin genç adamın gözünde, Elisa’nın âdeta yaşıyan bir parçası olduğunu, bu yüzden kendisinden ayrılmasının ona acı geldiğini sandı. Ne zaman döneceğini sordu ve hemen arkasından, korkunç nedenini kendi kendisine de itiraf etmeden, onu Valsolda’da bulmaya geleceğini alelâcele söyledi. İlk merhametle: “Yakında sizinle buluşuruz” dedi. Sonra: “Yakında seninle buluşuruz” diye düzeltti. Uzak bir tarihten, kasımdan bahsetti, orada daha uzun zaman kalmasının da mümkün olabileceğini sözlerine ekledi.

“Size bir şey söyleyeceğim, anne. Birbirimizi ne zaman göreceğimizi bilemem.”

“Nasıl?”

Piero ayağa kalktı, ellerini usulca onun omuzlarına koyarak, alçak sesle kulağına bir şeyler söyledi.

Markiz ilkin bir şey anlamadı, ne demek istediğini sordu. Yine anlamadı, bir kere daha ne demek istediğini sordu. İri, siyah gözleri şaşkınlık, korku, en sonunda da yaşlarla doldu. Bir iki soru, usulca kısa bir iki soru daha sordu. Piero kulağına bir şeyler fısıldadı; markizin buruş buruş yüzünden yaşlar süzüldü.

Bir soru daha.

“Nerede?”

Piero yine cevap vermedi.

“*Don Giuseppe* ile konuştun mu?”

“Konuştum.”

Uzaktan rahvan giden atların çingirak sesleri işitildi. Tekerlek ve nalların kaldırım taşlarında çıkardığı sesler gitgide yaklaştı. Nal ve tekerlek sesleri pencerenin altında durdu. Sessizlik.

Markiz ayağa kalktı.

“Demek seni bir daha göremiyeceğim, öyle mi?”

“Orasını Allah bilir.”

Şimdi Piero onun gözünde de Elisa’nın bir parçası gibi idi! Gözlerini sildi, mendil ellerinde titredi, zavallı kadın. Damadını öyle sımsıkı kucakladı ki, bu yepyeni olay karşısında Piero olasıya duygulandı. Merdivenlerde ayak sesleri işitildi. Marki karısını almaya geliyordu. Markiz derhal demir gibi iradesi ile kendine hâkim oldu, eskiden beri kocasına karşı olan kendince anladığı ödevlerini hatırladı.

“Bu meseleden zavallı babana bahsetme” diye fısıldadı.

Zaneto içeri girdi.

VIII

Odasına döndüğü zaman, hastane müdürünün onu orada beklediğini görünce, *don* Giuseppe şaşırdı. Kendisi ile çok gizli, çok nazik bir konuyu konuşmak istiyordu. *Don* Giuseppe bunun ne olabileceğini tahmin edemiyordu.

“Şu iki gün içinde bende olumlu bir izlenim bıraktığınız, bir de bu konuyu böyle bir anda Scremin'lere açmaya cesaret edemediğim, belki ilerde de açmak uygun düşünileceği için, bunu sizinle görüşmek istedim” dedi müdür. “*Don* Giuseppe, söyler misiniz bana, Maironi hakkında ne düşünüyorsunuz?”

“Ben mi?”

Don Giuseppe şaşırmıştı, böyle bir sorunun nedenini kendi kendine sordu.

“Bilmem” dedi. “Bana kalırsa olay ona çok, sannıldığından çok daha fazla dokunmuş olmalı.”

“Hepsi bu kadar mı?”

Düşte gördüğü şeyleri bilmesi mümkün mü? diye papaz düşündü. Hayır, mümkün değildi.

“Hepsi bu kadar” dedi.

Müdür içini çekti. *Don* Giuseppe ne düşündüğünü sordu.

“Bana kalırsa” dedi “onu bir ayak önce alıp götürmeli, bir daha da yalnız bırakmamalı.”

“Sebep?”

Don Giuseppe hâlâ bir şey anlamıyordu.

“Görüşüme göre, ruhsal durumu o merkezde ki, açık konuşayım, günün birinde burada, karısının yerini alması hiç de imkânsız değil.”

Don Giuseppe, bir şaşkınlık ve itiraz haykırısı çıkardı ama müdür dediğinden dönmedi.

“Beni dinleyin” dedi. “Mesleğim bakımından Maironi beni epeydir ilgilendiriyor. Buraya sık sık geldikçe onu derin derin inceledim. Nevrasteniktir demiyorum ama, bilim terimlerini bir yana bırakalım, sınırları bozuk bir adam. Buraya daha sık geldiği sırlarda, onun dinsel heyecanlarını (çünkü hastanemizin küçük kilisesinde de buna şahit oldum), üstü açıkça en küçük bir söz karşısındaki tahammülsüzlüklerini, kadın akıl hastaları koğuşunu bir türlü görmeye yanaşmaması gibi bazı garip davranışlarını inceledim, bekâr hayatı yaşamaya elverişli olmıyan, zorunlu olarak karısından ayrı yaşamaktan acı duyan, sinir sistemi allak bullak olacak kertede acı duyan, dindar, ciddî bir insan olduğu kanısına vardım. Sonra, bir kadınla ilgilendiğini duydum — beni mâzur görün, hekimce konuşuyorum — her musibet insana felâket getirmez, diye düşündüm. Ama bugün burada bir şey oldu ki ürküttü beni. Bu sabah saat on, on buçuk sıralarında, belki sizler fark etmemişsinizdir, Maironi, kimsenin olmadığını sandığı, ama eşya odasında bir hademenin bulunduğu bizim küçük kiliseye gitmiş. Hademe, çok garip birtakım şeyler yaptığını, haça sanrılı bir yüzle baktığını görmüş. Ama siz bana diyeceksiniz ki, azizler de böyle yaparlarmış. Ben azizleri sayarım, azize Teresa hakkında bile bir şey söylemek istemiyorum. Ama siz hâlâ azizler olduğuna inanıyor musunuz? Ben buna şüphe ile bakıyorum! Şimdi histeri var, din manisi var. Bana kalırsa, bu sabahki davranışları din ma-

nisi davranışları idi. Bunlar pekâlâ belirli bir zaman ve ölçü sınırları içinde kalabilirler, ama, ilerleyebilirler de. Şimdi sizinle niçin görüşmeye geldiğimi anladınız. Ben, bir ödevi yerine getirdiğime içten inanıyorum.”

Don Giuseppe başını önüne eğdi, ciddî bir konu hakkında istediği gibi emin olamıyan, emin olmasına imkân da olmiyan, ama doktordan daha başka düşünen bir kimse edası ile:

“Teşekkür ederim” dedi.

Müdür izin istiyerek kalktı.

IX

Zavallı ihtiyar markiz, kocası ile tespih çekip dua ediyor, sonra ona uyumaya çalışmasını söylüyor, şalını dizlerine örtüyor, sonra da, kapalı arabanın bir köşesine büzülüyor, duaya başlıyor. Cennete gitmesine şüphe etmiyor ama yine de Elisa için dua ediyor; *Piëro*’nun yanılmaması, ona hemen hemen delilik gibi gelen kararını olgunlaştırması için dua ediyor. Bu inanılmaz şeyi uzun uzun düşünüyor, *don Giuseppe*’ye yazmayı tasarlıyor. Kafası gelecekte, damadı, kocası için plânlar hazırlıyor. Ya kendisi ölür de Zaneto yalnız kalırsa! Kocasını köşküne yerleştiriyor, *Piero*’ya Elisa için hazırlanan daireyi veriyor, onların hayatlarını düzenliyor, sonu gelmiyen kombinezonlar tasarlayıp bozuyor, insanâ, oralarda sonu gelmiyen bir yolu arıyorlarmış gibi gelen atların tekdüzen nal seslerinin, çingirakların ritmik

şuğurtilarının yardımı ile, gece rüzgârının savurduğu bitip tükenmez karışık plânlar kuruyor.

X

O gece yarısından az önce Jeanne, *maestro* ile güçlü bir kadın viyolonistin, açık pencerelerden, dağın ormanlarına, çayırlarına dağılan hızlı bir *allegro* çaldıkları Cerri'lerin köşkünün salonunda âdeta hırsızlamadan çıkıyor. Soğuk karanlıklara çıkıyor, köşkün cephesinde, yarım daire biçimindeki korkuluğun üzerindeki parmaklığa dayanıyor. Piero'nun niçin gittiğini bilmiyor; sonradan mektup yazmadığını, Piero'yu artık sevmek istemediğini, oysa dünyada ondan başka birini sevmeyeceğini, başka birini düşünmeyeceğini biliyor. Derin uçuruma eğiliyor ve ağlıyor. Her şeyin bittiğini; bu son tutku yolunun da Piero'nun yüreğinden çok duyularından boşuna geçtiğini duyuyor. Kendini dindar göstererek onu belki elde edebilirim, diyor ama onun için ölmek var. yalan söylemek yok. Ayaklarının altındaki karanlık vâdiden kalkarak, gözleri ile karşıkı dağı izliyerek gökyüzüne çıkıyor, bir sis şeridini, bulutsuz gök ve yıldızları buluyor. Çocukken Allaha inanırdı. Şimdi bu ona tatlı bir sığınak olurdu! Ama nasıl inanmalı Allaha, öylesine değişken, öylesine zavallı, öylesine süreksiz varlıklardan, öylesine yüce bir Saltık kurulabilir mi? Allah, yoksun olduğumuz bir şeyin arzusundan başka ne olabilir? Gerçekten Allah sadece, Maironi'nin taassup kertesine vardıracağı saltık hak

ve adalet olarak da var olsa idi, kısmen de olsa, insan iradesine bağlı olmıyan, yalnız bu saltık hak ve adaletten gelen her şeyde hak ve adaleti görmemiz gerekmez miydi? Oysa durum öyle mi idi? Onun bunca acı çekmesi niye? Yoksa bu aşkı o kendi mi verdi?

Parça bitmişti. Jeanne elinden geldiği kadar sakin görünerek içeri giriyor:

“Çaldığınız parça ne idi?” diye dalgın dalgın soruyor.

Kardeşi kızıyor. *Kreutzer Sonat*’ın başlangıç *allegro*’sunu nasıl olmuş da tanıyamamıştır?

“*Allegro* diyorlar ama ben iki ruhun, piyano ile kemanın, ruhlarının birbirine karışmış acıları diyorum buna, çünkü büyük şeylerin yaratılması için acı gereklidir.”

Bayan Cerri, Jeanne’la konuşarak, ürkek ürkek diyor ki:

“Bana bazan hayatta da böyle oluyor gibi geliyor. Öyle değil mi?”

Jeanne susuyor.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

İZ BIRAKMADAN

I

Ebedî Hayata yükselmiş ruhun çelimsiz kalıbı, üç gündür, gölün az yukarısında, o güzelim yerin bağları, zeytin ve defne ağaçları arasındaki küçük, beyaz mezarlığında yatıyordu. İnən gece fırtınalı idi. Eşyaların uzun sessizlikleri arasında esen rüzgâr, gölde, kıyılarda, Maironi'lerin sebze bahçesindeki, dalgalara eğilmiş zakkumların, güllerin arasında uğulduyor; Piero ile *don* Giuseppe'nin altında konuştukları şemsiye gibi açılmış çam ağacının dalları arasında gümbürdüyor; sebze bahçesinin yukarısında, duvar boyunca dizili kara, ince selvileri eğiyordu. Ay ışığı, Galbiga ve Bisnago'nun yumuşak profilleri ile Picco di Cressogno'nun vahşi kayalıkları, Boglia'nın tekdüzen cephesi arasında gerilmiş süt gibi beyaz bulut örtüsünün arkasından yansıyor; aradabir ayın tül lenmiş yüzü belirliyor, çiçek açmış zakkumların kar beyaz çiçeklerini, yaprakları, gülleri, yolun çakıllarını, küçük Oria kilisesinin yüksek yanını, sebze bahçesinin az ötesinde yükselen kaba saba, eski çan kulesini aydınlatıyordu. Gece, gökyüzünde olduğu gibi yeryüzünde de kasırgalı idi. Çamın altındaki konuşma da, bekle-yişle dolu sessizliklerle kesiliyor, Ruh'un âni esintileriyle sarsılıyor, kâh yansıyan, kâh yiten gizli bir şeylerle aydınlanıyordu. *Don* Giuseppe zaman zaman ağır

bir yük altında eziliyormuş, ruhu kararıyormuş gibi oluyor; zaman zaman değişiyor, alnı, gözleri, sesinin edası, davranışı heyecanla ısıltı ısıltı bir halde, doğruluyordu. Piero'nun yüzü ise sürekli olarak ciddi kalıyor; ısıltılı gözlerinin ateşi daha içerden geliyormuş gibi görünüyor; sözleri vekarlı, azimli bir eda taşıyordu ki bu, onda yepyeni bir şeydi. Ne zaman eşyalar sussa, her seferinde ilk olarak *don* Giuseppe sessizliği bozuyor; eşyalar rüzgâr altında daha bir güçle uğuldadıkça, papazla Piero ikisi birden susuyorlardı. O zaman her seferinde sözler papazın ağzından, kendi kendine konuşuyormuş gibi dökülüyor, zihni, kesinlikle alınmış bir kararın güçlüklerine öfkeyle yöneliyordu. Beş saat önce Porlezza noterinin hazırladığı bir anlaşma gereğince, Piero kendisine tüm malını mülkünü devretmişti. Aralarında şöyle bir anlaşmaya varmışlardı: *don* Giuseppe, kendisine isimleri bildirilen kimselerle anlaşacak, bunlar, bir çeşit ziraat ürünleri kooperatifi kurulmasında kendisine yardımcı olacaklardı. Kooperatif, katılmak isteyenlere bazı ölçülerde açık bulundurulacak; bir üretim aracı olarak kabul edilen toprak, sonunda sosyal bir mülk haline gelecek, statü esasları Hristiyanı karakter taşıyacak, öyle ki şirketin Hristiyanı ereği, ön plânda kalmak üzere, iktisadî ereği nefsinde toplayacaktı. Deneme *don* Giuseppe'nin müşavirlerince kabul edilmeyecek ya da başarı sağlamıyacak olursa, o takdirde menkul ve gayrimenkul mallar parçalara bölünecek, ilkin ürütü kendilerine ait olmak üzere, seçilmiş köylü ailelerinin yararına sunulacak, bir süre sürecek olan deneme olumlu sonuç verdiği takdirde, mülkiyet onlara geçecekti. Bu son şekli *don*

Giuseppe ileri sürmüş, iyi sonuçlar vereceğine pek inanmadığı böyle bir denemenin kendisine bırakılmasını ve kendisi tarafından yürütülmesini bu şartla kabul etmişti. İmkânların müsaadesi nispetinde bir çeşit açık ortaklık — bir ortaklık ki sermayesi en başta toprak olacaktı — meydana getirmenin uygun olup olmadığı konusunda Piero onu pek ikna edememişti ama düşüncesinin tam anlamıyla sağlam ve kararlı olduğuna onu mantığının sakin gücü, tutumunun ciddiliği ile inandırabilmişti. Belirli işler uğrunda yaptığı bu bağışın, servetinin ideal mülkiyetini elinde tutmak olacağını söyliyerek sakin sezgisini ispatlamıştı ama *don* Giuseppe'nin buna pek aklı yatmamıştı.

"Size yersiz bir soru sormaya cesaret ettiğim için özür dilerim" dedi ihtiyar papaz. "Düşte gördüğünüz şeyler arasında bu fikir de var mı idi?"

O acı, büyük günden sonra aralarında bir kere olsun o düşten söz açmamışlardı.

"Hayır, yoktu" dedi. "Bu düşünce, uzun bir zihin çabasının ürünüdür, şimdi de âdeta içimde Hıristiyan duygusu ile güç bulmuş durumdadır. Çünkü ben öyle düşünüyorum ki, toprağı birkaç kişinin tekeline bırakmak gerçekten adaletsiz bir şeydir ve bu düzende merkezler kurulması, sosyal durumun iyileşmesine yardımcı ilkeler olacaktır. Ama benimkisi servetimi yoksullara gelişi güzel değil, belirli bir hak ve adalet uyarınca vermektir sadece. Size söylediğim gibi, bundan bir ay önce servetimi, dinsel bir duyguya kapılmadan, sırf özel bir adalet duygusu ile dağıtmayı düşünmüştüm. Şimdi bunun akıllıca bir davranış olmadığını, servetimi genel bir adalet duygusu uğrunda

dağıtmanın daha doğru olduğunu anlıyorum. Gördüğüm düş, servetimi dağıttıktan sonraki geleceğimle ilgilidir.”

“Hatırımda kaldığına göre” dedi *don* Giuseppe ürkek ürkek “gördüğünüz düşün iki ayrı bölümden ibaret olduğunu söylemişsiniz.”

“Evet, öyledir” diye Piero karşılık verdi. “Yalnız ikinci bölümde...”

Küreke ve konuşma sesleri. Bir kayık yaklaşıyordu, sebze bahçesinin rıhtımının altından ağır ağır geçti. Yeniden sessizlik çökünce, Piero bir kolunu *don* Giuseppe’nin boynuna doladı.

“Özür dilerim” dedi “bundan, yani düşümden bahsetmek istemiyorum. Böyle bir düşe ben lâıyk değilim, duyuyorum bunu!”

“Size tek bir soru soracağım: gördüğünüz düşün tabiatüstü bir düş olduğuna hâlâ inanıyor musunuz?”

“Bana bir vakitler zaman zaman seslenmiş olan bazı esrarlı seslere uyduğuna, yoksulluk, çile ve tapınma yolunu gösterdiğine göre, gördüğüm düş bugün bana tabiatüstü bir şey gibi görünüyor. Bana gelecekteki bir dış edimi gösterdiği için de onun tabiatüstü olduğuna inanıyorum. Belirli olayları bana olmadan haber verdiği için de ben hiçbir tahminde bulunmuyorum, Tanrı ne isterse, elinden almaya hazırım. Ancak gördüğüm düşü yazmayı boynuma borç bildim. Ben öldükten sonra açılmak üzere, sizin saklayacağınız mühürlü bir zarf içinde hazır duruyor.”

Don Giuseppe gülümsedi. Kendisinin muhakkak daha önce öleceğini göstermek ister gibi bir hareket yaptı.

“ Her ne halse” diye Piero ekledi. “Zarfı açacak güvendiğiniz birini bulmak işi size düşüyor.”

Ne zaman ölümün sözü geçse, ardından eksiksiz çöken gölgeler, insanın hayal ettiği görkemli, trajik bir geleceğin gölgeleri oturanları sardı. *Don Giuseppe*, Piero’nun gördüğü düştten hemen sonra ona söylediği sözlerle şimdiki sözlerini düşünüp biribiriyle kıyasladı. Tanrının Kilisesinde o genç adam nasıl bir misyona çağrılmış olabilirdi? Derin zihninde bir sürü değişik ihtimaller, Kilisenin Katolik reformuna dair bir sürü eski, şüpheli arzular başkaldırıyordu. Bunları açıkça kimseye söylememiş, saygısı ve tevazuu yüzünden hattâ belki açıkça tasavvur bile etmemişti. Yamaç boyunca ıslık çala çala bir hışırtı, kıyıları boyunca bir patırdı, gölün yüzünde hızla ilerliyen kara bir gölge geçti, buna çamın gürültülü çırpınışı karşılık verdi; aynı zamanda ay meraklı yüzünü gösterdi, çiçek açmış zakkumların beyaz çiçeklerini, yaprakları, gülleri, yolların çakıllarını, kilisenin yüksek duvarını, sebze bahçesinin yanbaşındaki kaba saba çan kulesini aydınlattı. Tabiata olduğu kadar Tanrıya da yakın olan *don Giuseppe*’nin derin düşüncesinde, rüzgârın, ayın ve dalgaların dramı ile önceleri tutkularla kararmışken şimdi esrarlı bir şekilde Ruh’la aydınlanan o ruhun dramı birbirine karışıyor, tek bir vücut halinde kaynaşıyordu.

Sebze bahçesine biri girdi. Gelen bekçi idi, beyefendinin istediği mezarlığın anahtarlarını eve götürmüştü, beyefendiye San Mamette’den bir de posta paketi gelmişti, bunu söylemeye geliyordu.

Piero eve girmek için, pembe çiçek açmış ihtiyar gülün yanından geçerken, durdu.

“Size bu konuyu da yazılı olarak bırakacağım ya, bir kere de ağızdan söyleyeyim” dedi. “Sörler güllere, babamın kendi eliyle diktiği zakkumlara, özellikle küçük bahçedeki portakalla mandarina ağacına ellerinden gelen özeni gösterebilirler.”

Franco ile Luisa’nın öylesine sevdikleri, öylesine acı çektikleri, Piero dayının epik iyiliğinin, âlicenapça sakinliğinin herkese yararlı olarak geçtiği, küçük Ombretta’cığın öldüğü küçük köşk, don Giuseppe’nin seçeceği bir tarikata bağlı iyiselik devrindeki sörleri barındıracak, bir de Albogasio’lu genç kızlara ev işi ve tutum gösteren bir okul olarak kullanılacaktı.

“Gereken özenin gösterildiğini sorup öğrenebilirsiniz” dedi. Genç adam cevap olarak, eğilip dudaklarını bir güle yapıştırdı.

“Ah, don Giuseppe” dedi sebze bahçesinden çıkarken. “*Quaerens me sedisti lassus!*” diye Tanrıya nasıl da seslenebiliyorum. Beni kaç kere yola çağırmıştı da ben kötülükte direnmişim! İçten mektubunuzla siz de bana sesleniyordunuz! Her şeyi ondan, kendimden hiç, hiçbir şeyi beklememem sebeb oldu buna.”

II

Postadan gelen paket salonda duruyordu. Piero paketi ışığa yaklaştırıp, damganın üstünü okudu:

VENA DI FONTE ALTA

Paketi bıraktı, mezarlığın anahtarlarını aldı, don Giuseppe’ye, birkaç dakika için dışarı çıkacağını söy-

ledi. Eve dönüşünde, kendisini ayakta bulabilir miydi? *Don Giuseppe* kendini yorgun duyuyor, yatmadan önce bir mektup yazmak istiyordu. Yazacağı mektup için soracaktı: Piero'nun arzusu ne idi? *Don Giuseppe* hemen gitmek niyetinde idi. Geleceğini bildirmek istiyordu.

“Nasıl isterseniz öyle yapın” dedi Piero. “Bilddiğiniz gibi yapın.”

İhtiyar, saygılı dost, daha başka bir şey sormadı.

Piero bir başına mezarlığa gitti. Rüzgârla göl susuyorlardı. Sıra sıra selviler, zeytin ağaçlarının gür yapraklı tepeleri, dağların yüzleri, bulutların ince örtüsünün eşit ağartısı üzerinde kara şekilleriyle yansıyorlardı. İnce yol, sol yandaki çimenlik bayır, sağ yandaki durgun sular boyunca uzanan küçük tarlalar, tüllemiş ay altında esmer bir renk bağlamışlardı. Piero yolda kimseciklere raslamadı. Mezarlığın merdivenlerinde, kapının yanında, hırpani bir ihtiyar diz çökmüştü. Piero'nun çıktığını duyunca, ayağa kalktı, budala bir kimse gülümseyişiyle, ürkek ürkek: “Şurada ölülerime biraz okuyordum da. Siz yoksa zavalı *signora Luisa*'nın oğlu musunuz? Annenizin ben çok iyiliğini gördüm! Vicdanlı kadını rahmetlik!” dedi.

Bol bir sadaka aldıktan sonra topallaya topallaya ve: “Şu işe bakın, şu işe bakın!” diye mırıldana mırıldana gitti.

Piero kapıyı açtı, şapkasını çıkardı, içeri girdi.

Solda, kapının hemen hemen karşısında, sırtını

tepeye dayıyan duvarda dört beyaz mermer mezar taşı duruyordu.

İlkinin üzerinde şöyle bir yazı kazılmıştı:

MARIA MAIRONI'NIN
KÜÇÜK SEVİMLİ KALIBI

İkincisinde:

ASİL TEMİZ İNSAN
MÜHENDİS PIERO RIBERA
HUZUR İÇİNDE YATİYOR

Ölüm, düzenli inişleriyle, sevimli küçük kızla, onu dizlerine oturtan, ona "Öfkeli Ombretta" diye türkü söyleyen ihtiyarın yan yana olmalarını takdir etmişti.

Üçüncü mermerde şöyle okunuyordu:

ALLAHINA KAVUŞAN
FRANCO'YA
LUISA'SI

Dördüncüsü de şöyle idi:

ANNESİNİN YÜZÜNÜ HATIRLAMIYAN
PIERO MAIRONI
HIÇKIRARAK
LUISA MAIRONI RİGEY'E
BU TAŞI DİKTİ

1882

Aydınlık gecede, yazıtların kara harfleri açıkça okunuyordu. Sonuncu mezar taşının solunda kabartıl-

miş toprak. zavallı Elisa'nın orada yattığını gösteriyordu.

Piero otların üstüne diz çöktü, yüzünü önüne eğdi. Dudakları kıpırdamıyor, vücudunun tek teli bile oynamıyordu. Büyük bir huşû ile ettiği dua, başı üstüne kutsayan saydam ellerin indiğini duyan bir kimsenin duruşu içerisinde donmuş gibi idi. Yüzünü kaldırdığı zaman, ay gizlice batmış, mezarlıkla duvarlar karanlığa gömülmüş, dört yazıt artık okunmaz olmuş, kutsayan eller yukarıya, esrarlı duraklarına çıkmışlardı.

III

Don Giuseppe geç vakte kadar gölü, gecenin gölgelerini, San Salvatore dağının eteklerindeki uzak bir ışığı seyretti. Valsolda'nın o canım geçmiş günlerinin insanları ne kadar çok, eşyalar ise ne kadar az değişmişler! diye düşünüyordu. Piero dönünce: nereden geldiğini biliyorum, anlamında ona sessizce sıkması için ellerini uzattı.

"Posta paketini daha açmamışsınız" dedi.

Bekçi, paketi ben açayım, dedi, Piero kabul etti. Sonra bir ışık yaktı, *don* Giuseppe'yi bitişik yatak odasına götürdü, paket her halde "ondan" geliyordur, dedi. Mezarlığa konulmak üzere çiçek göndermiş olmalı idi. Piero çiçekleri mezarlığa götürmiyecekti, az önce, sebze bahçesinde, babası için bir gül koparmayı kendine yasak etmişti. Ama ne var ki *don* Giuseppe'ye "ondan" bahsetmek istiyordu.

"Öyle sanıyorum ki" dedi "eylül başlarında Diedo köşküne döner. O zaman kendisini görerseniz iyi olur."

Bekçi, açılmış paketle içeri girdi. Nitekim içinde demet halinde çiçekler olan bir kutu idi, bu. Çiçeklere sadece bir kartvizit ilıştırılmıştı:

CARLO DESSALLE

Jeanne'nin sadece ruhu vardı orada. Koparılmış, solmuş çiçekler, Vena ormanlarının bir hoş kokan tavşankulakları, Rio Freddo'nun zakkumları, Picco Astore'nin "edelweiss"ları sadece onu, onun aşkını, acısını, ürkek armağanını, susuşunu dile getiriyorlardı.

Piero pusulayı okudu, düşünceli düşünceli çiçeklere baktı.

"Kartvizit kardeşinin" dedi kısa bir susuştan sonra. "Bu vesile ile kendisine benim adıma teşekkür etmek için Diedo köküne gidebilirsiniz. "Onu" da görmeye çalışın. Yalnız görürseniz daha iyi. Belki de bunu kendisi de isteyecektir. Ona, dostlarımı bıraktığımı, ama onları gerçek hayatta tekrar gömeyi umduğumu, ne suretle olursa olsun kendilerine yapmış olduğum fenalıktan ötürü özür dilediğimi söylersiniz. Ona şunu da söyleyin ki, dünyadan ayrılınca, bir insanı sevdiği aşkla Allahı sevse olasıya yücecek olan, kuşkuculuk illetine tutulmuş biri için en başta dua edeceğim. *Don Giuseppe*, zihnen işlediğim günah gerçek bir günah olmadı ise, bunu ona borçlu olduğumu size söylemiş miydim?"

Don Giuseppe, başı önünde, susuyor, bayan Dessalle ile yapacağı çetin konuşmadan değil, Piero'nun gelecekteki kararlarını içine kapadığı esrardan ötürü düşünceli görünüyordu. Niyeti hangi tarikata girmekti? Daha doğrusu bir tarikata girecek mi, yoksa ser-

best mi kalacaktı? Ne şekilde? Ne zaman? Sonunda ikisi de kalktılar, beraberce odadan çıktılar. Yatmak için ayrılırken, bekçi, Albogasio papazının, ertesi sabah saat kaçta âyin yapmak istediğini sorduğunu söyledi. *Don Giuseppe*, arzusunu öğrenmek istercesine, *Piero*'ya baktı ama *Piero* hiç bir şey söylemedi. Onun üzerine papaz:

“Saat yedide” dedi.

Uzak dağların çiçekleri — onlara gızlıca derin acısını aşıl原因 kadın gibi mahzun ve yalnız — yatak odasında kaldılar, yıllarca önce aynı yatak odasında dallarından koparılmış, solgun çiçeklere *Luisa*'nın derin acısını aşıladığı gibi.

IV

Yatmadan önce, *don Giuseppe* markiz *Nene*'ye aşağıdaki mektubu yazdı:

Çok sayın Markız hazretleri,

Sevgili yavrunuzu, kutsal, nazik arzunuzun gösterdiği istirahat yerindeki toprağa verdik. Bu, büyük bir an oldu. Mezarlık, oraya çıkan taş merdivenler, aşağıdaki daraç yol, sessiz, üzgün kimselerle tıklım tıklım dolu idi. Tanrının sevgili kızına ölüme bizden önce gittiği bizler adına, kutsal bir evlât olarak katlarına yükseldiği kimseler adına, dilimin döndüğü kadar üç beş kelime söyledim. Kendine son durak olarak mütevazı mezarlıklarını seçen bu tanımadıkları genç kadına duydukları merhametle; bir de, kendisine yer-yüzünde olduğu kadar gökyüzünde de yakın olan kim-

selerin anısına karşı burada hâlâ herkesin beslediği saygı ile halkın ağlaştığını gördüm. Mezarlık, gölün kıyısında, bağların ve zeytinliklerin arasında güzel bir yer. Duru gök, yaz rüzgârı altında ısl ısl yanan göl, yaprakların neşeli hışırtısı, Tanrıyı temaşanın sonsuz sevinci içinde olan ölümü, bize sanki ağlamayı bırakmamızı söylüyor gibiydiler.

Mektubunuzu bugün aldım. Damadınızın dünyadan çıkıp, tam bir yoksulluk ve çile hayatı yaşama konusunda aldığı kararı ben de şüphe ile karşıladım ve kendisine iyice düşünüp taşınmasını, dua etmesini ve Tanrının İradesini gösterecek bir delili sabırla beklemesini öğütlemeye ödevini yerine getirdiğimi sanıyorum. Size şunu da itiraf edeyim, gönlüm öyle istedi ki zekâsı, bilgisi, sosyal durumu ve Tanrının gizlice takdir ettiği Hristiyan inanına bu beklenmedik dönüşü ile, biraz da şu zavallı vatanımızın iyiliği için, toplum hayatında faal rol oynasın. Signor Piero'nun, verdiği karardan hiçbir surette dönmiyeceğini kısa zamanda anladım. Şimdi, yapmaya kararlı olduğu şeye karşı gelirim, bunun doğru bir şey olacağına inanmıyorum. Tasavvurlarını bir an önce gerçekleştirmek için sabırsızlanıyor. Servetini istediği gibi kullanabilmem için, malını mülkünü bana devretmesini kabul ettim. Sözleşmeyi bugün, buranın noteri hazırladı. Signor Piero, sözle söylediği yönergeleri yarın bana yazılı olarak verecek. Buradan gidişi hakkında olduğu gibi, seçtiği tarikat hakkında da bana yarın bir şeyler söylemesi mümkündür. Şu ana kadar ağzından bir söz alamadım. Hattâ doğrusunu söylemek gerekirse, bir tarikata gireceğine dair de bir bilgiye

*sahip değilim. Her ne hal ise, signor Piero'nun duyguları, geleceğe dair size ilerde anlatacağım belirsiz imaları, ama herşeyden çok bu değişikliğe sebeb olan büyük acısı ile olağanüstü olaylar bana, çok sayın Markiz hazretleri, uğradığımız bütün felâketler karşısında nasıl Onu inanınızla ululadınızsa, bu acta-
da, güttüğü amaçtan ötürü Tanrıyı ululayacağınız bir sonuca varacağı umudunu veriyor. Umarım bu öyle bir sonuç olsun ki damadınızın din cezbelerinin neliği hakkında, benim kulağıma kadar gelen, herkesin dediğine göre de görünüşte pek asılsız sayılamayacak bazı yargı, şüphe ve korkuları dağıtsın. A fructibus eorum cognoscetis eos.*

Dilerim Tanrı sizi kutsal düşüncelerle kutsamaya devam etsin ve Onun ışığını, erincini böylesine yansıtana bize daha uzun yıllar bağışlasın. Yarın Elisa'nın ruhuna bir âyin kutlayacağım.

En derin saygılarımla.

DON GIUSEPPE FLORES

V

Ertesi sabah don Giuseppe, âyine gitmeden önce, signor Maironi'nin kiliseye gidip gitmediğini sordu, gitmediğini öğrenince, âyin için hazırlanmış olarak, onu bir süre bekledi. Sonunda, Maironi'nin hâlâ gelmediğini görünce, evden çıktı. Eşya odasına gelince, orada bekçiyi buldu. Bekçi, papazın teşekkür duasını bitirmesini sabırsızlıkla bekledi ve titreyen bir ses, karmakarışık bir yüzle ona hemen eve gelmesini söy-

ledi. Ne olmuştu? Bekçi ancak evin kapısını arkasından kapadıktan sonra cevap verdi. Verdiği cevap ta bir ağlamadan başka bir şey olmadı.

“Söylesenize kuzum ne oldu?” diye *don Giuseppe* haykırdı.

Biçare adam, hıçkırıklar arasında ımkân yok konuşamıyordu.

“Şuna bakın!” diyebildi güç halle. Ve bir pusula uzattı.

Don Giuseppe pusulayı okudu, anladı, şaşkınlık belirtisi göstermedi, ona Piero’nun yattığı odayı göstermesini söyledi.

Üst katta küçük bir oda idi, bu. İki penceresinden biri salon damının üstünden güneye, Bisnago dağına, öbürü de, küçük asma bahçenin üstünden Gandria ile San Salvatore’ye kadar uzanan dar ve uzun göl yüzünün karşısında batıya bakıyordu. Pencerelemin ikisi de açıktı. Gölle dağların erinci boş odaya süzülüyordu. Piero’nun küçük bir bavulu ile paltosu sandığın üzerinde, şemsiyesi ile bastonu da bir köşede duruyordu. Öyle ki ilk anda *don Giuseppe*:

“Eşyaları burada ya!” diye hayretle haykırdı.

Ama sonra yazı masasının üzerinde şöyle bir ibare taşıyan bir mektup buldu:

Don Giuseppe, sizin için, dilerim Tanrı bana ettiğiniz iyiliği karşılıksız bırakmaz.

Yatak bozulmamıştı, *don Giuseppe* bekçiye, geceleyin merdivenlerden inen birinin ayak seslerini, sokak kapısının açıldığını işitip işitmediğini sordu. Hayır işitmemişti. Saat yedi buçukta sokak kapısı hâlâ kapalı idi ama *don Giuseppe* saat altı buçukta küçük

bahçenin kapısını açık bulmuştu. Piero her halde oradan çıkmıştı. *Don* Giuseppe mektubu okudu. Mektupta, vereceğini va'dettiği yönergelerle ağızdan söylediği konuların tekrarlanmasından, bir de üzerinde: *Piero Maironi öldükten sonra açılacak* ibaresi yazılı, mühürlü bir zarftan başka bir şey yoktu. Pusulada bekçiye sevgi dolu bir veda selâmı yolluyor, onu övüyor, *don* Giuseppe Flores'i efendisi gibi saymasını rica ve emrediyordu. Bekçinin bir şeyden haberi yoktu, bir şeycikler anlamıyor, bayanın ölümüne acınarak intihara kalkışmasından korkuyor, onu Porlezza ile Lugano'da hemen aramaya çıkmak istiyordu.

"Hayır, hayır" dedi *don* Giuseppe "bir felâket olmasından korkmayın. Ona Tanrı yol gösteriyor. Tanrı isterse, onu tekrar görebiliriz. Şimdilik istediği şey, dünyadan saklanmak. İsteğine saygı gösterelim."

O anda sadık bekçi sustu ama sonradan efendisinin izini aramaktan kendini alamadı. Tek bir ipucu olsun bulamadı. Ona kimseler raslamamış, kimseler görmemiş, kimseler ayak sesini duymamıştı. Ortadan sır olan kişinin tuttuğu gizli yol bir gün olur açıklanır, bunca sırlılığın nedeni anlaşılır mı, orasını ancak kişiyi kendi savaşlarına çağıran bilir.

SON

